

Lokale OntwikkelingsStrategie

2023-2027

People, Planet, Profit, Plezant & Pajot
“Samen verbinden”

Europees Landbouwfonds
voor Plattelandsontwikkeling:
Europa investeert
in zijn platteland

Pajottenland+

VLAAMSE
LAND
MAATSCHAPPIJ

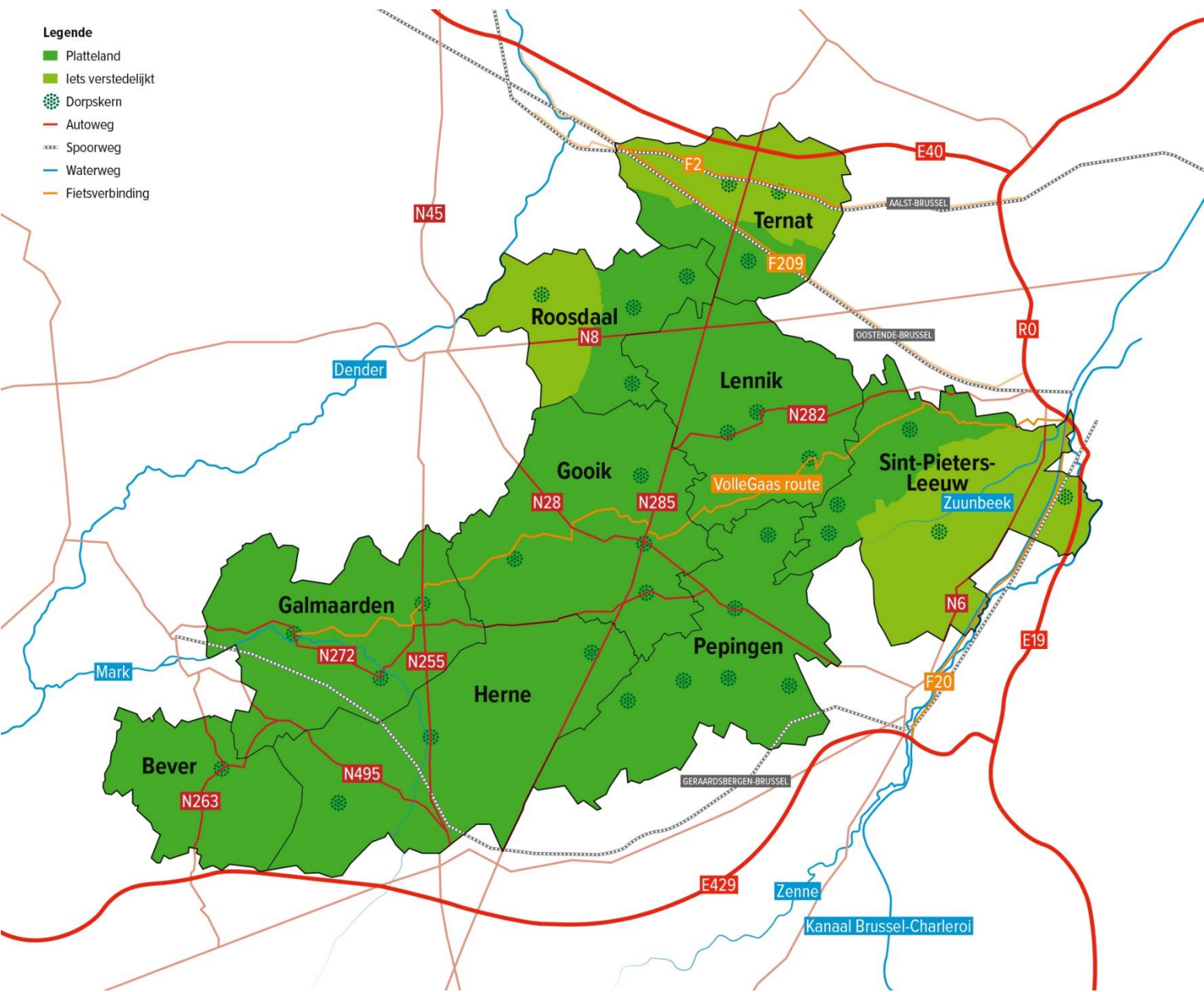

VLAAMS-
BRABANT

Legende

- Platteland
- Iets verstedelijkt
- Dorpskern
- Autoweg
- Spoorweg
- Waterweg
- Fietsverbinding

Voorwoord

Boer_{en}land

Dorp_{en}land

Pajot_{en}land

Een lokale ontwikkelingsstrategie...
...een plan, een ambitie, een engagement!

Gedragen door 9 gemeenten, door de provincie, door 18 regionale organisaties,
en zeker weten: ook door vele 'gewone' Pajotten...

...die allemaal trots zijn op hun regio,
...die samen zorg willen dragen voor dat unieke samengaan
van rijke landbouwlandschappen en authentieke dorpen met een ziel,
...die handen en hoofden willen zijn voor een duurzame ontwikkeling van 'hun' streek...

... met haar 300 km² vruchtbare leembodems tussen Zenne en Dender
... met die bijzondere gave en authentieke open ruimte met weinig tot geen verstedelijking
...met die huizen en 'thuizen' van 100.000 warme inwoners met het hart op de juiste plaats.

Samen...
...omdat we voor de komende generaties de nodige zorg en inspanning aan de dag willen leggen
...omdat we ons bewust zijn van de kracht van verbinding en samenwerking
... en omdat we er gewoon goesting in hebben!

We gaan de komende jaren graag verder aan de slag
op de manier die ons typeert:
bruisend, constructief, optimistisch, creatief...

...op zijn LEADERS
... op zijn Pajots!

Frank Nevens
Voorzitter Pajottenland+
29 mei 2023

"Ik kijk door mijn landschapsvenster" © Anita Baeyens

Hier

Het koekoekt, het boterbloemt
en het voorjaart zich grasgroen
omdat leven hier naar buiten kijkt
ademt de dag nog het seizoen

het wintert, het zomert,
en het herfst zich walnootbruin
omdat nabijheid hier gading vindt
voelt het nog goed onder een kruin

het grast, het akkert, het weidt
en het korent zich goudgeel
omdat boeren hier voren trekken
geeft de Aarde nog gulzig veel

het kabbelt, het spiegelt
en het stroomt zich bekenblauw
omdat water hier rust betekent
houdt men nog van regen en dauw

het valleit, het koutert,
en het heuvelt zich vrouwbont
omdat hoog en laag hier maten zijn
geeft de glooiing nog vorm aan grond

het kasseit, het dorpt, het hofft
en het baksteent zich muurrood
omdat wonen hier een have is
koestert men thuis nog als kleinood

het verzint, het lettert
en het schrijft zich zwart op wit
omdat woorden hier nog zin mogen zijn
daarom vertel en dicht ik dit

Inhoud

<u>Voorwoord</u>	<u>4</u>
<u>Inhoud</u>	<u>6</u>
1. Gebiedsafbakening LEADER Pajottenland+	
<u>1.1. Bevolkingsdichtheid en ruimtebeslag</u>	<u>9</u>
<u>1.2. Logica en motivatie</u>	<u>10</u>
<u>1.3. (Open) ruimte</u>	<u>11</u>
<u>1.4. Coherent geheel</u>	<u>13</u>
2. Regioanalyse, de noden en het potentieel van het gebied	
2.1. Gebiedsanalyse	
<u>2.1.1. Bevolkingsdichtheid en -groei</u>	<u>16</u>
<u>2.1.2. Armoede en eenzaamheid</u>	<u>19</u>
<u>2.1.3. Ruimte</u>	<u>21</u>
<u>2.1.4. Landbouw</u>	<u>23</u>
<u>2.1.5. Economie en werk</u>	<u>34</u>
<u>2.1.6. Landschap en leefmilieu</u>	<u>39</u>
<u>2.1.7. Klimaat en energie</u>	<u>44</u>
<u>2.1.8. Kernversterking en gemeenschapsvorming</u>	<u>50</u>
<u>2.1.9. Mobiliteit</u>	<u>54</u>
<u>2.1.10. Wonen</u>	<u>58</u>
<u>2.1.11. Cultuur en vrije tijd</u>	<u>62</u>
<u>2.1.12. Toerisme</u>	<u>67</u>
<u>2.1.13. Lokaal bestuur</u>	<u>71</u>
<u>2.2. Stakeholdersbevraging</u>	<u>74</u>
<u>2.3. SWOT-analyse</u>	<u>81</u>
3. Beschrijving van de doelstellingen en interventielogica	
<u>3.1. Strategie</u>	<u>84</u>
<u>3.1.1. Landbouw blijft de sterkhouder...</u>	<u>86</u>
<u>3.1.2. Het Pajottenlandschap natuurlijk</u>	<u>89</u>
<u>3.1.3. En het dorp zal duren</u>	<u>92</u>
<u>3.1.4. De raakvlakken bij de 3 thema's</u>	<u>95</u>
<u>3.2. Indicatoren</u>	<u>97</u>
<u>3.3. Smart Village</u>	<u>107</u>
4. Participatief proces	
<u>4.1. 'SAMEN' op weg naar een lokale ontwikkelingsstrategie</u>	<u>110</u>
<u>4.2. Van PDPOIII naar PDPOIV</u>	<u>114</u>
5. Actieplan	
5.1. Soorten projecten	
<u>5.1.1. Focus</u>	<u>117</u>
<u>5.1.2. Dienst- en investeringsprojecten</u>	<u>118</u>
5.1.3. Soorten projecten	
5.1.3.1. Microprojecten	
<u>5.1.3.2. Koepelprojecten</u>	<u>119</u>
<u>5.1.3.3. Standaardprojecten</u>	<u>121</u>

5.1.3.4. Samenwerkingsprojecten	
5.1.4. Voorkeur en verplichtingen	
5.2. Vereenvoudigde kostenopties (VKO's)	
<u>5.2.1. Investeringsprojecten</u>	<u>122</u>
5.2.1.1. Forfaitaire financiering voor indirecte kosten	
5.2.1.2. Forfaitaire financiering voor personeelskosten	
5.2.1.3. Eenheidsprijzen voor investeringsprojecten in polyvalente gemeenschapsinfrastructuur	
5.2.2. Dienstverleningsprojecten	
5.2.2.1. Forfaitaire financiering van indirecte kosten	
<u>5.2.2.2. Forfaitaire financiering van overige kosten</u>	<u>123</u>
5.2.3. Microprojecten als VKO	
5.3. Selectieprocedure	
5.3.1. Projectideeën via projectinitiatie	
5.3.2. Vooraanmelding	
5.3.3. Pitchen anno 2023	
<u>5.3.4. Projectoproepen voor standaard- en koepelprojecten</u>	<u>124</u>
5.3.5. Microprojecten	
5.3.6. Samenwerkingsprojecten	
5.3.7. Het idee, de oproep en indiening van een project	
<u>5.3.8. Ontvankelijkheid</u>	<u>125</u>
5.3.9. Goedkeuring van een project	
5.3.9.1. De expertengroep	
<u>5.3.9.2. De LAG</u>	<u>126</u>
5.3.10. Voorwaarden	
5.3.11. Beoordeling	
5.3.12. Gezamenlijk persmoment	
<u>5.4. Opvolging projecten</u>	<u>127</u>
6. Governance, monitoring en evaluatie	
6.1. De lokale actiegroep	
<u>6.1.1. Samenstelling</u>	<u>128</u>
6.1.2. Aanduiding	
<u>6.1.3. Leden</u>	<u>129</u>
<u>6.1.4. Juridische structuur</u>	<u>130</u>
6.1.5. Werking	
<u>6.2. Monitoring en evaluatie</u>	<u>133</u>
<u>6.3. Communicatie</u>	<u>135</u>
7. Financieel plan	136
<u>Het verhaal van Pajottenland+</u>	<u>139</u>
<u>Lokale actiegroep LEADER Pajottenland+</u>	<u>141</u>
<u>Bronnen</u>	<u>142</u>
<u>Slotwoord</u>	<u>144</u>

“We moeten een prettig steentje worden in elke schoen van elke organisatie”

*“Na ‘Zoek Wally’ is er binnen deze LOS gekozen voor ‘Zoek de 10 LOS-QR-codes’... Laat het een extra bron van informatie zijn met de ‘P’ van **Pleasant** en de ‘P’ van **Pajot**. We hopen hiermee het document ‘Pajots pleasant’ op te smukken 😊*

Alvast een ‘smukelijke’ lezing van de LOS gewenst”

1. Gebiedsafbakening LEADER Pajottenland+

Het voorgestelde LEADER-gebied Pajottenland+ voor PDPO IV (2023-2027) omvat **negen gemeenten** die samen één geheel vormen: Bever, Galmaarden, Herne, Pepingen, Gooik, Lennik, Roosdaal, Ternat en Sint-Pieters-Leeuw.

Geschiedenis

PDPO I = Bever, Galmaarden, Herne, Pepingen, Gooik en Lennik (2000-2006)

PDPO II = Bever, Galmaarden, Herne, Pepingen, Gooik, Lennik en Roosdaal (2007-2013)

PDPO III = Bever, Galmaarden, Herne, Pepingen, Gooik, Lennik en Roosdaal (2014-2020)

PDPO III' (overgangperiode) = idem PDPO III (2021-2022)

1.1. Bevolkingsdichtheid en ruimtebeslag

	oppervlakte/km2	ruimtebeslag '19 opp/km2	ruimtebeslag %	inwoners 2021	inwoners/km2
Bever	19,24	2,66	13,8	2198	114
Herne	44,67	7,06	15,81	6705	150
Galmaarden	35,29	7,18	20,36	8829	250
Pepingen	35,92	5,31	14,77	4512	126
Gooik	40,21	7,71	19,16	9232	230
Lennik	31,13	8,05	25,85	9208	296
Roosdaal	21,92	8,10	36,95	11698	534
Ternat	24,71	10,46	42,34	16167	654
Sint-Pieters-Leeuw	40,67	14,89	36,62	35085	863
Pajottenland+	293,76	71,42	24,31	103634	357

- Bevolkingsdichtheid: **357 inwoners / km²** (zie bijlage 1)
- Ruimtebeslag: **24,31%**

Het LEADER-gebied Pajottenland+ voldoet aan de maximumgrens van 30% ruimtebeslag. Het LEADER-gebied Pajottenland+ voldoet niet aan de 350 inwoners per vierkante kilometer.

Het gebied is ontvankelijk, daar een van de twee parameters (nl. ruimtebeslag) onder maximumgrens blijft. Ook zijn er minstens 3 plattelandsgemeenten opgenomen binnen het gebied (Bever, Herne, Galmaarden, Pepingen, Gooik en Lennik).

De gemeenten Roosdaal, Ternat en Sint-Pieters-Leeuw zijn geen plattelandsgemeenten, daar zij niet voldoen aan minimaal 1 criterium. Ze vormen de link met het stedelijke gebied en grenzen aan 't plattelandsgebied.

Geen enkele centrumstad wordt opgenomen binnen het LEADER-gebied Pajottenland+.

1.2. Logica en motivatie

De gemeente Roosdaal is vergelijkbaar met de zes plattelandsgemeenten, zowel fysisch-geografisch, landschappelijk als soiaaleconomisch. Alleen deelgemeente *Pamel* is dichter bevolkt en heeft daardoor minder open ruimte. Doel van de uitbreiding in 2007 was het rurale Pajottenland meer te bundelen en voor meer samenwerking te zorgen.

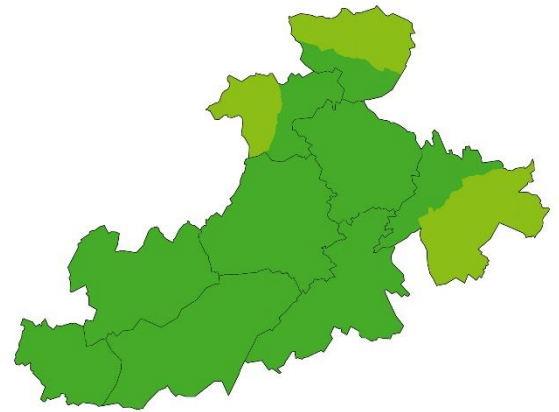
Net zoals Roosdaal zijn de deelgemeenten van Ternat: *Ternat en Sint-Katherina-Lombeek* en de deelgemeenten van Sint-Pieters-Leeuw: *Sint-Pieters-Leeuw en Ruisbroek* dichter bevolkt.

De deelgemeenten die heel sterk aansluiten bij de plattelandsgemeenten van het LEADER-gebied zijn voor Roosdaal: *Onze-Lieve-Vrouw-Lombeek, Strijtem en Borchtlombeek*. Ternat: *Wambeek* & voor Sint-Pieters-Leeuw: *Vlezenbeek, Sint-Laureins-Berchem en Oudenaken*.

Samen één

De gemeenten Bever, Galmaarden, Gooik, Herne, Lennik en Pepingen zijn allen landelijke gemeenten in de onmiddellijke nabijheid van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en omringende steden zoals Halle, Edingen, Geraardsbergen, Ninove & Aalst.

- De deelgemeenten Borchtlombeek, Onze-Lieve-Vrouw-Lombeek en Strijtem zijn de plattlandsdeelgemeenten van Roosdaal en sluiten geografisch aan bij de gemeenten Lennik en Gooik.
- De deelgemeente Wambeek is de enige plattelandsgemeente van Ternat en sluit geografisch aan bij gemeenten Lennik en Roosdaal.
- De deelgemeenten Vlezenbeek, Sint-Laureins-Berchem en Oudenaken zijn de plattlandsdeelgemeenten van gemeente Sint-Pieters-Leeuw en sluiten geografisch aan bij gemeenten Lennik en Pepingen.

Op administratief vlak behoren de LEADER-gemeenten tot de provincie Vlaams-Brabant en tot het arrondissement Halle-Vilvoorde. Sinds kort behoren ze ook tot de referentieregio Halle-Vilvoorde (*ref. regiovorming kabinet Bart Somers*).

In het noorden grenst het LEADER-gebied Pajottenland aan de gemeenten Liedekerke en Affligem. Die gemeenten hebben een ander landschappelijk uitzicht en zijn meestal ook meer bevolkt. In het oosten vormen gemeenten Dilbeek en Halle de grens, waar het Pajottenland overgaat in Zennevallei.

De regio wordt getypeerd als een groot open-ruimte-gebied vlak bij

een metropool. De meeste sterke en zwakke punten van de streek staan dan ook in verband met dit spanningsveld. Binnen de regio is er al jaren een traditie van wederzijdse formele en informele contacten tussen betrokken gemeentebesturen. Binnen de 7 plattelandsgemeenten onder PDPO III werden er maandelijks en/of tweemaandelijks burgmeestersoverlegmomenten georganiseerd.

Binnen het voorgestelde LEADER-gebied voor '23-'27 zijn ook regio- en streekorganisaties actief zoals Regionaal Landschap P&Z, ZENDER (Cultuurregio P&Z), Klimaatpunt enz. Op provinciaal vlak is er een nauwe betrokkenheid met Toerisme Vlaams-Brabant. Maar ook de Vlaamse of landelijke takken van o.a. Boerenbond (Innovatiesteunpunt, Landelijke Gilden, Plattelandsklassen ...) zijn spelers binnen het gebied.

1.3. (Open) ruimte

Bebouwingsgraad, onbebouwde oppervlakte & landbouw

Het ruimtebeslag binnen het LEADER-gebied Pajottenland ligt ruim onder 't Vlaamse gemiddelde. En onder de bovengrens van 30%. De bebouwingsgraad ligt voor de zes plattelandsgemeenten laag met bv. 9,1% in Bever en 21% (Lennik). De gemeenten Roosdaal, Ternat en Sint-Pieters-Leeuw zitten boven het Vlaamse gemiddelde van 28,6%, met als uitschieter 36% voor Ternat.

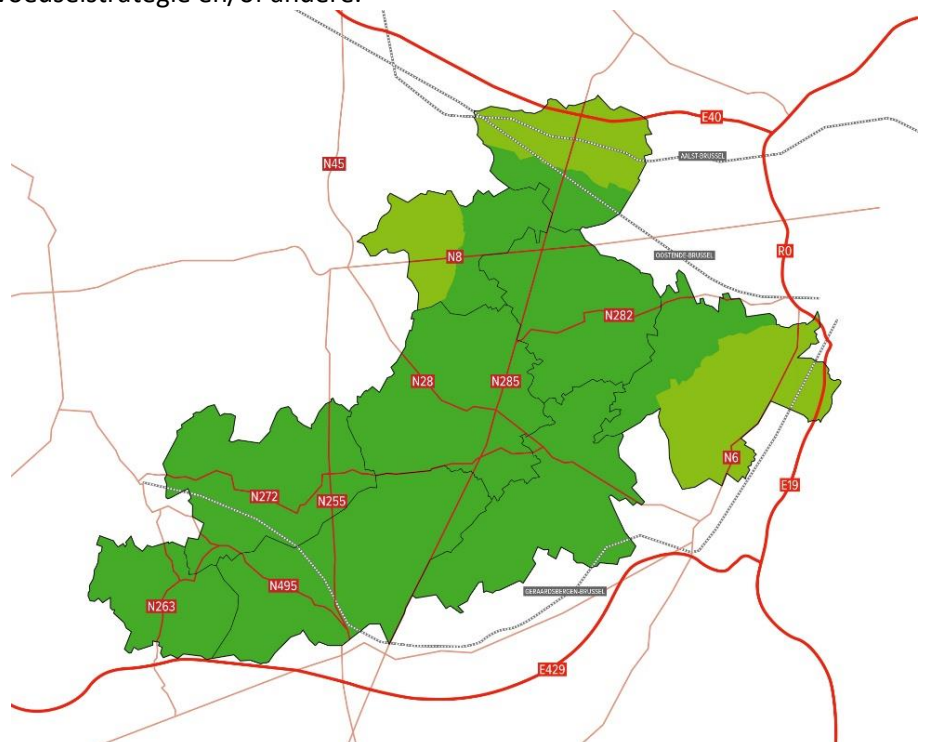
Ondanks de hoge bebouwingsgraad in Sint-Pieters-Leeuw, Ternat en Roosdaal is landbouw (akker- en grasland) sterk aanwezig ... met hoge percentages richting de 6 plattelandsgemeenten. De gemeente Herne is koploper met 92,6% akker- en grasland.

LEADER Pajottenland blijft - in de nabije aanwezigheid van steden Brussel, Ninove en Aalst - een sterke landbouwregio. Bossen, boomgaarden, tuinen en parken zijn sterk aanwezig in Sint-Pieters-Leeuw, Lennik en Roosdaal. Ze zijn minder aanwezig in de plattelandsgemeenten.

Sint-Pieters-Leeuw is de plaats waar stad het platteland ontmoet. De LEADER-gemeenten engageren zich om het landelijke karakter te bewaren, wat al tot uiting kwam binnen onze SWOT (zie 2.3). De steden mogen we niet zien als een bedreiging. Maar als een kans om economisch garen te spinnen voor de opmaak van 'n mogelijke voedselstrategie en/of andere.

Gewest- en spoorwegen

Dicht bij de gewestwegen (N285, N6, N8, E40, E19 en R0) is een opvallende verdichting op bepaalde stukken merkbaar. Ook de verstedelijking - richting het Pajottenland vanuit Brussel - is expliciet merkbaar in deelgemeenten Ruisbroek en Sint-Pieters-Leeuw. De spoorlijnen Brussel-Oostende en Aalst-Brussel doorkruisen Ternat. Via Geraardsbergen komt de spoorlijn het Pajottenland binnen via Galmaarden over Herne richting Edingen.

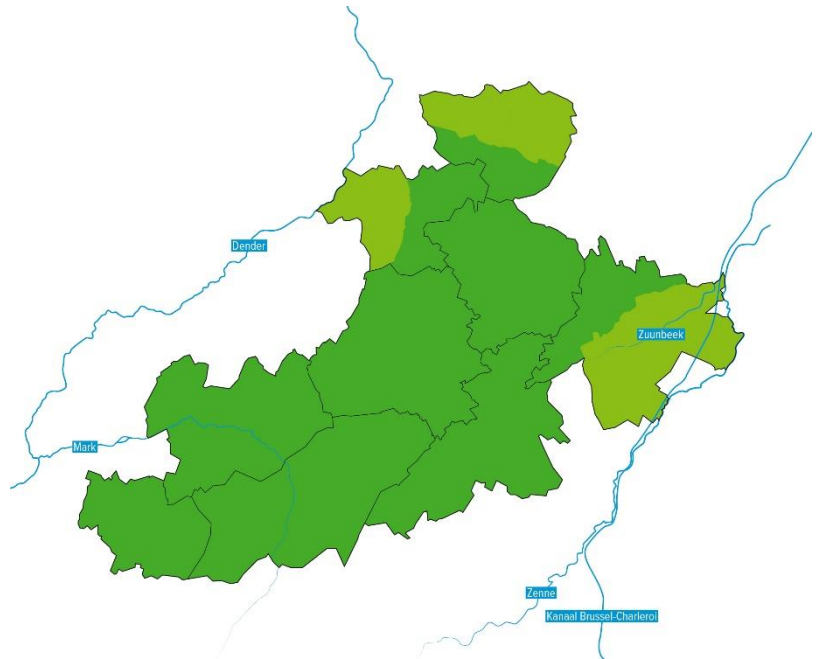

Blauw netwerk

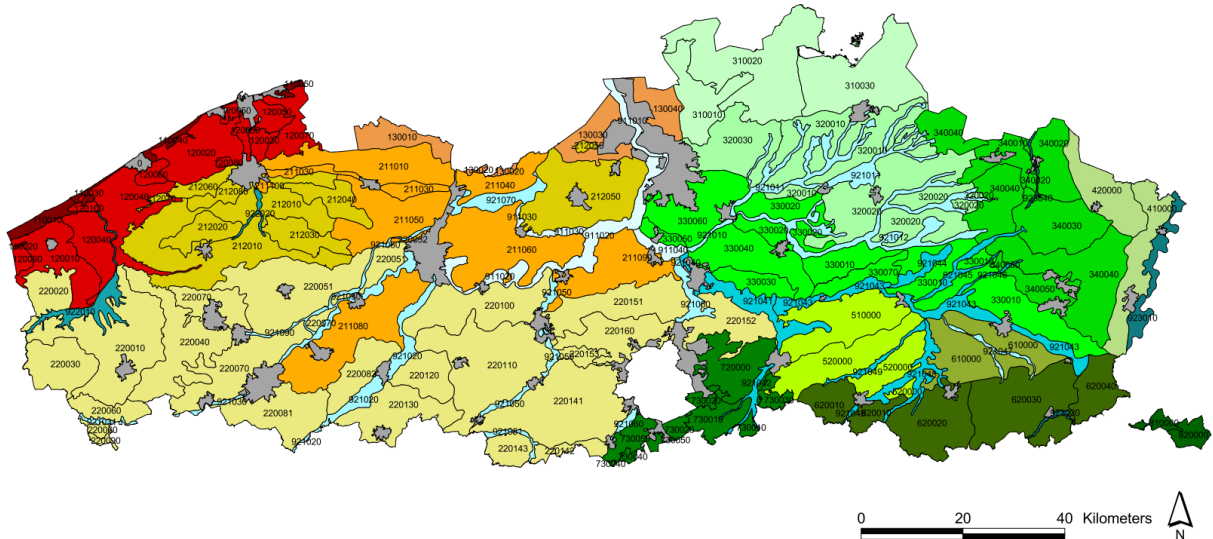
De Gronckel schreef al meer dan 175 jaar geleden over het interfluvium 'Dender-Zenne', waarbij grondrijkdom (zand-leem) de basis vormt voor een rijkdom aan landbouw. Het is de basis van een landschapsbiografie.

Bij de Dender vormt alleen de gemeente Roosdaal een natuurlijke grens tussen stad Ninove en deelgemeente Pamel. De Zennevallei stroomt deels op het grondgebied van deelgemeenten Sint-Pieters-Leeuw en Ruisbroek.

Tussen Edingen en Geraardsbergen stroomt de Mark doorheen Herne en Galmaarden. De stroom kent (maar vooral kende) vele watermolens.

Traditionele landschappen van het Vlaamse Gewest

Legende

Stedelijke gebieden en havengebieden	Zandstreek buiten de Vlaamse Vallei	Hageland	Netebekken
Kust	Zandleem- en leemstreek	Vochtig Haspengouw	Dijle-Gete-Demeras
Kustpolders	Noorderkempens	Droog Haspengouw	Kustbekken met IJzer
Scheldepolders	Centrale Kempens	Brabantse Leemstreek	Maasbekken
Zandstreek binnen de Vlaamse Vallei	Zuiderkempens	Land van Herve	
	Kempens Plateau	Scheldebekken met getijden	
	Maasland	Scheldebekken zonder getijden	

Bron: Universiteit Gent, o.l.v. Prof. Dr. Marc Antrop – versie 6.1 – maart 2002

1.4. Coherent geheel

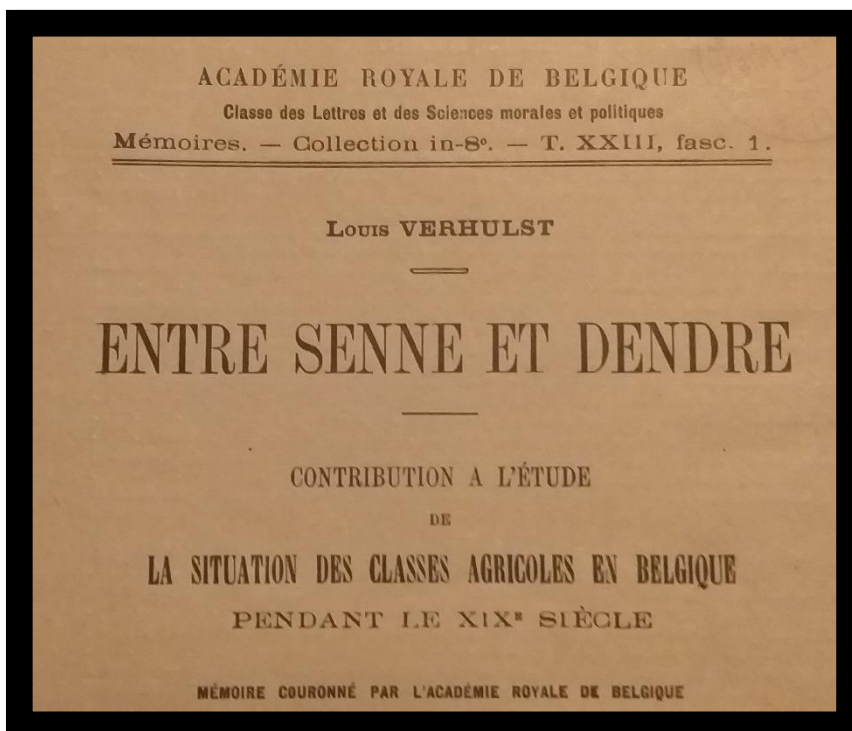
Het Pajottenland is een zacht heuvelende, vruchtbare, agrarische streek in West-Brabant ten zuidwesten van Brussel in de provincie Vlaams-Brabant. Het wordt ook het Toscane van de Lage Landen, en het Land van Bruegel genoemd die in de streek inspiratie zocht en bekend staat als symbool voor het Pajottenland. De regio is bekend om zijn streekproduct lambiek en de afgeleide dranken Faro, Kriek en vooral Geuze.

Inwoners van dit gebied heten Pajotten, enkelvoud Pajot. De naam Pajottenland, toen geschreven als Payottenland, werd in 1845 geïntroduceerd door F.J. De Gronckel.

Bron: Wikipedia

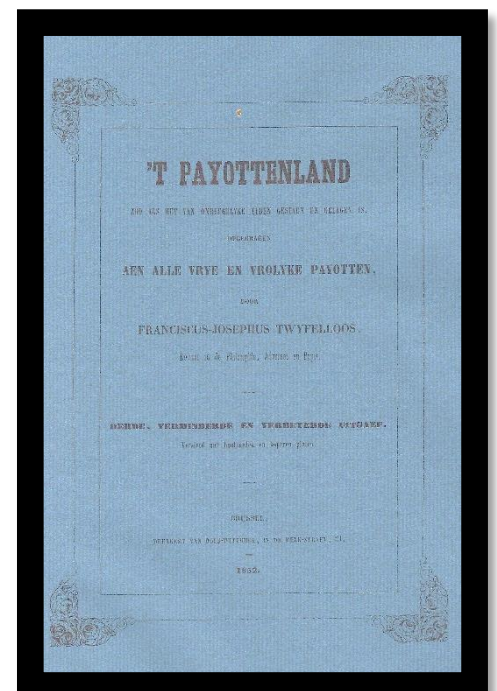
Meer dan 175 jaar geleden is de naam wijd verspreid in Vlaanderen. Een streeknaam die overleeft en nog steeds populair is. De inwoners zijn fier op hun regio. Het Pajottenland is geëvolueerd doorheen de jaren. Vaak worden de 6 plattelandsgemeenten Bever, Herne, Galmaarden, Pepingen, Gooik en Lennik in adem het Pajottenland genoemd; maar geografisch en historisch gezien horen daar ook de gemeenten Roosdaal, Ternat, Dilbeek en Sint-Pieters-Leeuw bij. Doorheen de jaren is er een vage grens met Liedekerke, Affligem en Asse waarbij bepaalde deelgemeenten historisch aanzien werden als het ruimere Pajottenland. Affligem en Asse behoren op toeristisch vlak eerder tot de Brabantse Kouters en Liedekerke tot de Denderstreek.

Bronnen uit het verleden geven het Pajottenland een 'sjoel'. Sporen hiervan vind je terug uit geschriften van de 'Académie Royale de Belgique' – 1926.

titelblad van het boek

'T PAYOTTENLAND van Franciscus-Josephus Twyfellos (pseudoniem van Frans Jozef de Gronckel) uitgave 1852-Brussel

In the footsteps of Breughel: exploring the Pajottenland

7 August 2018

Mauricio Ruiz

See all posts by Mauricio Ruiz (125)

Mensen over de gehele wereld kennen het Pajottenland vaak vanuit het verdere verleden. Het verleden van Pieter Bruegel De Oude; ook vaak geschreven als Bruegel, Breughel of Brueghel. Zo onder meer schreef Mauricio Ruiz in Brussels Express 'In the footstaps of Breughel: exploring the Pajottenland'. Ruiz is een Mexicaanse schrijver en journalist die al in de VS, Noorwegen en Brussel heeft gewoond. Hij schreef reeds een aantal boeken en romans. Zijn laatste boek dateert van vorig jaar en speelt zich af in Mexico, Berlijn en Brussel.

Waarom uitbreiding met Ternat en Sint-Pieters-Leeuw?

In '21 rees de idee om het gebied uit te breiden van 7 naar 10. Op die manier zouden we teruggaan naar de kern van het Pajottenland. De as Roosdaal-Wambeek-Bodegem-Kapelle, alsook de Pedevallei op grondgebied Lennik, Dilbeek en Sint-Pieters-Leeuw leken ons interessante pistes om het gebied uit te breiden. Na bilaterale gesprekken haakte enkel de gemeente Dilbeek af; maar groeide de interesse vanuit Ternat en Sint-Pieters-Leeuw zienderogen.

Een aantal streekorganisaties uit het Pajottenland en de Zennevallei had zijn inwoners bij de lancering van het project in 2018 laten feesten met "Bruegel Leeft 2019". Het was een samenwerking tussen de Cultuurregio Pajottenland-Zennevallei (nu: ZENDER), Pajottenland+, Regionaal Landschap Pajottenland & Zennevallei, Toerisme Pajottenland & Zennevallei, het bruegelprojectteam in Dilbeek en het Kasteel van Gaasbeek.

Voorzitter van Toerisme Pajottenland & Zennevallei en schepen van Sint-Pieters-Leeuw Marleen De Kegel, keek met heel veel goesting terug op het project 'Bruegel Leeft 2019' en vindt het een eer voor de gemeente om te mogen toetreden tot LEADER Pajottenland+. "We identificeren ons met het Pajottenland, vooral met het landelijke gedeelte van Leeuw" vertelt Marleen De Kegel, "Het rurale, het groen karakter en de landbouw zijn bekommernissen voor de gemeente. De toetreding tot Pajottenland+ geeft de gemeente heel wat kansen op het vlak van duurzaamheid." – bron: <https://sint-pieters-leeuw.eu/2022/11/08/sint-pieters-leeuw-treedt-in-2023-toe-tot-het-leader-gebied-pajottenland/>.

Net zoals in PDPOII en III wil Pajottenland+ blijven inzetten op de plattelands(deel)gemeenten en laat dan ook binnen PDPOIV investeringsprojecten toe. Toen Roosdaal binnen PDPOII toe trad werd ook de focus gelegd op de plattelandsdeelgemeenten van de gemeente en minder op het meer ontsloten Pamel. Binnen PDPOIV blijft dan ook de focus op de 6 plattenlandsgemeenten en de plattelandsdeelgemeenten van Roosdaal, Ternat en Sint-Pieters-Leeuw. Er liggen ook heel wat uitdagingen in onder andere Wambeek (as Roosdaal-Ternat) en Sint-Laureins-Berchem, Oudenaken en Vlezenbeek (o.a. stuk Pedevallei).

Het traditioneel landschap 'Pajottenland'

Eerder gaven we reeds de traditionele landschappen van Vlaanderen weer. In maart 2002 gaf de universiteit van Gent de kenmerken en beleidswenselijkheden mee van alle landschappelijke subeenheden van Vlaanderen. Het Pajottenland wordt binnen de subeenheid in een ruimer spectrum

bekeken met o.a. het 'Land van Edingen' en het Bever-Akrenbosgebied dat de provinciegrenzen overschrijdt.

Traditionele Landschappen Vlaanderen : kenmerken en beleidswenselijkheden

220140 Pajottenland

Landschappelijke subeenheden

220141	Pajottenland
220142	Land van Edingen
220143	Bever-Akrenbosgebied

Visueel-landschappelijke kenmerken, begrenzing en versnippering van de Open Ruimte

Structuurdragende matrix	Zichtbare open ruimten	Impact bebouwing	Betekenis kleine landschapselementen
golvende topografie, asymmetrische valleien, bossen; kleine kerndorpen	- talrijke door topografie en vegetatie bepaalde panoramische of gerichte vergezichten; - skyline wordt meestal bepaald door topografie; - door topografie en vegetatie begrensde gerichte zichten in de valleien.	- duidelijk herkenbare en begrensde kerndorpen zijn structurerende beeld dragers van de open ruimte; - lintbebouwing geeft versnelde degradatie van een nog gaaf landelijk gebied.	- talrijke geïsoleerde beeld dragers (torens, bosjes, ...); - microrelief en linear groen in de valleien contrasteren met het omliggende en is structuurversterkend.

Wenselijkheden mbt de Vlaamse Landschappen

Structurele hoofdkenmerken	Identiteitsbepalende elementen	Erfgoedwaarde	Autonome ontwikkeling en problemen	Wenselijkheden voor toekomstige ontwikkeling
sterk versneden golvend heuvelland tussen de boven Dender en boven-Zenne	open landbouwlandschap met wijde vergezichten; duidelijke valleien	beperkt aantal kleine hoop- en pleindorpen; talrijke monumenten (kastelen)	kadastrale oppervlakte Open Ruimte bedroeg meer dan 80% in 1989; weinig dichte bebouwing en versnijding door infrastructuur, valt in de forenzenwoonzone van Brussel	- maximaal behoud van het landelijk karakter door vermijden van nieuwe versnijdingen; - stoppen van nieuwe lintbebouwing; - vrijwaren en herstel van de groenconnectiviteit in de valleien; - weren van storende elementen op perceptief kwetsbare plaatsen (weren visuele vervulling in een erg gaaf gebied).

Bron: Universiteit Gent, o.l.v. Prof. Dr. Marc Antrop – versie 6.1 – maart 2002

Anno 2023 stellen we vast dat we de zichtbare open ruimten – met vergezichten – willen blijven vrijwaren, de impact op de bebouwing willen organiseren en de kleine landschapselementen (natuur, erfgoed) willen herstellen. Het open landbouwlandschap willen we omarmen en landbouwers ondersteunen op vlak van duurzaamheid.

De wenselijkheden van 2002 met het maximaal behoud van het landelijk karakter blijft ook de komende jaren een uitdaging. Het herstel van de groene en blauwe aders in de dorpen leeft bij de besturen en de gemeenschap. Een mooi voorbeeld is het LEADER-project 'Koester je kern'.

Koester je burens

Net als de rest van Vlaanderen is het Pajottenland de afgelopen jaren geëvolueerd als plattelandsgebied. De meerwaarde die de groeiende grootstad Brussel meebracht en waar heel wat expertise binnen het LEADER-gebied zit is nog niet helemaal uitgedeind tot in het zuidwesten van de provincie Vlaams-Brabant. Doch zijn al enkele sporen zichtbaar met o.a. het lopende project Hup BUB Brussel en het LEADER-project 'Boerenlandschap Pajottenland-Brussel'. Hier willen we de komende jaren blijven op inzetten; want via onze stakeholdersbevragingen bleek dat de inzet van 'korte keten' en eerlijke landbouw hoog in het vaandel wordt gedragen.

Anne-Marie vertelt

“We schrijven mee aan het verhaal van het Pajottenland”

© Robrecht Geeroms

2. Regioanalyse, de noden en het potentieel van het gebied

2.1. Gebiedsanalyse

De analyse gebeurde door het consulteren van verschillende experts binnen de provincie Vlaams-Brabant, zijnde Ine Vervaeke van dienst Landbouw, Alexander Leysen van dienst Economie (detailhandel), Katarine Buyse van dienst Wonen, Frederik Vanlerberghe van dienst Leefmilieu, directeur van Klimaatpunt Reindert De Schrijver, coördinator van ZENDER Hilke Arijs, directeur van Regionaal Landschap Alwin Loeckx, Koen Craenen en Johan Deknopper van Toerisme Vlaams-Brabant, adviseur voor plattelandontwikkeling van de Landelijke Gilden Karel Lhermitte en ex bestuurslid van Pajottenland+ Werner Godfroid.

Cijfers, statistieken, analyses e.a. werden gezocht via: <https://provincies.incijfers.be/databank>, <https://gemeente-stadsmonitor.vlaanderen.be/>, <https://www.opgewektpajottenland.be/> en andere interessante websites, lectuur (zie bronvermeldingen).

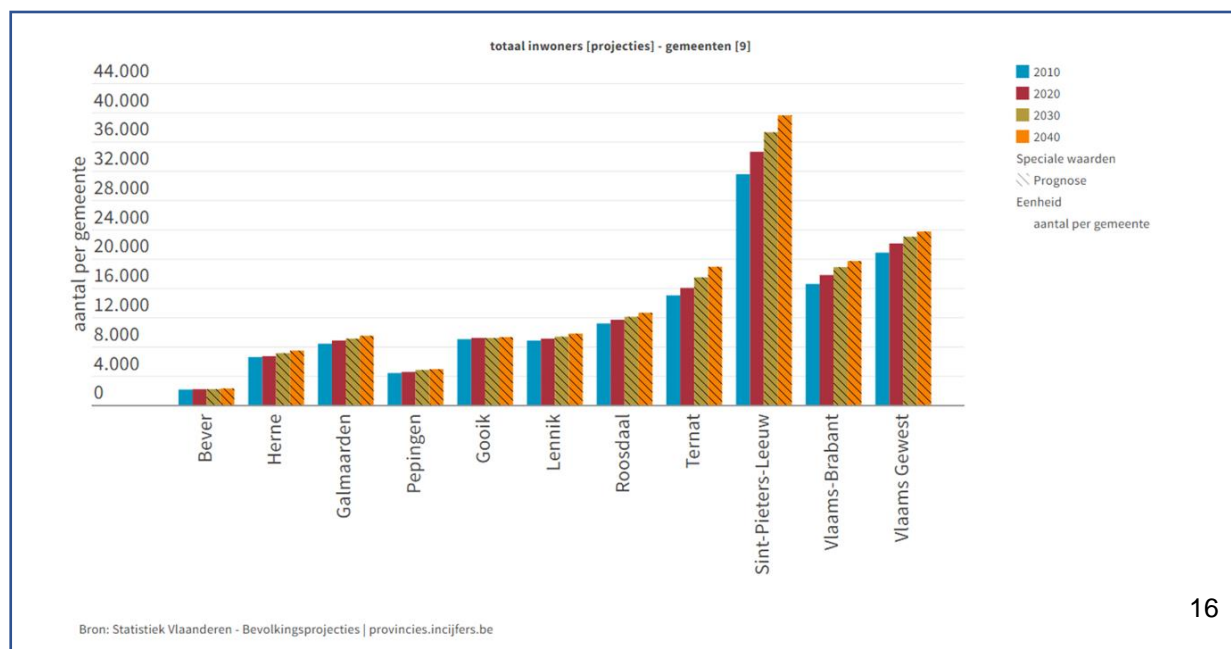
2.1.1. Bevolkingsdichtheid en -groei

103.634 inwoners woonden op 31/12/2021 in het LEADER-gebied Pajottenland+. De bevolkingsdichtheid en het aantal inwoners ligt in vergelijking met Vlaanderen en de provincie Vlaams-Brabant beduidend lager voor de kleinste gemeente van het gebied – namelijk Bever – en dit sinds 1990 tot heden. Ook de gemeenten Herne, Galmaarden, Pepingen en Gooik zitten tot op vandaag lager dan het Vlaams- en Vlaams-Brabantse gemiddelde.

Lennik blijft ruim onder de grens van 350 inwoners per vierkante kilometer. De gemeente Roosdaal zit qua ruimtebeslag boven het Vlaams gemiddelde, maar onder het gemiddelde van de provincie Vlaams-Brabant. Ternat en Sint-Pieters-Leeuw zitten zowel voor het Vlaams- als Vlaams-Brabantse gemiddelde erboven.

De kleinste gemeente is Bever met 2.198 inwoners en Sint-Pieters-Leeuw als grootste telt 35.085 inwoners. De 6 plattelandsgemeenten tellen samen 40.684 inwoners; waarbij Roosdaal, Ternat en Sint-Pieters Leeuw gezamenlijk 62.950 inwoners tellen.

Naar 2040 toe voorspelt men een bevolkingsaangroei van 10.854 inwoners voor het LEADER-gebied waarvan ongeveer de helft voor Sint-Pieters-Leeuw. De groei van Sint-Pieters-Leeuw is in vergelijking met Vlaanderen en Vlaams-Brabant spectaculair. De gemeente waar gemiddeld de minste groei wordt verwacht is Gooik (*stijging van 166 inwoners*).

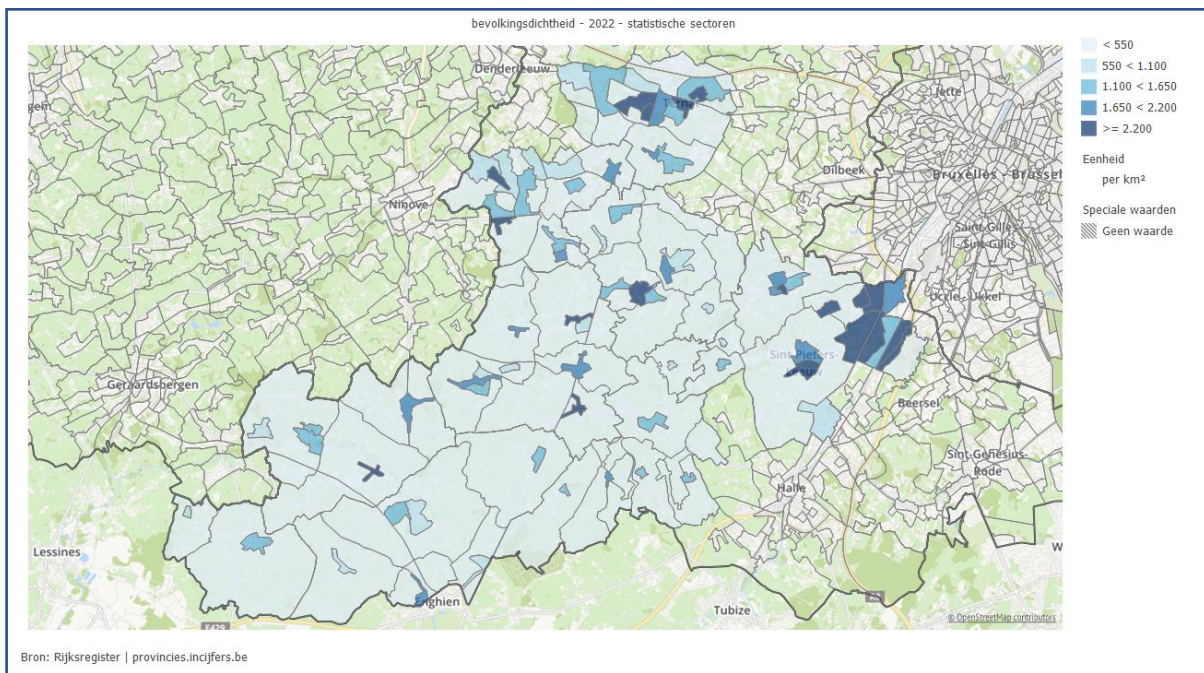

Bevolkingsdichtheid per deelgemeente

Brussel komt ten westen binnen via Sint-Pieters-Leeuw. Ninove ten westen van Roosdaal heeft ook een verstedelijkt gebied dat grenst aan het Pajottenland. De kern van Geraardsbergen ligt dieper in het gebied waardoor de verstedelijking verder weg blijft van Galmaarden en Bever. Over de taalgrens zien we een lichte vorm van verstedelijking ten zuiden van Herne.

De bevolkingsdichtheid in deelgemeente Ruisbroek is het sterkst aanwezig. Ook deelgemeenten Sint-Katherina-Lombeek en Ternat geven een hoge bevolkingsgraad weer. In Sint-Kwintens-Lennik en Pamel, Kester, Herne (als deelgemeente), Gooik (als deelgemeente), Sint-Pieters-Leeuw (als deelgemeente) en Vlezenbeek spreken we ook van een druk binnen de kern van +/- 2.200 inwoners per vierkante kilometer.

Leeftijd en zorgindex

De 20'ers en 30'ers zijn minder vertegenwoordigd in het totaal van het LEADER-gebied en dit in vergelijking met Vlaanderen en de provincie Vlaams-Brabant. Ternat en Sint-Pieters-Leeuw kennen een opmerkelijke aangroei van kinderen en jongeren (0-19 jaar).

De vergrijzing is hoog in de 3 plattelandsgemeenten Gooik, Herne en Lennik; maar in vergelijking met de totale oppervlakte van het gebied zitten we onder het Vlaams gemiddelde, maar wel boven het provinciaal gemiddelde.

De grijze druk zal volgens de vooruitzichten in 2040 toenemen en zal voor de gemeenten Galmaarden, Pepingen, Lennik en uitschieter Gooik (56,6%) boven het Vlaams gemiddelde van 46,9% zitten. De gemiddelde verwachting voor Vlaams-Brabant is 42,7% (*de gemeenten Herne, Bever en Roosdaal zitten hier boven*).

Vergrijzing en nood aan zorg

Bevolkingsvooruitzichten	2021			2040		
	totaal inwoners	grijze druk	familiale zorgindex	totaal inwoners	grijze druk	familiale zorgindex
Bever	2198	29,9	26,8	2281	45,9	61,3
Herne	6705	37,4	40,7	7458	46,3	62,9
Galmaarden	8829	34	36,2	9485	50	71
Pepingen	4512	34,2	37	4927	52,8	79,3
Gooik	9232	39,1	44,1	9298	56,5	87,7
Lennik	9208	38,9	44,9	9791	51,7	78,4
Roosdaal	11698	33,7	37,7	12626	44,4	61,3
Ternat	16167	34,8	42,4	18918	42,4	61
Sint-Pieters-Leeuw	35085	32,5	40,8	39603	39,2	60,2
Vlaams Gewest	6643689	35,9	43,8	7123894	46,9	72
Vlaams-Brabant	1162112	33,9	42,5	1280494	42,7	64,9

Voor Vlaanderen is de gemiddelde familiale zorgindex 43,8% en voor Vlaams-Brabant 42,5%. De gemeenten Lennik en Gooik zitten boven beide gemiddelden. De zorgindex zal volgens voorspellingen in 2040 stijgen naar 72% voor Vlaanderen en 64,9% voor Vlaams-Brabant. De gemeente Gooik zou stijgen tot 87,7% en Lennik tot 78,4%. Opmerkelijk is de stijging van Pepingen naar 79,3%. De gemeente Galmaarden zal boven het provinciaal gemiddelde liggen met 71%.

Natuurlijke aangroei, immigratie en emigratie

In Bever, Ternat en Sint-Pieters-Leeuw stijgt de natuurlijke aangroei in vergelijking met de andere Pajotse gemeenten waar dit daalt.

Er emigreren meer mensen uit de gemeenten Sint-Pieters-Leeuw, Ternat en Lennik naar andere Vlaamse gemeenten. Vanuit Pepingen emigreren er meer naar een Brusselse gemeente in tegenstelling tot een immigratie uit het Brusselse gewest, waarbij de andere gemeenten een hogere druk kennen van immigratie uit het Brussels hoofdstedelijk gewest. De immigratie uit het Waalse gewest is hoger dan de emigratie in de gemeenten Bever en Herne.

Huishoudens

In Vlaanderen telt een gemiddeld huishouden 2,3 mensen, in Vlaams-Brabant zijn er dat 2,39. Alle Pajotse gemeenten binnen het LEADER-gebied zitten boven de 2,40 mensen per gezin met als uitschieters de gemeenten Pepingen (2,60) en Sint-Pieters-Leeuw (2,58).

Nationaliteit en taal

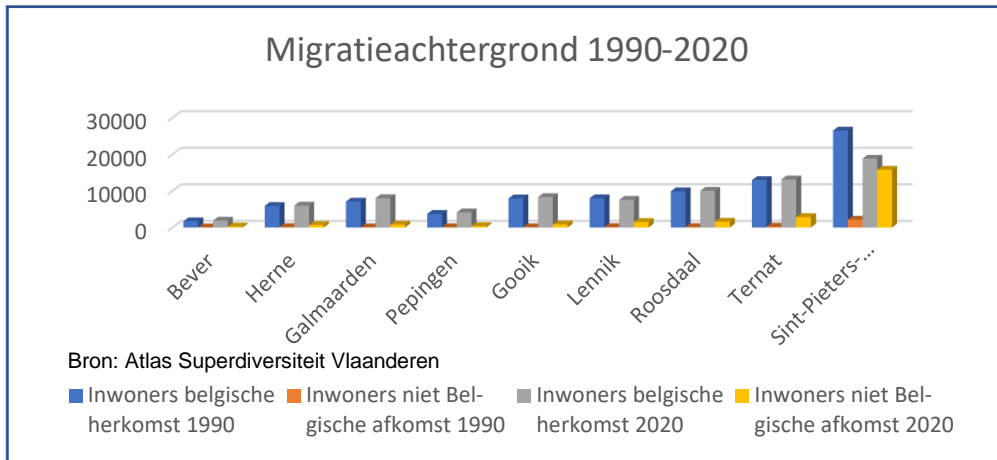
De gemeenten Pepingen en Bever kennen het minst aantal nationaliteiten. De gemeente Sint-Pieters-Leeuw kent 102 nationaliteiten en piekt t.o.v. Vlaanderen en de provincie Vlaams-Brabant ruim boven het gemiddelde. 16,1% van de inwoners in Sint-Pieters-Leeuw heeft geen Belgische nationaliteit. De andere Pajotse gemeenten blijven onder het Vlaams gemiddelde van 9,7%. Ternat, Lennik en Bever zitten boven de 4,9%.

In Vlaams-Brabant heeft 55,2% van pasgeborenen Nederlands als moedertaal. De 7 gemeenten, uitgezonderd Sint-Pieters-Leeuw en Lennik, zitten ruim boven dit gemiddelde met als uitschieter Galmaarden (85,5%). 1 op 4 Leeuwenaren spreekt Nederlands; iets meer dan de helft spreekt Frans. Ook in Lennik stijgt de druk op vreemde talen waar 1 op 10 Arabisch, Turks of Berbers spreekt, 1 op 4 Frans. Opmerkelijk is dat de moedertaal in faciliteitengemeente Bever 81,3% Nederlands is, en slechts 14,6% Frans spreekt.

In de zes plattelandsgemeenten is de bevolking minder divers t.o.v. Vlaanderen

Diversiteit

Vlaanderen en Brussel zijn de afgelopen 30 jaar superdivers geworden. In 2020 had 25 procent van de inwoners van het Vlaamse Gewest een niet-Belgische herkomst, in 1990 was dat nog maar 6,5 procent.

Het aantal inwoners van Belgische herkomst is miniem dalende in Lennik. Opmerkelijk is de enorme stijging van inwoners van niet Belgische herkomst (*bijna 1 op 2*) in de gemeente Sint-Pieters-Leeuw.

Conclusies i.r.t. de mogelijkheid binnen LEADER Pajottenland+

- De bevolkingsgroei zal toenemen in het LEADER-gebied maar in mindere mate in de typische plattelandsgemeenten. In Sint-Pieters-Leeuw zal de bevolkingsgroei in vergelijking met Vlaams en Vlaams-Brabantse gemiddelde spectaculair stijgen.
- Jonge gezinnen zijn minder vertegenwoordigd. De grijze druk ligt het hoogst in de plattelandsgemeenten van het gebied en zal de komende jaren stijgen. De nood aan zorg zal dan ook in 2040 enorm hoog liggen.
- Het LEADER-gebied is sterk Nederlandstalig (> 80%). Sint-Pieters-Leeuw kent een diversiteit aan verschillende culturen, taal en nationaliteiten, en is maar 25% Nederlandstalig. Belangrijk is om het Vlaams karakter van de streek te vrijwaren en inwoners aan te moedigen om Nederlands te leren. *Hoe gaan we om met de meertaligheid? Hoe het best integreren binnen een multidivers verhaal?*
- Doelgroep 'jongeren' niet vergeten en implementeren binnen de lokale actiegroep.

Nederlands leren is een mooie vorm van integratie

2.1.2. Armoede en eenzaamheid

In het LEADER-gebied Pajottenland+ zitten Pepingen, Lennik, Roosdaal en Sint-Pieters-Leeuw boven het Vlaams gemiddelde van 18,2% als het gaat over individuele inwoners die beneden de kritische grens met fiscaal inkomen leven. Sint-Pieters-Leeuw zit met 0,1% – in vergelijking met Vlaanderen (5,4%) – boven de grens van het gemeenschappelijk fiscaal inkomen beneden de kritische grens.

Inwoners met betalingsachterstanden zijn het hoogst in Sint-Pieters-Leeuw met 2,6% (Vlaanderen = 2%). Dat is ook zo voor betalingsmoeilijkheden met 13% voor Sint-Pieters-Leeuw; maar ook voor Bever (15%), Galmaarden en Ternat met elk 11%. Het gemiddelde in Vlaanderen staat voor betalingsmoeilijkheden op 10%.

Energie-armoede

Budgetmeters voor zowel elektriciteit als aardgas worden het meest geplaatst in Sint-Pieters-Leeuw en Bever. Zij zitten met ongeveer 2% boven het Vlaams gemiddelde. (cijfers per 1.000 inwoners)

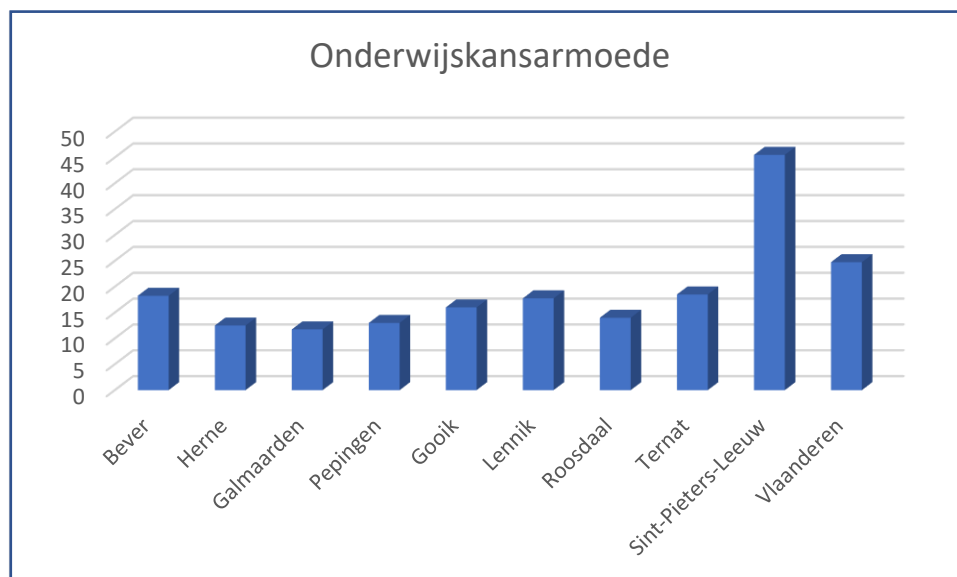
Energie-armoede/huishouden	Bever	Herne	Galmaarden	Pepingen	Gooik	Lennik	Roosdaal	Ternat	Sint-Pieters-Leeuw	Vlaanderen
budgetmeters elektriciteit	13,5	5,3	5,6	4,4	2,8	9,8	8,4	10,1	15	12,4
budgetmeters aardgas	14,1	8	7,9	2,9	4,9	10	8,6	10,6	14,2	12,4

Kinderen en jongeren

De kansarmoede-index in het algemeen ligt voor Vlaanderen op 12,7% en voor Vlaams-Brabant op 7,6%. Geen enkele gemeente van ons LEADER-gebied gaat hier boven. Dat is ook zo voor de kansarmoede-index van Kind&Gezin waar deze voor Vlaanderen op 13,7% ligt.

De onderwijskansarmoede is hoog in Sint-Pieters-Leeuw waar het bijna 1 op 2 kinderen betreft. In Vlaanderen gaat het over 1 op 4; wat nog behoorlijk hoog is. De laagste graad vinden we in Galmaarden, Herne, Pepingen en Roosdaal.

In Sint-Pieters-Leeuw loopt in samenwerking met het Huis van het Kind het project 'Vonk'. Zij begeleiden gezinnen in kansarmoede; ook in Lennik loopt het project 'Vonk' in samenwerking met het OCMW te Lennik.

Eenzaamheid

Algemene cijfers rondom eenzaamheid zijn moeilijk te vinden. Via het CAW Halle-Vilvoorde werden cijfers opgevraagd van het aantal vragen die gesteld werden waarbij eenzaamheid een thema is. Het betreft vragen vanuit de Eerstelijnszone Pajottenland en de Eerstelijnszone Zennevallei.

Deze eerstelijnszone Pajottenland is bevoegd voor Lennik, Ternat, Roosdaal, Gooik, Herne, Galmaarden, Bever en Dilbeek (deze laatste valt buiten het LEADER-gebied). In 2021 werden er 33 vragen gesteld, in 2022 waren er dat 51.

De eerstelijnszone Zennevallei is bevoegd voor Pepingen, Sint-Pieters-Leeuw, Beersel, Drogenbos, Halle, Linkebeek en Sint-Genesius-Rode (de eerste twee vallen binnen ons LEADER-gebied). In 2021 werden er 28 vragen gesteld, in 2022 waren er dat 64.

Voedselbanken

De voedselbank 'Baobab' te Sint-Pieters-Leeuw is er voor de lokale kansarme gezinnen. Via een mogelijks OKW-project in regie door de vzw Voedselhulp Pajottenland slaan de gemeenten Lennik, Gooik, Galmaarden, Roosdaal, Pepingen en Bever de handen in elkaar om armoedebestrijding op het platteland aan te pakken.

Conclusies i.r.t. de mogelijkheid binnen LEADER Pajottenland+

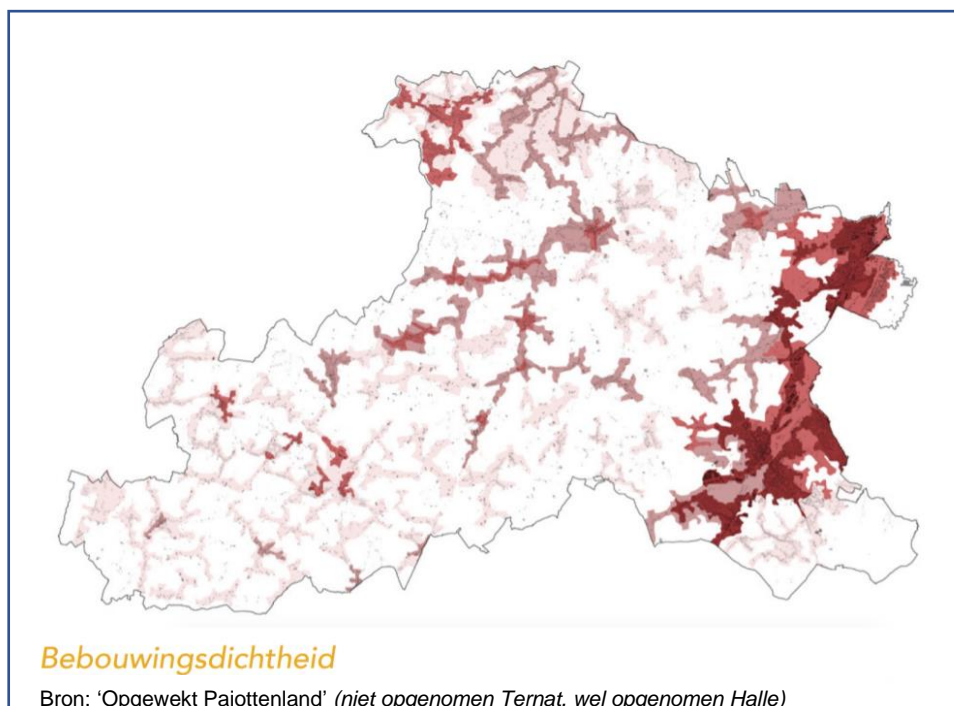
- Armoede valt te detecteren via o.a. detectie van budgetmeters, passanten bij sociale restaurants, OCMW's e.a.; ook binnen gezinnen van landbouwfamilies (zie: landbouw).
- Initiatieven die de eenzaamheid en armoede tegengaan zijn prioritair en kunnen via gemeenschappelijke initiatieven bevorderd worden (zie ook andere thema's).
- Het is belangrijk om waakzaam te blijven en samen te werken met organisaties zoals Kind&Gezin, Het Huis van het Kind of het CAW Halle-Vilvoorde, maar ook gemeenten kunnen dit via scholen en haar OCMW's doen.
- Innovatief bruggen blijven bouwen – diensten samenbrengen en (sociale) diensten naar de mensen brengen.
- Ondersteunen en implementeren van voedselbanken.

Armoede is vaak verdoken aanwezig

2.1.3. Ruimte

Het ruimtebeslag binnen het LEADER-gebied Pajottenland+ ligt ruim onder het Vlaams gemiddelde en onder de bovengrens van 30%. De bebouwingsgraad is voor de zes plattelandsgemeenten en de plattelandsdeelgemeenten van Roosdaal, Ternat en Sint-Pieters-Leeuw gering met bv. 21% in Lennik en 9,1 % in Bever.

Kortbij de gewestwegen (N285, N6, N8, E40, E19 en R0) is een opvallende verdichting op bepaalde stukken merkbaar. Ook de verstedelijking – richting het Pajottenland vanuit Brussel – is expliciet merkbaar in de deelgemeenten Ruisbroek en Sint-Pieters-Leeuw.

Ternat en Sint-Pieters-Leeuw zitten qua economische bebouwing hoger dan het Vlaams gemiddelde en is sterker aanwezig dan in de landelijke delen van het Pajottenland. Voor de deelgemeenten Ruisbroek, Sint-Pieters-Leeuw, Sint-Katherina-Lombeek en Ternat spelen de industrieterreinen hier een grote rol.

Ondanks de hoge bebouwingsgraad te Sint-Pieters-Leeuw, Ternat en Roosdaal is landbouw (akker- en grasland) sterk aanwezig – met hoge percentages richting de 6 plattelandsgemeenten. De gemeente Herne is koploper met 92,6% akker- en grasland.

LEADER Pajottenland blijft – in de nabije aanwezigheid van steden Brussel, Ninove en Aalst een sterke landbouwregio. Bossen, boomgaarden, tuinen en parken zijn sterk aanwezig in Sint-Pieters-Leeuw, Lennik en Roosdaal. Er is veel open ruimte, weinig biodiversiteit waar in de toekomst aan gewerkt kan worden.

Het Pajottenland als dorp

Bewaren van open ruimte

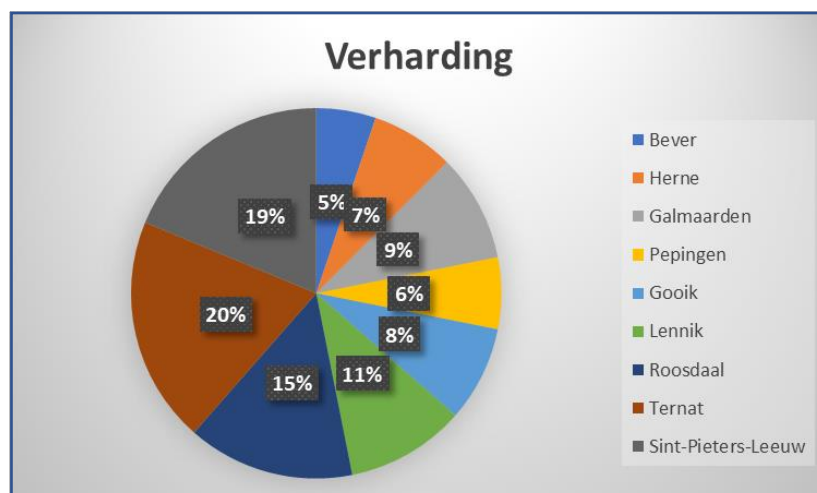
Sint-Pieters-Leeuw is de plaats waar de stad het platteland ontmoet. De LEADER-gemeenten engageren zich om het landelijk karakter te bewaren wat reeds tot uiting kwam binnen onze SWOT. De steden mogen we niet zien als een bedreiging maar als een kans om economisch garen te spinnen voor de opmaak van een mogelijke voedselstrategie en/of andere.

In Sint-Pieters-Leeuw is er een RUP Open ruimte en ook een bouwstop waarbij geen verkavelingen meer worden toegestaan op plaatsen waar geen wegenis aanwezig is. Verschillende woonuitbreidingsgebieden werden tijdens deze bestuursperiode geschrapt en omgezet in landbouw- of natuurgebied. Verschillende RUP's zijn hiervoor in opmaak. Via het Strategisch project Zennevallei, en het project Zennevallei Hergist wordt er nieuw groen, bos en parkgebied aangelegd. De hermeandering van de Zuun zorgt niet alleen voor de nodige waterbuffering maar ook voor meer ontharding en groen, inclusief een speelbos.

Verharding

De plattelandsgemeenten scoren qua verharding (woningen, gebouwen, straten en parkings) goed in vergelijking met het Vlaams gemiddelde. Roosdaal, Ternat en Sint-Pieters-Leeuw nemen samen iets meer dan de helft in wat betreft verharding van het totale LEADER-gebied.

In 2018 was er in Sint-Pieters-Leeuw nog 200 ha aan bouwgrond beschikbaar; Roosdaal en Ternat hebben elk nog 120ha beschikbaar. De minste bouwgrond met 20 ha ligt in Bever. De LEADER-gemeenten zitten allemaal ruim onder het Vlaams gemiddelde van 258 ha.

Conclusies i.r.t. de mogelijkheid binnen LEADER Pajottenland+

- Het Pajottenland is een gesloten regio tussen de randsteden Brussel, Ninove, Edingen,... waarbij een sterke toename van het ruimtesbeslag merkbaar is in oosten (Sint-Pieters-Leeuw), noorden (Ternat) en het noord-westen (Roosdaal).
- Landbouwgrond is in grote mate aanwezig binnen het gebied; met als koploper de gemeente Herne (92,6%).
- De Pajotse gemeenten engageren zich om het landelijk karakter te bewaren.
- De 6 plattelandsgemeenten doen het goed wat betreft verharding.

2.1.4. Landbouw

In het Pajottenland heeft de landbouw zich historisch ontplooid volgens de mogelijkheden en de beperkingen. Het typische landschap is een golvend heuvellandschap, bestaande uit een opeenvolging van zuidwest-noordoost georiënteerde ruggen met open akkerland, afgewisseld met valleien met weiland en een meer gesloten landschap.

De open akkergebieden hebben een open field karakter, maar van een kleinere schaal dan bv. Haspengouw omwille van het meer uitgesproken reliëf, de dichtheid van net van beekdalen en de meer verspreide bebouwing. In de beekdalen en rond de hoeves komen weilanden voor in een meer gesloten boccagelandschap met veel kleine landschapselementen. Deze landschappelijke variatie is typisch voor het Pajottenland en zorgt voor een hoge esthetische waarde, die nog versterkt wordt door een rijke landelijke architectuur.

Landbouwgebruik

Het reliëfrijke en kleinschalige landschap leent zich uitstekend voor weilanden in de valleien en op steile hellingen die voor akkerbouw minder gunstig zijn. Vandaar ook de talrijke bedrijven met allerhande graasdieren in hoofd- of nevenuitbating. De akkers vindt men hoofdzakelijk op relatief kleine plateaus en hun zacht hellende uitlopers.

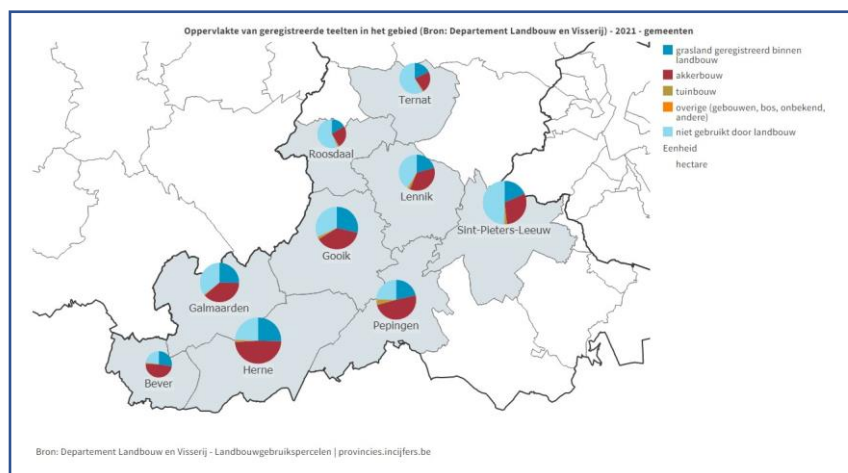
- Akkerland

Deze percelen situeren zich meestal op de meest vruchtbare en best bewerkbare gronden. Ze zijn meestal niet voorzien van vaste constructies zoals omheiningen en er staan normaal geen hoogstammige bomen of hagen in het perceel. Hier en daar komt er wel een talud voor.

- Weiland

In het Pajottenland bestaat meer dan 1/3 van de landbouwoppervlakte uit grasland (blijvend of tijdelijk). Dit is historisch gegroeid door melk- en rundveehouderij die behoefte hebben aan voldoende grasland. In gebieden met weilanden komen vaak ook kleine landschapselementen voor die sterk bijdragen tot het typische landschap van het Pajottenland.

Bedrijfstypologie

Over het algemeen komen in het Pajottenland vooral gemengde bedrijven voor, met als hoofdtek één of andere vorm van rundvee.

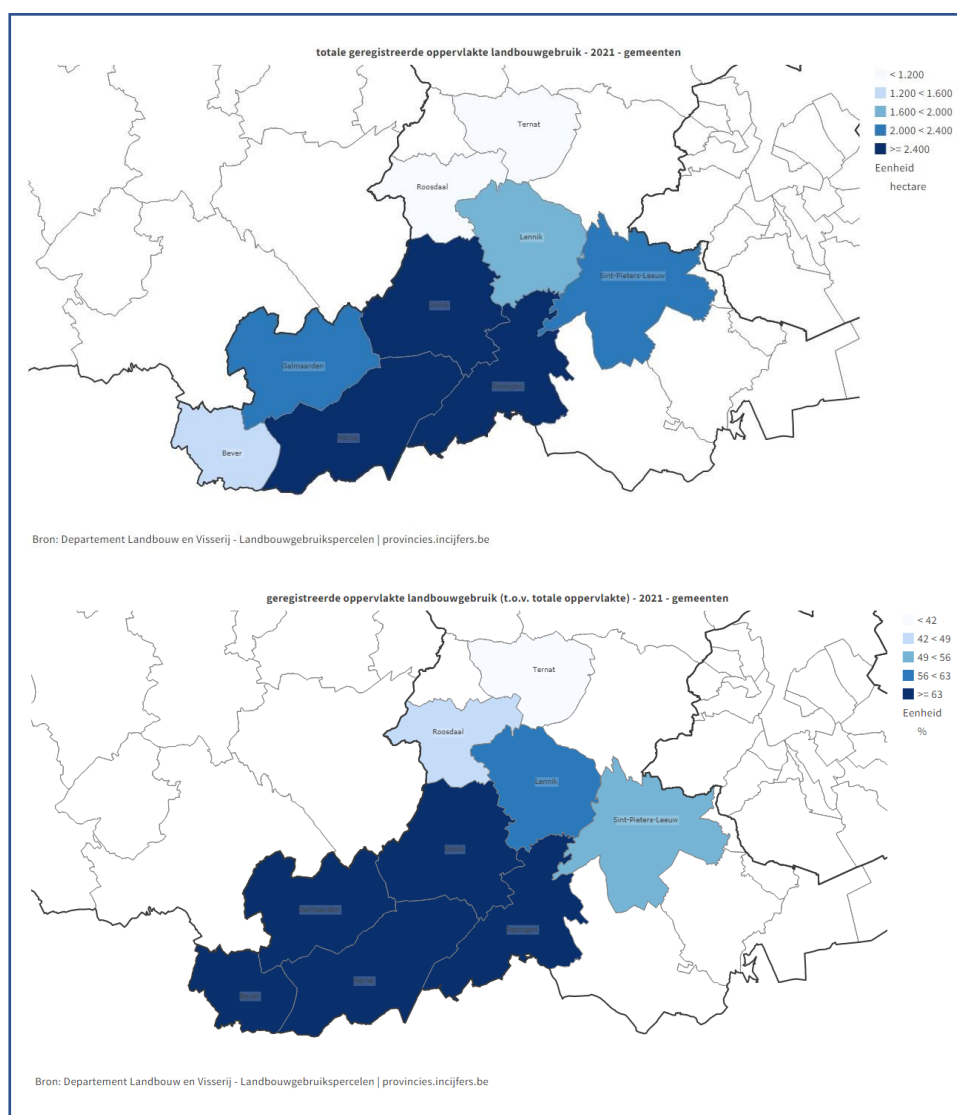
De bedrijfstypes zijn er echter zodanig uiteenlopend, dat het moeilijk is om categorieën op te stellen. Tal van combinaties van akkerbouw en veelal grondgebonden veeteelt (melkvee, zoogkoeien) komen er voor, maar ook paardenhouderijen en bedrijven met kleinhouwigen zoals schapen. Daarnaast vindt men er ook een aantal tuinbouw-, sierteelt, boomkweek- en fruitteeltbedrijven en niet grond gebonden bedrijven zoals vleeskippen en varkenshouderijen.

Heel wat bedrijven hebben 2 tot 3 volwaardige bedrijfstakken. Het projectgebied kan dus bestempeld worden als een zeer gevarieerd veeteeltgebied.

Landbouwbedrijven

Het aantal landbouwbedrijven is in 40 jaar tijd spectaculair gedaald (zie economie en werk). De totaal geregistreerde oppervlakte landbouwgebruik in 2021 is voor de gemeenten Gooik, Herne en Pepingen het sterkst aanwezig, gevolgd door Galmaarden en Sint-Pieters-Leeuw. De geregistreerde oppervlakte landbouwgebruik t.o.v. de totale oppervlakte scoort in de typische plattelandsgemeenten het sterkst. Bever, Herne, Galmaarden, Pepingen en Gooik scoren boven de 63%. Ternat scoort met minder dan 42% het minst.

Zoals reeds eerder gezegd neemt grasland zo'n 36% van de totale landbouwoppervlakte in beslag, gevolgd door maïs (24%) en granen (23%).

Doelstellingen

De centrale doelstelling moet zijn om de duurzaamheid van de land- en tuinbouw te maximaliseren. Aan deze visie gaan ecologie, economische leefbaarheid, sociale duurzaamheid en maatschappelijke integratie hand in hand. Samenvattend is een duurzame landbouw een landbouw die:

- Economisch rendabel is
- Ecologisch en sociaal verantwoord
- Én maatschappelijk gerespecteerd

... en dit voor de huidige maar ook de volgende generaties.

De bedrijven met landbouwproductie liggen in Herne en Gooik hoger dan het Vlaams gemiddelde. Sint-Pieters-Leeuw, Pepingen, Lennik en Galmaarden liggen hoger dan het Vlaams-Brabantse gemiddelde. Kleine landbouwbedrijven met een opbrengst hoger van 25.000 euro situeren zich vooral in de gemeenten Gooik, Herne, Lennik en Sint-Pieters-Leeuw.

	bedrijven met landbouwproductie [2021]	kleine landbouwbedrijven (standaard opbrengst < 25.000 €) [2020]
Bever	30	(verborgen waarde)
Galmaarden	48	16
Gooik	94	34
Herne	85	25
Lennik	59	19
Pepingen	75	13
Sint-Pieters-Leeuw	64	20
Ternat	31	10
Roosdaal	43	18
gemeenten gemiddelde	59	18
Vlaams Gewest	81	20
Vlaams-Brabant	47	14

In de gemeente Gooik ligt het aantal land- en tuinbouwbedrijven het hoogst met 2,3 per vierkante km. In Vlaanderen staat het gemiddelde op 1,7.

Leeftijd bij landbouwers

De gemiddelde leeftijd van bedrijfshoofden van beroepslandbouwbedrijven (open definitie) in het Vlaamse Gewest is de afgelopen jaren continu gestegen: van 51 jaar in 2010 tot 55 jaar in 2020. In 2020 waren vrouwelijke bedrijfshoofden gemiddeld 2 jaar ouder dan mannelijke. Bij vrouwen ging het gemiddeld om 57 jaar, bij mannen om 55 jaar.

De stijgende gemiddelde leeftijd van de bedrijfshoofden hangt samen met het afnemend aantal jonge bedrijfshoofden. Ten opzichte van 2010 is het aandeel bedrijfshoofden jonger dan 50 jaar sterk afgenomen. Bedrijfshoofden van 55 tot 59 jaar vormden in 2020 de grootste groep (21%). Daarna volgden de bedrijfshoofden ouder dan 65 jaar (19%). Slechts 10% van de bedrijven had in 2020 een bedrijfshoofd jonger dan 40 jaar.

De gemiddelde leeftijd van bedrijfshoofden van beroepslandbouwbedrijven is het laagst in de provincies West-Vlaanderen en Antwerpen. In Oost-Vlaanderen, Limburg en Vlaams-Brabant zijn de bedrijfshoofden gemiddeld iets ouder; met de hoogste leeftijd in Vlaams-Brabant.

In LEADER-gebied Pajottenland+ stellen we vast dat 8 van de 9 gemeenten boven het Vlaams gemiddelde ligt. Enkel in Roosdaal is de gemiddelde leeftijd van een bedrijfshoofd 50,8 jaar. Sint-Pieters-Leeuw en Galmaarden zijn koplopers.

In 2016 was maar 10% van de bedrijfshoofden van beroepslandbouwbedrijven jonger dan 40 jaar, in 2007 was dat nog 18%.

Vergrijzing van landbouwers

Armoede bij landbouwers

Het huidige socio-economische en ecologische klimaat vereisen dus een robuuste landbouwsector, zeker als we in staat willen zijn om 10 miljard monden te voeden tegen 2050. Maar robuust is de Belgische landbouw allerminst. Ondanks onze technologische hoogstandjes, zeer hoge landbouwopbrengsten en torenhoge Europese landbouwsubsidies, verkeren vele landbouwgezinnen in nood. De Pano-reportage van 2018 (VRT) bracht ontluisterende cijfers aan het licht. Eén op vier landbouwers leeft onder de armoedegrens. Eén op zeven kan zichzelf geen inkomen uitkeren, en boekt enkel verlies. Het hoeft dan ook niet te verbazen dat de groep landbouwers op 20 jaar gehalveerd is.

De armoedecijfers onder landbouwers in Vlaanderen tonen al aan dat het er niet in slaagt een inkomensgarantie te bieden aan de gemiddelde landbouwer. Integendeel, veruit de meeste middelen gaan naar de rijkste grootgrondbezitters, distributiebedrijven en veilingen.

Opvang van hemelwater

Via de opmaak van een hemelwater- en droogteplan wordt er vorm gegeven aan een integrale, gedragen en gebiedsdekkende visie op het hele watersysteem in elke gemeente. Enkel door het watersysteem in zijn totaliteit te bekijken (grondwater, oppervlaktewater en hemelwater) en dit met alle betrokken partners, zal immers op een doordachte manier wateroverlast en waterschaarste kunnen aangepakt worden. Met een gebiedsdekkende visie bekomt men een gebiedsdekkende blik op de gemeente waar niet enkel de bebouwde omgeving bekeken wordt, maar waar ook landbouw, natuur, recreatie, bedrijvigheid, mobiliteit, ... een plek in kent.

Zowel in de open ruimte als in de bebouwde omgeving kan men ingrepen doen om water ter plaatse op te vangen. Dergelijke lokale ingrepen, al dan niet in samenwerking met de landbouw- en natuursector, kunnen een substantieel effect hebben op de totale hemelwaterbalans in het gebied.

Proefcentrum Pamel

Proefcentrum Pamel, gelegen op het Provinciaal Plattelandscentrum Peerenbosch is de eerste hulp voor telers van biologische aardbeien en kleinfruit. Het team zet zich in om praktijkgericht onderzoek uit te voeren op deze teelten.

Biologisch telen is een samenwerking van teler en gaat vooral uit van de kracht van de natuur. Door in hoofdzaak te focussen op praktijkgericht onderzoek, willen ze een antwoord bieden op praktijkproblemen die telers op de eigen percelen ervaren. Een goede band met de telers en betrokkenheid met hun bedrijfsvoering zijn het startpunt van kwalitatief praktijkonderzoek.

De herintroductie van de Schaarbeekse kriek – waarmee het kriebier van oudsher in het Pajottenland werd gemaakt – is mede te danken aan de HORAL (Hoge Raad van Ambachtelijke Lambiekbieren) dat i.s.m. Proefcentrum Pamel een project startte. De geschiedenis van deze vrucht gaat terug tot de 16de eeuw. Deze kriek staat bekend om zijn intense kleur en zoete smaak. Hij bevat een uniek aroma van vanille en amandel. Dat aroma is na het brouwen ook prominent aanwezig in de smaak van kriebier.

De hoofdzetel van Pajottenland+ is ook gevestigd op Peerenbosch; maar ook Kiemkracht (het vroegere Pro Natura) geeft mee vorm aan bv. het ontwikkelen van innovatieve oplossingen voor het platteland.

Peerenbosch in cijfers (2020):

- 850 larven en adulten taxuskevers geteld
- 8 bijenvolken
- 20 arbeirassen
- 28 oorsprongen Schaarbeekse kriek
- 817 Schaarbeekse krikelaars aangeplant
- 62.000 frambozen geplukt en beoordeeld
- 10 hectare teelt in biologische percelen

Circulaire economie in het Pajottenland, dagelijkse kost voor Joris Claeys

We zijn langsgegaan bij Joris Claeys, landbouwer in Lennik. Gaandeweg werden we verrast door wat voor Joris vanzelfsprekend is. Hij baat een gemengd landbouwbedrijf uit, wat eigen is voor het Pajottenland. Naast vleesvee (runderen voor vleesproductie) en varkens doet hij ook nog aan akkerbouw waardoor de mest van de dieren op de eigen grond wordt afgezet. Noem het gerust een circulaire bedrijfsvoering vermits mest voeding voor de planten is. Naast suikerbieten en aardappelen, die je via de automaat bij de hoeve kan kopen, teelt Joris ook zijn eigen veevoeder (maïs, gras, tarwe).

Dankzij zonnepanelen produceert Joris groene energie en in zijn regenput van 400.000 liter slaat hij meer water op dan hij zelf nodig heeft voor gewasbescherming en om zijn machines en stallen te reinigen. In de nabije toekomst wil hij het water ook gebruiken als drinkwater voor de dieren. Maar de regenput dient ook als buffer zodat bij hevige regenval niet alle regenwater direct via de riolering wegstroomt.

Wie denkt dat voor een boer het seizoen eindigt bij het binnenhalen van de oogst, vergist zich. Na de oogst (einde zomer – najaar) zaait Joris nog vanggewassen in. Dankzij de gele mosterd kleurt het Pajotse landschap in de herfst nog geel (kleurrijk landschap), wordt stikstof vastgehouden (goed voor de waterkwaliteit), stijgt het koolstofgehalte in de bodem (goed voor het klimaat) en wordt erosie tegengehouden.

Zie je de Pajotse akkers in het voorjaar geel kleuren, dan gaat het niet om mosterdzaad maar om koolzaad. Een interessant weetje voor heel wat niet-landbouwers.

Waar de hellingsgraad heel groot is legt Joris een erosiedam aan. Zo blijft de waardevolle Pajotse grond op zijn akkers liggen. Vruchtbare grond kenmerkt het Pajottenland, het is dan ook belangrijk dat die niet in waterlopen en op de straten belandt.

“Natuur als
teelt”
© Joris Claeys

Terwijl we met Joris praten stoppen een paar wielertoeristen langs zijn weide. “Zag je ze eerst stoppen op de top van de helling? Dat doen de meesten maar door het bos hebben ze geen vergezicht. Ze zakken dan wat af en genieten hier van het landschap”. Ik geef Joris gelijk. Hier mag je de ‘open ruimte’ letterlijk nemen. Akkers en weiden zorgen voor ruimte, een open kijk. Ze kneden met hun invulling die per seizoen wisselt, het Pajotse landschap. Kleine landschapselementen zijn de zorgvuldig bewaarde decoratie. © Anne-Marie Vangeenberghe – Boerenbond (ref. naar het LEADER-project ‘Boerenlandschap Pajottenland-Brussel’)

Joris en vele andere landbouwers zijn een mooi voorbeeld van circulaire economie. Het dient alle kansen en steun te krijgen.

Ambassadeurs van de korte keten

Waar men komt langs Pajotse wegen komt men boeren-, jaar- en andere markten tegen... Wekelijks kan je in het LEADER-gebied naar een markt gaan. De boerenmarkten waar typische landbouwproducten zoals zuivelproducten, aardappelen, vlees, vis, gevogelte, groenten, fruit, planten en bloemen, brood en banket worden verkocht zijn te vinden in de (deel)gemeenten Gooik (woensdagnamiddag), Kester (donderdagnamiddag), Gaasbeek (zaterdagnamiddag), Roosdaal (donderdagnamiddag) en Sint-Katherina-Lombeek (dinsdagnamiddag).

Er worden in de gemeenten Bever, Herne, Galmaarden, Lennik, Ternat en Sint-Pieters-Leeuw ook wekelijkse markten georganiseerd. Daar wordt naast de landbouwproducten ook ander koopwaar toegelaten zoals pluimvee, snoepartikelen, schoonmaakproducten, textiel, lederwaren, e.a.

In het LEADER-gebied kan je doorheen het jaar naar 8 jaarmarkten gaan. De meesten combineren zo’n dag dikwijls met een meerdaagse of weekend.

In Herne – één van de grootste van het land – valt de jaarmarkt op Pinkstermaandag. Op 21 juli vindt traditiegetrouw de jaarmarkt van Bogaarden plaats. De meeste jaarmarkten vinden in het najaar plaats met de jaarmarkt van Gooik in september gevolgd door Ternat, Ruisbroek en Vlezenbeek in oktober. Op 11 november vindt de jaarmarkt van Sint-Pieters-Leeuw plaats, waar op het einde van november Lennik de Pajotse jaarmarkten afsluit.

Naast de vele jaar-, boeren- en wekelijkse markten vinden er nog avondmarkten, kermissen, braderijen en streekproductenmarkten plaats. Deze laatste krijgt de laatste jaren een enorme boost waarbij

producten en verwerkers van de typische streekproducten een markt organiseren ter bevordering van de Pajotse identiteit. Je vindt er streekproducten zoals geuze(bieren), kazen, vlees, chocolade, e.a.

Het korte keten initiatief 'buurderij' (ook wel eens rechtstreeks van de boer of boeren&buren genoemd) brengt je dichterbij de lokale boeren en hun verse producten. Binnen het LEADER-gebied neemt Pepingen hier het voortouw. Elke week vind je hier groenten, fruit, vlees, eieren, zuivel, brood, honing en zoveel meer. Via de website boerenenburen.be vind je wekelijks het aanbod en kan je bestellen. Je pakket staat dan klaar om te komen afhalen. Sinds kort kan je het pakket ook laten leveren. Op deze manier speelt een buurderij slim in op het 'bol.com'-principe waarbij eerlijke producten op een simpele manier aangekocht kunnen worden.

In Vlezenbeek heeft op de eerste of tweede zondag van mei een korte ketenmarkt plaats met als doel de inwoners te informeren over streekproducten en hen in contact te brengen met producenten en thuisverkopers. Om dit te ondersteunen ontwikkelde de toeristische dienst een toeristische kaart met aanduiding en info over de lokale verkooppunten.

Via automaten – vaak gekoppeld aan een boerderij of streekwinkel – kan je ook aardappelen, groenten, fruit, e.a. aankopen. Dat vaak 24op24u – 7op7. Een centrale plaats waar je een ruimer gamma aan hoeveproducten en afgeleiden kunt vinden bestaat in het LEADER-gebied nog niet. Een mooi voorbeeld binnen de provincie Vlaams-Brabant is deze van Diest. Koked vzw – een project van 6 landbouwers uit het Hageland – verkoopt seizoensgebonden producten via een automatenmarkt. Op deze manier spelen de landbouwers in op de vraag naar eerlijke producten.

Korte Keten

Hoewinkels of bedrijven met thuisverkoop/automaat/afhaalmoment in de korte keten

1. Bever

	Bedrijf	Producten	Website	Andere
1	Fruitburght	Fruit Fruitsap Sierteelt	www.defruitburght.be demeulemeester27@skynet.be	Burght 27 1547 Bever 0494 72 56 76
2	Beverse Kaasmakerij	Zuivel	www.beversekaas.be Patrick.de.ville@belgacom.net	Kerkhove 64 1547 Bever 054 58 86 84
3	't Fonteinveld	Eieren	Ostyn.eddy@skynet.be	Muydt 6 1547 Bever 0476 30 95 99
4	Fruitkwekerij Van Biervliet	Fruit Fruitsap Groenten	fruitvanbiervliet@gmail.com	Muydt 26a 1547 Bever 054 24 73 39

2. Galmaarden

	Bedrijf	Producten	Website en mail	Adres
1	De Calogne	Ijs- en ijstaarten Zuivel	Depelseneer@skynet.be	Tasseniersstraat 24 1570 Galmaarden 054 58 96 13
2	Fruitbedrijf Pauwels	Fruit Fruitsap		Waterschaapstraat 15 1570 Galmaarden 054 58 80 30

3. Gooik

	Bedrijf	Producten	Website en mail	Adres
1	Pevershof Aardbeienautomaat	Fruit	Nele.suenens@hotmail.com	Peverstraat 12 1755 Gooik 0476 50 89 73

2	't Bioschuurke (hoevewinkel)	Brood en gebak Fruit Fruitsap	info@bio-billens.be https://www.bio-billens.be	Warandestraat 26 1755 Oetingen (Gooik)
3	Aardbeienhoeve (hoevewinkel)	Fruit Groenten	Heremans.geert@telenet.be	Condijsstraat 11 1755 Oetingen (Gooik) 054 56 72 49
4	Goteringshof	Ijs- en ijstaarten Zuivel	hoeveijsanais@gmail.com	Goteringsstraat 17 1755 Kester 0493 62 10 67
5	Bioboerderij Dubbeldoel	Fruitsap Rund- en kalfsvlees Varkensvlees Ijs- en Ijstaarten		Zwartschaapstraat 5 1755 Gooik
6	De Baerdemaeker – Vangelder (Hoevewinkel)	Ijs- en ijstaarten		Bettestraat 12 1755 Gooik
7	Fruit Billens – Van Laer	Fruit Fruitsap		Meintjesstraat 5 1755 Gooik
8	Wijndomein Stuyvenberg	Wijn Alcoholische dranken		Eeckelstraat 54 1755 Gooik
9	Wijndomein Dappersveld-Woestijn	Wijn Alcoholische dranken		Zwarte Molenstraat 66 1670 Elingen 0472 97 30 58

4. Herne

	Bedrijf	Producten	Website	Andere
1	Arebeekhoeve	Ijs- en ijstaarten Zuivel		Nattendries 1540 Herne
2	De Pletterick (Bert Neuckermans)	Groenten Kruiden Bloemen	pletterickwordpress.com pletterick@posteo.net	1540 Herne 0476 43 38 86
3	Herne Rabarber't	Rabarber	rabanarbarbert.be rabarberherne@gmail.com	Veld: H. Geeststraat 22 1540 Herne 0472 24 61 78
4	Groenten en fruit Balé	Groenten (klein)fruit		Mollestraat 1540 Herne 0472 33 33 07
5	Bijenfruit-tuin	Honing Peren	fransvandenbosch@outlook.com	Tweekapellenstraat 11 1540 Herfelingen

5. Lennik

	Bedrijf	Producten	Website	Andere
1	Aardappelautomaat Claeys	Aardappelen	Claeys.joris@outlook.com	L. Jacobsstraat 110 1750 Lennik 0496 41 94 61
2	Een mandvol (hoevewinkel)	Fruit Fruitsap Sierteelt	Raf.vdm@telenet.be http://eenmandvol.be/nl	Ter Heidestraat 5 1750 Lennik 02 532 12 02
3	Svelien Aardbeien	Aardbeien		Trontingenstraat 30 1750 Lennik 0474 84 52 48
4	Bewafruit bvba	Aardbeien, kleinfruit		Klapscheutstraat 20 1750 Lennik
5	Luc Notaers	Aardbeien Frambozen Bessen	lennik (lennikaanzet.be)	Hunselstraat 54 1750 Eizeringen 0479 42 22 96
6	Ark van Pollare	Eieren	www.opvang-weidedieren.be	Assesteenweg 57 1750 Lennik

				02 447 89 20
7	Hoeveproducten Roelandts	Aardappelen Bessen	Lennik (lennikaanzet.be)	Rosweg 1750 Lennik
8	Ecodal	Groenten Fruit Eieren	Lennik (lennikaanzet.be) www.ecodal.eu	Slagvijver 1750 Lennik 0497 57 02 66

6. Pepingen

	Bedrijf	Producten	Website	Andere
1	Herrebeekhof (hoevewinkel)	Rund- en kalfsvlees Varkensvlees	info.herrebeekhof@telenet.be www.herrebeekhof.be	Nanovestraat 6 1670 Heikruis 02 396 24 28
2	't Keekje (hoevewinkel)	Droge maïs Andere	Raf.vanongeval@telenet.be http://www.drogemais.be tkeekje@gmail.com www.tkeekje.be	Molenhofstraat 50-54 1670 Heikruis 0497 27 73 09
3	Cleynhof Ten Baute Brugge	Rund- en kalfsvlees Varkensvlees	info@cleynhof.be http://www.cleynhof.be/	Bautebrugstraat 3 1670 Bogaarden 02 396 18 47
4	Pajottenlander	Fruit Fruitsap	info@pajottenlander.be http://www.pajottenlander.be	Kerkstraat 14 1670 Pepingen 02 360 35 55
5	Vandersmissen - Crispel	Fruit Witloof	Vandersmissen-Crispel Groenten & Fruit - Fruit&Me (fruitandme.be)	Lossestraat 3A 1670 Pepingen
6	Van Laethem	Aardappelen Melkproducten Eieren	lucvanlaethem@telenet.be	Buvingen 2 1670 Pepingen 0472 34 75 20
7	Melk & Meer Van Mols	Melkproducten	melkenmeervanmols@outlook.be	Huttestraat 23 1670 Pepingen 0471 79 19 33
8	D'Haemer Fruit	Appelen en Peren Vruchtensappen	www.fruitdhaemer.be info@fruitdhaemer.be	Vroembos 13 1670 Pepingen 0495 30 31 32
9	Kestergat Fruit	Appelen en Peren Vruchtensappen	https://www.facebook.com/ fruitbedrijfkestergat/ kbeeckmans@telenet.be	Kestersesteenweg 24 1670 Pepingen 0495 30 84 22
10	Hoevewinkel Nathalie	Hoevebrood Groenten en Fruit	www.hoevewinkelnathalie.be info@hoevewinkelnathalie.be	Ninoofsesteenweg 30 1670 Pepingen 02 356 51 68
11	De Groentelaar	Biologische groenten	www.degroentelaar.be info@degroentelaar.be	Huttestraat 46 1670 Pepingen 0488 99 47 32
12	Buurderij Pepingen	groenten, fruit, vlees, eieren, zuivel, brood, honing,...	https://boerenburenen.be/nl- NL/assemblies/10726 www.facebook.com/ buurderijpepingen	Huttestraat 23 1670 Pepingen 0471 79 19 33

7. Roosdaal

	Bedrijf	Producten	Website	Adres
1	Chrysantenkwekerij Yvan Cornelis	Chrysanten		Molenveldstraat 42 1760 Roosdaal 054 33 25 16
2	Anka Fruit	Fambozen, kleinfruit		Sleeststraat 32 1760 Roosdaal 0485 95 98 54
3	Hof te Kattem (automaat)	Aardappelen		Monnikbosstraat 5 1761 Roosdaal 053 67 19 50

4	Roosdaalse aardbeien	Aardbeien	ROOSDAALSE AARDBEIEN - Index	Veld Lostraat Strijtem 0475 25 59 70
5	Beeckmans Guy	Aardbeien		Kleemstraat 50 1760 Roosdaal

8. Sint-Pieters-Leeuw

	Bedrijf	Producten	Website	Adres
1	Arthur Schoukens	Grondwitloof Aardappelen Aardbei		Postweg 256 1602 Sint-Pieters-Leeuw 02 532 53 94
2	Biobrusseel	Groenten	www.biobrusseel-biobxl.be/biobxl/	Bezemstraat 260 1600 Sint-Pieters-Leeuw 02 377 71 82
3	Hoevebakkerij Basteleus- De Haseleer (hoevewinkel)	Brood Gebak	Basteleus.luc@gmail.com	Baasbergstraat 65 1600 Oudenaken 02 532 27 21
4	Hoeve Lemaire	Eieren Groenten Aardappelen	www.hoevelemaire.be info@hoevelemaire.be	Jan Vandersteenstraat 1 1600 Oudenaken
5	Hof te Berchemveld	Runds- en kalfsvlees Varkensvlees	www.berchemveld.be geertleyssens@telenet.be	Brabantsebaan 375a 1600 Sint-Pieters-Leeuw 02 532 40 40

9. Ternat

	Bedrijf	Producten	Website	Andere
1	Plukplek (Zelfpluk)	Fruit Groenten	www.plukplek.be dorothea@plukplek.be	Heirbaan tov 71-73 1740 Ternat 0484 89 47 48
2	Schrijvershof	Ijs- en ijstaarten Zuivel	www.schrijvershof.be deschrijverjan1@gmail.com	Assesteeweg 349 1740 Ternat 02 452 29 18
3	Wambeekhoeve	Eieren Fruit Runds- en Kalfsvlees	Wambeekhoeve.weebly.com wambeekhoeve@gmail.com	Massestraat 50 1741 Wambeek 02 582 35 23
4	Biobees (zelfpluk)	Fruit Groenten Aardappelen	info@biobees.be http://www.biobees.be	Kruisstraat 2B 1740 Ternat 0497 61 33 76
5	Eric's Gambas	Schaaldieren	(6) Eric's Gambas Facebook www.ericsgambas.be	Heirbaan 56A 1740 Ternat 0473 72 10 04

Verbreiding van landbouwbedrijven

Via de website van de provincie Vlaams-Brabant kan je een boerderij zoeken die naast de traditionele landbouw ook educatie, groepsbezoeken, feesten e.a. aanbieden. In mei '23 lanceert de dienst landbouw een nieuwe website www.bezoekdeboer.be waar via een handige tool gezocht kan worden naar het ideale landbouwbedrijf.

In het LEADER-gebied zijn dit tot heden:

- Herne: Hof ter Waerde, Op't Hof en Aerebeekhoeve
- Galmaarden: De Calogne
- Gooik: Hoeve van het Waterblok, Aardbeienhoeve, Bioboerderij Dubbeldoel, Fruit Billens-Van Laer, Hoeve ijs Gooik en 't Gotingenhof
- Lennik: Hoeve Lemaire-Taelemans
- Ternat: Biobees, Plukplek en Crevetec Eric's Gamba's
- Sint-Pieters-Leeuw: Hof te Berchemveld

De strategie van Europa

Europa's strategie via 'Farm to Fork' is een plan dat tot doel heeft om de Europese voedselproductiesector duurzamer te maken en de gezondheid van de burgers te verbeteren. Het bevat doelstellingen die tegen 2030 moeten worden bereikt, zoals een vermindering van het gebruik van pesticiden en antibiotica in de landbouw, een toename van de biologische landbouw en een vermindering van de voedselverspilling. Ook de voedselkwaliteit wil men verbeteren en goede eetgewoonten bevorderen. We zien hier bijvoorbeeld kansen om met de organisatie Logo Zenneland samen te werken.

Landbouw in de toekomst

Landbouw kan ook helpen met biogebaseerde materialen. Voor insterssante ideeën hier omtrent verwijzen we graag naar:

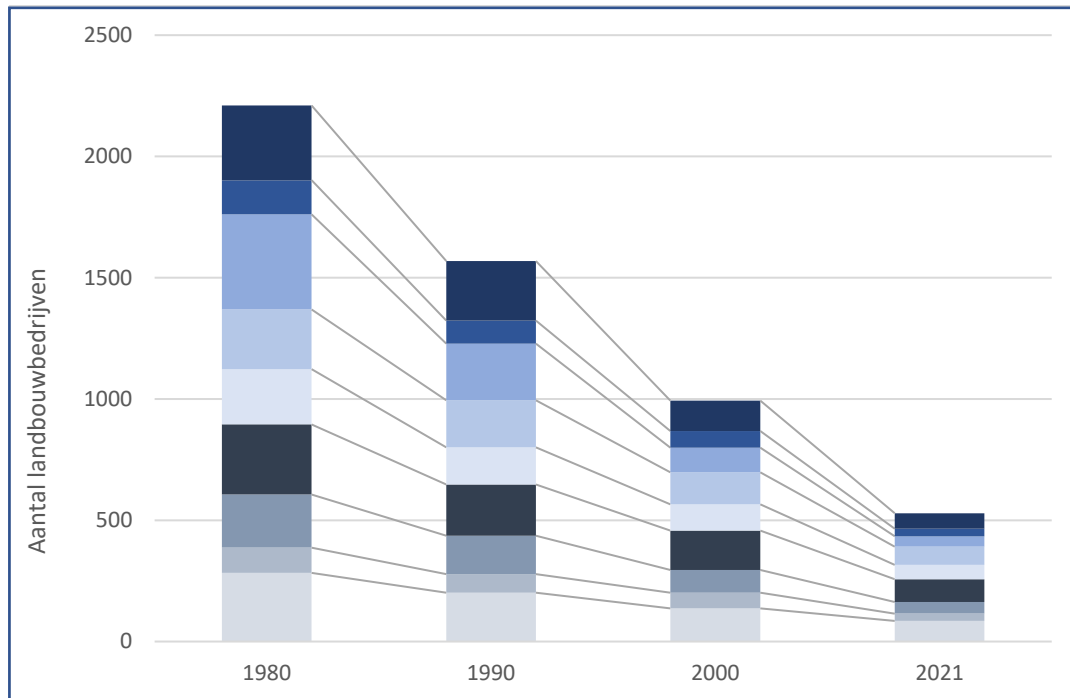
- <https://theexplodedview.com/nl/kamp-c/>
- <https://www.kampc.be/explodedview>

Conclusies i.r.t. de mogelijkheid binnen LEADER Pajottenland+

- Het LEADER-gebied met focus op de plattelands(deel)gemeenten kent een traditie van jarenlange landbouw. De oppervlakte heeft in verhouding met andere gebieden in Vlaanderen een ruime oppervlakte aan landbouwgrond.
- Om de dalende trend van het aantal landbouwbedrijven te stagneren (zie ook economie en werk) is de doelstelling om de duurzaamheid te maximaliseren waarbij de focus ligt op circulaire economie. Mooie voorbeelden en verhalen zijn terug te vinden via de website: <https://www.pajottenlandboerenlandschap.be/>.
- De gemiddelde leeftijd van landbouwers in het LEADER-gebied is stijgende en ligt boven het Vlaams gemiddelde. Het is een uitdaging om de komende jaren jonge boeren te motiveren. Een gerichte samenwerking via bv. coöperatieven of korteketen-initiatieven is een must.
- LEADER-Pajottenland wil parallellen zoeken en leggen met bestaande initiatieven zoals het strategisch project 'Opgewekt Pajottenland', of aantakken/doorverwijzen naar initiatieven zoals de coöperatie 'Lekkers uit het Pajottenland', vzw Ambassadeurs van het Pajottenland, Straffe Streek, dienst Landbouw, Proefcentrum Pamel, e.a.
- Hoe kunnen we ons landbouwgebied inrichten met het oog op grotere biodiversiteit? (zie verder) – i.r.t. landbouwmodel, horeca, toerisme, kwaliteitsvolle streekgebonden jobs (tewerkstelling)
- Net zoals armoede – eerder beschreven – kunnen duurzame landbouwpraktijken ervoor zorgen dat voedselverspilling via voedselbanken in circuit een verdeling krijgen. Overgang naar innovatieve technieken in landbouw. Inspelen op lokale voedselstrategieën (transport verminderen, ondersteuning van lokale markten,...)

2.1.5. Economie en werk

Ondanks een grote oppervlakte aan landbouwgronden daalt het aantal landbouwbedrijven in het LEADER-gebied Pajottenland+ de afgelopen 40 jaar spectaculair. Als deze tendens zich verder zet zouden er binnen enkele decenia geen of weinig landbouwbedrijven meer overblijven.

Inkomen

De welvaartindex voor het LEADER-gebied Pajottenland+ ligt hoger dan het Vlaams gemiddelde (zijnde 107%), uitgezonderd de gemeente Sint-Pieters-Leeuw (99%). Voor Bever ligt het cijfer op 113% (onder het Vlaams-Brabantse gemiddelde).

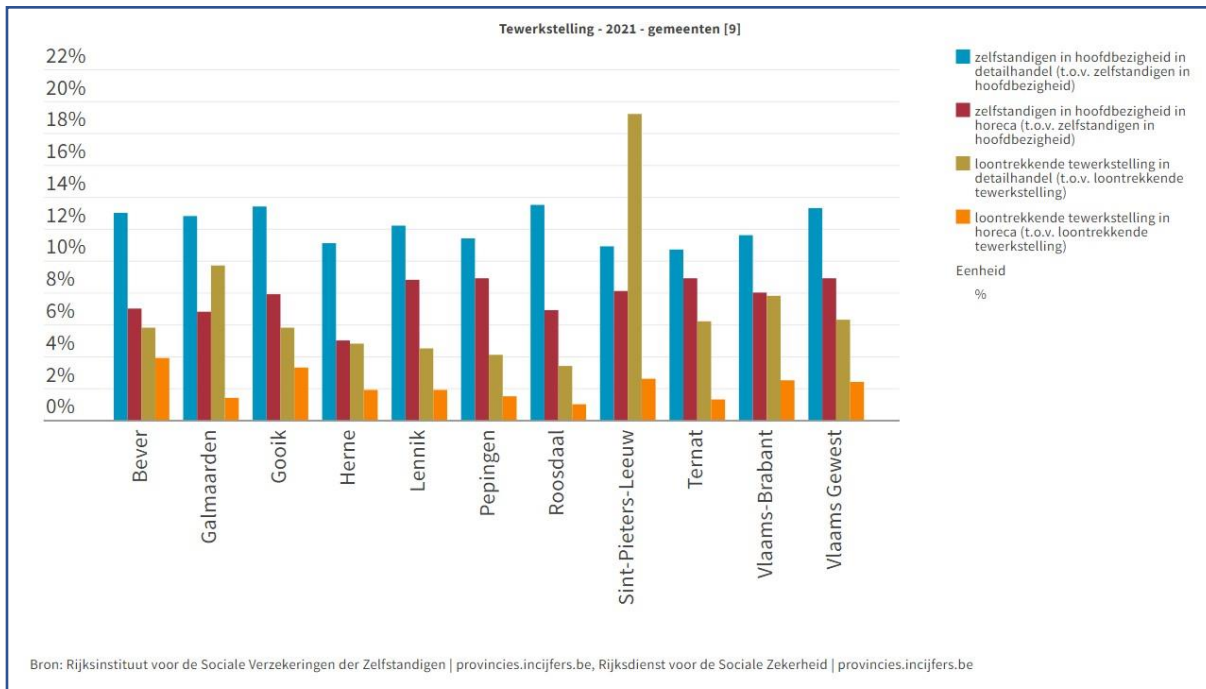
Het gemiddelde netto belastbaar inkomen per belastingplichtige ligt voor de gemeenten Pepingen en Lennik boven de 30.000 euro, ruim boven het gemiddelde van Vlaanderen met 26.316 euro. Enkel Sint-Pieters-Leeuw ligt onder het Vlaams gemiddelde met 25.475 euro. De andere gemeenten liggen boven het Vlaams gemiddelde maar onder het Vlaams-Brabantse gemiddelde van 29.554 euro.

Globaal gezien scoren we met onze regio beduidend goed qua welvaart (uitgezonderd Sint-Pieters-Leeuw).

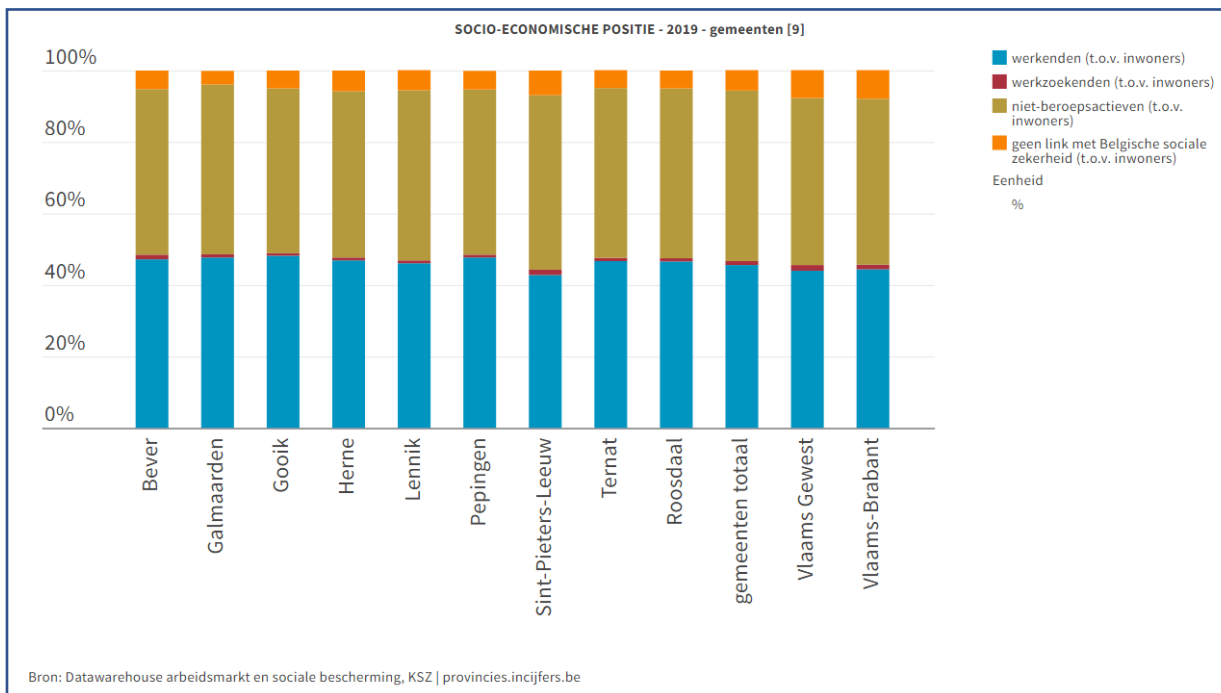
Werk

Zelfstandigen in hoofdberoep voor detailhandel scoren t.o.v. Vlaanderen minder goed in ons gebied en zijn in dalende lijn (1.072 in 2012 en 942 in 2021). Voor de plattelandsgemeenten is de daling sterker van 649 in 2012 naar 536 in 2021. De oorzaken is de opmars van grote ketens (concurrentie) alsook geen opvolging in de familie zaken.

Voor loontrekkenden in de detailhandel is Sint-Pieters-Leeuw met 19,2% koploper tot de andere LEADER-gemeenten en spectaculair hoger dan het gemiddelde in Vlaanderen (6,3%). Ook loontrekkenden in de horeca scoren goed in Sint-Pieters-Leeuw; maar nog beter in Bever en Gooik. In Galmaarden is de loontrekkende in detailhandel bijna 1 op 10. We zien hier een lichte stijging.

Gemiddeld zijn er 45,6% werkenden in het LEADER-gebied Pajottenland+. Dat is iets meer dan het Vlaams en Vlaams-Brabants gemiddelde, met uitschieter in Gooik (48,2%). 1,5% is werkzoekende in Sint-Pieters-Leeuw en zit daarmee 0,2% boven het Vlaams-Brabants gemiddelde, maar met 0,1% onder het Vlaams gemiddelde. 5,7% heeft geen link met de sociale zekerheid binnen de 9 gemeenten en ligt lager dan het Vlaams en Vlaams-Brabantse gemiddelde. Met 47,7% non-actieven scoort het gebied 1% meer dan het Vlaams gemiddelde (Vlaams-Brabant scoort hier 46,4%).

Ondernemers naar sector

een ondernemer

Het gemiddeld aantal landbouwbedrijven in Vlaanderen ligt op 216 bedrijven. Alle Pajotse gemeenten uitgezonderd Sint-Pieters-Leeuw zitten onder dit gemiddelde. Herne en Gooik scoren wel beter dan het Vlaams-Brabants gemiddelde (143). Het aantal landbouwbedrijven per vierkante kilometer ligt in Vlaams-Brabant op 1,3 en in Vlaanderen op 1,7. De gemeenten Herne, Pepingen, Lennik, Roosdaal en koploper Gooik (2,3) scoren hoger dan het Vlaams gemiddelde.

Ternat en Sint-Pieters-Leeuw kennen beiden enkele industrieterreinen. Hierdoor ligt voor Sint-Pieters-Leeuw met 126 bedrijven beduidend hoger dan het Vlaams gemiddelde (79). Ternat scoort beter dan de provincie Vlaams-Brabant (56) met 62 bedrijven. De bedrijvigheid situeert zich vooral aan de grote verkeersassen E40 en RO. Ook de bouwsector piekt in beide gemeenten. Sint-Pieters-Leeuw scoort met haar 681 bouwbedrijven spectaculair t.o.v. het Vlaams gemiddelde dat op 256 ligt.

Dat Sint-Pieters-Leeuw veel werkgelegenheid biedt valt ook te meten met de cijfers van commerciële en niet-commerciële diensten. De overige sectoren zijn in Leeuw ook stevast aanwezig.

Leegstaande handelspanden

Afgerond is er binnen het LEADER-gebied van de 9 gemeenten zo'n 40.000 m² winkeloppervlakte bijgekomen. De leegstaande handelspanden zijn op 10 jaar tijd meer dan verdubbeld (van 59 naar 135).

DETAILHANDEL - gemeenten	aantal handelspanden			aantal gevulde handelspanden			leegstaande handelspanden		
	2012	2017	2022	2012	2017	2022	2012	2017	2022
Bever	18	18	17	18	18	15	0	0	2
Galmaarden	114	99	110	111	94	104	3	5	6
Gooik	122	116	115	118	113	111	4	3	4
Herne	84	75	76	81	70	66	3	5	10
Lennik	174	157	161	164	146	145	10	11	16
Pepingen	51	37	42	48	34	39	3	3	3
Roosdaal	156	134	133	152	128	118	4	6	15
Sint-Pieters-Leeuw	420	426	408	400	383	363	20	43	45
Ternat	265	229	251	253	205	217	12	24	34
Totaal gebied	1404	1291	1319	1345	1197	1178	59	135	135

Op 10 jaar tijd bijna verdubbeld (van 8.951 km² naar 21.837 m²).

DETAILHANDEL - gemeenten	WVO [m ²]			WVO: winkels[m ²]			WVO: leegstaande winkels[m ²]		
	2012	2017	2022	2012	2017	2022	2012	2017	2022
Bever	215	295	465	215	295	275	0	0	190
Galmaarden	8349	6591	6794	8060	6231	6466	289	360	328
Gooik	9627	11087	10542	7752	10907	10382	1875	180	160
Herne	2546	2257	2315	1866	1483	1176	680	774	1139
Lennik	12539	12134	12949	11603	10264	11001	936	1870	1948
Pepingen	1280	2056	1595	1070	1916	1420	210	140	175
Roosdaal	14793	18235	21163	14553	17758	19878	240	477	1285
Sint-Pieters-Leeuw	67998	88405	87394	64185	77676	73169	3813	10729	14225
Ternat	29150	31550	43051	28242	30069	40667	908	1481	2384
Totaal gebied	146497	172610	186268	137546	156599	164434	8951	16011	21834

Dorpskernen en detailhandel

Het verdwijnen van het basisaanbod (bakker, beenhouwer, drogist,...) is een feit binnen de plattelandsgemeenten. Kleine buurtwinkels, buurderijen of detailhandelaars moeten opboksen tegen de grotere supermarkten en ketens.

Om de dorpskernen levendig te houden is de focus op detailhandel belangrijk. Om de kernen te versterken dient het economische luik gekoppeld te worden aan een ruimere visie via verschillende domeinen zoals ruimtelijke ordening, landbouw, wonen, leefmilieu en mobiliteit.

Van 2008 naar 2013 steeg het gemiddelde aantal handelspanden in het LEADER-gebied. Echter is er een dalende lijn sinds 2013 tot heden.

Detailhandel verdwijnt
Het basisaanbod is minder
toegankelijk...

Winkels en winkeloppervlakte naar hoofdbranche

Winkels die levensmiddelen verkopen scoren hoog in het gebied. In de plattelandsgemeenten (uitgezonderd Sint-Pieters-Leeuw en Ternat) scoren tuinwinkels en bedrijven met landbouwmateriaal hoog (meer dan 50%).

De tabel geeft de weergave van het volledige LEADER-gebied:

Hoofdbranche	winkels	% t.o.v. totaal winkels	WVO	% t.o.v. totaal WVO (winkels)
levensmiddelen	155	36,1%	43.444	26,4%
persoonlijke verzorging	41	9,6%	3.326	2,0%
kleding en mode	54	12,6%	16.086	9,8%
huishoudelijke artikelen	10	2,3%	2.578	1,6%
vrije tijd	13	3,0%	2.671	1,6%
in en om woning	93	21,7%	66.572	40,5%
bruin- en witgoed	10	2,3%	5.345	3,3%
auto en fiets	13	3,0%	1.365	0,8%
doe-het-zelf	26	6,1%	18.792	11,4%
overige winkels	14	3,3%	4.255	2,6%
Totaal	429	100%	164.434	100%

en toch... Detailhandel als Pajotse troef

Pajotse identiteit

Geuzebieren zijn exclusief verbonden aan het Pajottenland & Zennevallei. In Vlezenbeek ligt brouwerij Lindemans. Het bedrijf levert geuze en andere bieren over heel de wereld. Ministokerijen voor het maken van bieren 'tout court' reizen als paddenstoelen uit de grond. Volgens de webstek vlaamsebrouwers.be telt het LEADER-gebied 7 officiële brouwerijen.

Tijdens de vorige LEADER-periode startte Pajottenland+ met een portefeuille aan merkgebruikers over het ruimere Pajottenland en de Zennevallei. Binnen de 9 gemeenten waren er in 2021: 59 merkgebruikers aangesloten waarvan 33 producenten, 1 verdeler (via coöperatie 'Lekkers uit het Pajottenland', 5 verkooppunten van streekproducten, 5 logie-aanbieders, 9 restaurants en café's en 6 attracties. In '22 nam de vzw Ambassadeurs van het Pajottenland de merkwerking van Pajottenland+ over.

Ook Straffe Streek – dekkende over de gehele provincie – telde in 2022, 39 leden uit de 9 Pajotse gemeenten. 16 leden waren zowel aangesloten bij de merkgebruikers van Pajottenland+ als Straffe Streek.

Conclusies i.r.t. de mogelijkheid binnen LEADER Pajottenland+

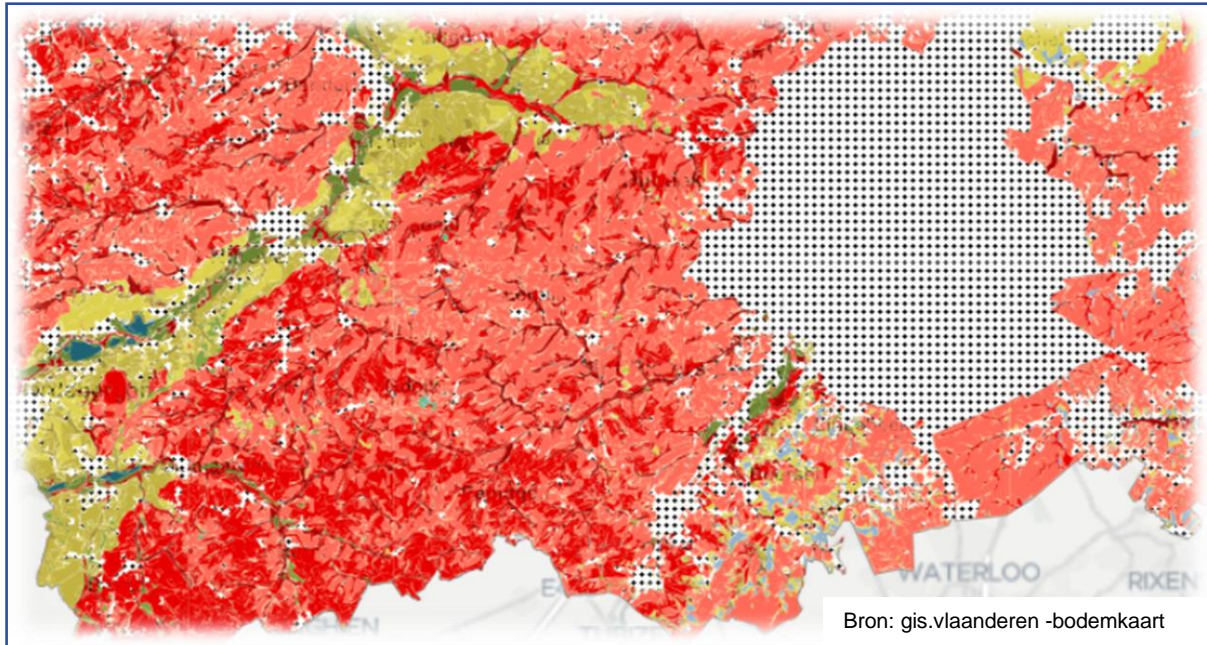
- We zijn een welvarende regio met gemiddeld behoorlijk wat werkenden (45,6%)
- De leegstand van handelspanden is de afgelopen 10 jaar verdubbeld. De tendens, waarbij plaatselijke winkels die basisproducten aanbieden verdwijnen is een feit. Om de dorpen levendig te houden is de focus op detailhandel belangrijk.
- Meer samenwerking tussen verschillende diensten zoals ruimtelijke ordening, landbouw, wonen, leefmilieu en mobiliteit dringt zich op.
- Daar het LEADER-gebied een typische landbouwregio is scoren de tuin- en landbouwbedrijven met landbouwmateriaal hoog.
- De Pajotse identiteit is aanwezig en kan versterkt worden met plaatselijke en provinciale initiatieven.
- Ondersteunen van pop-up-detailhandel.

2.1.6. Landschap en leefmilieu

Bodem

Het gebied heeft vruchtbare leem- en zandleembodems en situeert zich in het interfluvium tussen Zenne en Dender.

Groen

Akkers en graslanden zijn in de 9 Pajotse gemeenten ruim aanwezig en liggen allemaal boven het Vlaams gemiddelde van 74,7%. Koploper is Herne met 92,6%. Bos, boomgaarden, tuinen en parken zijn minder aanwezig uitgezonderd in Sint-Pieters-Leeuw, Roosdaal en Lennik.

De tevredenheid over natuur en groenvoorzieningen in eigen gemeente ligt bij de meeste plattelandsgemeenten hoger dan het Vlaams gemiddelde; enkel de inwoners uit Galmaarden, Roosdaal en Sint-Pieters-Leeuw zijn minder tevreden. De meeste inwoners uit eigen gemeente gaan liever naar een andere gemeente om een park, bos of groenzone te bezoeken. Lennik scoort goed waar de inwoners graag in eigen gemeente de natuur gaan opzoeken. Roosdaal is koploper als het gaat om groen op buurt-, wijk- en woonniveau.

Speel-, rust- en ontmoetingsplekken

Verschillende generaties ontmoeten elkaar

De speelruimte voor kinderen en jongeren – inclusief een geschikte plaats voor opgroeiende jeugd ligt voor het LEADER-gebied grotendeels onder het Vlaams gemiddelde. Opmerkelijk is dat de gemeente Gooik hier goed scoort net als Lennik en Ternat die stappen in de goede richting zetten. Tijdens de stakeholdersbevragingen is gebleken dat er nood is aan meer speelruimten voor kinderen en jeugd.

Rustplekken zijn – op Sint-Pieters-Leeuw na – ruim aanwezig in het LEADER-gebied doch zijn bepaalde plekken aan opfrissing toe en worden ze beter afgestemd op elkaar. Galmaarden, Sint-Pieters-Leeuw en Roosdaal hebben minder ontmoetingsplaatsen i.r.t. het Vlaams gemiddelde.

Lennik is koploper wat betreft welzijn en recreatie en zit boven het Vlaams gemiddelde. De gemeente, maar ook andere gemeenten binnen het gebied willen verder inzetten en verruimen het aanbod (ter

info: Bever en Roosdaal scoren hier ook goed) al ligt de onbebouwde oppervlakte bij alle LEADER-gemeenten onder het Vlaams gemiddelde.

Er is een sterke vraag naar intergenerationele ontmoetingsplekken.

Kwaliteitsvolle landschappen

De biodiversiteit is van primordiaal belang de komende jaren. Het traject voor het mogelijk landschapspark 'Boerenlandschap Pajottenland' loopt parallel met de indiening van onze lokale ontwikkelingsstrategie. We verwijzen hier graag naar de landschapsbiografie van het landschapspark. Zowel het landschapspark als het LEADER-gebied zien graten in het realiseren van natuurverbindingen via waterlandschaps- en strategische projecten (*uiteindelijk niet ingediend: zie toch bijlage 3*).

Het lopende LEADER-project 'Koester je kern' – goedgekeurd eind '22 – geeft een mooi beeld hoe je in een verharde kern kwaliteitsvolle groenpartijen kunt aanleggen. 'Koester je kern' kan als pilootproject dienen om andere (verstedelijkte) kernen ook aan te pakken. Het kadert binnen een groter geheel waarbij de gemeente Lennik wil inzetten op meer natuur voor alle inwoners. Met het project 'Groen Hoefijzer' werkt de gemeente richting een lus van toegankelijk groen in de valleien rondom de gemeente. De eerste halte is een nieuw terrein recreatief groen ter hoogte van de Slagvijver. Daar werd het Natuurpark Slagvijver geopend.

Herbronnen

De bevoegde Vlaamse Minister voor Natuur wil 4000 hectare bijkomend bos realiseren tegen 2024. Ze noemt het bosuitbreidingsplan "Meer bos voor Vlaanderen", de groenste inhaalbeweging ooit. De coronacrisis heeft ons geleerd dat we allen snakken naar meer natuur in onze eigen leefomgeving, naar plaatsen om te ontspannen en te herbronnen. Het LEADER-project – lopende in het Pajottenland – 'Herbronnen & Herbuurten' speelt daar op in.

Het Agentschap Natuur & Bos lanceerde sinds 1 oktober 2019 een 'bosteller'.

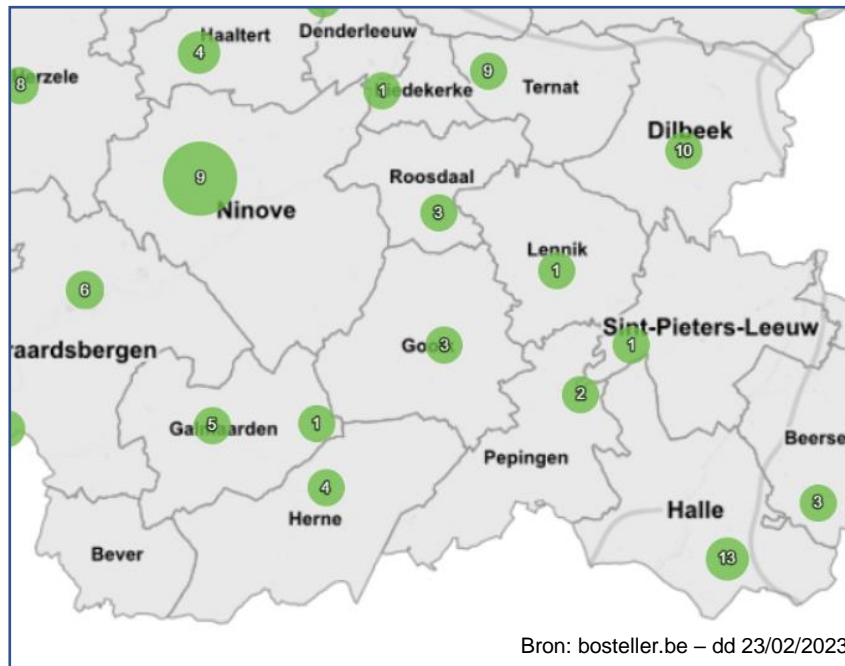

Voor onze LEADER-regio komt dat op een aanplant van 32.840 bomen ofwel 14,88 ha. (23-02-2023)

Kleur mij LOS door de lijntjes

Uiteraard is natuur meer dan bos (of omgekeerd)... We moeten de vergezichten – die het Pajottenland rijk is – behouden. Natuur zijn ook akkers, weilanden, een boomgaard, een hoeve houtkanten, een berm, een bloemenstrook,...

Water is kostbaar en is aanwezig langsheen de randen van ons gebied (tussen Zenne en Dender). De Mark loopt doorheen Galmaarden en Herne. Onderstaande tekening geeft de speciale beschermingszones volgens de habitatrichtlijn weer.

Ook de Biologische Waarderingskaart (BWK) is een inventarisatie van het biologische milieu en de bodembedekking van Vlaanderen en Brussel. Een inkleuring in groentinten duidt de biologische waarde van het milieu op een overzichtelijke wijze. Een ervaren gebruiker kan uit de kaarten het landschap lezen en in een oogopslag het 'groene' karakter van een bepaald gebied afleiden.

Biomassa is kassa

Organisch materiaal vind je overal – dus ook in het Pajottenland – van de gewassen op het land, het gras naast de weg tot de algen in vijvers en nog veel meer. Ook de toepassingsmogelijkheden zijn vaak heel divers. Het transformeren van deze organische stromen tot nieuwe grondstoffen of afgewerkte producten gebeurt echter niet vanzelf. Het is heel vaak een aaneenschakeling van processen.

Maatwerkbedrijf Pro Natura (nu Kiemkracht) – gevestigd op het provinciaal plattelandscentrum Peerenbosch in Roosdaal – wil meer inzetten op hoogwaardige valorisatie van de organische reststromen uit hun natuurbeheer. Zowel in het EFRO project ‘Smart Loops’ als in het ‘Nature Based Offices’ gaan ze met partners uit hun waardeketen aan de slag om landschapsafval, grasmaaisel, hakhout, enz. te verwerken tot bv bekleding voor tafelbladen.

De provincie Vlaams-Brabant investeerde op het plattelandscentrum Peerenbosch ongeveer 300.000 euro in een biomassa-installatie voor de verwarming van twee gebouwen. Bedoeling is op die manier de werking van het centrum klimaatneutraal te maken. In eerste instantie zullen de nodige houtsnippers aangekocht worden, maar op termijn wil de provincie samenwerken met omliggende gemeenten en plaatselijke landbouwers voor de toelevering van het materiaal.

Binnen het LEADER-gebied is men bezig met de aanplant van hagen en herstel van holle wegen. Aan de hoeve Bree-eik werden bomen en een haag van anderhalve kilometer geplant. Het snoeihout zou op termijn kunnen dienen voor bv. de biomassa-installatie van Pamel.

Biomassa (beheerresten uit het omliggende landschap) zijn goed als bodemverbeteraar. Ze zijn goed voor het koolstofgehalte en het waterbergend vermogen van de bodem, bodembiodiversiteit, regeneratieve landbouw,...

Natuur in kaart gebracht

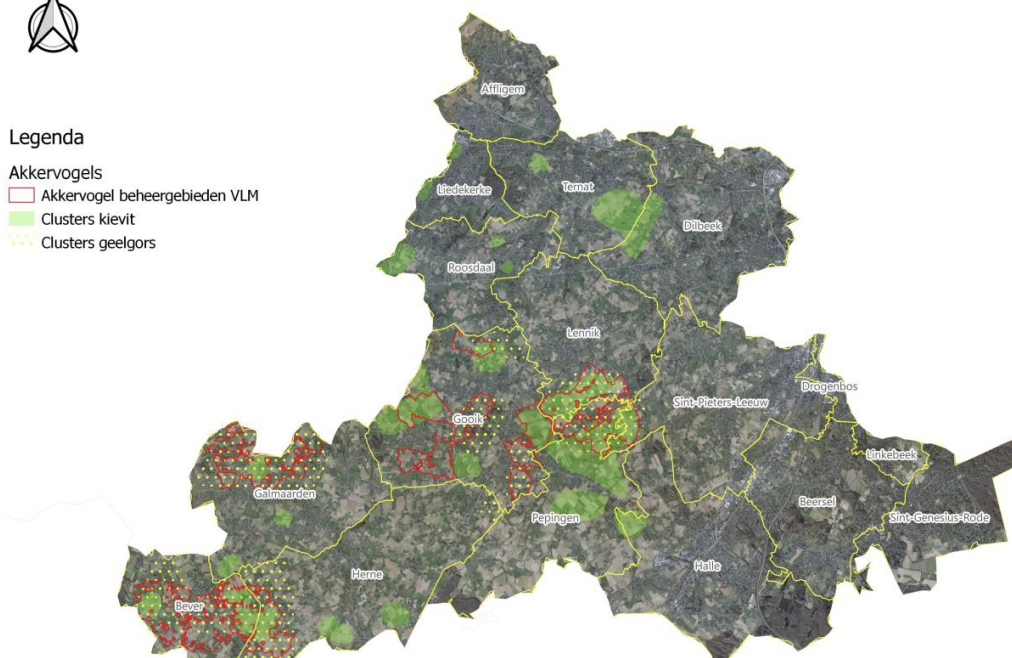
Legenda

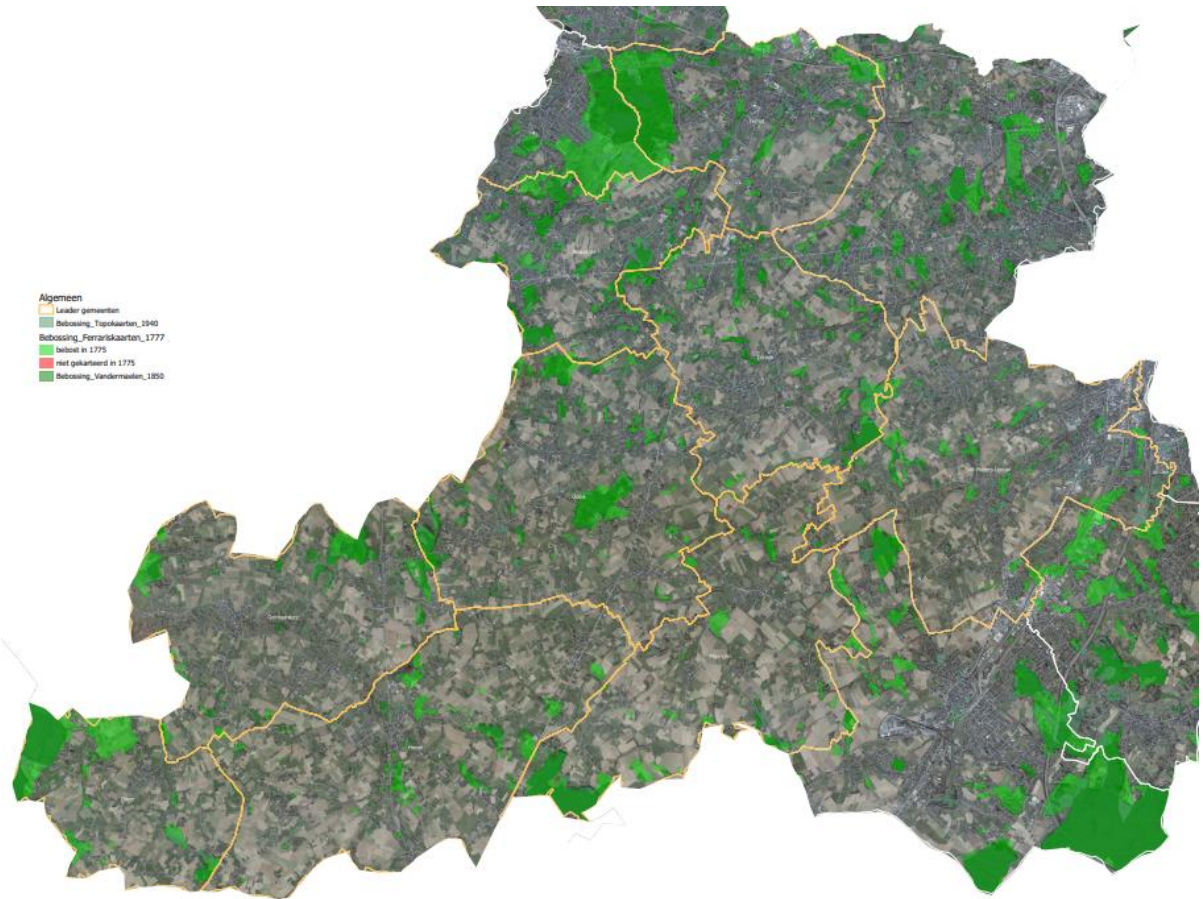
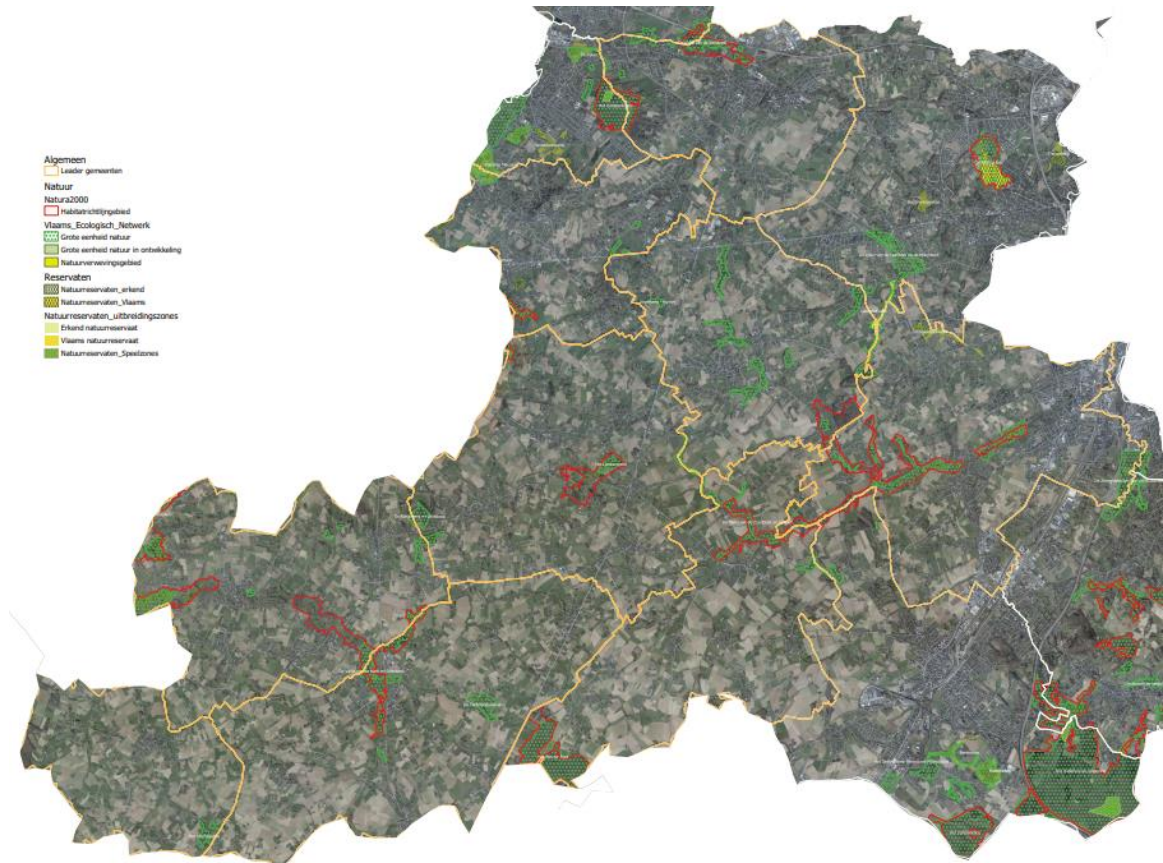
Akkervogels

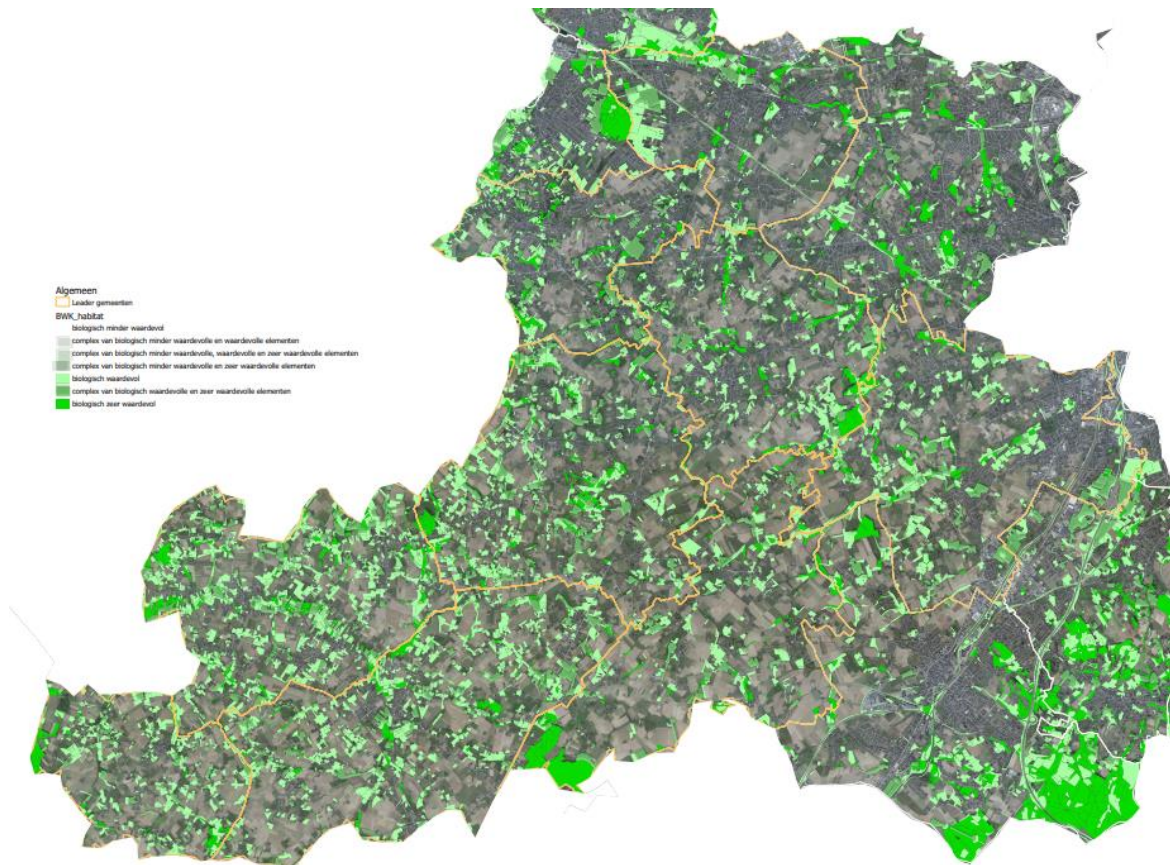
□ Akkervogel beheergebieden VLM

■ Clusters Kievit

● Clusters geelgors

Insecten en motten

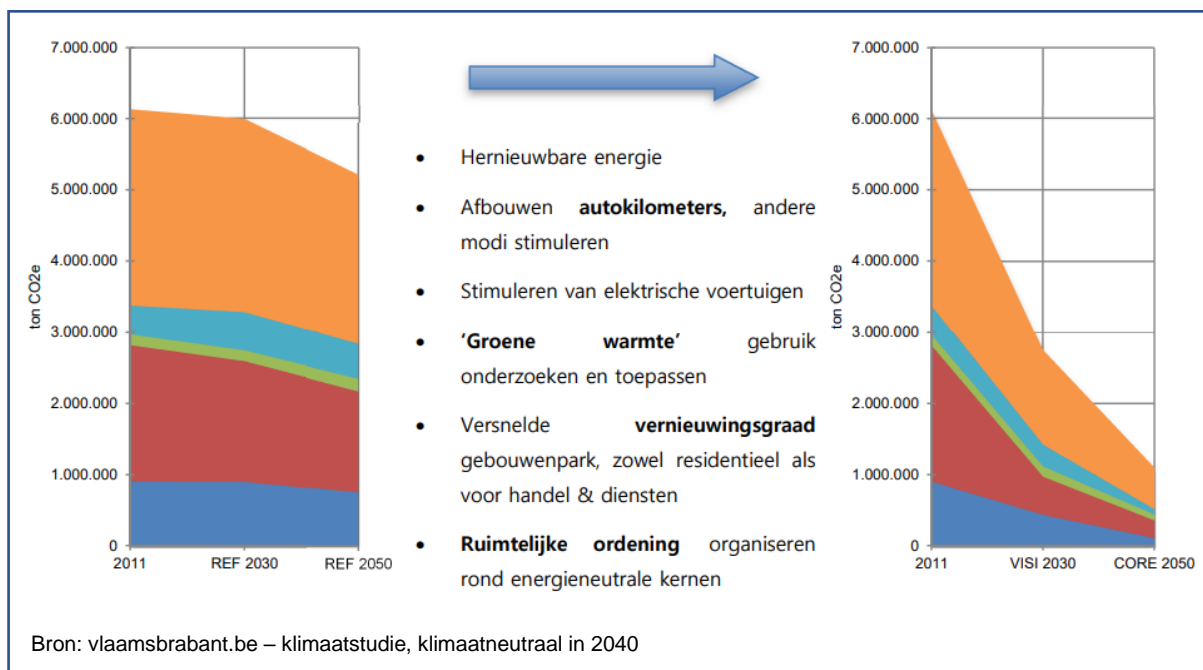
Het gaat niet goed – net zoals in heel het land – met de nachtvlinderpopulatie in het Pajottenland. Dat blijkt uit een onderzoek van de insectenwerkgroep Zuidwest-Brabant. Sommige soorten zijn volledig verdwenen, terwijl andere voor het eerst zijn opgemerkt. Maar het zijn vooral de aantallen die de onderzoekers zorgen baren.

Conclusies i.r.t. de mogelijkheid binnen LEADER Pajottenland+

- Er is een tekort aan speelruimte voor kinderen en jeugd. Er kan ook ingezet worden op gemeenschappelijke ontmoetingsplekken en infrastructuur (combinatie tussen jong en oud en/of mensen met een beperking,...).
- Inzet op kwaliteitsvolle landschappen.
- Biomassa als (energie)nieuwe bron.
- Opwaarderen en heroveren van (verdwenen) diersoorten die de biodiversiteit verhogen.

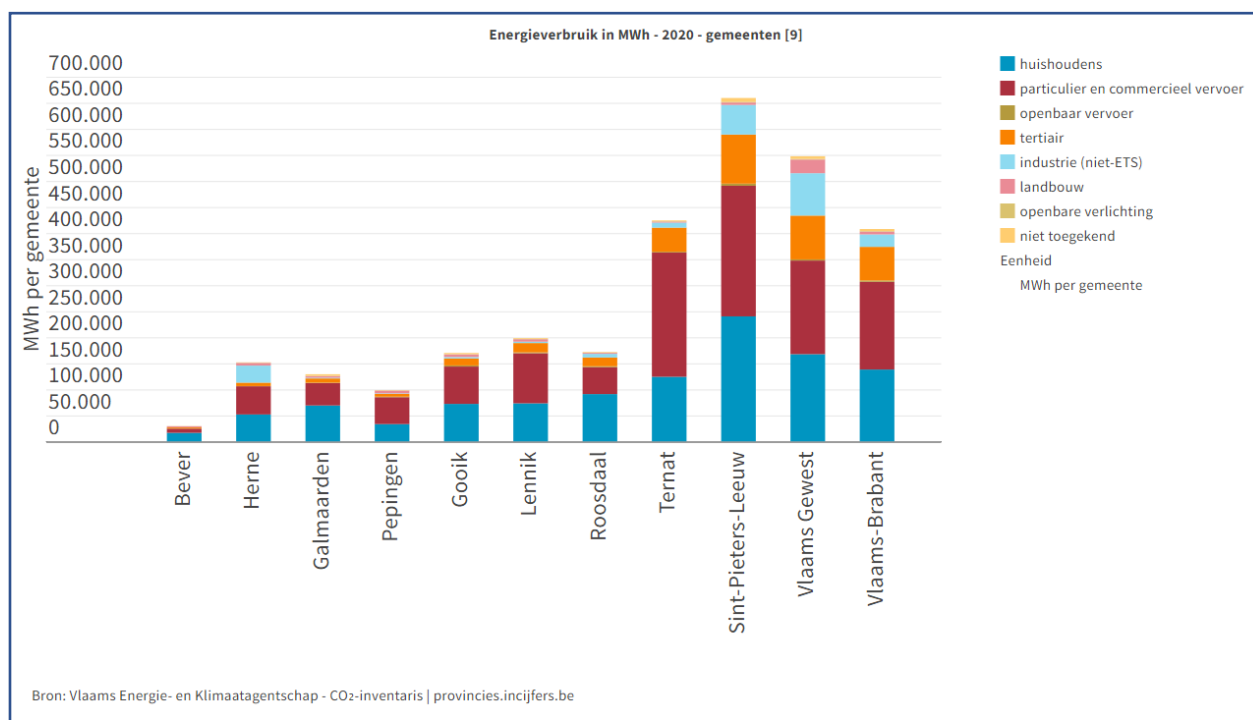
2.1.7. Klimaat en energie

We kunnen de korte keten van natuur zoals biomassa-resten (*zie landschap en leefmilieu*) gebruiken om het beheer optimaal te gebruiken. Natuur gaat hand in hand met inclusief bouwen, ruimtelijke ordening en landbouw. Graag willen we opereren vanuit de 9 gemeenten om de biodiversiteit te verhogen en de CO₂ te verlagen via het provinciaal klimaatplan.

Energieverbruik

In 2008 lanceerde de Europese Unie het Burgemeestersconvenant. De ambitie is om lokale besturen samen te brengen, die zich engageren om de klimaat- en energiedoelstellingen van de Europese Unie te behalen en zelfs te overtreffen. Zo zouden ze de uitstoot op hun grondgebied met minstens 20 procent terugdringen tegen 2020 en 40% minder broeikasgassen uitstoten tegen 2030. Voor het convenant van 2020 tekende één Pajotse gemeente uit ons LEADER-gebied niet, voor dat van 2023 tekenden alle 9 het convenant.

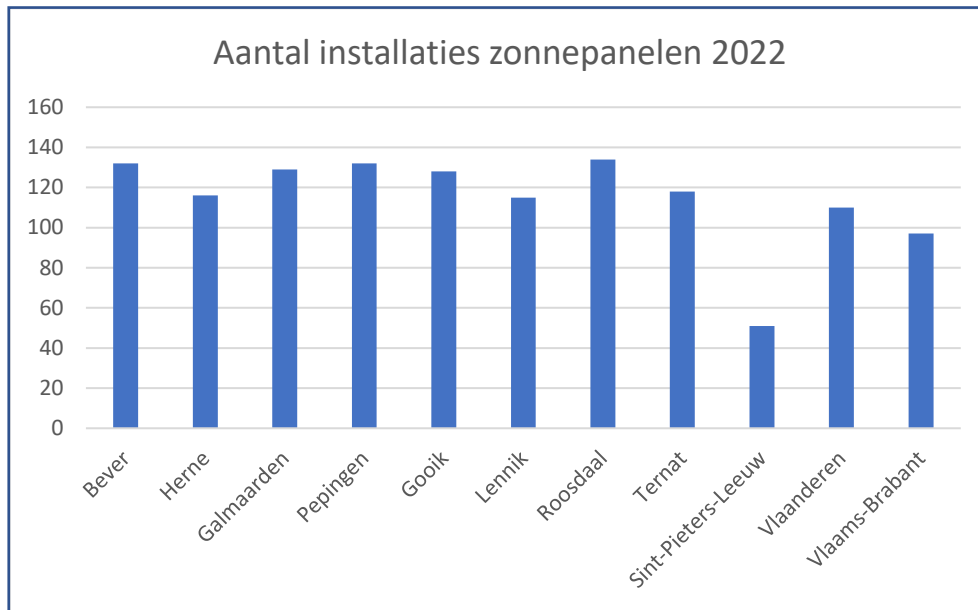

Op 10 jaar tijd is het energieverbruik in het LEADER-gebied percentueel gedaald t.o.v. het Vlaamse Gewest. Enkel Sint-Pieters-Leeuw zit nog boven het Vlaams gemiddelde. De provincie Vlaams-Brabant doet het tegenover Vlaanderen goed. Ternat zit net boven het Vlaams-Brabantse gemiddelde.

In 2011 verbruikten de 9 gemeenten samen 2.144.287 MWh, in 2020 daalde het energieverbruik t.o.v. 2011 met 5,14% naar 2.034.110 MWh. De beste leerling van de klas is de gemeente Bever met een daling van 6,51%. De hekkensluiser is de gemeente Pepingen met een daling van 0,89%. Geen enkele Pajotse gemeente behaalde het objectief van 20% (ref. naar het burgemeestersconvenant).

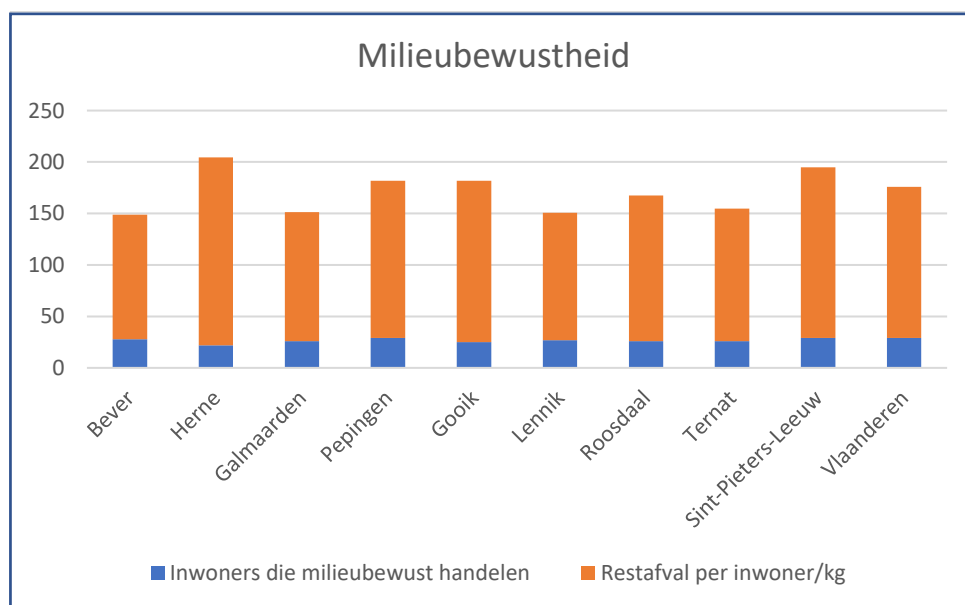
Energiegebruik

Vlaanderen telde eind '22 737.534 installaties met zonnepanelen. In Vlaams-Brabant waren er dat 114.008. De Pajotse gemeenten zitten boven het Vlaams en Vlaams-Brabants gemiddelde, enkel de gemeente Sint-Pieters-Leeuw scoort minder.

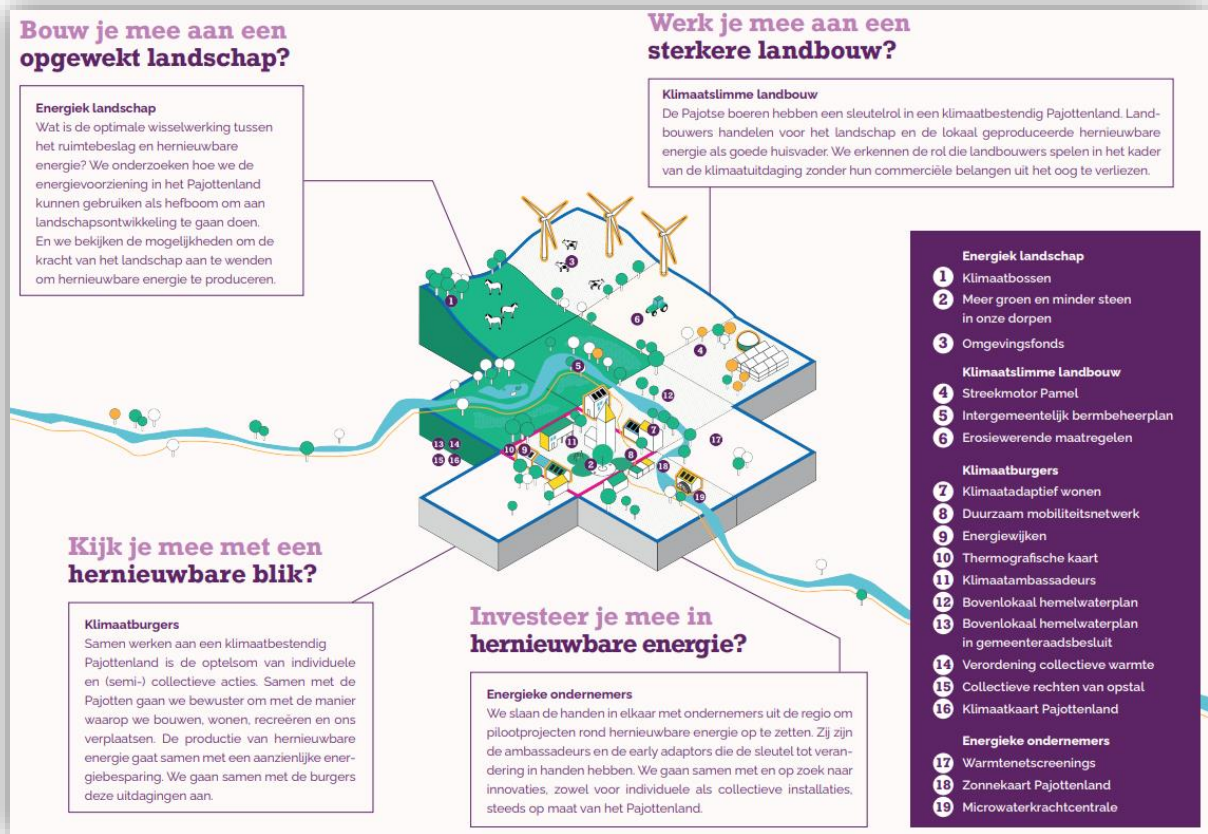

Milieubewustheid

De gemeente Bever scoort met 120,9 kg restafval per kilogram/inwoner/jaar het best en ligt ruim onder het gemiddelde van Vlaanderen met 147 kg. De gemeenten Herne, Sint-Pieters-Leeuw, Gooik en Pepingen zitten boven het Vlaams gemiddelde met Herne als koploper (182,5 kg).

Energiek landschap

Bron: 'Opgewekt Pajottenland'

Het strategisch project 'Opgewekt Pajottenland' kreeg van Vlaanderen een doorstart om vanaf maart 2023 verder te bouwen aan een klimaat neutrale regio. Het project loopt quasi parallel met het LEADER-gebied. Enkel de stad Halle werd wel opgenomen en de gemeente Ternat niet.

De lokale productie van hernieuwbare energie is de laatste 10 jaar – in verhouding met Vlaanderen – het sterkst gestegen in Bever en Sint-Pieters-Leeuw.

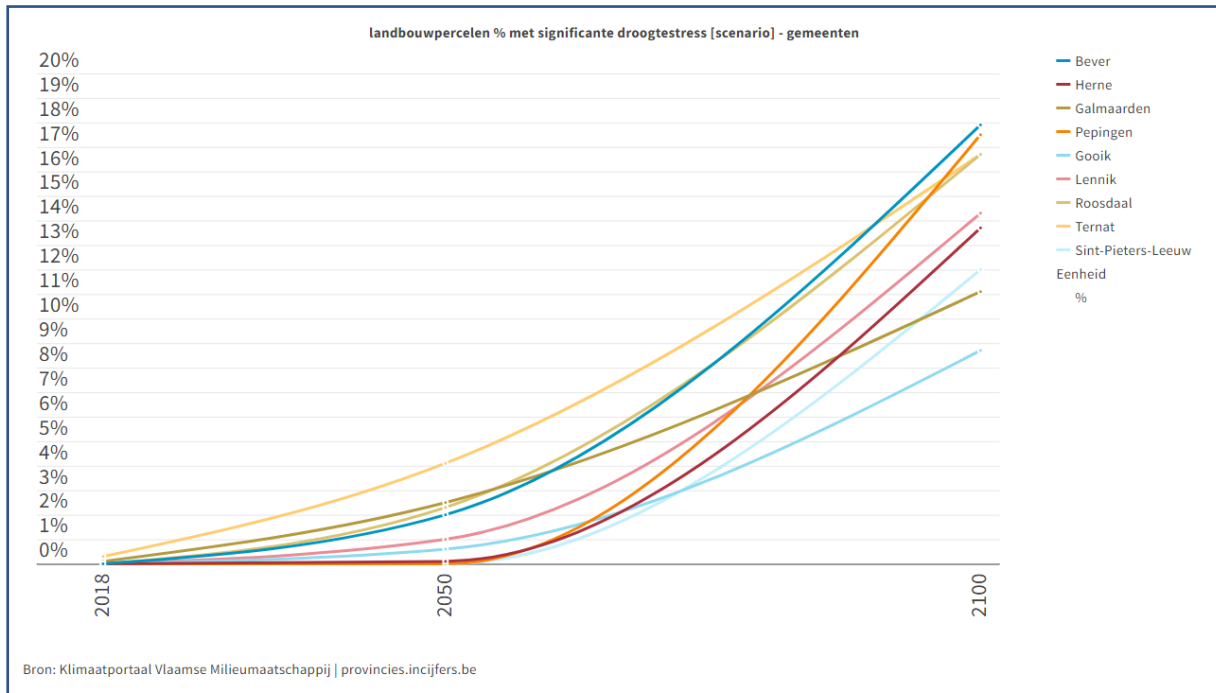
	2011	2020
Bever	3,9%	22,4%
Herne	3,4%	11,2%
Galmaarden	4,6%	17%
Pepingen	7,2%	17,1%
Gooik	5,3%	17,6%
Lennik	3,9%	13,1%
Roosdaal	4,3%	14,9%
Ternat	3,9%	12,8%
Sint-Pieters-Leeuw	2,6%	24,9%
Vlaams Gewest	8%	21,6%
Vlaams-Brabant	5,3%	13,2%

Voor extra info omtrent 'de energetische opgave' – een studie van 'Opgewekt Pajottenland' – verwijzen we graag naar de volgende bijlage: <https://www.vlaamsbrabant.be/sites/default/files/media/files/2020-10/energiesysteemanalyse-strategisch-project-Opgewekt-Pajottenland-201016.pdf>.

Adaptatie

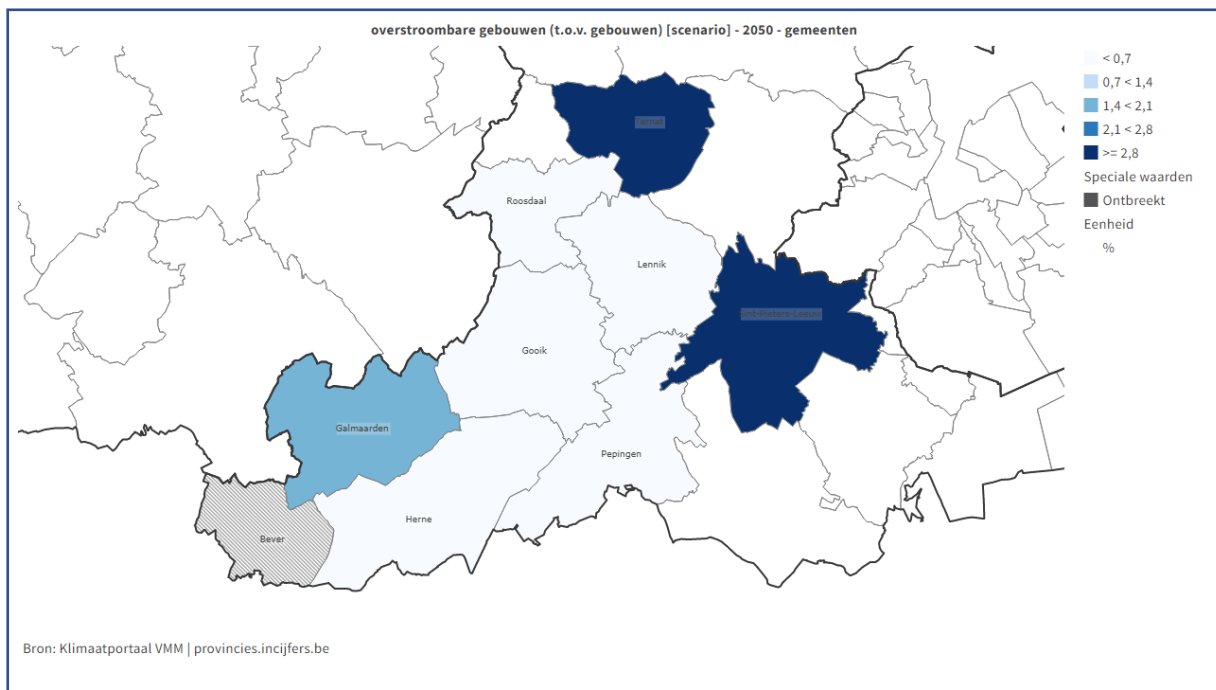
De gemiddelde temperatuur in het LEADER-gebied is momenteel 10°C. Tegen 2030 zal deze stijgen met 2°C en in 2100 iets boven 16°C uitkomen.

De landbouwpercelen met significante droogtestress zal vanaf 2050 spectaculair stijgen. Bever piekt naar 18%, waarvan Gooik de minste stijging verwacht, nl. bijna 9%.

Het neerslagtotaal schommelt op heden rond de 800 mm. In 2100 zal dat stijgen naar een gemiddelde van 960 mm voor ons gebied.

De gemeenten waar de druk voor overstromingen (*overstroombare gebouwen*) het grootst is zijn Sint-Pieters-Leeuw, Ternat en Galmaarden. In 2050 geeft dat het volgende beeld:

De Green Deal van Europa en het actieplan van Vlaanderen

De Green Deal van de Europese Unie heeft betrekking op het platteland. Het is een belangrijk onderdeel van de Europese economie en levensstijl. Via duurzame landbouw erkent de deal het belang van landbouw voor het platteland en streeft het naar een klimaatvriendelijke en duurzame oplossing voor de landbouwsector. Het is tevens ook de beschermer van de biodiversiteit. In het Pajottenland bevinden er zich veel natuurlijke habitats zoals kleine bossen, moerassen, graslanden en KLE's. Ook duurzame energie (zie Opgewekt Pajottenland), circulaire economie (zie o.a. het verhaal van Joris Claeys) bieden kansen voor de streek. Het gemeenschappelijk landbouwbeleid en andere programma's geven financiële kansen om plattelandsontwikkeling te stimuleren.

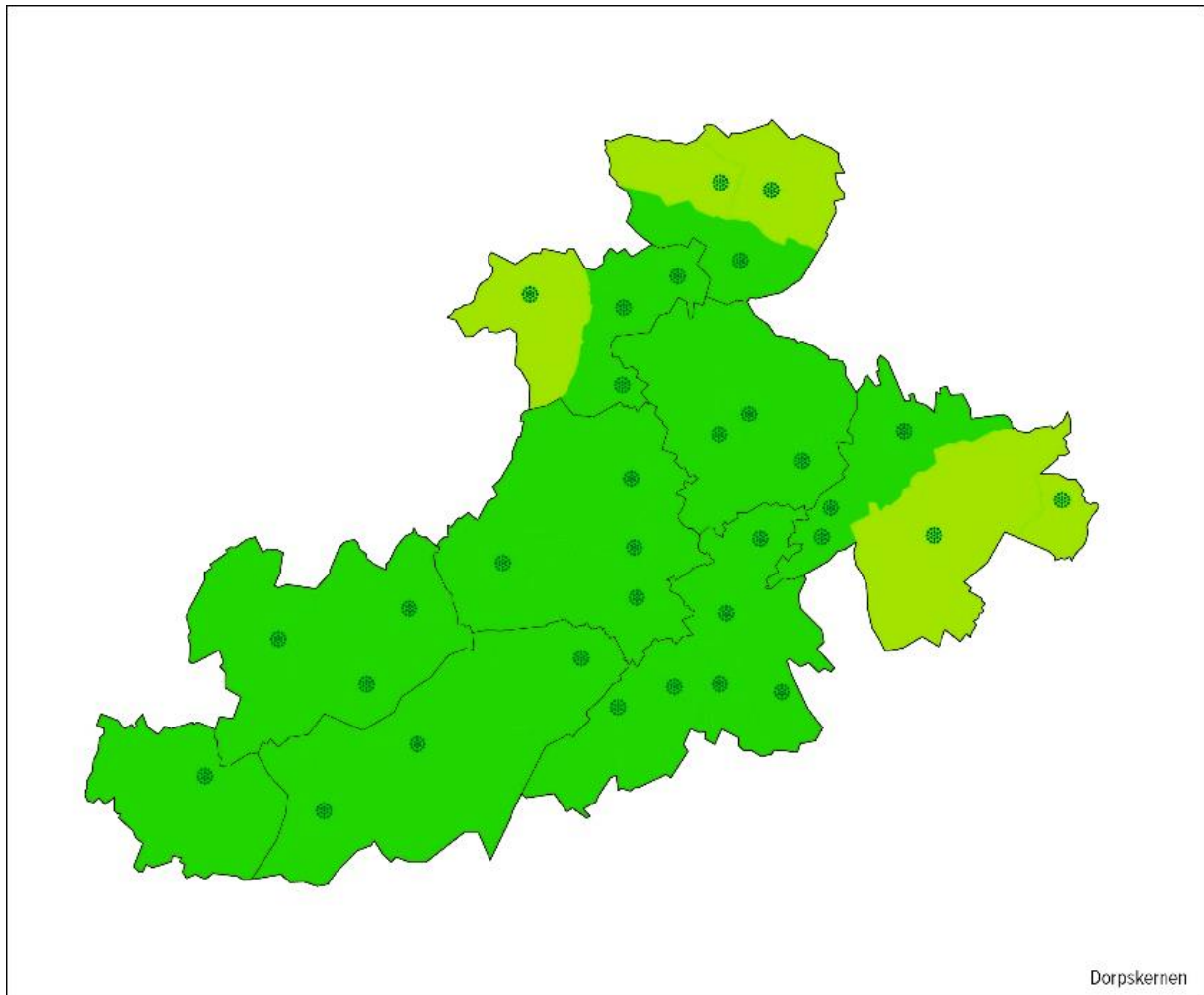
Vlaanderen zet net zoals Europa in op dezelfde elementen. Bij Vlaanderen ligt de focus op gezondheid en welzijn d.m.v. het creëren van groene ruimtes (bv. LEADER-project Koester je kern) en het verminderen van hitte-eilandeffecten in verstedelijkte gebieden. In 2020 lanceerde de Vlaamse regering de Blue Deal in strijd tegen waterschaarste en droogte: minder verharding, meer vernatting en maximaal circulair watergebruik. Voorbeelden in het Pajottenland: Plattelandscentrum Peerenbosch, hoeve Claes (zie verhaal van Joris bij onderdeel 'Landbouw'). Maar ook de gemeenten zetten in op de Blue Deal. Zo werd onlangs op de gemeenteraadscommissie van Ternat een plan voorgesteld voor deelgemeenten Sint-Katherina-Lombeek en Wambeek en is er het voorbeeld van de gemeente Sint-Pieters-Leeuw waar de Zenne geherwaardeerd wordt.

Conclusies i.r.t. de mogelijkheid binnen LEADER Pajottenland+

- **Het LEADER-gebied deed inspanningen om het energieverbruik te verminderen t.o.v. 2011 (daling van 5,14%); maar behaalde het objectief van 20% (dat vooropgesteld werd) niet; doch deed de Pajot in vergelijking met Vlaanderen en Vlaams-Brabant het niet slecht wat betreft het aantal installaties van zonnepanelen.**
- **Een energiek landschap naar analogie van het strategisch project 'Opgewekt Pajottenland' kent een doorstart voor de komende 3 jaar waarbij parallellen kunnen getrokken worden met het LEADER-gebied. Er is dus nog potentieel om te sensibiliseren wat betreft hernieuwbare energie en dit in de praktijk toe te passen. *Ze brachten o.a. de aangewezen plekken voor windturbines in kaart.***
- **In combinatie met lopende projecten in het Pajottenland kan ook nagedacht worden rond biomassa en het stimuleren van rest(afval)stromen = korte keten van de biomassa.**
- **De landbouwpercelen met significante droogtestress zullen de komende jaren stijgen en dat vanaf 2050 spectaculair. Het is belangrijk om te bekijken hoe hiermee om te gaan.**
- **De Green Deal kan zorgen voor nieuwe landbouwpraktijken en -technieken die de milieu impact reduceert. KLE's bevorderen en ondersteunen. Een gezonde economische ontwikkeling op het platteland → De Green Deal biedt dus kansen om duurzaamheid te integreren in het plattelandsbeleid en de sociale economische ontwikkeling van de plattelandsgemeenschappen te bevorderen.**
- **Inzetten op de Blue Deal van Vlaanderen door het investeren in groenblauwe netwerken, het herstellen van natte natuur en samenwerkingen tot efficiënt gebruik van (hemel)water.**

2.1.8. Kernversterking en gemeenschapsvorming

Via een doortast dorpenbeleid en in relatie met wonen, economie, leefmilieu en andere aspecten is een stevig dorpenbeleid cruciaal (zie de desbetreffende thema's). Het LEADER-gebied telt 32 deelgemeenten (dorpen).

Het is interessant om de woon- en andere geclusterde bebouwing bij voorkeur te ontwikkelen (verdichten, verbeteren, versterken) waardoor de zone buiten de kernen gevrijwaard kan worden van (bouw)ontwikkelingen. In de praktijk is dit heel moeilijk omdat er géén 'verbiedende' instrumenten bestaan, enkel aanmoedigende. En in een vastgoedmarkt die steeds meer op zoek is naar 'meerwaarde' is dat heel moeilijk te sturen.

Het Platteland Plusproject van de Landelijke Gilden 'Van dorpszaal naar dorps huis' speelt hier mooi op in. Plattelandsgemeenten (ook in onze regio) worstelen in verschillende woonkernen met een verdwijnend voorzieningenaanbod. Voor een 'goed' dorp vind je een evenwicht tussen bevolking, voorzieningen en gebouwen. Meestal is een dorp een slaapdorp geworden, zodat er van een evenwicht géén sprake meer is en iedereen aangewezen is op vervoer om de voorzieningen te bereiken. Met de online diensten en de thuisbezorging kan dit natuurlijk anders bekeken worden.

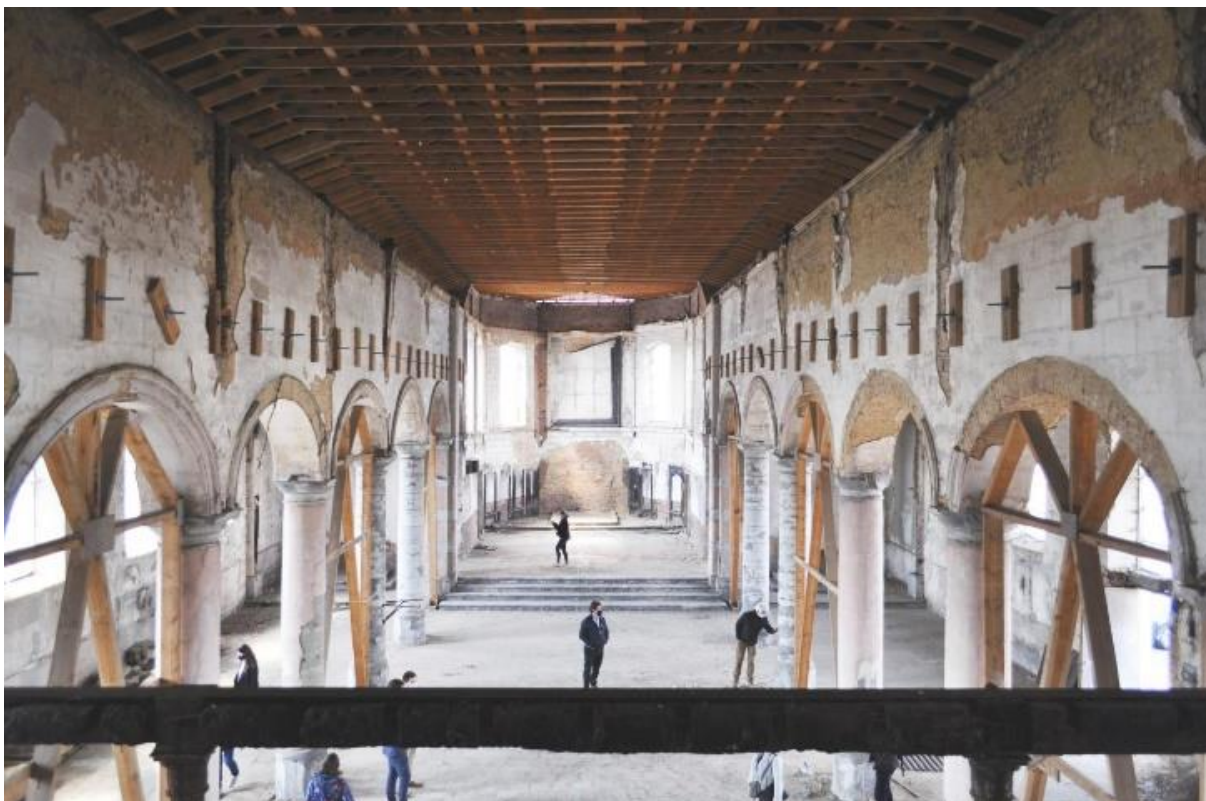
Het dorps huis moet als instrument dienen om aan plattelandontwikkeling te doen. Dorps huizen zijn goed gelegen en fungeren het best als ontmoetings- en activiteitscentra waar diverse actoren (overheden, verenigingen, ondernemers e.a.) een programma opzetten.

Naast het provinciaal project is er in het LEADER-gebied Pajottenland+ ook een doorstart van een lokaal dorps huis, nl. 'Dorpsproject Familia'. Net zoals het project van de Landelijke Gilden beoogt het project dezelfde doelstellingen. Beide projecten zullen als pilootproject borg staan voor mogelijke implementatie en versterking van nog meer gemeenschapsvorming via dorps huizen in de regio.

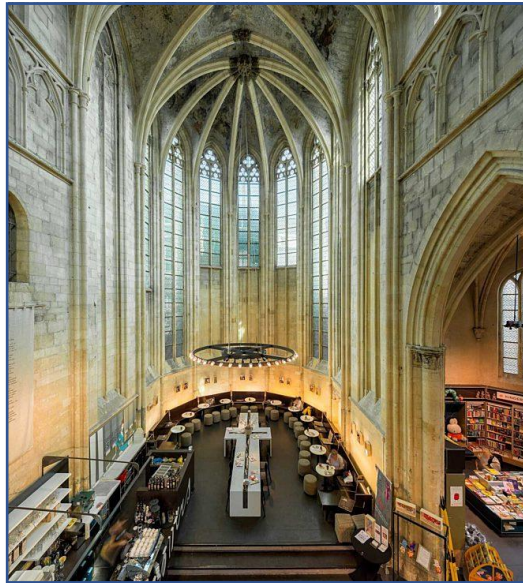
Leegstaande kerken en andere gebouwen

In heel wat Pajotse dorpen staan kerken en andere gebouwen leeg, zowel in privaat als publiekrechtelijk bezit (overheden, vzw's,...). In Galmaarden werd een studie gedaan naar een herbestemming van de kerk en zit deze in haar ontwikkelingsfase. Ook voor Roosdaal zijn er reeds plannen en werd er een volksbevraging gedaan naar de invulling van de kerk te Pamel. In Sint-Pieters-Leeuw worden de kerken van Ruisbroek en Oudenaken herbestemd tot ontmoetingsplaatsen. Het kerkje van Sint-Laureins-Berchem wordt een verzamelplaats voor religieus erfgoed. Het oud-gemeentehuis van Vlezenbeek (*erkend monument*) werd gerestaureerd en ingericht als horecagelegenheid die in concessie zal uitgebaat worden door vzw De Poel (*inclusief project*). De gemeente kocht het Landhuis Deviron aan dat grenst aan het kasteeldomein Coloma en richtte het in als bibliotheek, toerismeshop en ontmoetingsruimte. Ook werden er alle vrijetijdsdiensten gehuisvest.

Het is géén dienst aan de samenleving om alle gebouwen te willen blijven 'bewaren'. Een goed beleid over afbraak en heropbouw lijkt ook wel aangewezen.

Een mooi voorbeeld van een herbestemde kerk is de Dominicanenkerk van Maastricht waar een boekenparadijs is ondergebracht. Daar vele besturen aangaven om te onderzoeken wat je kan doen met leegstaande kerken of andere infrastructuur is het interessant om dit verder te onderzoeken. Waarom geen streekinfopunt in een kerk... of fietsenstalling...? Uiteraard hangt er veel af van de staat waarin de kerk zich bevindt. Pajottenland+ zal niet investeren in het gebouw, eerder in de invulling.

Een mooi Vlaams voorbeeld is de nakende herbestemming van de Sint-Hubertuskerk in Antwerpen. De kerk zal tegen eind '27 worden herbestemd tot archief- en cultuurhuis. Daarnaast moet het gebouw ook een ontmoetingsplaats worden voor de buurt.

De plaatselijke economie trekt weg uit het dorp en maakt plaats voor lege handelsruimten. De leegstand in de kernen kan aangepakt worden via een gemeentelijke heffing, te onderhandelen met eigenaars,... In relatie met bv. handelspanden e.d. kan er gezocht worden naar dubbele functies van co-housing, co-working of co-economie en/of nieuwe woonmodellen (scheiding grond-woning,, zelfbouwpakketten en service modellen voor vaste kosten en technieken, aangepast wonen met meegroeimodules,...)

Kwaliteit van publieke ruimte

Binnen het lopende LEADER-project 'Koester je kern' is de omgeving rond private en openbare huizen een belangrijke eyecatcher. Idealiter stopt de kwaliteit die je biedt in een dorps huis dus niet binnen; maar wordt best doorgetrokken naar buiten. Een ander voorbeeld is de gemeenschapszaal van Wersbeek waar men een ontmoetingsplekje buiten wil inrichten. Zulke initiatieven geeft de openbare ruimte een hybride invulling waar zowel de gasten van een feest en de buurt van kunnen genieten... Koppel zulke plekken nog eens aan de invulling voor verschillende generaties (jongeren, families met kinderen, ouderen) en het plaatje is rond.

De leefbaarheid van de gemeenschapsinfrastructuur gaat hand in hand met sociaal-economische aspecten; maar ook de appartementisering wordt best via een breder kader bekeken. Een mooi voorbeeld hoe je best alles in perspectief plaatst is het Holland Park in Diemen (Nederland). Het is een mooi voorbeeld waarbij je met lager maar compacter bouwen een zelfde woningdichtheid kan realiseren als met hoogbouw. Je bouwt dan heel compact maximaal vijf tot zeven lagen hoog, met een rand van maximaal vijftien lagen aan het water. Dat genereert dezelfde woningdichtheid als hoogbouw, maar met een veel aangenamer leefklimaat. Zo worden de appartementen ondergebracht

in blokken, omgeven door water en met semi openbare groene kernen. Hiermee wordt het 'binnenhofjesideaal' werkelijkheid.

Wat er gebouwd wordt, is niet zo belangrijk. Of het nu (lage) hoogbouw is, begijnhofmodellen of rijtjeswoningen (liefst geen losse bebouwing) en als het effe kan 'iets méér' collectieve bouw, ze moeten een paar dingen gemeen hebben: niet te veel verhardten, autoluwe buitenruimte, voldoende buffering water en hoger uitgroeïende beplanting en uiteraard energiezuinige woningen. Buurtbatterijen of warmtenetwerken zouden de energietransitie wel kunnen helpen.

Landbouwbedrijven met een andere functie

De cijfers (zie landbouw) geven aan dat er heel wat landbouwbedrijven aanwezig zijn in onze streek. Daarom niet meteen de allergrootste meer, maar ook kleine bedrijven hebben het moeilijk om met hun productie rond te komen. Om de leefbaarheid van de landbouwbedrijven te bevorderen wordt er nagedacht om eventueel ander gebruik zoals diensten ook toe te laten; denk maar aan opvang van mensen in nood, opvang van eenzame jongeren met mentale en fysieke problemen waar de boerderij kan dienen als zorgplaats, mensen met burn out,...

We doen dit al; maar nog niet genoeg. Verbreding hierbij is nodig... Waar zit de drempel om dit op te schalen? Waarschijnlijk is deze structurele diversificatie niet voor iedereen weggelegd.

De Pajotse gemeenschap

Met ruim 1% meer dan het Vlaams gemiddelde is de doorsnee Pajot een gelukkig mens. De Pajot voelt zich ook betrokken in de buurt. Het sociaal weefsel piekt in Pepingen met 60%, ruim boven het Vlaams gemiddelde van 47%. Enkel in de gemeente Sint-Pieters-Leeuw ligt het cijfer lager dan het Vlaams gemiddelde, nl. op 42%. In de gemeente Bever, gevolgd door Herne en Roosdaal, staat men het meest positief tegenover diversiteit van mensen in hun nabije omgeving.

Dat een Vlaming verknocht is aan het verenigingsleven is een feit. In 2021 telden de Vlaamse jeugdverenigingen samen 275.000 leden en deze zijn sinds 2010 in stijgende lijn. In 2020 tekenden de sociaal-culturele verenigen een kleine 600.000 leden. In tegenstelling tot de voorgaande jaren was de registratie van de activiteiten voor socioculturele verenigingen in 2020 niet meer verplicht maar vrijwillig. Daardoor zijn de cijfers voor dat jaar niet vergelijkbaar met voorgaande jaren. Bij zo goed als alle verenigingen die hun activiteiten voor 2020 wel hebben ingediend is er sprake van een daling van het ledenaantal. Dit heeft mede te maken door de coronacrisis.

In het LEADER-gebied participeren de meeste inwoners van Bever, Galmaarden, Lennik en Roosdaal aan het verenigingsleven. Bever, Gooik, Lennik en Sint-Pieters-Leeuw doen het goed qua vrijwilligerswerk.

Kleine investeringen...
maken een wereld van
verschil

Dorpsbelangen

De Vlaamse vereniging 'Dorpsbelangen vzw', is de partner voor leefbare dorpen. Binnen ons LEADER-gebied is (H)echt Herne lid van de vzw. De gemeenten binnen het gebied hebben dorps-, wijk- en adviesraden die nauw in contact staan met hun gemeente. Het zijn vzw's, maar ook feitelijke verenigingen of niet officiële groeperingen.

Én jeugdhuizen

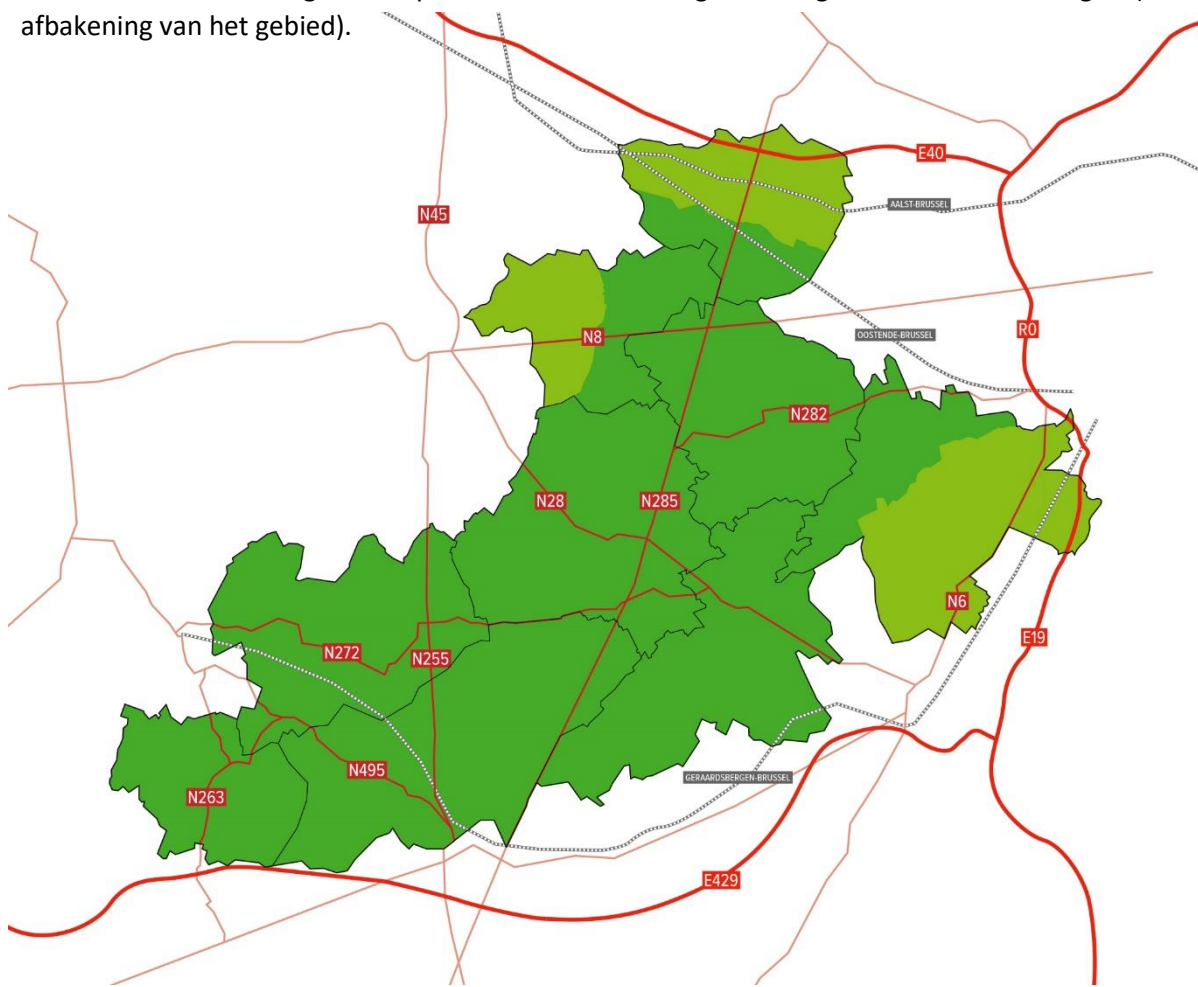
Waar men komt langs Vlaamse wegen komt men jeugdhuizen tegen... Ook het LEADER-gebied kent tal van jeugdhuizen zoals Rondvierkant (Herne), JC Jungle (Pepingen), JH Guuk (Gooik), JH Splinter (Roosdaal), Qw1i (Lennik), Jeugdhuis Ternat (Ternat). In Sint-Pieters-Leeuw heeft men een afdeling van het JNM (Jeugdbond voor Natuur en Milieu) afdeling Zuid-West Brabant. Het JNM trekt de natuur in om ze te beleven, te leren kennen en te beschermen: leuke excursies, fietstochten, kampen, beheerswerken, ze doen het allemaal. Ze werken ook actief aan een beter leefmilieu via voordrachten, acties, door meer te fietsen,...

Conclusies i.r.t. de mogelijkheid binnen LEADER Pajottenland+

- Een doortast dorpenbeleid in relatie met verschillende functies is cruciaal.
- Voor een volledige renovatie van een dorps huis of kerk zijn de middelen binnen LEADER te beperkt; doch kunnen kleine investeringen een verschil maken en dit door de kwaliteit van de publieke ruimte (binnen en/of buiten) te verbeteren.
- Landbouwbedrijven kunnen verbreden naar zorgboerderijen e.a.
- Samenzitten met parochiale raden i.r.t. herbestemming van kerken

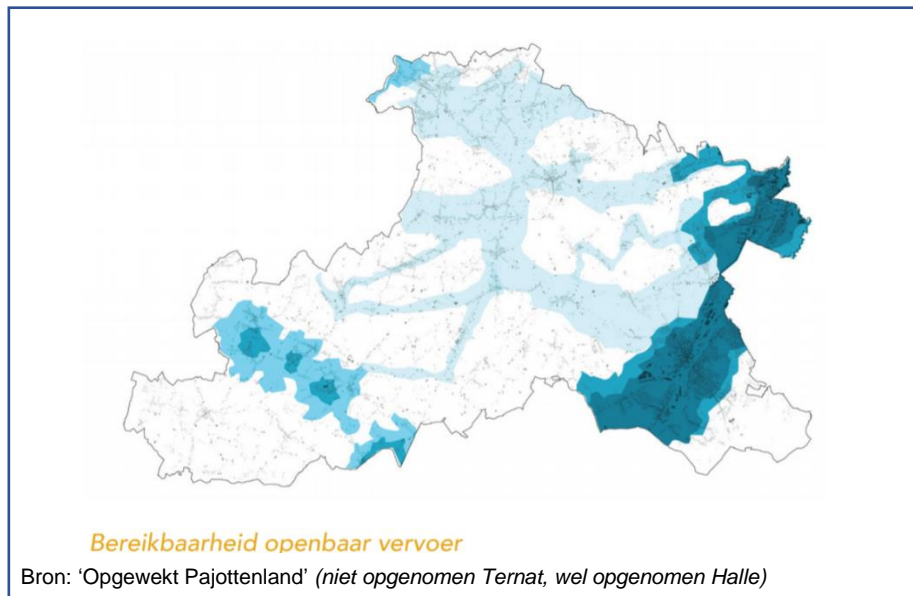
2.1.9. Mobiliteit

Het Pajottenland kent aan de rand veel belangrijke verkeersassen met doorgaand verkeer zoals de RO en E40. Doorheen het gebied lopen ook verschillende gewestwegen en treinverbindingen (zie ook afbakening van het gebied).

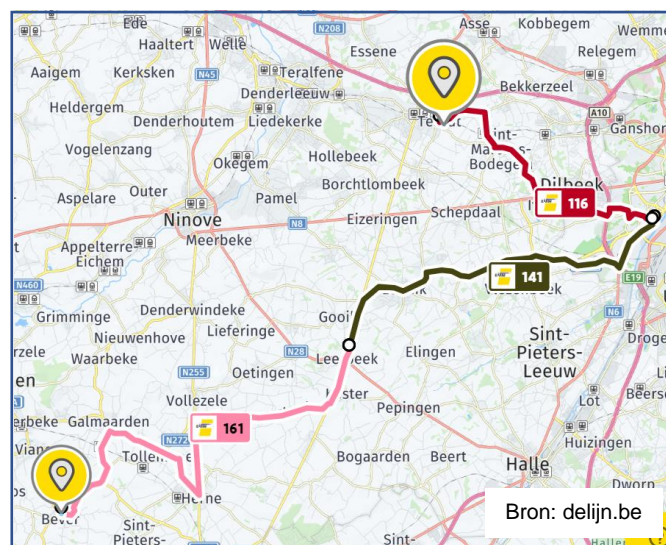
Binnen het LEADER-gebied Pajottenland+ is de wagen het belangrijkste vervoermiddel om zich te verplaatsen voor woon-werkverkeer en vrije tijd. De cijfers liggen vaak hoger dan het Vlaams gemiddelde. Enkel in de gemeenten Ternat en Sint-Pieters-Leeuw liggen de cijfers voor woon-werkverkeer lager dan het Vlaams gemiddelde.

Voor woon-werkverplaatsingen gaan de Pajotten liever te voet dan met de fiets en wordt het openbaar vervoer sterk gebruikt in Bever, Herne, Galmaarden, Ternat en Sint-Pieters-Leeuw. Grotendeels heeft dit te maken met de treinstations aanwezig in Herne, Galmaarden, Ternat en Sint-Pieters-Leeuw. Ook ander openbaar vervoer is sterk aanwezig in deelgemeente Ruisbroek.

Ook voor vrije tijd gaan de Pajotten minder graag te voet of nemen de fiets minder graag; ze verplaatsen zich liever met het openbaar vervoer waarbij de trein het vervoermiddel bij uitstek is.

Reizen met het openbaar vervoer van het noorden van het gebied tot het zuiden is geen evidentie. Zo ben je met de lijnbus ongeveer 2u onderweg om van het gemeentehuis van Ternat naar het gemeentehuis van Bever te reizen.

In de Vervoerregio Vlaamse Rand is een openbaar vervoersplan uitgewerkt met het oog op de invoering van de basisbereikbaarheid. Dat bestaat uit drie lagen:

- **Het kernnet (rood).** De bussen en ringbustram van het kernnet zorgen voor de verbinding tussen grote woonkernen en scholen, sport- en recreatiecentra, ziekenhuizen en handelscentra. Het kernnet wordt afgestemd op het treinnet.
- **Het aanvullend net (blauw)** bestaat uit de bussen tussen kleinere steden en gemeenten. Het zorgt voor de aanvoer naar het kernnet en het treinnet.
- **Het functioneel net (grijs)** omvat ook het woon-werkverkeer en het woon-schoolvervoer dat alleen tijdens de spitsuren bestaat, maar het maakt deel uit van het aanvullend net.

Ondanks een dichter netwerk zijn in Sint-Pieters-leeuw de verschillende deelgemeentes niet rechtstreeks verbonden met de hoofdgemeente via het openbaar vervoer. Om van een deelgemeente naar het gemeentehuis of het Sociaal Huis te gaan moet je via het Brussels Gewest gaan en meerdere bussen nemen. Vervoer op maat steunt vooral op vrijwilligers en blijft een uitzondering en een uitdaging voor de toekomst.

Kwaliteitsvol (net)werk

De kwaliteit van het mobiliteitsaanbod is voor fietsenstallingen in het LEADER-gebied Pajottenland+ in mindere mate aanwezig ten opzichte van het Vlaams gemiddelde. Fietspaden zijn sterker aanwezig in de gemeente Sint-Pieters-Leeuw in verhouding met Vlaanderen. Doch kennen Herne, Pepingen en Gooik gemiddelde cijfers te vergelijken met die van Vlaams-Brabant. Over het algemeen kan de fietsinfrastructuur veel beter, uitgezonderd Sint-Pieters-Leeuw (38,9%). Vlaanderen scoort 39,9%. De plattelandsgemeente Gooik scoort als tweede met 24,7%.

In vergelijking met Vlaanderen ligt het aantal laadpalen voor elektrische wagens in de gemeente Sint-Pieters-Leeuw hoger. Ternat doet het iets beter dan het Vlaams-Brabantse gemiddelde. Doch zijn in de plattelandsgemeenten in mindere mate laadpalen aanwezig.

Er zijn voor de nabije toekomst wel plannen opgesteld om in de Pajotse gemeenten een installatie van 10 à 20 laadpalen bovenop de enkele die er al zijn te implementeren. Vermits laden aan commerciële

laadpalen duurder is dan thuis op te laden en het probleem stelt waar je naartoe moet tijdens het opladen, zijn ze vooral nuttig voor doorgaand verkeer en voor flatbewoners zonder garage. Na de installatie zal het gebruik gemeten worden en kan er opgevolgd worden of het aanbod volstaat voor de vraag.

Voor de kwaliteit van de wegen is een integrale aanpak nodig van ruimtelijke ordening, wegeninfrastructuur en bewustmaking van de cruciale voorzieningen zoals onderwijs, kinder- en ouderenopvang, dagcentra,...). Idealiter worden woningen gebouwd vlakbij een aanbod van openbaar vervoer. Door covid zijn we anders gaan denken en verplaatsen we ons algemeen minder voor woonwerkverkeer. Thuiswerken in combinatie met werkhubs zijn vertegenwoordigd.

In 2019 startte het LEADER-project 'Sociale en levendige hoppinpunten' in het Pajottenland. De gemeenten Herne, Galmaarden, Pepingen, Roosdaal, Gooik en Lennik implementeren in het voorjaar van '23, 6 punten. Iedere gemeente koos voor eigen infrastructuur gekoppeld aan een hoppinzuil.

Fiets(snel)wegen

De kern van het Pajotteland kent geen fietssnelwegen. Enkel de lijn F209 die van Denderleeuw naar Brussel, loopt rakelings door de gemeenten Ternat en Sint-Pieters-Leeuw.

Doch kent het Pajottenland een doorfietsroute van de gemeente Galmaarden over Gooik, langsheen Lennik om via Sint-Pieters-Leeuw het Brussels hoofdstedelijk gewest binnen te rijden. De Vollegaasroute genoemd naar de deelgemeenten Vollezele en Gaasbeek kent een afstand van 28 km en brengt je langsheen pareltjes zoals Paddenbroek, het kasteel van Gaasbeek,... Om de route nog aantrekkelijker te maken dienen er kleine verbeteringen te gebeuren. Dit werd o.a. opgenomen binnen het lopend LEADER-project 'VolleGaas beleven'.

Sint-Pieters-Leeuw beschikt over een goed fietspadennetwerk dat nog continu wordt uitgebreid. De schoolomgevingen zijn autoluw gemaakt en van fietsstraten voorzien. Trage wegen hebben niet alleen een recreatieve functie maar zorgen ook voor extra veilige verbindingen met de dorpskernen voor de voetgangers.

Conclusies i.r.t. de mogelijkheid binnen LEADER Pajottenland+

- **Het LEADER-gebied kent aan de rand belangrijke verkeersassen (zie ook andere thema's) zoals de RO en E40; maar ook de Ninoofsesteenweg en Steenweg op Edingen doorklieven het gebied.**

- De piek aan bereikbaarheid van het openbaar vervoer situeert zich aan de treinstations en in het gebied dat grenst met het Brussels hoofdstedelijk gewest. In de kern van het Pajottenland is er vervoersarmoede.
- Aan de kwaliteit van het fietsnetwerk kan nog gewerkt worden; waar onder andere voorzieningen geoptimaliseerd kunnen worden. Doch zijn er al mooie stappen gezet binnen de LEADER-projecten 'Sociale en levendige Hoppinpunten' en 'Pajotse Toerismepunten'.

2.1.10. Wonen

Door de nabijheid van Brussel en de instroom vanuit Brussel stegen de prijzen van de gronden en woningen in het Pajottenland enorm. De ligging bepaalt de prijs, in mindere mate de kwaliteit.

Onze streek kent een groot aantal eengezinswoningen; dit in vergelijking met Vlaanderen waar gemiddeld 67,3% mensen over een eengezinswoning beschikken. De plattelandsgemeenten Pepingen, Galmaarden, Bever en Herne zitten boven de 90%. In het algemeen is er een daling van eengezinswoningen vast te stellen tegenover 2010.

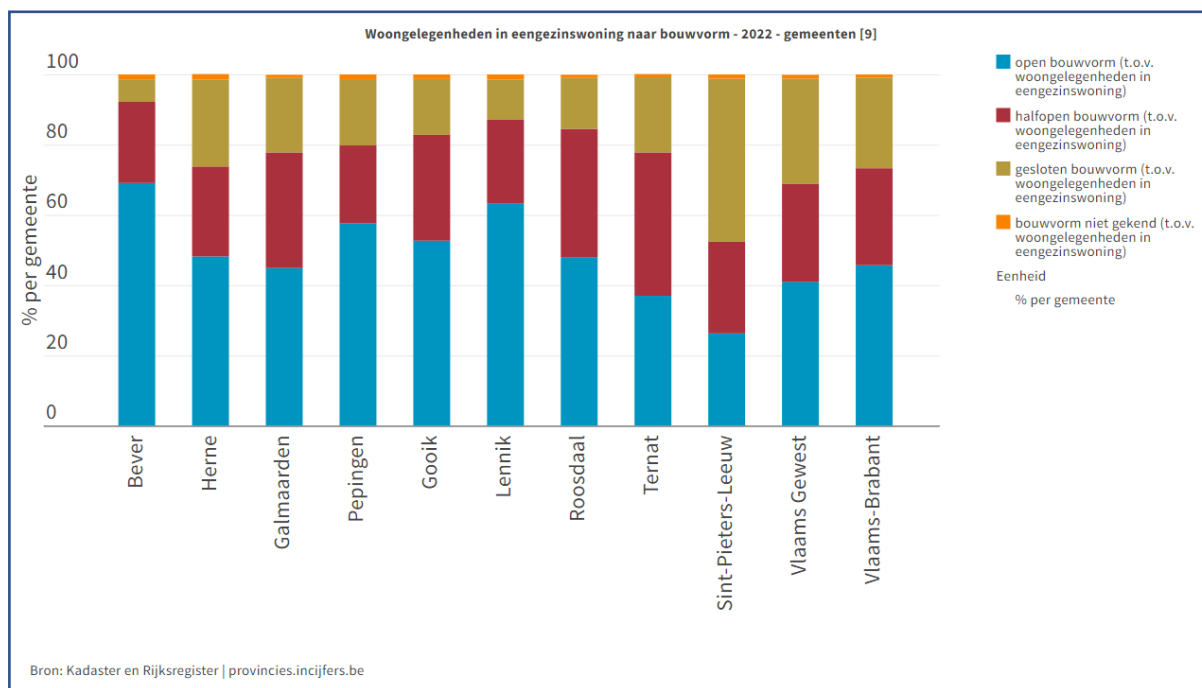
Ten opzichte van 2010 is er een stijging van appartementen. In gemeenten zoals Herne en Pepingen gaat het over een bijna verdubbeling. Doch blijven de cijfers – in vergelijking met Vlaanderen en Vlaams-Brabant voor de typische plattelandsgemeenten laag. Sint-Pieters-Leeuw piekt met 25,5% boven het Vlaams-Brabantse gemiddelde van 22,6%; maar onder het gemiddelde van Vlaanderen (27,6%).

Open bebouwing blijft het meeste aanwezig in de plattelandsgemeenten; met het meeste aantal in Bever en Lennik. Enkel Sint-Pieters-Leeuw en Ternat zitten onder het Vlaams gemiddelde.

Halfopen bebouwing komt het meeste voor in Roosdaal en Ternat; waarbij de gesloten bouwvorm het meeste voorkomt in Sint-Pieters-Leeuw; maar ook in Herne en Ternat die quasi parallel lopen met de gemiddelden uit de provincie Vlaams-Brabant.

wonen op de grens

Woningen van voor 1900 komen het vaakst voor in Sint-Pieters-Leeuw en piekt met 1.082 woningen boven het Vlaams gemiddelde van 808. Vlaams-Brabant telt een gemiddelde van 590 woningen van voor 1900. Enkel de gemeente Herne scoort beter met 640 woningen. Een tendens van oude woningen tot en met het jaar 2000 ligt het hoogst in Sint-Pieters-Leeuw; maar woningen tussen '71 en de eeuwwisseling pieken ook in Roosdaal en Ternat.

Sinds 2000 komen er in vergelijking met het Vlaams en Vlaams-Brabantse gemiddelde minder woningen bij in ons gebied. Enkel in Sint-Pieters-Leeuw en Ternat werd er tussen 2001 en 2010 meer gebouwd dan het Vlaams-Brabantse gemiddelde. Tussen 2011 tot op heden wordt er het meeste bijgebouwd in Sint-Pieters-Leeuw.

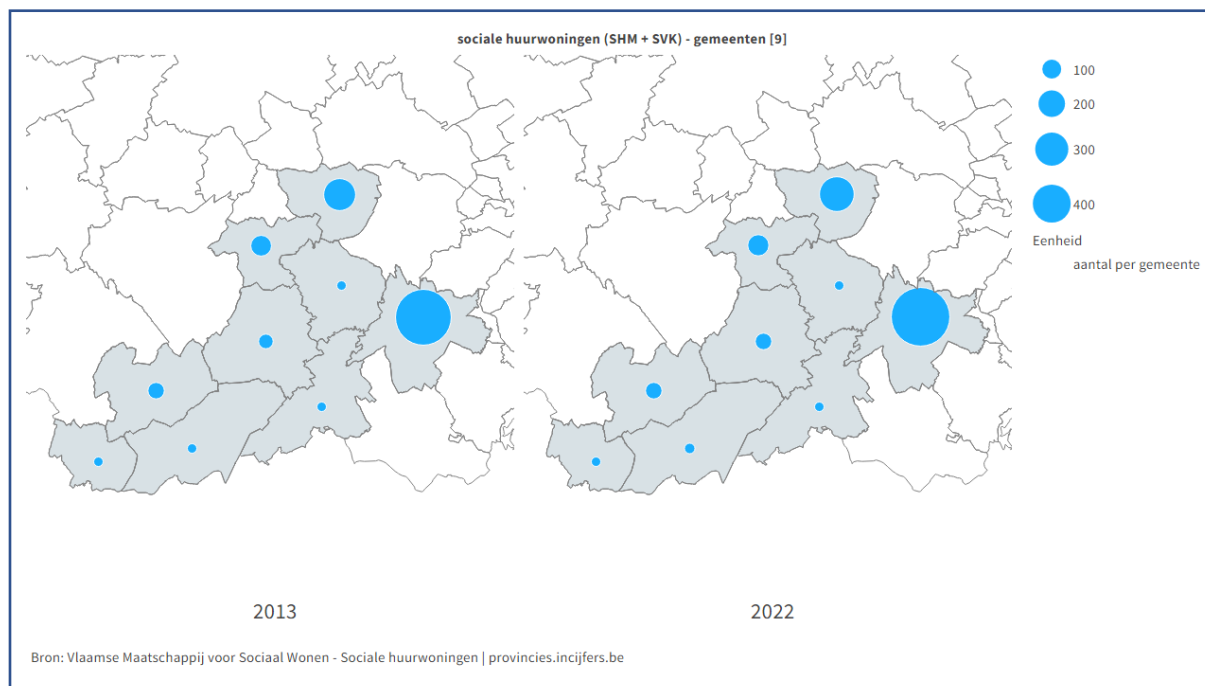
De bebouwingsdichtheid (zie ook ruimtebeslag) is het sterkst aanwezig in de deelgemeenten Pamel, Sint-Katherina-Lombeek, Ternat, Ruisbroek en Sint-Pieters-Leeuw.

In de loop van de 19^e eeuw weken arme Pajotse keuterboeren uit naar de grootstad, op zoek naar een vaste job. In 1880 werd er gebruik gemaakt van de boerentram om in de Brusselse industrie te gaan werken. Deze historische ontwikkelingen vertalen zich vandaag nog in enkele clusters langsheen de betrokken gemeenten zoals de voormalige en huidige spoorweg-, tram- en busstations waar nog altijd groepen huishoudens wonen (bv. treinlijn Edingen-Geraardsbergen, Ninoofsesteenweg, Bergensesteenweg,...).

Sociale huurwoningen

Het gemiddelde aantal sociale huurwoningen voor Vlaanderen staat op 576, voor Vlaams-Brabant is dat 295. Ons LEADER-gebied kent een gemiddelde van 183 sociale huurwoningen. Ten opzichte met 2013 steeg het aantal met gemiddeld 23 woonfuncties.

Sint-Pieters-Leeuw heeft de meeste sociale huurwoningen met 958 eenheden, gevolgd door Ternat met 337 eenheden.

De achterstand qua sociale woningbouw werd nog niet voldoende weggewerkt.

Troeven en besef

Het Pajottenland kent in haar plattelands- en bepaalde plattelandsdeelgemeenten prachtige, kleine, authentieke en goed bewaarde dorpskernen waar onder andere veel historisch erfgoed aanwezig is en het 'plezant' is om wonen.

Er is een besef en nood aan landschapsbehoud en er worden meermaals gesprekken met De Lijn gevoerd om de dorpskernen van het Pajottenland niet te vergeten. Wonen wordt gekoppeld aan diensten, detailhandel e.a. die gemakkelijk bereikbaar zijn.

Er is reeds een inhaalbeweging gebeurd waarbij via wijkwerking aan renovatie- en energiebesef gewerkt werd. Streekorganisatie Klimaatpunt vzw en de coöperatie Pajopower zetten in op bewustwording en sensibilisering. Zo kunnen particulieren beroep doen op o.a. een renovatie-coach, groepsaankopen voor energiek wonen, e-bikes, en krijgen eigenaars van woningen gratis begeleiding om een leegstand pand om te vormen naar een sociale woning. Oude woningen hebben vaak geen regenwaterput of zijn te klein om zo'n put te steken. Daarom is het zinvol om een extra buffer te voorzien via bijvoorbeeld regenwatertonnen; hier helpt Klimaatpunt ook graag een handje... en tot slot nog de warmtescan van een woning die de koudebruggen of uitgezakte isolatie kan detecteren.

We moeten bewust blijven van onze zwaktes in de woonkernen waar er onvoldoende aanbod is voor betaalbare woningen voor ouderen en jonge gezinnen. De lokale concentraties van permanente bewoners op campings, zonevremde woningen, leegstaande boerderijen met maar één gezin maken het rijtje compleet. De duurzame ontwikkeling van en in de dorpskernen, met zorg voor wonen, een betere dienstverlening, aandacht voor kwetsbare groepen is belangrijk en moet aan gewerkt worden.

Waar woont de Vlaming in 2035?

Er is een overschot aan bouwgrond op slecht gelegen en neutrale plaatsen in het Pajottenland. Het provinciaal beleid zegt dat slechte woonbestemmingen geschrapt moeten worden, door bevestiging of herbestemming.

Zoals de cijfers reeds aangaven is er een overschot aan eengezinswoningen in het LEADER-gebied. De onderbezetting is een probleem (we worden ouder, leven in kleinere gezinnen of zijn alleenstaande).

De provincie geeft daarom enkele aanbevelingen:

- Compacter gaan wonen
- Bouwen in harmonie met de omgeving kan niet aangehouden blijven
- Geen wegenis en infrastructuur meer gunnen in woonuitbreidings- en reservegebieden
- Kwalitatieve meergezinswoningen

- Afbakenen van kernen (bv. via een bouwkompas) – dit wordt door de provincie gefaciliteerd d.m.v. strategische projecten
- Een fiscaal ontradend beleid voeren om in verafgelegen gebieden te bouwen

Het is geen evidente klus en vooral een grote uitdaging om antwoorden te vinden op de algehele wooncrisis. De integratie van wonen is nodig binnen het ruimtelijk beleid en de klimaatdoelstellingen. Uiteraard loopt de gewenste verdichting niet parallel met de steden rondom het LEADER-gebied of geconcentreerde plattelandsdeelgemeenten in het gebied... Wat met grote boerderijen?

Het 'Hoe' wonen we in het Pajottenland verschuift naar het 'Waar' wonen we in het Pajottenland waar de duurzaamheid een grote rol speelt.

Leefbare dorpen

Een kwalitatieve kernversterking koppelen aan instrumenten zoals premies, regenwaterrecuperaties, ontharding,... Je kern koesteren... een mooi voorbeeld hiervan is het LEADER-project 'Koester je kern' uit Lennik.

Dialogotafels met betrokken stakeholders kunnen ervoor zorgen dat er een draagvlak is voor het koesteren en het omgaan met de publieke ruimte. Inzetten op kwaliteitsvolle verdichtingsprojecten of onderzoek naar de juiste aanpak ervan. Kwaliteit en leefomgeving gaan hand in hand met elkaar.

De leegstand in de kernen kan aangepakt worden via een gemeentelijke heffing, te onderhandelen met eigenaars,... In relatie met bv. handelspanden e.d. kan er gezocht worden naar dubbele functies van co-housing, co-working of co-economie en/of nieuwe woonmodellen (scheiding grond-woning,, zelfbouwpakketten en service modellen voor vaste kosten en technieken, aangepast wonen met meegroeimodules,...)

...En de woningmarkt is niet voor iedereen toegankelijk. Niet minder dan 680.000 Vlamingen leven in armoede en 153.910 staan op een wachtlijst voor sociale huisvesting. In de transitie naar de circulaire economie ligt echter een kans om kwaliteitsvol wonen opnieuw betaalbaar te maken (bv. Housing-As-A-Service).

Kwalitatieve kernverdichting

- Toolbox dorpsactiviteiten (vzw Arthur): wonen in meervoud op een dorpse manier aanpakken
- Groene/blauwe dooradering kan ook in combinatie met nieuwbouw. Recht van voorkoop (Vlaamse regel) om open ruimte aan te kopen
- Compacter gaan wonen in de kern
- Koester je kern door kwalitatieve architectuur

Conclusies i.r.t. de mogelijkheid binnen LEADER Pajottenland+

- **De leefkwaliteit in het dorp verhogen door ‘vergroening’.**
- **Leegstand van (handels)panden een (gemeenschappelijke) invulling geven.**
- **Het dichterbij elkaar gaan wonen mag geen afbreuk doen aan de landelijkheid en het karakter van de dorpen. Dorpskernen mogen geen ministeden met hoogbouw en beton worden.**
- **Een boost van sociale woningen in de plattelandsgemeenten is wenselijk.**

2.1.11. Cultuur en vrije tijd

De Belgische biercultuur is alom vertegenwoordigd in het LEADER-gebied. Heel wat (hobby)brouwers en stekers van Geuze, lambiek en andere bieren schieten als paddenstoelen uit de grond. De ambacht wordt aanzien als immaterieel erfgoed. Op wereldvlak staat België aan de top. Maar ook de frietkot-, reuzen-, kermiscultuur,... is alle vertegenwoordigd in het gebied.

Ook is er aandacht voor de traditie van boerkozen (ref. naar het lopende LEADER-project ‘Boerenlandschap Pajottenland-Brussel en de opstart van een mogelijk landschapspark) en een heropleving van de traditionele praktijken (ref. naar het granennetwerk van brouwerij 3Fontein, zelfpluktuinen, kleinfruitteelt en Schaarbeekse krik - *onderzoek te Proefcentrum Pamel* - en verloren groenten en fruit).

Cultureel erfgoed

In het LEADER-gebied is cultureel erfgoed aanwezig. Hiervoor enten wij ons op het beleidsplan ‘21-’26 van de erfgoedcel Pajottenland & Zennevallei (ZENDER). 113 organisaties zijn bekend en zijn actief bezig met cultureel erfgoed; waarbij Lennik de meeste organisaties telt, nl. 20.

Roosdaal kent in de parochie Onze-Lieve-Vrouw-Lombeek het zeldzaam en onmisbaar ‘Mariaretabel van de meester van Lombeek’.

De 9 gemeenten hebben volgende via de inventaris erkende immaterieel erfgoedpraktijken: Trekpaard, Pauwelviering, Gosjdieel, Sint-Antoniusvieringen en de Bloemencorso. In een erkenningstraject is de Kesterweg ofte Paardenprocessie van Kester.

De verschillende dialecten kunnen ook als immaterieel erfgoed aanzien worden, al gebruiken veel minder inwoners de dialectvorm.

Iets met paarden

Het Brabants trekpaard kent haar geschiedenis in het Pajottenland en werd in de vorige eeuw gretig ingezet in de landbouw. Eén der bekendste uit de streek is Prins; hij staat als standbeeld op de markt van Sint-Kwintens-Lennik. Maar ook het museum in Vollezele en de jaarlijkse feesten geven zichtbaarheid aan de trots van Brabant.

De paardenprocessie in Kester is een eeuwenoude traditionele tocht in de gemeenten Kester, Oetingen en Herfelingen op de eerste zondag na Pinksteren. De traditie gaat reeds 800 jaar terug in de tijd.

Sint-Pieters-Leeuw organiseert jaarlijks in samenwerking met de provincie en de eigen vrijetijdsdiensten een trekpaardendag in domein Coloma (september). Kasteel Coloma gelegen in het gelijknamige domein maakt deel uit van de culturele infrastructuur en is een uitgelezen plek voor tentoonstellingen, lezingen en concerten. Tweejaarlijks wordt er in het domein en in de straten rond de Rink het straattheaterfestival Strapatzen georganiseerd. De kerken van Vlezenbeek en de Rink zijn erkende monumenten die recent gerestaureerd werden met belangrijke kunstschaten (*fresco's in de Sint-Pieterskerk*) en waardevolle historische orgels.

Van bloemen en heksen tot Pauwel

In het Pajottenland bevindt zich één van de best bewaarde geheimen van Vlaanderen: de Bloemenstoet van Ternat. Op Pinkstermaandag opent zij het corsoseizoen met bloemenwagens vol anjers, chrysanten en andere voorjaarsbloemen.

Er zijn heel wat culturele parels aanwezig binnen het LEADER-gebied. In 1977 werd in Bever de vereniging De Makrallen opgericht met als doel de plaatselijke heksenfolklore in eer houden. Herne investeerde de afgelopen jaren – samen met vrijwilligers – in 4 landschapskubussen. Herne kent heel wat evenementen zoals 'Kokejane Leeft', 'Waanzinig weekend' en de jaarmarkt die uitgegroeid is tot één van de grootste jaarmarkten van België. Ook Sint-Pieters-Leeuw, Vlezenbeek, Lennik, Gooik en Bogaarden kennen de traditie van jaarmarkten.

Feesten in het Pajottenland is allen vertegenwoordigd; denk maar aan onder andere 'Vollezele Feest', de 'Wammekse Feesten', enz...

De pauwelviering – een folkloristisch feest in het gehucht Sint-Paulus te Galmaarden – kent haar oorsprong sinds 1382. Via de webstek immaterieelerfgoed.be wordt deze aanzien als een ritueel en sociaal gebruik.

Bever kan zich sinds 2018 een 'Reuzenvriendelijke gemeente' noemen. De reuzencultuur is heel divers. Zo zijn er reuzen in het Pajottenland die hun gemeente nooit verlaten en enkel buitenkomen voor specifieke evenementen. Vaak zijn het historische reuzen die worden beheerd door een vzw of gemeente. In '23 zal in Wambeek de reus Polydoor (naar Pol de Mont) het levenslicht zien.

Van folk tot schuttersgilde

Waardevolle oude instrumenten zoals de hommel, doedelzak, draailier, klompviool, rommelpot, hakkebord, rinkelbom, diatonische accordeon en fijfer geven je al hun geheimen prijs in het Volksinstrumentenmuseum in Gooik. Wist je dat de folkgroep Laïs in 1995 tijdens een folkstage in Gooik besloot om oude Vlaamse volksliedjes a capella te gaan zingen. In 1998 zag de successong 't Smidje het levenslicht. Muziekmozaïek vzw te Gooik is voor Vlaanderen het aanspreekpunt en steunpunt voor folk en traditionele volksmuziek.

Walter Evenepoel, ereburger van Roosdaal en voorman van de muziekgroep Arjaun is ook auteur van boeken zoals 'De Dikke van Pamel', 'Een kwarteeuw 't Kliekse',... Met 't Kliekse stond Herman De Wit – naast zanger ook kunstenaar – mee aan de wieg van de volksmuziek in het Pajottenland.

De bekendste inwoner uit de streek, wonende te Tollembeek, is uiteraard Urbain Servranckx; of beter bekend als Urbanus. Met liedjes over het Pajottenland en de boerenbuiten scoort Urbain reeds eind jaren '70. Urbanus is en blijft een icoon van/in het Pajottenland.

De Koninklijke Schuttersgilde Sint Sebastiaan beoefent reeds van voor 1488 de handboogsport op staande wip te Sint-Pieters-Leeuw. De gilde draagt het schieten met de traditionele boog zonder hulpmiddelen hoog in haar vaandel. Zij is op dit moment een van de grootste gilden uit België met een ruime vertegenwoordiging van jeugdschutters.

Een rijk traditioneel verleden

Onze streek kent een 'boost' aan verenigingen. Ook verenigingen uit het verleden die een doorstart kregen via naamsverandering/structuur zijn nog steeds actief. Hierbij denken we aan de plaatselijke Ferm, Landelijke Gilde, Okra, Samana, Femma, enz...

Molens

De Hertboomwindmolen – beter bekend als de Zepposmolen – dateert uit het jaar 1391 en staat op het grondgebied van Roosdaal. De molen werd onlangs nog gebruikt voor de film 'Het Mercatorspoor' geïnspireerd op het personage kapitein Zeppos. Ook de VRT vond de weg naar de molen voor o.a. Vive Le Velo.

De Heetveldemolen (watermolen) te Tollembeek bewerkt haar granen op ambachtelijke wijze. Tijs, bioboer uit Gooik is vaste klant: "Ik zie heel veel potentieel in dit opmerkelijk industrieel erfgoed. Ik vermoed dat veel van die erfgoedmolens binnen een niet zo lange tijd opnieuw een belangrijke rol zullen spelen." De molen kreeg binnen het LEADER-project 'Water & Wind' subsidies voor andere haar schuur te renoveren. Deze wordt gebruikt als ontmoetingsplaats voor de gemeenschap en dient als verzamelplaats voor (culturele) activiteiten.

Kunst en cultuur

Het kunstenaarscollectief Pep-In-Gen – afgeleid van de dorpsnaam Pepingen – organiseert activiteiten in de artistieke sfeer. Zij organiseren tentoonstellingen van actuele beeldende kunsten tot het bezoeken van tentoonstellingen in binnen- en buitenland.

Voorbeelden van kunstenparcours en activiteiten zijn: Bruegeliaanse Streken (een route doorheen het open landschap van het Pajottenland in en rond Hof ter Bree-Eik te Lennik), creatieve workshops voor jong en oud, zomerlezingen,...

In B&B Rosaria kan je naast logeren ook genieten van verschillende beeldengalerijen en biedt het verblijf ook concerten aan. Vergader- en workshopruimtes worden ook aangeboden. Een inspirerende plaats waar je tot rust kan komen in de stille ruimte, tuin of kapel.

De lopende LEADER-project ‘Pajottenland 2.0... een land om online lief te hebben’ en ‘Bever Beter Best’ spelen mooi in op de ontsluiting van het digitale. Via QR-codes kan je een stukje rijke geschiedenis capteren.

Sint-Pieters-Leeuw verbouwde het Landhuis Deviron tot een eigentijdse bib en ontmoetingsplek. Sindsdien is het aantal bezoekers spectaculair gestegen. Er is ook een maakbib, een tentoonstellingsruimte voor lokale kunstenaars en er worden allerhande workshops georganiseerd.

Heemkundigen en kastelen

Volgende gemeenten hebben een heemkundige kring: Gooik, Lennik (Masiuskring), Roosdaal (Rausa), Ternat (Sint-Gertrudis) en Sint-Pieters-Leeuw.

Het LEADER-gebied Pajottenland kent heel wat kastelen. Ook Toerisme Vlaams-Brabant promoot deze imposante gebouwen via een kastelenroute. Het bekendste kasteel is dat van Gaasbeek, maar Groenenberg te Sint-Pieters-Leeuw, kasteel Ter Rijst te Pepingen of Saffelberg zijn trekpleisters.

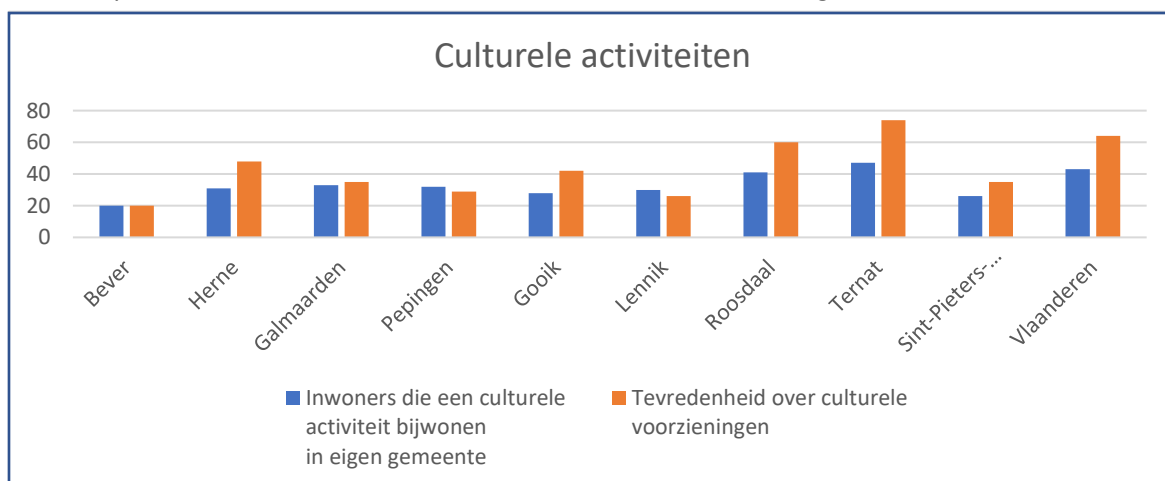
Bibliotheekbezoeken

De Ternatenaar piekt ruim boven het Vlaams gemiddelde wat betreft bezoekjes aan de plaatselijke bibliotheek. De inwoners uit de gemeente Bever kunnen gratis terecht in de bibliotheek van Herne; daar de gemeente geen bibliotheek op haar grondgebied heeft.

Culturele activiteiten

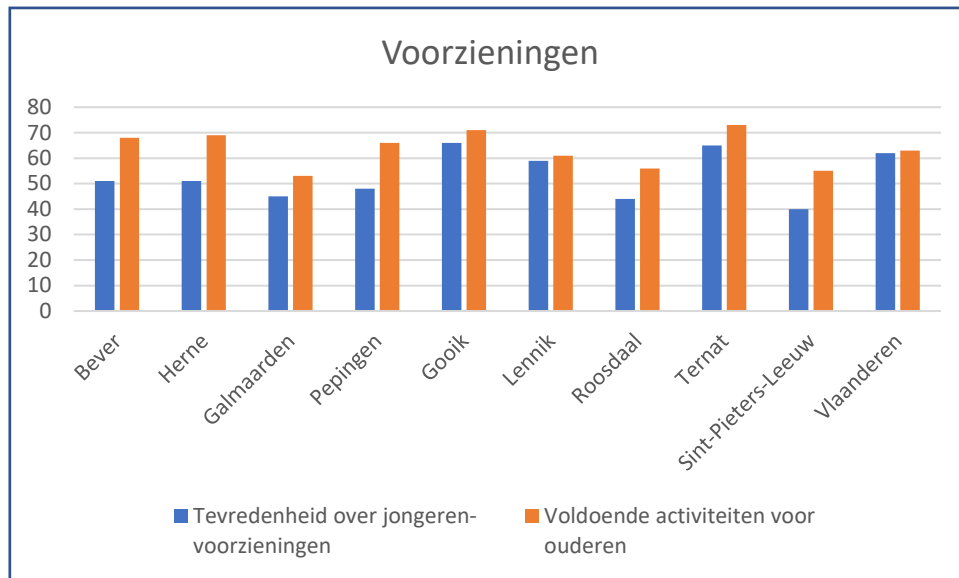
Inwoners die een culturele activiteit bijwonen is sterk aanwezig in de gemeenten Roosdaal en Ternat. Enkel Ternat heeft een cultureel centrum (De Plotter) waar kunstenaars over Vlaanderen en daarbuiten komen optreden. De tevredenheid over het aanbod scoort dan ook goed.

Naast het CC in Ternat heeft het LEADER-gebied ook volgende gemeenschapscentra: Het Koetshuis in Roosdaal, de Merselborre in Vlezenbeek, het GCC Coloma in Sint-Pieters-Leeuw, het Dominicanessenklooster in Herne en het Baljuwhuis in Galmaarden. Iedere parochie in het LEADER-gebied kent een dorps huis waar vele verenigingen samentropen om tal van activiteiten op poten te zetten.

Voorzieningen voor jong en oud

Jongeren komen in Gooik, Ternat en Lennik het meest aan hun trekken. Voor ouderen zijn de voorzieningen qua activiteiten het grootst in Ternat, Bever, Herne, Pepingen en Lennik.

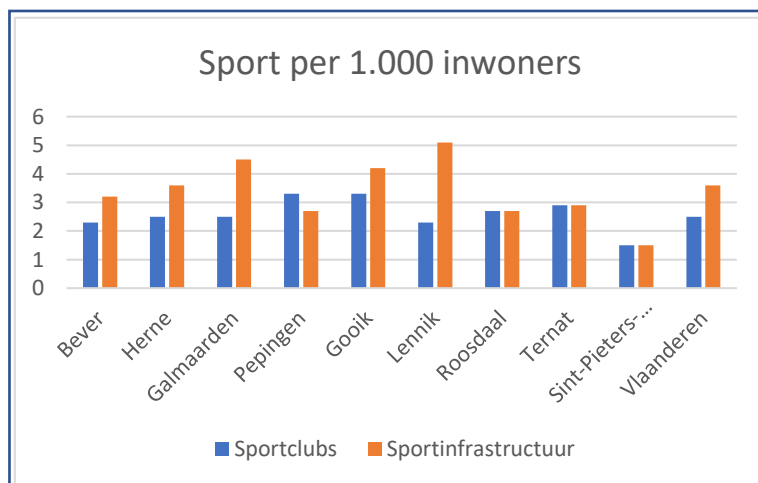

In Vlezenbeek wordt gestart met de bouw van nieuwe jeugdinfrastructuur in de pastorietaanbouw, annex de pastorie, die ook recent gerestaureerd werd en als culturele infrastructuur gebruikt wordt. Voor de jeugdbeweging aan de Rink zijn de plannen in opmaak en voor deelgemeentes Negenmanneke en Zuun wordt op termijn uitgekeken naar een andere locatie. De sporthal van het Wildersportcomplex werd gesloopt en heropgebouwd met o.a. een boulderzaal en een schoolbib, zodat de schoolkinderen na het bezoek aan het zwembad langs kunnen gaan in de bib om hun boeken te ruilen.

Sport

De sportinfrastructuur per 1.000 inwoners scoort het hoogst in de gemeenten Lennik, Galmaarden, Gooik en Herne. Het aantal sportclubs per 1.000 inwoners doet het gemiddeld – uitgezonderd Sint-Pieters-Leeuw – in de 9 gemeenten goed met uitschieters te Pepingen en Gooik.

In de Inkendaalstraat te Vlezenbeek werd de sportinfrastructuur vernieuwd en ook een natuurspeelsterrein voor de kinderen aangelegd.

Conclusies i.r.t. de mogelijkheid binnen LEADER Pajottenland+

- De afgelopen LEADER-periodes werd er met het DNA van het Pajottenland gewerkt. Binnen projecten was dit vaak de rode draad. De 3 B's (Brabants Trekpaard (boerenpaard), Bruegel en Bier (lambiekbier-geuze)). Anno 2023 deint het DNA verder – zonder te ver-Bokrijken – waar met verschillende organisaties en instanties ook aandacht geschonken zal worden aan immaterieel en cultureel erfgoed. Deze kan 'en cours de route' passen binnen een mogelijk LEADER-project.
- Het LEADER-gebied bruist van het verenigingsleven. De motor zijn de talloze vrijwilligers die de gemeenschap prikkelt en inspireert. Het verenigingsleven dient kansen en steun te krijgen (zie ook andere thema's).
- Aan het vrijetijdsaanbod kan gewerkt worden; maar met focus op een gemeenschappelijk aanbod (combinatie van jong en oud bv.).

2.1.12. Toerisme

Eind 2009, begin 2010 werd door Pajottenland+ onderzoek gedaan naar de bekendste regio van Vlaanderen. Naast de Vlaamse Ardennen en de Westhoek is het Pajottenland de derde bekendste regio. Meer info via: <https://sint-pieters-leeuw.eu/2010/03/15/nieuw-merk-voor-pajottenland-en-zennevallei/>.

Het Pajottenland is iets ruimer dan het LEADER-gebied en omvat ook de gemeenten Liedekerke, Affligem en Dilbeek. Vaak wordt de Zennevallei ook in één adem genoemd als kleine broer van het Pajottenland. Binnen de Zennevallei behoren de gemeenten Halle, Beersel, Sint-Genesius-Rode, Linkebeek, Drogenbos en Sint-Pieters-Leeuw. 't Pajottenland bevindt zich in de regio ten westen van Brussel en behoort tot de regio Groene Gordel van de provincie Vlaams-Brabant.

De 3 B's (Bruegel, Brabantse boerenpaarden en Lambiekbieren) maken het DNA van het Pajottenland. Geuze gemaakt uit de oeroude lambiek komt enkel voor in het Pajottenland en de Zennevallei en is dus een uniek product. Het gaat over de wilde bacteriën *Brettanomyces Bruxellensis* en de *Brettanomyces Lambicus* die in de lucht hangen én die de uniciteit onderstrepen. Het proces is een ambacht. De stekers en brouwers hebben deze zeker onder de knie.

Pieter Bruegel schilderde enkele eeuwen geleden en vereeuwigde het op het canvas. De logge boerenpaarden die vooral voor landbouw gebruikt werden maken het compleet.

Anno 2023 spreekt Toerisme Vlaams-Brabant over een 'gouden kwadrant'. Voor het Pajottenland gaat dit bv. over kastelen, boerenpaarden, lambiekproducenten en tuinen. Bijvoorbeeld: Kasteel van Gaasbeek met boerenpaarden errond (Groenenberg), lambiekproducenten zoals Lindemans, Kestemont, 4Pajot en 't Guldenhoofd én tuitoerisme zoals de museumtuin van Gaasbeek, de rozentuin van Sint-Pieters-Leeuw.

"Wij zijn heel trots dat ons gastenverblijf in het landelijke en mooie Pajottenland ligt. Bezoekers staan steeds versteld van de rust die ze hier vinden," vertelt Gerda van gastenverblijf Wisteria uit Herne.

...maar ook Tom Waes streek tijdens de coronaperiode neer in Vlaams-Brabant voor 'Reizen Waes'. In de vijfde aflevering mocht Pajot Herman Dewit de honneurs waarnemen en bracht hij Tom in verwondering op de Congoberg in Galmaarden. Daar mocht Waes een schilderij maken. Recent nog – weliswaar net buiten het LEADER-gebied – reisde Tom voor 'Het verhaal van Vlaanderen' af naar het Bruegelkerkje van Sint-Anna-Pede voor de opnames van de 'Beeldenstorm' en kwam het gemeentehuis (Kasteel De Viron) van Dilbeek in beeld.

Op 13 maart '23 startte de reeks 'Dertigers' op Eén waarbij heel wat opnames plaatsvonden in de Groene Gordel. Eén van de hoofdpersonages baat een fietsenwinkel uit in de kleinste gemeente van het LEADER-gebied, Bever. Het thema is 'fietsen' waardoor de regio uitgebreid aan bod komt. Mooie beelden waarbij terrasbezoeken niet mogen ontbreken. Toerisme Vlaams-Brabant verwacht een impact. Hierdoor zullen afgeleide en nieuwe producten ontwikkeld worden.

De media-aandacht via tv-programma's en nieuwsprogramma's geeft (on)rechtstreeks een 'boost' aan de regio waarbij dag- en verblijfstoerisme meespelen in het stijgende aantal bezoekers; koppel daar nog eens de sterke unieke troeven aan vast en je zit met een sterke regio.

In het domein Coloma bevindt zich een rozentuin met de grootste collectie rozen van West-Europa. Jaarlijks wordt die in de maand juni in de kijker gezet in het Rozenfestival. Momenteel wordt er samen met verschillende partners (*o.a. gemeente en ANB*) gewerkt aan een masterplan om de site op een hedendaagse en duurzame manier te kunnen onderhouden en uitbaten.

Remco-effect

In '21 lanceerde Toerisme Vlaams-Brabant de REV1703-route, genoemd naar de bekendste renner uit de streek en ver daarbuiten, Remco Evenepoel. De route loopt van zijn thuisbasis Schepdaal (op de grens met Lennik) doorheen het LEADER-gebied waarbij de fietser Lennik, Gooik, Galmaarden, Pepingen en Sint-Pieters-Leeuw doorkruist.

Toerisme Vlaams-Brabant denkt na of het misschien een optie is om één van de startplaatsen te verleggen/te verschuiven naar het westen bv. in de buurt van Viane, Galmaarden, Tollembeek waar treinstations aanwezig zijn. Zo kan bijvoorbeeld het project van de Okkernoot (station Herne) of het leegstaand treinstation van Galmaarden een optie zijn. De analyse wordt ook gemaakt bij het mogelijk landschapspark 'Boerenlandschap Pajottenland' (*uiteindelijk niet ingediend: zie toch bijlage 3*).

Streekinfopunten en verschillende routes

In '22 rolde de provincie binnen het plattelandsproject 'Platteland Troef' 3 streekinfopunten uit in Vlaams-Brabant. Eén daarvan is Paddenbroek. De Pajotse toppers worden via een top 10 in beeld gebracht alsook enkele blijvende permanente wandel- en fietsroutes. Sinds midden april '22 tot midden december '22 bezochten zo'n 42.000 bezoekers Paddenbroek.

Pajottenland+ ontwikkelde in samenwerking met Toerisme Vlaams-Brabant nog 4 andere punten in het LEADER-gebied binnen het samenwerkingsproject 'De Vlaamse Ardennen en Pajottenland+ gaan voor streekversterking'. Zo vind je ook een streekinfopunt in volkscafé De Cam in Gooik, café

Terlindenhof in Herne en twee punten in Galmaarden (achter de kerk in Vollezele en in het Baljuwhuis te Galmaarden).

Nog binnen het samenwerkingsproject met de Vlaamse Ardennen ontwikkelde Pajottenland+ i.s.m. Toerisme Vlaamse Ardennen een wandelzesdaagse uit waarbij de wandelaar van Brussel naar Gent kan stappen doorheen beide LEADER-gebieden. De wandelaars komen langsheen heel wat mooie plekken en hebben de mogelijkheid om rondom de 20 km halt te houden om te overnachten bij een b&b of andere logeerplaats. Daar er geen arrangementen verbonden zijn aan de route is moeilijk in te schatten hoeveel mensen deze route al gedaan hebben. Doch krijgen we regelmatig een mail of telefoontje omtrent de route en feedback a.d.h.v. foto's en verhalen.

Toerisme Vlaams-Brabant heeft de afgelopen jaren verschillende wandel- en fietsroutes uitgewerkt zoals voor fietsen bijvoorbeeld de Lambiek-Zuun, kastelen-, Remco- of Geuze-gravelroute en voor wandelen de Wildegistenwandeling.

Pajottenland+ maakte de afgelopen LEADER-periode binnen het project 'Met Bruegel naar morgen' ook enkele routes geënt op de bestaande wandel- en fietsknooppunten.

Daar er nog een leemte aan wandelknooppunten zijn in de gemeenten Roosdaal, Lennik en Ternat zal Toerisme Vlaams-Brabant deze leemte opvullen en uitrollen begin '24. Zo zal de volledige regio gedekt zijn met wandelknooppunten. Daarnaast zal het volledige wandelnetwerk van het Pajottenland in 2024 een opfrisbeurt krijgen.

Wetende dat er momenteel nog andere recreatievormen op komst zijn namelijk 'e-scooters' en 'off-road e-steps' moet er met landelijke toplocaties zoals bv. Paddenbroek voorzichtig omgegaan worden waarbij spreiding cruciaal is. De beschikbare ruimte is schaars en overdruk is te vermijden.

Dagtoerisme en omgevingsrecreant

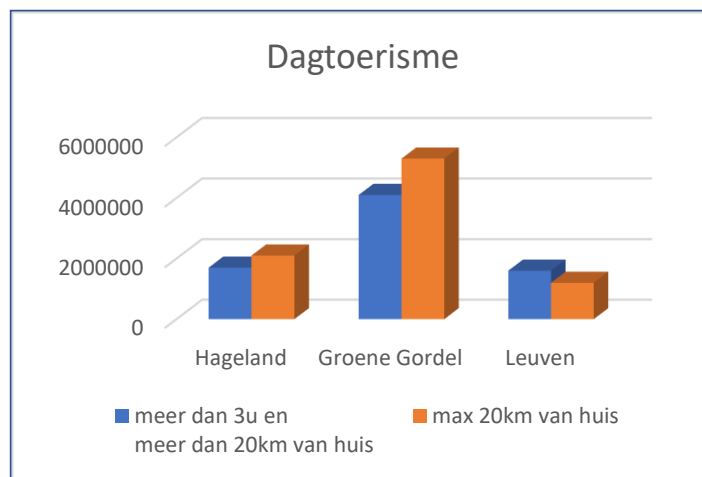
In '21 en '22 werd door Westtoer het dagtoerisme in kaart gebracht. In totaal werden er 78.000 Belgen bevraagd. 81,4 miljoen maakt gebruik van een daguitstap van meer dan 3u en op meer dan 20 km van huis (Vlaams-Brabant = 7,3 miljoen). 54,7 miljoen dagtoeristen vertoefden op 20 km van de woonst (Vlaams-Brabant = 8,6 miljoen).

Gemiddeld doen we met 3,4 personen een daguitstap; waarvan 15% met kinderen. 42% komt uit een naburige provincie. De populairste activiteiten zijn wandelen (37%), bezoek aan een dorp of stad (21%), bezoek aan een evenement (15%), museum/attractie of groendomein (14%) en fietsen (12%).

Een dagtoerist geeft in de provincie Vlaams-Brabant gemiddeld 24,80 euro uit per uitstap. De middelen gaan vooral naar restaurants en cafés (14,95 euro) en shopping (3,68 euro). Voor toegang tot een domein, museum of andere betaalt men gemiddeld 2,79 euro. Voor voeding en drank besteedt men 1 euro / uitstap en voor overige ongeveer 2 euro. Een wandelaar spendeert gemiddeld 15 euro, een fietser 12 euro.

Als omgevingsrecreant doen we dat met gemiddeld 3,3 personen waarvan 20% kinderen. 20% komt uit een naburige provincie; voor de Groene Gordel zelfs 17% uit Brussel. De populairste activiteiten zijn: wandelen (44%) en een bezoek aan een evenement (17%). Voor fietstocht zijn 1 op de 10 Belgen gewonnen. 8% zakt dan graag eens af naar een museum/attractie of groendomein; 7% bezoekt een dorp of stad.

Met 9,22 euro aan restaurant- en cafébezoekjes, 2,60 euro aan shopping, 1,4 euro aan toegangstickets, 0,67 euro aan voeding/dranken en 0,65 euro voor het overige geeft een omgevingsrecreant zo'n 10 euro minder uit dan een dagtoerist. Zowel wandelaars als fietsers – als omgevingsrecreanten – geven zo'n 7 euro uit. Het is belangrijk dat deze kost omhoog mag.

Wandelzondaagse

Naar jaarlijkse traditie organiseerde de provincie Vlaams-Brabant enkele wandelzondagen. In het Pajottenland gebeurde dat in oktober '22. Zo'n 400 wandelaars zakte af naar Roosdaal waarbij 193 wandelaars (vaak duo's) een enquête invulden georganiseerd door Pajottenland+.

Het wandelen doorheen de vrije natuur is voor de wandelaar de belangrijkste troef, gevolgd door een voldoende aantal rustmomenten. Ook het wandelen langsheen plaatselijke horeca is een pluspunt. Zo'n 15% mist een toilet langsheen de mooie routes van het Pajottenland en geeft het gebrek aan vuilbakken en (picknick)banken ook mee.

Het plattelandsproject "Toegankelijk wandelpad in Lennik: de aanleg van een vlonderpad om de Pajotse natuur voor doelgroepen met beperkte mobiliteit te ontsluiten" kreeg begin januari '23 door de provincie Vlaams-Brabant een start.

Voor 10% is het Pajottenland een droomplek om te vertoeven. Er mogen gerust autovrije wegen bijkomen en de rust is een troef om naar het gebied af te zakken. De volgende interessante dingen werden ook nog meegegeven: combinatie natuur en erfgoed, ruimere dekking van wandelknooppunten en om niet meteen te 'ver-Bokrijken' moet het patrimonium behouden blijven.

Digitalisering

Binnen de LEADER-projecten 'Sociale en levendige hoppinpunten', 'Pajotse Toerismepunten' en 'Pajottenland 2.0... een land om online lief te hebben' wordt er gewerkt aan het digitaal ontsluiten van de regio. Door wikipedia krijgt de bezoeker van de streek via QR-codes op gebouwen, erfgoed e.a. informatie. Ook de hoppinzulen in Herne, Galmaarden, Roosdaal, Lennik, Gooik en Pepingen geven naast andere informatie ook toeristische info mee.

De app Happy Hageland – ontwikkeld door het LEADER-gebied Hageland+ - geeft naast toeristische informatie ook eet- en drankgelegenheden weer, kan je specifiek zoeken op aanbieders van korte keten producten,... De app bundelt economie aan toerisme, landbouw en erfgoed. Via menige bevragingen in het Pajotse LEADER-gebied is men vragende partij om ook zoiets te implementeren in onze streek.

Conclusies i.r.t. de mogelijkheid binnen LEADER Pajottenland+

- **Toerisme Vlaams-Brabant zal de komende jaren inzetten op het 'gouden kwadrant'. Voor het Pajottenland gaat dit over kastelen, boerenpaarden, lambiekproducenten en tuinen. Mogelijke LEADER-projecten kunnen hierbij aansluiten.**
- **Kruisbestuiving met smaak- en korteketen-routes via dagtoerisme en/of verblijftoerisme waarbij ingespeeld kan worden op succesformats zoals bv. Dertigers (VRT).**
- **Toegankelijke streekinfopunten (binnen en buiten) in combinatie met besturen, reguliere en sociale economie,...**
- **Het ontsluiten van een digitaal Pajottenland met focus op toerisme, erfgoed, plaatselijke economie,...**

2.1.13. Lokaal bestuur

De vorige Vlaamse Regering (2014-2019) gaf de aanzet tot schaaloptimalisatie. Op 1 januari 2019 zagen 7 nieuwe fusiegemeenten het levenslicht. De Vlaamse Regering neemt verschillende maatregelen om zo veel mogelijk steden en gemeenten te stimuleren een fusie te onderzoeken. Het biedt een financieel ondersteuningspakket aan voor fusieoperaties die een bepaalde minimale schaalgrootte bereiken en ingaan vanaf de nieuwe lokale bestuursperiode in 2025. De schuldovername wordt gedifferentieerd op basis van de grootte van de nieuwe fusiegemeente (*tussen 20.000 en 25.000: € 200/inwoner; tussen 25.000 en 30.000: € 300/inwoner; tussen 30.000 en 35.000: € 400/inwoner en boven 35.000: € 500/inwoner*).

In 2022 deden enkele Pajotse gemeenten een bestuurskrachtmeting om te onderzoeken of een fusie al dan niet wenselijk zou zijn.

In maart '23 werd beslist dat drie gemeenten in het Pajottenland gaan fuseren. Dat werd op 20 maart 2023, tijdens een persconferentie bekend gemaakt. Het gaat over de gemeenten Gooik, Herne en Galmaarden. In '24 trekken ze als één gemeente naar de gemeenteraadsverkiezingen. De fusiegemeente zal zo'n 25.000 inwoners tellen en 120 vierkante kilometer groot zijn. Een naam voor de nieuwe gemeente is er nog niet. De fusie heeft geen impact op het LEADER-gebied voor de opstart en de verdere ontwikkeling de komende jaren.

1/3 van het LEADER-gebied komt zo in één gemeente terecht. Er wordt in '24-'25 bekeken hoe we dit zullen implementeren binnen de LAG van Pajottenland+.

Tevredenheid

De Vlaamse Overheid publiceerde midden '22 van iedere gemeente een gemeentescan. De tevredenheid over de digitale dienstverlening is boven het Vlaams gemiddelde voor de gemeenten Herne, Gooik en Ternat. De loketvoorzieningen scoren goed in Ternat, Gooik, Herne en Lennik. De communicatie van de besturen werd ook getoetst bij de bewoners; daar scoren Herne, Bever, Ternat, Galmaarden, Roosdaal en Sint-Pieters-Leeuw. Het vertrouwen is het grootst in Herne gevolgd door Bever, Gooik en Pepingen.

Burgemeestersoverleg i.r.t. zones

Sinds enkele jaren komen de 7 burgemeesters van het LEADER-gebied binnen PDPOIII (2014-2020) maandelijks of tweemaandelijks samen. I.h.k.v. mogelijke fusies en parallel met de regio Halle-Vilvoorde en subregio x, y of z wordt eind '23 bekeken in welke constellatie het orgaan verder samen kan komen.

De besturen zitten niet allemaal in dezelfde zones wat betreft politie, brandweer, woonmaatschappij, eerstelijnszone,... dat maakt zo'n overleg vaak complex.

Conclusies i.r.t. de mogelijkheid binnen LEADER Pajottenland+

- **De Vlaamse overheid stelt een sterk lokaal bestuur voorop. Uit een bestuurskrachtmeting is gebleken dat gemeenten best zouden fuseren. Bever als gemeente met taalfaciliteiten kan niet fuseren; hierdoor moet de grondwet veranderen.**
- **Er is een overlap van zonale samenwerkingen.**

Ons monnikenwerk willen we graag publiceren en verspreiden voor al wie – om het op z'n Zaki's (*) te zeggen – van cijfers en letters houdt.

(*) Zaki was in de jaren '90 presentator van het legendarische VTM-programma 'Cijfers & Letters'... maar dit geheel terzijde.

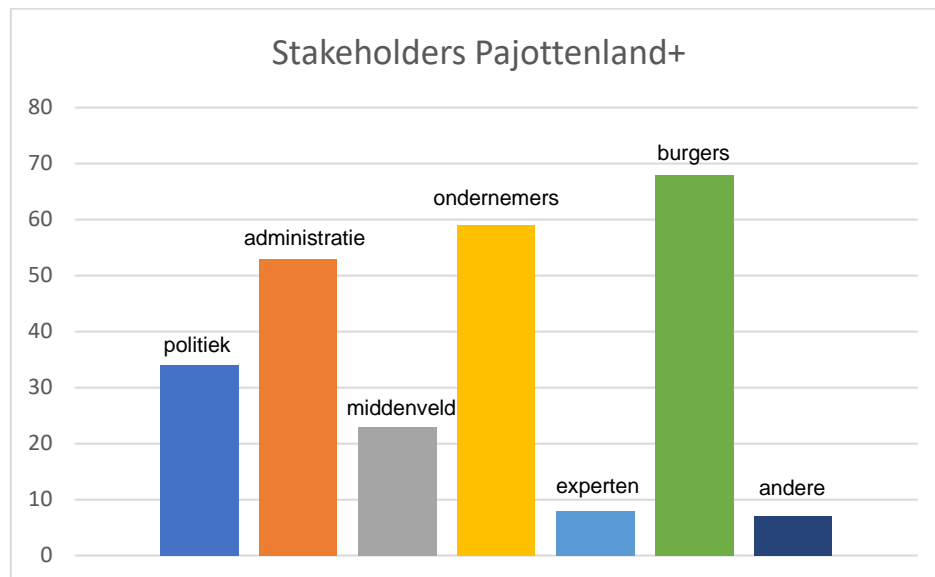

2.2. Stakeholdersbevraging noden en opportuniteiten belicht

We zijn er van overtuigd dat een goed projectmakelaarschap – waarbij het LEADER-secretariaat graag wil inzetten – de basis vormt voor een goed project. Ideeën aanscherpen, richting geven, combineren,... i.r.t. mogelijke LEADER-middelen binnen Pajottenland+ en/of strategische projecten zoals 'Opgewekt Pajottenland', het mogelijk landschapspark 'Boerenlandschap Pajottenland' (uiteindelijk niet ingediend: zie toch bijlage 3), de provinciale landbouwkamer, Straffe Streek, fondsen zoals Koning Boudewijn of CERA, enz...

Op Vlaams niveau werden drie prioritaire beleidsthema's naar voorgeschoven. Ze zijn geënt op de 3 facetten van duurzaamheid nl. people, profit en planet. Sinds 2021 tot begin 2023 ondervroegen wij met Pajottenland+ 252 stakeholders naar deze thema's. Binnen de thema's en maatregelen werden heel wat acties naar voor geschoven die implementeerbaar zijn. Het is een indicatie en richtlijn waar we de komende jaren naar toe willen gaan om het LEADER-gebied té verduurzamen en te verbeteren.

2.2.1. Innovatieve en duurzame lokale landbouwproductie en -afzet, en valorisatie van biomassa-resten (people)

Uitvoering van lokale voedselstrategieën, stimuleren en bevorderen van de korte keten, evenals de bijhorende (kleine) investeringen

- Boeren- en jaarmarkten en buurderijen (ref. model Groot-Brittannië waar een paar projecten lopen)
  - o Meer ruimte maken voor de marktfeestdag
  - o Naar analogie met Gaasbeek (40-jarig bestaan)
  - o Andere boerenmarkten (comités) betrekken: samen iets doen (bv. Pamel, Gooik, Galmaarden, Gaasbeek,...) – nieuwe ambities promoten zoals Kattem
  - o Op de dag zelf iets extra doen met en door de lokale economie
  - o Educatie koppelen aan een jaar- en of boerenmarkt → zoals bv. witloofbox, maar dan iets typisch Pajots, gezond eten in de brooddoos, seizoensgebonden eten,...
  - o Ondersteuning bij landbouwadministratie → minder administratie/regels voor de landbouw. bv. i.f.t. erkenning boerenmarkt (statuten).

- Producenten vormen tot retailers – verbreding – werken als commerciant en niet alleen als producent (bv. De Cort Distillery @ Pepingen) – Centrummanager naar landbouwers toe
- Toeristische troeven zoals Zepposmolen, het kasteel van Gaasbeek, Ter Rijst, e.a. koppelen aan korte keten (streekproductenautomaat, marktjes,...)
- Korte keten producten promoten
  - o Het is belangrijk om te starten met een stevige basis (ref. naar coöperatieve ‘Lekkers uit het Pajottenland’, vzw Ambassadeurs van het Pajottenland en Straffe Streek)
  - o Korteketenverkoop stimuleren bij gemeentebesturen (uithangbord)
  - o Afzetmarkt(en) vergroten
- Het creëren van een ‘automatensupermarkt’ in balans met goederen, aan te kopen recht bij de boer (zou ‘n aanvulling moeten zijn) → 24/24u-boerenmarkt (inspelen op veranderingen - bol.com van boerenmarkt, OKay in Lennik,...) – streekproducten bestellen via een QR-code,...
- Belevingen zoals hopcultuur, bierproeverijen, sociaal restaurant,...
- Inzetten op grondstoffen: van akker tot brood; bv. pauwelbroodje is een bekend product in Galmaarden en omstreken. Maar wellicht niet bekend over het gehele Pajottenland.
  - o Bestaande culturen en gebruiken in stand houden en versterken via korte keten
  - o Originele keuken van een bepaalde cultuur combineren met grondstoffen uit de streek.
  - o Schaarbeekse krieken: wat kan je daar - naast bier brouwen - nog mee doen?
  - o Halve maantjes (authenticiteit naar boven halen: daar kunnen we mee aan de slag) - duurzaam product.
- Linken leggen met partners zoals vzw Ambassadeurs van het Pajottenland, coöperatie Lekkers uit het Pajottenland, vzw Straffe Streek, Steunpunt Korte keten, dienst Landbouw van de provincie Vlaams-Brabant, Opbouwwerk Pajottenland, mogelijk landschapspark ‘Boerenlanschap Pajottenland’,...
- Lokale keten centraliseren op een bepaalde locatie. Zo meer kansen geven aan lokale producten en makkelijker voor klanten, want ze vinden hun producten op 1 enkele locatie.
- Uitrol van Tooverschotje (voedselbank in Herne) over heel het Pajottenland.
- Hoe handelaars/producenten ingang doen vinden bij kansarme gezinnen? Bv. derdekeusappel gratis aanbieden (laten plukken door vrijwilligers). Via schoolproject, o.a. via projecten rond respect voor landbouwer/producent – natuur en mens samenbrengen.
- Digitaal platform ontwikkelen i.f.v. lokale voedseloverschotten → cfr. app ‘Too good to go’.
- Meer samenwerking creëren tussen boeren, die bij elkaar in de buurt wonen.

Samenwerking met de ambitie om duurzame landbouwverbreding in te zetten voor gemeenschappelijke doelen

- Samenwerking voor toepassing van precisielandbouw. Doel: vermindering/preciezer gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en meststoffen
- Landbouweducatie en educatiepakket voor scholen. Bv.: jongeren met mentale problemen op een speelse manier natuur laten beleven
- Grootschalige omschakeling naar plantaardige productie, dan zal landbouwgrond (voorraad) niet voldoende zijn → ondersteuning in de sector stimuleren! Landbouw (land- en tuinbouw) naar gemengde productie leiden.
- Steun voor onderzoek m.b.t. variëteiten n.a.v. klimaatverandering i.r.t. Proefcentrum Pamel
- Beleef- en of zorgboerderijen, bv. Levenslust uit Sint-Martens-Lennik of JoLihoeve te Pepingen:
  - o openstellen naar dorp, gemeenten, verenigingen, scholen en woonzorgcentra. Aanbod verbreden en uitrollen naar externen.

- boerderijbeleving: picknickplek, koken met streekproducten & feestjes en 'Boerderij on wheels' (boerderij naar de mensen).
- workshops: bakken, ontmoetingsplek & Ferm en samenwerkingsakkoorden.
- educatie: info richting scholen, gidsen in natuur en bushcraft.

De bijhorende (kleine) investeringen in collectieve infrastructuur of materieel voor oogst, opslag, verwerking en logistiek van biomassa(resten) uit natuur- en landschapsbeheer en lokale land-, tuin- en bosbouw met het oog op een hoogwaardige lokale toepassing en met aandacht voor circulariteit

- Machnering 2.0. Ook machines in kleinere stallen bij land- en tuinbouwers die daarmee de trage wegen/zijbermen maaien, om permanent gebruik ervan te waarborgen.

- Bevoorraden van houtsnippers voor biomassa Peerenbosch; er zijn houtkanten in de omgeving genoeg. Promoten van biomassa op gemeentelijke schaal → bv. opwarmen van een sporthal.
  - Landschapszorg
  - Valorisatie groenafvalstromen richting circulaire economie
- Levensbossen/natuurbergraven: aansluitbaar bij project m.b.t. Ferm-troostplekjes.
  - Effectief begraven van mensen in bossen.
  - Dynamiek creëren. Bv.: Zoutleeuw (rond kerk is er een herbestemming bezig) of bv. project Weverslo in Nederland (Noord-Brabant).
- Actieve houtskool 'KOOL': Is een vervanging van compost, ophalen van kerstbomen,...
- Exoten bestrijden // landbouw (bv.: duizendknoop) – Linken met bv. Ferm: wat zet ik graag in mijn tuin, wat zet ik graag in en rond mijn vijver, verzorging van kamerplanten,...
- Investering particulieren in hernieuwbare/groene energie bij landbouwbedrijven
- Water- en windmolens i.h..k.v. productie van oergranen e.d. (bv. Heetveldemolen)

2.2.2. Leefbare en levendige dorpen (profit)

Participatie van en samenwerking tussen dorpsbewoners en andere plattelandsactoren versterken met volgende ambities

- **De dorpsgemeenschappen toekomstbestendig en divers ontwikkelen**
  - **De leefbaarheid en sociale cohesie verhogen evenals vereenzaming aanpakken**
  - **Een kwalitatieve leef- en werkomgeving creëren met innovatieve en duurzame initiatieven**
  - **Duurzame mobiliteit stimuleren en vervoersarmoede aanpakken**
  - **De dienstverlening en het voorzieningenniveau verbeteren**
- Om de dorpskernen levendig te houden is de focus op detailhandel belangrijk (basisbehoeften: bakkers, beenhouwers, buurtwinkels,...). Om de kernen te versterken dient het economische luik gekoppeld te worden aan een ruimere visie via verschillende domeinen zoals ruimtelijke ordening, landbouw, wonen, leefmilieu en mobiliteit
  - Smart Village – koop lokaal – Smart Loops: hoe reguliere landbouw koppelen aan ‘sociale’ landbouw/economie
  - Leefbare dorpen creëren door dorpskernen dichterbij elkaar te brengen (bv. spil = woonzorgcentrum, kinderopvang,...) → openstellen, inclusie van verschillende generaties; ‘Dementie on tour’ → belevingstheater voor personen met dementie;...
  - Buurt(en) met elkaar verbinden, buurtpunten:
    - morele/sociale en administratieve hulp
    - pakjesverdeling
    - vervoer van senioren of mindermobielenvervoer
    - bike & repair cafés
    - shared werkplekken
    - pop-upwinkels
  - Mobiliteit is een probleem in de plattelandsgemeenten. Reeds antwoorden gegeven met lopende of afgelopen LEADER-projecten ‘Levendige en sociale hoppinpunten’ en ‘Pajotse toerismepunten’; maar kan breder en ruimer – Verbinding met zwakke weggebruiker (ref. opgestart LEADER-project ‘VolleGaas beleven’)
  - Sociale economie koppelen aan een project: bouw van ‘n kringloopwinkel in het hartje van ‘t Pajottenland (ref. naar babytheken in Galmaarden en Lennik, maar deze zijn te beperkt); implementatie van de vzw Okkernoot @ het treinstation van Herne, barbier @ het treinstation van Ternat, vzw De Poel @ Vlezenbeek,...
  - Regioverhaal – verbondenheid = het Pajottenlandmerk is een sterk verhaal → uitbreiding en exploitatie van het merk (bv. LEADER-project ‘Met Bruegel naar morgen’)
  - Cultuur en diversiteit met elkaar verbinden = 1 onderwerp, niet los zien van elkaar. Bv. in Zuun, Negenmanneke,... al verschillende culturen (blijven nu eerder op hun ‘eiland’ → streven naar verbreding en samenhang via verenigingsleven → verenigingen gaan herbronnen (ref. naar opgestart plattelandsproject @ Vlaams-Brabant ‘Van dorpszaal naar dorps huis’ – Landelijke Gilden) – streekproducten koppelen aan streekproducten van andere culturen – wijkfeesten – begeleiding cel voor inwijkelingen
  - Dorpscafés uitbreiden met nieuwe trends en dubbelgebruik zoals fietscafé’s, streekinfopunten,...
  - Korte keten: cfr. mercado’s in Spanje en Portugal → beleving), bv. overdekte food hall, opstarten boerenmarkt in combinatie met horeca,...
  - Verbinden van plattelandsactoren zoals Paddenbroek (gemeente Gooik) en Peerenbosch (provincie Vlaams Brabant)

- Coördinatie tussen de verschillende restaurants/café's en winkels, recreatie enz. in de gemeenten
- Sterk verenigingsleven,... afzwakking tijdens corona... → aanzwengelen
- Jeugd in de dorpen houden → o.a. via betaalbare woningen + nood aan inclusie met ouderen

Activeren van burgerschap via capaciteitsopbouw en kennisdeling o.a. via sociale en digitale innovatie

- Lokaal dienstencentrum opstarten (focus) – voorzieningen trekken weg, buitengebieden gaan verloren → met diensten naar mensen gaan via bv. een mobiele buurtkar
- Verenigingsleven: iets vinden wat de mensen raakt en verbindingen met elkaar
- Ontwikkelen van een app voor het LEADER-gebied Pajottenland+ naar analogie Happy Hageland app
- In combinatie met welzijn: bv. Overkophuis te Sint-Pieters-Leeuw en Halle waar jongeren terecht kunnen (samenwerking met het CAW van Halle-Vilvoorde)

De bijhorende investeringen in gemeenschapsvormende infrastructuur (publieke ruimte of dorpslokalen) of materieel

- Inzetten op polyvalente ruimtes voor: focus kwetsbare groepen, binnen het verenigingsleven (verenigingen hebben we nodig = ondersteuning)
- Ontsluiten van trage wegen en rolstoeltoegankelijk maken (ref. groen hoefijzer te Lennik) – vlonderpaden aanleggen i.r.t. ontmoetingsplekken
- Herbestemming van kerken, leegstaande gebouwen (bv. winkelpanden), dorpshuizen,...
- Gemeenschapsvormende plaatsen binnen een gebouw, maar ook buiten het gebouw zoals speeltuinen uitbreiden voor mensen met een beperking, ouderen, jongeren,...
- Investeren in publieke geldautomaten, laadpalen, picknickbanken, openbare toiletten,...
- De rivier Mark verbindt dorpen met elkaar, maar de voetwegen erlangs niet. Het wandelpad is onderbroken → missing link ... daarom: verbinding creëren (win-win landbouwer/inwoner). Stukje educatie aan koppelen → bevordert tolerantie landbouwer-inwoner. Bijkomend: water van de Mark koesteren als een kracht.
- Jeugdaccommodatie en/of -verblijven in combinatie met jeugdverenigingen
  - o Nood aan uitbreiding van jeugdlocatie (chiro, scouts, KLJ,...) naar jeugdverblijfplaats.
  - o Streven naar multifunctioneel gebruik; maar niet altijd even gemakkelijk
  - o Nood aan renovaties en mogelijks ook nieuwbouw
  - o ...
- Intergemeentelijke diensten samenbrengen (team, stockage van materiaal) – aanpak: klein materiaal = gemeentelijk; groot materiaal = intergemeentelijk (o.a. mobiel podium) → Aankoop van een intergemeentelijke fuifbox, sport- en spelmateriaal, drukwerk, enz... in combinatie met een centrale plaats en/of ankerpunten per (deel)gemeente
- Het 'dorpse' karakter behouden: Een studiecentrum 'ruimtelijke ordening' op bovengemeentelijk niveau

Andere

- Toeristische en educatieve routes uitwerken (participatie met Toerisme Vlaams-Brabant en Cultuurregio Pajottenland & Zennevallei (ZENDER)) verbinding met Gaasbeek en Groenenberg vanuit Vlezenbeek i.s.m. lokale economie, bibkastjes,...
- Landmark gekoppeld aan de streek, tiny houses (bv. kubussen in Herne uitbreide naar andere vormen @ het LEADER-gebied)
- Erfgoed koppelen aan de leefbaarheid binnen de dorpen zoals bv. een kapellekesroute

- Ontsluiting en verbreding van de wandelknooppunten in het Pajottenland i.s.m. Toerisme Vlaams Brabant
- Stillegebied creëren en/of uitbreiden
- Uitspelen van troeven zoals boerenpaard, kastelen,...
- Glamping
- Pajotse pokémonkaarten (integratie cultuur/erfgoed/natuur/streekproducten/...).
- “De Pajotse boerentram” – Reeds in ontwikkeling is het voorzien van fotoborden in het landschap.
  - o Ambitieuze zijn is de tram letterlijk terugbrengen. Zijnde in een gebouw die overkoepeld is, waarin op 1 spoor twee tramstellen kunnen worden opgesteld. Eén statisch voertuig en één rijvaardig model, met een uitgewerkte verhaal- en tijdslijn.
  - o Een surrealistisch idee is het spoor verlengen in de omgeving van het oud traject Leerbeek-Ninove, waardoor een toeristische tramlijn kan ontstaan.
  - o Koppelen aan streekproducten, lokale economie, toerisme, erfgoed, natuur, landbouw,...

2.2.3. Biodiversiteit en landschapskwaliteit (planet)

Samenwerking tussen verschillende plattelandsactoren met de volgende ambities: de open ruimte en het landschap kwalitatief versterken; de biodiversiteit, de bodem- en waterkwaliteit verbeteren; verbindingen creëren die de streekidentiteit versterken, bijdragen aan de klimaatdoelstellingen (adaptatie en mitigatie), landschappen, water en natuur aan elkaar rijgen

- Bewaring en eigenheid van het landschap zijn en blijven belangrijk; knotwilgen zijn typisch voor ons Pajotse landschap, creatie van vergezichten, ontwikkeling van kunsttoer om landschap te kunnen beleven,... // met mogelijk landschapspark ‘Boerenlandschap Pajottenland’ *(uiteindelijk niet ingediend: zie toch bijlage 3)*
- Voedselbos: implementatie eetbare bloemen en kruiden én verbreding met educatief luik, sociale economie,... Zelfpluk → voedselbos (CSA). Van voedselbossen naar voedselstraten (belevingsplekjes vol fruit).
- Aanplant streekeigen groen (fruitbomen) + hakhout → extra biomassa i.h.k.v. het strategisch project ‘Opgewekt Pajottenland’.
- Een bestrijdingsmethode opstellen voor hoogstamboomgaarden. Gelet op het verbod m.b.t. chemische bestrijding en de omslachtige methode van toepassing. Proefcentrum Pamel is daarmee bezig → kenniscentrum op het provinciaal Plattelandscentrum Peerenbosch
- Hopveld ‘Den Bos’ en/of andere aanleggen:
  - o Sociaal-cultureel erfgoedaspect: competenties doorgeven (herinneringen bij de bevolking aan hopteelt nog aanwezig) via jaarlijks plukfeest.
  - o Biodiversiteit: insectenhotels en uilenkasten integreren.
  - o Educatief luik: streekfierheid creëren bij lagereschoolkinderen, integratie via landbouwleerpad en infoborden.
  - o Wetenschappelijk aspect en samenwerken met maatwerkbedrijven
  - o Recreatief aspect: langs wandelwegen (Hertigem) → wandelknooppunten dienen verder te worden ontsloten.
- Water- en droogteproblematiek → poelen & vijvers én water en natuur doortrekken in de levendige dorpskernen
- Akkervogels: samenwerking landbouw/natuur en veel partners aan zet.
- Boer kweekt ‘natuur’ als extra teelt → verdienmodel. Boer zorgt als beheerder van het landschap voor jaarlijkse afwisseling.

De bijhorende (kleine) investeringen om de biodiversiteit en landschapskwaliteit te versterken

- Coördinatie tussen gemeenten voor het opstellen van een inventaris (richtlijnen opstellen door LEADER).
  - o Koesterburen (bescherming en nestmogelijkheid)!
  - o Beschikbare gronden voor extra bossen.
  - o Bereidheid grondeigenaars/landbouwers i.f.v. aanplant schaduwgroen in veeweides?
- Ondersteunen m.b.t. vergroening van gevels zoals bv. binnen het lopend LEADER-project 'Koester je kern' – diversiteit in de privétuinen van het Pajottenland
- Typische kenmerken in het landschap behouden (kleinelandselementen)

Andere

- Wandelen koppelen aan 'ploggen'. Opmaak van plogroutes.

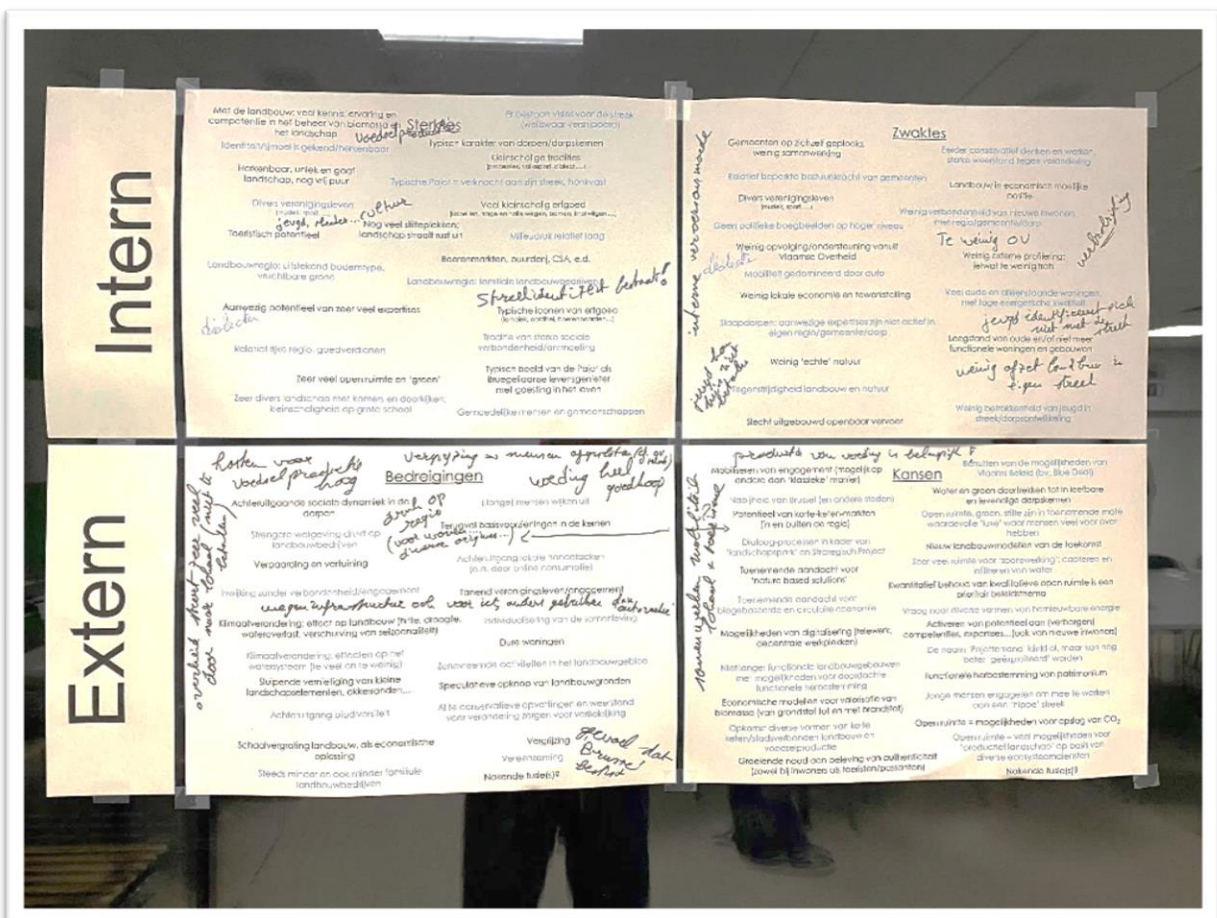

2.3. SWOT-analyse

Pajottenland+ voerde in '21 en '22 een SWOT-analyse uit. In '23 werd deze analyse afgetoetst bij de lokale actiegroep. De SWOT kwam plenair tot een coherent geheel.

Met de landbouw: veel kennis, ervaring en competentie in het beheer van biomassa en het landschap

Voedselproductie

Er bestaan visies voor de streek (weliswaar versnipperd)

Identiteit/sjmoef is gekend/herkenbaar

Typisch karakter van dorpen/dorpskernen

Kleinschalige tradities (processies, volkssport, dialect...)

Herkenbaar, uniek en gaaf landschap, nog vrij puur

Streekidentiteit bestaat

Typische Pajot = verknocht aan zijn streek, honkvast

Divers verenigingsleven (muziek, sport, jeugd, theater, cultuur,...)

Veel kleinschalig erfgoed (kapellen, trage en holle wegen, bomen, knotwilgen,...)

Toeristisch potentieel

STERKTES

Landbouwregio: familiale landbouwbedrijven

Landbouwregio: uitstekend bodemtype, vruchtbare grond

Spectrum aan dialecten

Boerenmarkten, buurderij CSA, e.d.

Aanwezig potentieel van zeer veel expertises

Traditie van sterke sociale verbondenheid/ontmoeting

Relatief rijke regio, goedverdieners

Milieudruk relatief laag

Typische iconen van erfgoed (Lambiek, aardbei, boerenpaarden...)

Zeer veel open ruimte en 'groen'

Nog veel stilteplekken; landschap straalt rust uit

Gemoedelijke mensen en gemeenschappen

Zeer divers landschap met kamers en doorkijken; kleinschaligheid op grote schaal

Typisch beeld van de Pajot als Bruegelliaanse levensgenieter met goesting in het leven

Gemeenten op zichzelf geplooid, weinig samenwerking

Jeugd identificeert zich niet met de streek

Eerder conservatief denken en werken, sterke weerstand tegen verandering

Divers verenigingsleven (muziek, sport, ...)

Verbrokkeling

Landbouw in economisch moeilijke positie

Relatief beperkte bestuurskracht van gemeenten

Spectrum aan dialecten

Weinig verbondenheid van nieuwe inwoners met regio/gemeente/dorp

Weinig opvolging/ondersteuning vanuit Vlaamse Overheid

Geen politieke boegbeelden op hoger niveau

ZWAKTES

Weinig externe profilering; ietwat te weinig trots

Weinig lokale economie en tewerkstelling

Weinig afzet landbouw in eigen streek

Veel oude en alleenstaande woningen, met lage energetische kwaliteit

Slaapdorpen: aanwezige expertises zijn niet actief in eigen regio/gemeente/dorp

Leegstand van oude en/of niet meer functionele woningen en gebouwen

Weinig 'echte' natuur

Mobiliteit gedomineerd door auto

Tegenstrijdigheid landbouw en natuur

Interne vervoersarmoede

Weinig betrokkenheid van jeugd in streek/dorpsontwikkeling

Slecht uitgebouwd openbaar vervoer Jeugd kan geen huis meer betalen in eigen streek

3. Beschrijving van de doelstellingen en interventielogica

3.1. Strategie

Drie prioritaire LEADER - thema's Vlaanderen

“Innovatie en duurzame lokale landbouwproductie en afzet, en valorisatie van biomassa-resten”

“Biodiversiteit en landschapkwaliteit”

“Leefbare en levendige dorpen”

LOS (Lokale Ontwikkelingsstrategie Pajottenland+)

Visie 2053

Visie 2053

Visie 2053

Landbouw blijft de sterkhouders

Het Pajottenlandschap natuurlijk

En het dorp zal duren

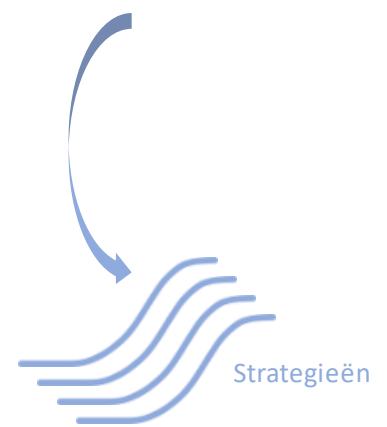
Strategieën

- (S1) Boeren op goede grond
- (S2) Vakmanschap is meesterschap
- (S3) Voedselproductie voorop! (en nabij als dat kan...)
- (S4) Een vlag die nog andere ladingen dekt

Strategieën

- (S5) Kleine elementen in een groots landschap
- (S6) Een watervertragend landschap
- (S7) Ook het land van geelgors en korenbloem
- (S8) Pajottenlandschap, zo is er maar één

Strategieën

- (S9) Het dorp verlandt
- (S10) Het dorp verdicht en versterkt
- (S11) Het dorp ontmoet
- (S12) Het dorp verduurzaamt

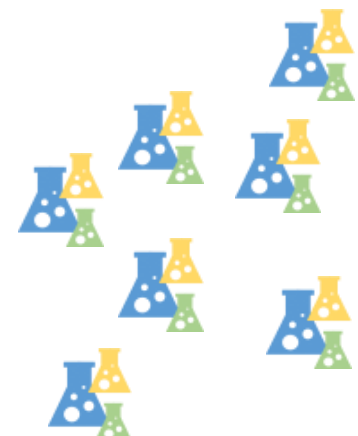
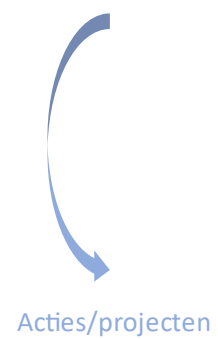
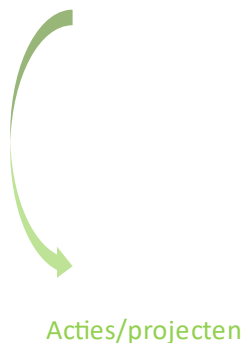
De raakvlakken van de 3 thema's

(S13) Streekidentiteit als kapstok

(S14) Potentieel van immaterieel erfgoed

(S15) Het Pajottenland als een sociaal verhaal

(S16) Ben je een jongere onder de 18?

De strategie kwam tot stand door een ruime stakeholderbevraging (zie eerder). We leiden hier ook de indicatoren uit af (zie verder).

3.1.1. Landbouw blijft de sterkhouders...

In 2053 is de landbouwsector nog steeds de dominante vormgever van het Pajotse landschap. Er is wel sprake van een grote diversiteit aan bedrijfsmodellen: de 'klassieke' vee- of akkerbouwbedrijven – zowel als hun mengvormen- blijven een belangrijk deel uitmaken van de totale sector. De productie van voedsel is en blijft de voornaamste doelstelling van de land- en tuinbouw in de regio. Het is wel kenmerkend dat ook nieuwe bedrijfstypen ontstaan die zich profileren door een sterke nabijheid van de plaatsen van voedselproductie en -consumptie. De keuzes die daarbij gemaakt worden zijn geïnspireerd door een lokale voedselstrategie, die zorgt voor een maximale afstemming van voedselproductie op de vraag van de lokale en nabije – zeker ook de stedelijke- markten van eters. Via een eigen 'Pajotse keten' worden zowel grote als eerder kleine productievolumes vermarkt, 'business-to-consumer' (korte-keten-winkels, markten voor burgers...) zowel als 'business-to-business'(grotere afzetkanalen richting grootkeukens, horeca,...). De Pajotse korte keten wordt mogelijk gemaakt door een professionele organisatie van lokaal ondernemerschap op vlak van logistiek, marketing en prospectie.

Parallel met voedselproductie, kent de landbouwsector ook leefbare bedrijfsmodellen die materialen en/of brandstoffen produceren op basis van biomassa die ruimschoots voorradig is in een landelijke regio als het Pajottenland. Daarbij wordt gebruik gemaakt van 'spontaan' aanwezige biomassa (bv. wegbermmaaisel, houtkanten, knotwilgen, natuurbeheer...), van gewassen voor productie van materialen (bouwmaterialen, medicijnen, kleurstoffen, textiel...) of van energie-biomassa (grassen, korte omloop hout...). Op vlak van deze 'biogebaseerde economie' is onze regio niet enkel gekend omwille van de aanwezige productie; ook het kennisnetwerk rond biomassa-valorisatie -technologisch en economisch- is bijzonder sterk.

Landbouwactiviteiten kunnen in het Pajottenland zeer effectief en efficiënt werken omwille van de bijzondere geschiktheid van de aanwezige vruchtbare leembodems. Dat zeer waardevolle basis-productiemiddel en bedrijfskapitaal wordt dan ook met zeer veel zorg behandeld. Het voldoende hoog houden van de organische stof in de bodems staat symbool voor de aandacht voor bodemgezondheid, op fysisch, chemisch en biologisch vlak. Naast tal van agronomische voordelen, draagt dit in grote mate bij tot het potentieel van onze bodems voor koolstofopslag en voor waterberging, wat dan weer significante bijdragen ('diensten') vanuit de landbouwsector aan de broodnodige verzachting van en/of aanpassing aan klimaatverandering.

Bij hun activiteiten handelen de Pajotse land- en tuinbouwers volgens principes van duurzame ontwikkeling. Zo wordt getracht om kringlopen van nutriënten en water maximaal te sluiten, op het eigen bedrijf (en zijn percelen) en/of door samenwerking tussen verschillende bedrijven. Bovendien blijft de schaalgrootte van de bedrijfsvoering van dien aard dat het evenwicht ervan met de draagkracht van de natuurlijke omgeving van bodem en water gerespecteerd blijft. Van deze eigenschap en van de rijkdom aan kennis terzake maakt de Pajotse landbouw een onderscheidend kwaliteitskenmerk, waarover duidelijk gecommuniceerd wordt en wat het nodige respect afdwingt van burger en consument.

(S1) Boeren op goede grond

Onze van nature zeer vruchtbare leembodems behandelen we met de grootste zorg. Een gezonde bodem brengt niet alleen rijke oogsten op; hij is ook krachtig om water te bergen, om koolstof op te slaan, om stikstof beter vast te houden. We nemen dan ook gepaste acties om de grond in prima vorm te brengen en te houden.

- We werken aan technieken en praktijken die het organische stofgehalte van de Pajotse bodems (nog) verbeteren; onze regio wordt een belangrijk koolstofschuur.

*Demonstratieprojecten installeren rond koolstofbeheer op landbouwbedrijven
Koolstof uit onderhoud van landschapselementen in de bodem brengen*

- We bestrijden erosie op een manier waar ook het landschap beter van wordt.

*Experimenteren met contourlandbouw, niet-kerende grondbewerkingen...
Stimuleren van perceelsrandenbeheer, houtkanten...*

(S2) Vakmanschap is meesterschap

De landbouwers in onze regio zijn gepokt en gemazeld in hun vak door de vele generaties die hen voorafgingen en die kennis en ervaring doorgaven. En ook vandaag blijven ze up-to-date op dat vlak: hun stielkennis kan terecht op de voorgrond geplaatst worden en gebruikt als handelsmerk.

- We laten zien hoe Pajotse boeren de principes van kringlooeconomie, van agro-ecologie, van herstellende landbouw en van biogebaseerde economie vandaag al toepassen in hun bedrijfsvoering

*Heldere communicatie voeren over landbouwpraktijken naar breed publiek
Interpersoonlijke landbouwbeleving uitwerken, incl. 'boer komt naar burger'*

- We zorgen er voor dat landbouwkennis en -ervaring binnen een hecht netwerk gedeeld wordt, en versterkt door externe experts en ervaringsdeskundigen

*Lerende netwerken stimuleren (klimaatadaptieve landbouw, kringlooplandbouw, agro-ecologie...)
Een Pajotse landbouwacademie vormgeven*

- We geven het Pajotse boerenverstand en vakmanschap een centrale plaats in de bekendmaking en vermarkting van de lokale land- en tuinbouwproducten

*Boeren portretteren, mens en stiel in de kijker zetten
De Pajotse landbouw(er) tot een onderscheidend 'merk' maken*

(S3) Voedselproductie voorop! (en nabij als dat kan...)

In onze vruchtbare landbouwregio blijft voedselproductie van primordiaal belang. We streven daarbij naar meer nabijheid in de voedselketens, waardoor de geografische én de relationele afstand tussen productie en consumptie kleiner worden. Naast ecologische en sociale voordelen, bieden de diverse vormen van verkorte ketens een groot potentieel voor innovatieve, leefbare landbouweconomische modellen.

- We bouwen verder aan kennis en praktijk op vlak van actieve voedselnetwerken, zeker ook in relatie tot de ons omringende stedelijkheid
  - *Marktprospecties uitvoeren (of bestaande gebruiken; b2b én b2c)*
Actieve voedselnetwerken bouwen
Leren uit voorbeelden van geslaagde stadsnabije voedselketens
Een gidsende lokale voedselstrategie uitwerken
- We faciliteren ondernemers en initiatieven die bijdragen aan de verdere professionele ontwikkeling van een Pajotse voedselketen
  - *Werk maken van platformeconomie (cf. bol.com van het Pajottenland)*
Voedselhubs installeren op strategische plaatsen, koppelen aan slimme logistiek
Slim bedenken en realiseren van tactisch uitgekiende verkooppunten
Versterkt samenwerken rond streekmerk, regional branding, marketing

(S4) Een vlag die nog andere ladingen dekt

Landbouwers zijn ondernemers die in verschillende activiteiten buiten voedselproductie opportuniteiten zien van een kwalitatief aanbod dat ook een betekenisvolle bedrijfseconomische return inhoudt

- We dragen bij aan de verdere uitwerking van de mogelijkheden van hernieuwbare energieproductie op landbouwbedrijven
  - *Hernieuwbare energie produceren in boer-burger-coöperatieven/energiegemeenschappen*
Gebruik maken van landbouwinfrastructuur voor (grote) installaties hernieuwbare energie
- We gaan de mogelijkheden na van productie van gewassen als grondstof voor materialen
  - *Demonstratieprojecten opzetten met gewassen voor papier, textiel, isolatie- en bouwmaterialen...*
- We maken een herkenbaar geheel van typisch Pajotse 'landbouwverbreding'
  - *Landbouwbedrijven ondersteunen bij ontwikkeling van activiteiten rond zorg, educatie, recreatie*
Ontwikkelen van een aanbod van landbouwparticipatie: burgers werken actief mee op een landbouwbedrijf

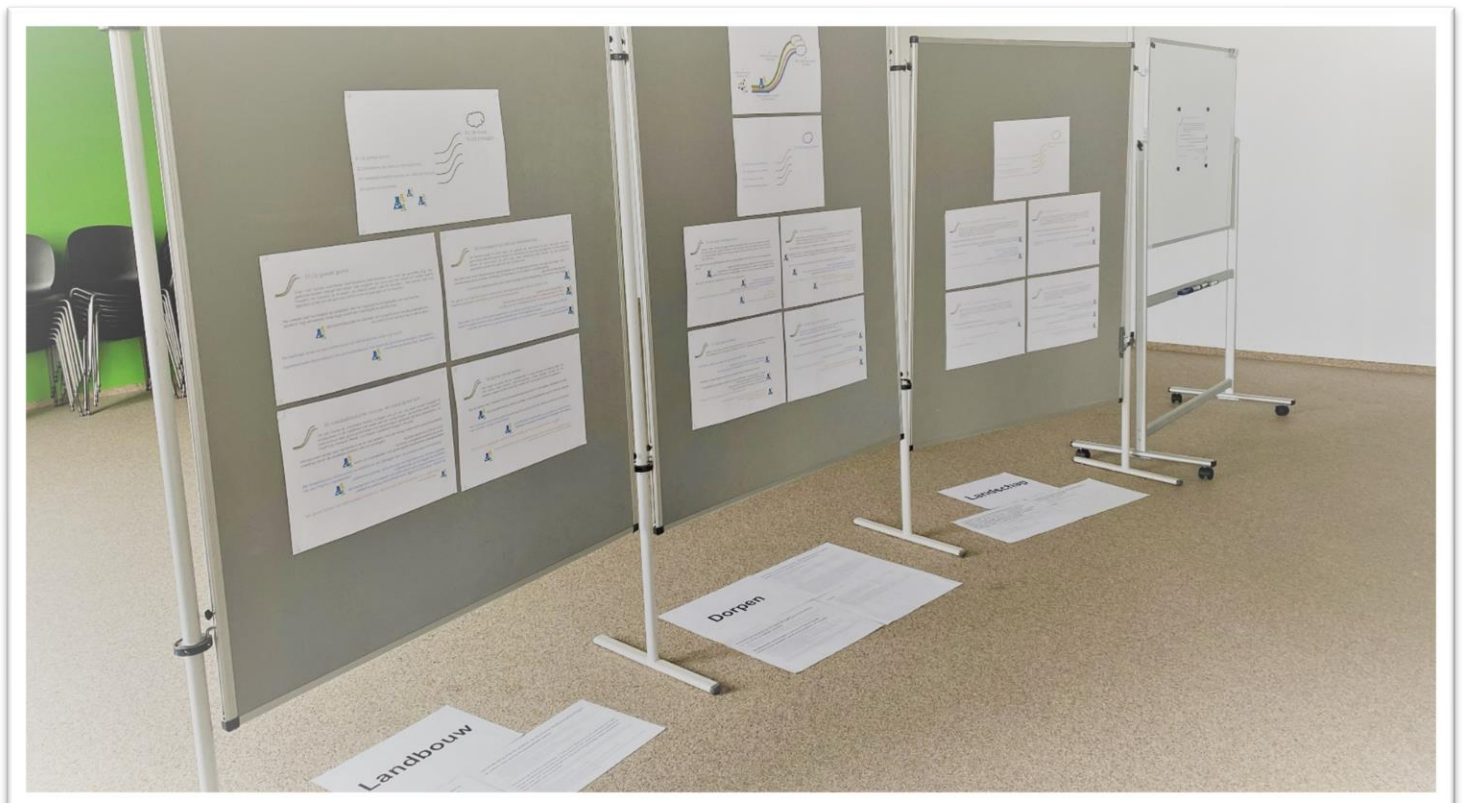

3.1.2. Het Pajottenlandschap natuurlijk

In 2053 is het Pajottenland (nog steeds) een schoolvoorbeeld van een regio die er in geslaagd is om zijn typische landschap gaaf te houden en zelfs te versterken. En dit ondanks druk vanuit meerdere hoeken. De hoeveelheid open ruimte is bewaard, maar ook de kwaliteit ervan is van een hoog niveau. De kenmerkende opeenvolging van enerzijds beekvalleien met relatief kleine kamers en anderzijds hoger gelegen open kouters; de typische kleinschaligheid van landschapselementen als knotwilgen, kapellen, bosfragmenten en solitaire bomen; de verspreide en herkenbare dorpskeren in de open ruimte... ze maken het Pajotse landschap en zijn geschiedenis leesbaar en attractief voor bewoner en passant. In een dergelijke landschappelijke legger heeft ook de biodiversiteit zich weten te herstellen. Dat is een belangrijke doelstelling op zich, maar die biodiversiteit levert ook een aantal diensten aan mens en economie; zeker ook aan de landbouwsector.

De aanwezige biodiversiteit situeert zich in een aantal zeer bijzondere habitats met weinig tot geen externe verstoring; onze beekvalleien zijn daarvan de typische voorbeelden. Maar het gros van fauna en flora situeert zich in de landschappen waar duurzame landbouw de dominante ruimtegebruiker is. Houtkanten, bomenrijen, poelen, kleine bosjes, perceelsranden, bermen, tuinen van verspreide bewoning ... zijn in dat landbouwlandschap de talrijke stapstenen en corridors in een ruime matrix waarop een typische 'boerennatuur' zich succesvol weet te ontwikkelen. En tegelijk geldt dat ook in de bebouwde ruimte grote inspanningen worden gedaan om biodiversiteit te versterken, en om groen en blauw vanuit het open ruimte landschap tot in de dorpen te laten doordringen. Daar situeert zich een betekenisvolle 'dorpsnatuur'.

(S5) Kleine elementen in een groots landschap

Met een groot aantal en een grote diversiteit zijn de kleine landschapselementen in de regio niet alleen een versterking van de landschappelijke kwaliteit. Ze zijn ook letterlijk de elementen van een ruime matrix waarop fauna en flora kunnen floreren. Veel kleine elementen vormen zo een groot netwerk.

- We behagen de streek: hagen en houtkanten in het landschap.

*Aanplant door boeren, particulieren en gemeenten stimuleren door een ontzorging op vlak van onderhoud
Solidariteit aan de dag leggen: eenieder doet zijn deel, op zijn eigen percelen*

- We maken plaats voor bomen

*Zorg dragen en aandacht vragen voor solitaire bomen, landschapsmerkers...
Herwaarderen van hoogstamboomgaarden
Kennis verzamelen en delen over bomen als onroerend erfgoed
Versterken van de typisch kleine bosfragmenten*

- We ondersteunen agrobeheerders die zorgen voor onderhoud (en valorisatie) van landschapselementen

Een bedrijfsmodel ontwikkelen voor economisch rendabel beheer en valorisatie van hagen en houtkanten

(S6) Een watervertragend landschap

Door klimaatverandering wordt water een schaars goed. We kunnen daarom ook maar beter het beschikbare water zo goed mogelijk valoriseren; door het goed op te vangen als het valt, en het te gebruiken in drogere periodes. Onze open ruimte biedt mogelijkheden voor deze sponswerking. En uiteraard doen we ook al het mogelijke voor een goede waterkwaliteit.

- We verhogen de mogelijkheden van captatie en infiltratie van hemelwater

*Technische mogelijkheden toepassen voor afvoertraging (peilgestuurde drainage, stuwtdjes, infiltratiegrachten, swales...)
Mogelijkheden nagaan van bufferbekkens/gecontroleerde overstromingsgebieden
Herstellen van het waterbergend vermogen in de beekvalleien
Herwaarderen, herstellen en valoriseren van bronnen en bronwater*

- We promoten mogelijkheden voor eigen waterzuivering

*Sensibiliseren en stimuleren van Individuele Behandeling van Afvalwater (IBA)
Realiseren en demonstreren van mogelijkheden voor natuurlijke waterzuivering*

- We vergroten de algemene aandacht voor water in de regio mogelijkheden voor eigen waterzuivering

*Acties ontplooiën die de zichtbaarheid en beleefbaarheid van water verhogen
Aandacht trekken op de historische/erfgoedbetekenis van water*

(S7) Ook het land van geelgors en korenbloem

Het gros van fauna en flora situeert zich in de landschappen waar duurzame landbouw de dominante ruimtegebruiker is, en waar talrijke stapstenen en corridors een ruime matrix vormen waarop een typische 'boerennatuur' zich succesvol weet te ontwikkelen. Maar ook de bebouwde ruimte draagt zijn steentjes bij.

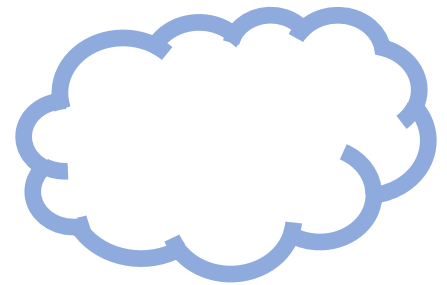
- We stimuleren 'boerennatuur', waarbij boeren biodiversiteit produceren als een teelt
*Streven naar sterke afwisseling van het landbouwlandschap met akkerranden, bloemenstroken...
Uitwerken van actieve programma's voor akkervogelbescherming
Werken aan een Pajotse instrumentenkoffer voor boerennatuur*

- We laten ook de bebouwde omgeving zijn stapsteentjes bijdragen
*Werken aan meer natuurlijke tuinen die verbonden zijn
Streven naar meer en kwalitatieve open oases in de bebouwde ruimte*

- We versterken nog bestaande waardevolle bos- en natuurfragmenten
*Natuur in daartoe aangeduide beschermingszones ontwikkelen en bufferen
Bijzondere aandacht schenken aan natuurontwikkeling in beekvalleien*

(S8) Pajottenlandschap, zo is er maar één

Het landschap van het Pajottenland is uniek, al zijn we ons niet altijd meer even bewust van de intrinsieke schoonheid, rust, openheid, authenticiteit... Daarom maken we graag werk van expliciete aandacht voor het Pajottenlandschap; uiteraard richting toeristen en recreanten, maar evenzeer naar inwoners van de regio toe.

- We brengen het typische landschap meer prominent in beeld en onder de aandacht
*Initiatieven ondersteunen die aandacht voor het landschap wekken (landmarks, land art, lokale kunstenaars, rustplaatsen...)
Uniforme, herkenbare aandachtstrekkers ontwikkelen over heel de regio*

- We zetten het typische Pajottenlandschap in als trigger voor (toeristische) aantrekkingskracht
*Kleinschaligheid, rust, ... als uniciteit zichtbaar maken en promoten
Een jaarlijkse dag van het Pajottenland organiseren
Uitwerken van een professionele 'branding'*

- We maken een speerpunt van de actieve beleving van en in het landschap
Avontuurlijke speelplekken, waterbeleving, natuurbeleving... integreren in andere activiteiten in open ruimte en in dorpen

*"Ik wil een luistercultuur in gang zetten tussen
landbouwers en natuurverdedigers"
© Bruno Vanden Broecke – 'Wortels'*

3.1.3. En het dorp zal duren

In 2053 zijn de Pajotse dorpen plekken waar er graag en gelukkig geleefd wordt. De omgevende open ruimte en zijn typische landbouwlandschap dragen daar in belangrijke toe bij, omdat ze langsheen groene vingers en linten tot in het hart van het dorp dringt. Maar ook het eigenlijke ‘stenen’ woongebeuren in de kernen van het bebouwde dorpsweefsel heeft sterk aan kwaliteit gewonnen. Hoewel er door de fameuze kernverdichting nu wel meer mensen wonen op een kleinere oppervlakte, ontstond niet de indruk van een al te grote concentratie. De groenblauwe verrijking van de publieke (en private ruimte) zorgt voor een leefklimaat met licht en lucht; ze nodigt uit tot buiten komen, tot ontmoeting en levendigheid. De straat is weer meer een plek geworden van en voor mensen, en al een tijdje niet enkel van en voor auto’s. Het dorps bouwen richt zich in belangrijke mate ook niet langer enkel naar straat en steenweg. Het heeft evengoed aanleiding gegeven tot het herwaarderen en herbeleven van de ooit vergeten achterkanten die uitkijken op het open landschap. In de dorpen is er nog erfgoed dat een zichtbare en beleefbare herinnering is aan een lange geschiedenis met zijn vele verhalen. Maar de architectuur en de typische Vlaamse baksteen heeft zich gelukkig ook weer een dorps karakter weten aan te meten, met profielen en beukmaten die aangepast zijn aan de inherente kleinschaligheid en sfeer van het dorp.

Op die manier is men er in geslaagd om met de sterk besproken ‘kernverdichting’ niet alleen de open ruimte van dienst te zijn. Ook de leefbaarheid en de levendigheid van de bebouwde ruimte in een plattelandscontext is er wel bij gevaren. Dat alles heeft er ook toe geleid dat bestaande ontmoetingsplekken een herleving hebben gekend, maar dat er evengoed nieuwe zijn ontstaan; bouwend op de herontdekte gevestigde waarde van historische cafés of winkeltjes, maar met tegelijk ook radicaal innovatieve insteken.

(S9) Het dorp verlandschap

Dorpen, wijken, straten zijn geen stenen woestijnen die zich scherp aflijnen van een omringende open ruimte. Groene en blauwe elementen zijn inherent zijn verweven met bouwwerken; groene en blauwe aders stromen de bebouwde ruimte in vanuit de omgeving.

- We maken werk van groenblauwe aders die doordringen tot in het hart van de bebouwde ruimte

*Met tegelwipstraten groen brengen van huisdeur tot huisdeur
Zorgen voor prominente aanwezigheid van groen en water in de publieke ruimte
Groene en blauwe verbindingen maken van en naar de omgevende open ruimte*

- We gaan creatief om met groen in en op gebouwen:

*Creatief omgaan met groengevels, groene daken
Samen vorm geven aan vensterbank-bloembakkendorpen*

- We laten ook kleine tuinen significant bijdragen bij aan biodiversiteit (zeker als ze met veel zijn)

*Enthousiasmeren tot het aanleggen van miniwadi's
Insectenhôtels opwaarderen tot de nieuwe, obligate 'tuinhuisjes'
Bloeiende planten, leifruit, rewilding*

(S10) Het dorp verdicht en versterkt

Kernverdichting is een leidend principe voor dorpen (en steden) van de toekomst. Verdichting kan inderdaad bijdragen tot een beter omgaan met de beperkte open ruimte die we hebben, maar ze gebeurt dan wel bij voorkeur met de nodige aandacht voor functieverweving en voor leef- en beleefkwaliteit. In die combinatie kan er sprake zijn van kernversterking.

- We faciliteren de opbouw van kennis over dorpse architectuur; en we passen ze toe

*Gebruik maken van bestaande participatieve tools in dialoogsessies over dorpse architectuur
Zichtbaarheid geven aan voorbeelden van (ver)bouwen met respect voor het typische karakter van
landelijke dorpen*

- We vinden creatieve oplossingen voor multifunctioneel gebruik van gebouwen

*Respectvolle herbestemming van kerken
Slim combineren van diverse functies in dezelfde gebouwen/infrastructuur
Integratie van repaircafés, fablabs, ... in bestaande gebouwen*

(S11) Het dorp ontmoet

Meer mensen die samen wonen in de landelijke dorpskernen biedt ook meer opportuniteiten voor plekken die inspireren tot ontmoeting, binnen en buiten, dagelijks of occasioneel. En die plekken dragen op hun beurt weer bij tot leef- en beleefbaarheid.

- We maken het dorp (weer) tot een plek van openheid en verbinding
 *We voorzien in de dorpskernen mogelijkheden voor kennismaking, integratie...
We geven het dorp meer kansen om tegengewicht te bieden voor de virtuele wereld*
- We richten publieke ruimtes in die (weer) zorgen voor activiteit van mensen
 *Dorpspleinen inrichten als plekken voor openluchttheater, muziekpodium...
(Her)introduceren van (volks)sport in de publieke ruimte
Initiatieven faciliteren die de publieke ruimte uitnodigend maken voor spelen, rusten, ontmoeten*
- Multifunctionele plekken voor divers verenigingsleven:
 *Multifunctioneel gebruiken van scholen en speelplaatsen
Creatief omgaan met beschikbare ruimte (weekend-zaal/lokaal wordt week-werkplek...)
Mogelijkheden uitwerken voor gedeelde infrastructuur*
- We nemen de studie^(*) over dorpshuizen mee:
*Het dorpshuis als facilitator: het dorpshuis is een ontmoetingsruimte;
Het dorpshuis is een gangmaker; waar ontmoetingen leiden tot samenwerking en projecten;
Idealiter wordt een dorpshuis ook een innovator, en pakken bewonersgroepen maatschappelijke uitdagingen
aan zoals energieproductie, collectief vervoer, korte keten, agro-ecologische landbouw of armoede*
(*) studie IDEA Consult: [Dorpshuizen | Vlaamse Landmaatschappij \(vlm.be\)](https://www.vlm.be)

(S12) Het dorp verduurzaamt

Duurzame ontwikkeling is vooral een kwestie van mensen die actief iets (anders) doen. In dorpen wonen veel mensen bij elkaar, en dus... zit er veel potentieel om samen betekenisvolle stappen te zetten richting duurzaamheid.

- We maken kernen/wijken/straten tot hubs voor hernieuwbare energie en/of energiebesparing
 *Collectieve aankoop en gebruik van hernieuwbare energie (zonnepanelen, gedeelde warmte, ...) stimuleren
Isoleren, energie sparen... aanpakken met heel de straat/wijk*
- We vangen het regenwater dat valt in de dorpen op en/of we vertragen de afvoer ervan
 *We maken werk van grote en kleine onthardingsprojecten
We bedenken en realiseren slimme manieren om regenwater op te vangen en te gebruiken*
- We creëren mogelijkheden om lokaal geproduceerd voedsel aan te schaffen in het dorp
 *Automaten installeren met lokale producten in de dorpskernen
Op de (heruitgevonden) markt is er uiteraard ook aanbod van lokale voedselproducten, vers en verwerkt*

3.1.4. De raakvlakken bij de 3 thema's

(S13) Streekidentiteit als kapstok

Naast investeringen in plaats en ruimte blijft het investeren in 'de mens' even belangrijk. We zien een dorp als een fysieke plaats; maar ook een plaats waar mensen 'SAMEN' komen. We hebben 'SAMEN' gebouwd (via bottom-up) aan een gedragen LOS en willen de SAMENhorigheid versterken de komende jaren. Samen één!

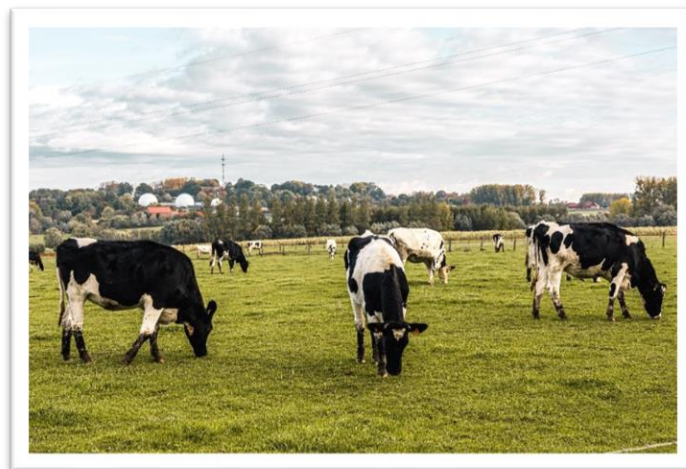
Gemeenschapsvorming als anker van een dorp.

- - We willen inzetten op wijkwerking of het WIJ-werken met mensen
- - E-inclusie bevorderen
- - Lokale festivals, markten e.a. die inzetten op de korte keten ondersteunen
- - Sterke troeven die het Pajottenland heeft koesteren, borgen en ondersteunen; want de inwoner is fier op zijn dorp/identiteit → verspreiden
- - Communicatieve projecten laten uitwerken
- - Gemeenten in hun administratief bad, het water boven de lippen brengen door afstemming van ondersteuningsmaatregelen/reglementen, workshops
- - Onderwijs en educatie als motor om onze kennis en identiteit te vrijwaren en over te brengen
- - Laten we naar het mooie voorbeeld van de 'Canon van Vlaanderen' ook de 'Canon van het Pajottenland' schrijven

(S14) Potentieel van immaterieel erfgoed

Er is heel wat potentieel aanwezig in onze leefbare dorpen. We moeten dat potentieel koesteren en versterken. Dat kunnen we doen door ondersteuning te bieden aan:

- - Jaarmarkten, buurderijen, boerenmarkten,...
- - Ommegangen, processies
- - Maar ook de bakker op de hoek die authentieke gebakjes in ere houdt of...

“Landbouw is de groene long van het dorp”

(S15) Het Pajottenland als een sociaal verhaal

Pajottenland+ laat anno '23 investeringsprojecten toe. Hiermee kan men gemeenschappelijke infrastructuur bouwen en/of renoveren naar een algemeen sociaal belang. We streven naar sociale huizen waarbij deze als antennes dienen om verschillende doelgroepen en gemeenschappen aan te spreken. Laten we een sociaal 'capabele Michiel' creëren 😊.

Maar ook diensten dichterbij de burger brengen zijn belangrijke doelstellingen gecombineerd met alle sociale aspecten en troeven.

- We maken gebruik van de infrastructuur die er al is en zorgen voor sociale inclusie en gemeenschappelijke (polyvalente) ruimtes; laagdrempelig met focus op de meest kwetsbaren van onze maatschappij (bv. woonzorgcentrum in combinatie met kinderopvang, sociaal restaurant in combinatie met een toeristisch onthaalpunt,...)

- Diensten via antennes (vast en/of mobiel) dichterbij de burger brengen om zo de drempel, van mogelijke integratie in de maatschappij te verlagen

(S16) Ben je een jongere onder de 18?

Kinderen en jongeren worden vaak in één adem gezegd; maar er is binnen die categorie nog differentiatie mogelijk: baby's, peuters, kleuters, kinderen, pubers, tieners én ja zelfs twintigers... maar 'jong' in je hoofd kan je tot 99+ blijven.

- Pajottenland+ merkt een verruiming van sociale partners binnen de LAG (bv. Huis van het Kind treedt toe); maar ook stellen we vast dat jongeren (6-25 jarigen) niet vertegenwoordigd zijn binnen de LAG. We willen hier in '23 werk van maken om de betrokkenheid te verhogen.
- Jeugdregio geeft hiaten mee en mogelijke acties werden geïmplementeerd in de LOS (zie ook: koepelprojecten). Ook via microprojecten ziet de regio kansen om gemeente overschrijdend kleine projecten te organiseren (bv. aankoop gezamenlijk spelmateriaal, koffers, e.a.)

3.2. Indicatoren

Tegen het einde van de programmaperiode (2027, met uitlopers tot 2029) willen we ons enten op de volgende **Europese resultaatindicatoren**:

R.10. Samenwerking bij landbouwers (korte keten en lokale markten)

Een kleine 60-tal ondernemers; waarvan ongeveer 1/3 landbouwers participeerden aan onze stakeholdersbevragingen. Binnen het middenveld (+20 personen) hebben 2 personen een landbouwbedrijf. Conclusie: +/-25 personen zijn ondernemer binnen de landbouwsector.

We hopen d.m.v. een breed communicatieplan dit aantal te behouden en te verhogen om zo tot **30 samenwerkingen** met landbouwers te komen.

De 9 gemeenten gaven ook aan om de komende jaren in te zetten op boeren- en jaarmarkten, buurderijen, enz... Een mogelijke opstart of herwaardering van markten zijn doelstellingen die gedragen worden door verschillende categorieën van stakeholders.

Zie ook 8.1.3.2. Koepelprojecten (E. Boeren- en jaarmarkten).

R.27. Acties milieuduurzaamheid en aanpassing klimaatverandering in plattelandsgebieden

We verwijzen graag naar de ideeën bij de indicatieve koepelprojecten (B-C) alsook naar de stakeholdersbevragingen. We distilleren hieruit graag reeds 12 gedragen en uitgewerkte projectideeën waarbij we hopen om **15 acties** in 2029 verwezenlijkt te hebben.

R.37. Nieuwe jobs via gesteunde projecten

Pajottenland+ kent een traditie van LEADER-projecten waarbij ingezet werd op personeelskost met linken naar werknemers die vast in dienst waren. In mindere mate ging het voor tijdelijke jobs. Duurzame jobs werden toch gecreëerd door:

- Projecten die Pajottenland+ vzw zelf organiseerde. Katrien Meersseman werd op het einde van PDPOII aangeworven via detachering (Haviland) om op projecten te werken. Op het einde van PDPOIII werd duidelijk dat het organiseren van eigen projecten de kwantiteit te veel woog op de kwaliteit. Katrien zal binnen PDPOIV niet meer gedetacheerd worden; maar kreeg via de negen jaar werkervaring promotie binnen Haviland. Zij werkt nu voltijds als coördinator wijkwerking = 1 VTE.
- Annelore Pappaert, die tijdelijk gewerkt heeft bij Pajottenland+, maakte de overstap naar 'Het huis van het Kind' (Samen Ferm). Zij werkt nu voltijds voor 'Het huis van het kind Pajottenland' waar ze onder andere ook het LEADER-project 'BUITENgewoon GEZIND in het Pajottenland' trok.
- Het LEADER-project 'Techniek on the move' gaf de Techniekschuur een boost. Ronald Van Ham werd tijdelijk ingezet als personeelskracht; maar zal door de toename van inkomstengelden blijvend personeelslid van de vzw blijven (via een deeltijdse functie).
- Bij de opstart van de coöperatie 'Lekkers uit het Pajottenland' (binnen een LEADER-project) werd een logistiek medewerker aangeworven. Frederik Vaeremans werkt nog steeds voor de coöperatie. Hij kon zijn job als een deeltijdse functie uitbouwen naar een voltijdse betrekking.

Als we een destillaat trekken uit de voorbije LEADER-jaren spreken we over 3,5 VTE duurzame jobs.

We hopen binnen PDPOIV, **1 VTE duurzame jobs** te creëren.

Niet zo zeer 1 voltijdse betrekking bij 1 bestuur of organisatie of.. maar deeltijdse functies gecombineerd met een andere job.

R.38. Aandeel plattelandsbevolking onder de LOS

Het totaal aantal inwoners van onze plattelandsbevolking is **103.634** inwoners binnen de 9 LEADER-gemeenten (zie 4. Gebiedsafbakening LEADER Pajottenland+).

R.39. Aantal gesteunde plattelandsbedrijven (geen landbouwbedrijven)

Pajottenland+ start in 2015 een ambassadeurswerking van ondernemers op

Eind 2015 startten Pajottenland+ en Toerisme Pajottenland & Zennevallei de eerste gesprekken om gezamenlijk met hetzelfde ambassadeurschap aan de slag te gaan. Deze gesprekken zijn in 2016 verder gezet en leidden tot een aantal afspraken. Van 2017 t.e.m. 2019 werkten P+ en T P&Z effectief samen rond het ambassadeurschap, onder meer in een aantal netwerkmomenten en bij de benadering van mogelijke merkgebruikers (*producenten, landbouwers, horeca, attracties en verkooppunten*).

Zie ook: www.pajottenland.be en <https://pajottenlandambassadeurs.be/>.

Begin 2019 werd dit versterkt door de organisatie van een stuurgroep. Eind 2019 - begin 2020 stopt T P&Z met haar coördinerende rol binnen de streek. Het ambassadeurschap wordt overgenomen door Pajottenland+ en wordt hoofdzakelijk gekoppeld aan het project '175 jaar Pajottenland'. Binnen het project streven we naar een goede samenwerking met de provinciale diensten en de vzw Straffe Streek. Dit wordt in het voorjaar van '22 verder gezet.

Pajottenland+ geeft haar geboren kind – na 6 jaar – af in '21

Zoals eerder aangegeven doorliepen de merkgebruikers van het Pajottenland een zelfstandigheidsproces. In het najaar van '21 werd de nieuwe vzw Ambassadeurs van het Pajottenland geboren.

In 2020 behaalde het aantal merkgebruikers van Pajottenland+ haar piek met 75 ondernemers. Als we hieruit een aftrek van landbouwbedrijven doen komen we op 59 ondernemers. De vzw Ambassadeurs van het Pajottenland heeft op vandaag 34 leden – waarvan 4 landbouwers – en wil dit cijfer de komende jaren verdubbelen.

Naast de merkgebruikers kregen ook andere ondernemingen los van het ambassadeurschap steun binnen LEADER-projecten (zoals zorgboerderijen met een dubbel statuut (bv. vzw en bvba of...), sociale economie, productiehuis- en aangelanden binnen het LEADER-project 'Amateurs en volkse Pajotten', volkscafé's,...

Mits de afgelopen jaren enkel vzw's, feitelijke verenigingen en besturen een project bij Pajottenland+ konden indienen als promotor of copromotor namen bedrijven in mindere mate een rol op binnen LEADER-projecten. Partnerschappen waren er wel. Binnen PDPOIV kunnen ook ondernemers projecten indienen en fungeren als promotor of copromotor.

Met het aantal huidige reguliere en sociale ondernemers willen we binnen PDPOIV zo'n **75 plattelandsbedrijven** (*exclusief landbouwbedrijven*) ondersteunen.

R.40. Aantal slimme dorpen strategieën

Net zoals alle andere doelstellingen gestaafd en gekoppeld zijn aan het verleden (*20 jaar Pajottenland+*) en de stakeholdersbevragingen werden volgende strategieën op gelijst:

- Om de dorpskernen levendig te houden is de focus op detailhandel belangrijk (basisbehoeften: bakkers, beenhouwers, buurtwinkels,...). Om de kernen te versterken dient het economische luik gekoppeld te worden aan een ruimere visie via verschillende domeinen zoals ruimtelijke ordening, landbouw, wonen, leefmilieu en mobiliteit
- Smart Village – koop lokaal – Smart Loops: hoe reguliere landbouw koppelen aan ‘sociale’ landbouw/economie
- Leefbare dorpen creëren door dorpskernen dicht bij elkaar te brengen (bv. spil = woonzorgcentrum, kinderopvang,...) → openstellen, inclusie van verschillende generaties; ‘Dementie on tour’ → belevingstheater voor personen met dementie;...
- Buurt(en) met elkaar verbinden, buurtpunten:
  - o morele/sociale en administratieve hulp
  - o pakjesverdeling
  - o vervoer van senioren of mindermobielenvervoer
  - o bike & repair cafés
  - o shared werkplekken
  - o pop-upwinkels
- Sociale economie koppelen aan een project: bouw van ‘n kringloopwinkel in het hartje van ‘t Pajottenland (ref. naar babytheken in Galmaarden en Lennik, maar deze zijn te beperkt); implementatie van de vzw Okkernoot @ het treinstation van Herne, barbier @ het treinstation van Ternat, vzw De Poel @ Vlezenbeek,...
- Dorpscafés uitbreiden met nieuwe trends en dubbelgebruik zoals fietscafé’s, streekinfopunten,...
- Korte keten: cfr. mercado’s in Spanje en Portugal → beleving), bv. overdekte food hall, opstarten boerenmarkt in combinatie met horeca,...
- Lokaal dienstencentrum opstarten (focus) – voorzieningen trekken weg, buitengebieden gaan verloren → met diensten naar mensen gaan via bv. een mobiele buurtkar
- Ontwikkelen van een app voor het LEADER-gebied Pajottenland+ naar analogie Happy Hageland app
- Herbestemming van kerken, leegstaande gebouwen (bv. winkelpanden), dorpshuizen,...
- Gemeenschapsvormende plaatsen binnen een gebouw, maar ook buiten het gebouw zoals speeltuinen uitbreiden voor mensen met een beperking, ouderen, jongeren,...
- Investeren in publieke geldautomaten, laadpalen, picknickbanken, openbare toiletten,...

fietsen in het land van Bruegel

Zie ook ‘F4 binnen koepelprojecten.

Binnen de stakeholdersbevraging en indicatieve koepelprojecten kunnen bepaalde ideeën gekoppeld worden binnen één strategie. Als we in 2029 met **3 sterke slimme dorpen strategieën** mogen landen zullen we tevreden zijn.

Onder de samenvatting (zie verder) geven we meer duiding bij de ‘Smart Village’ strategie van Europa gekoppeld aan onze LOS.

R.41. Aandeel van plattelandsbevolking verbeterde diensten en infrastructuur

Pajottenland+ heeft de afgelopen jaren enkel dienstverleningsprojecten ondersteunt. Van duurzame dienstverlening kunnen we spreken van o.a. intergemeentelijke dienstverlening, maar ook: inclusie op boerderijen, sociale economie (o.a. strijk- en verstelwinkel), aangepast vervoer, hoppinpunten, deelgebruik van machines via landbouwvoertuigen (Machinerij), educatieve projecten, ontsluiting van fiets- en wandelwegen, ontmoetingsplaatsen, verbeterde gebruiksinfrastructuur (o.a. jeugdlokalen, via samenwerkingsproject met Hageland+), antenne ‘Huis van het Kind Pajottenland’, re-pair-plaatsen zoals de Techniekschuur)

Pajottenland+ wil in relatie tot de groene (deel)gemeenten^(*) van het gebied^(**) **inzetten op 2,69%**.
Berekening: $52.840^{(**)} : 1.962.216^{(*)} \times 100$

R.42. Bevordering sociale inclusie

De afgelopen jaren werd er via (sociale) projecten e.a. ingezet op sociale inclusie. Ook (middenveld)organisaties traden toe tot de Algemene Vergadering van Pajottenland+ of PG. Binnen de huidige LAG mogen we ook enkele sterkhouders behouden (Landelijke Gilden, Kiemkracht, Ferm) alsook treden 'Het huis van het Kind' en 'Opbouwwerk Pajottenland' toe tot de LAG.

Binnen de stakeholdersbevestigingen werden de volgende organisaties ook nauw betrokken: De Poel, Zonnestraal, Zonnelied, 't Bruut en De Okkernoot. We doelen – naast de vaste waarden binnen onze LAG en mogelijke verbreding als mogelijke partners of promotoren.

Als we hierbij ongeveer vijftigvoudige nemen van het aantal personen dat onder sociale inclusieprojecten valt (zie P.6.) én hiervan kunnen genieten streven we naar een cijfer van **900 personen**.

Vlaamse indicatoren

1. Aantal ondersteunende projecten i.f.v. de ketenontwikkeling van biomassavalorisatie en (circulaire) bio-economie

De logistieke keten en valorisatie van lokale biomassa werd indicatief opgenomen binnen 'koepelprojecten'. We aanzien dat als 1 groot ondersteunend project waarbij verschillende actoren kunnen aansluiten. Ook andere voorbeelden die beschreven staan bij de stakeholdersbevestigingen zijn noemenswaardig. We willen hierbij nog 2 kleinere projecten toevoegen; wat maakt dat we op een cijfer van **3 ondersteunende projecten i.f.v. de ketenontwikkeling van biomassavalorisatie en (circulaire) bio-economie** zitten.

2. Aantal ondersteunende initiatieven rond gezonde lokale voeding (korte keten – voedselverspilling – ruimte voor voedsel – voedsel voor kwetsbare mensen...)

Via de vele bilaterale contacten sinds 2021 en de stakeholdersbevestigingen kwam naar boven dat ondersteuning van boeren-, jaarmarketen en buurderijen prioriteit zijn binnen de LOS van Pajottenland+. Verbreding en modernisering via innovatieve impulsen zijn aan de orde. Ook het educatief aspect mag niet vergeten worden. Als we binnen elke gemeente minstens 1 initiatief kunnen ondersteunen lijkt de missie geslaagd. Doch hopen we i.r.t. het sterk verenigingsleven dit in bepaalde gemeenten te verdubbelen of te meervoudigen. We streven naar 17 korte-keten initiatieven.

In de gemeente Sint-Pieters-Leeuw is reeds een Voedselbank actief. De vzw Baobab zorgt voor een betaalbare prijs waar volwassenen aan 2 euro per pakket voor een hele week voedsel kunnen halen. Voor kinderen gaat het om 1 euro per pakket.

Hoogstwaarschijnlijk zal er in mei '23 ook een plattelandsproject (via de provincie Vlaams-Brabant) ingediend worden voor een opstart van een voedselbank in Leerbeek. Initiatiefnemer is Piet Vanthemsche die reeds enkele besturen mee kreeg in het project. Indien het project goedgekeurd wordt zou het de eerste voedselbank binnen de plattelandsgemeenten van het Pajottenland worden.

De gemeente Lennik; maar ook andere gemeenten denken erover na om hun sociaal restaurant meer in de verf te zetten of om een sociaal restaurant op te starten.

Om voedselbanken en/of sociale restaurants op te ondersteunen (en/of op te starten) hopen we minstens initiatieven te ondersteunen.

Samenvattend willen we met Pajottenland+ **3 (aanzien als projecten) initiatieven rond gezonde lokale voeding** ondersteunen.

3. Aantal gerealiseerde nieuwe of gerenoveerde socio-culturele voorzieningen en dienstverlening en ontmoetingsplekken (incl. luwte-oases)

Het inzetten op polyvalente ruimtes zowel in gebouwen als buiten zijn prioriteiten binnen de LOS van Pajottenland+. Er is vraag naar doordachte en kleinschalige projecten die het verschil kunnen maken. Hierbij kan ingezet worden op jeugdlokalen die bv. in de week bijna niet bezet worden en die een andere invulling kunnen krijgen. De socio-culturele voorzieningen werden ook opgenomen binnen indicatieve koepelprojecten (zie: 8.1.3.2. – F-G). Indien de 6 plattelandsgemeenten dit trachten te realiseren via de Jeugdregio Pajottenland (mogelijks aangevuld met de 3 andere gemeenten met focus op de plattelandsdeelgemeenten) hopen we op minstens 3 realisaties.

Daarnaast kwamen er via de stakeholdersbevragingen nog andere mogelijke initiatieven aan de oppervlakte, zoals de herbestemming van kerken, leegstaande gebouwen, dorpshuizen,... Naar voorbeeld van het lopend LEADER-project 'Dorpsproject Familia' lijkt ons een streven naar 3 extra initiatieven wenselijk.

Daar de burgers, politici, organisaties en anderen aangaven dat ook buiteninfrastructuur aangepakt dient te worden willen we ook streven naar 3 initiatieven en realisaties. Deze kunnen – net zoals binneninvesteringen – klein of groots aangepakt worden. Naar kleine initiatieven toe promoten we heel sterk de implementatie van microprojecten.

9 gerealiseerde nieuwe of gerenoveerde socio-culturele voorzieningen en dienstverlening en ontmoetingsplekken moet mogelijk zijn binnen de vijf jaar. We leggen hierbij ook parallellen met de Europese doelstellingen R.41 en R42.

4. Aantal ontwikkelde/gerealiseerde nieuwe voorzieningen en diensten voor kwetsbare groepen

Deze indicator sluit nauw aan bij de Europese indicator R.42. Waar we via de Europese indicator 20 promotoren, copromotoren en/of partners willen begeleiden willen we streven naar een inclusie van de vorige Vlaamse indicator. Het lijkt ons logisch dat je bij realisaties van nieuwe of gerenoveerde socio-culturele voorzieningen ook aandacht schenkt en parallellen zoekt met kwetsbare groepen. Daarom willen we dit cijfer ook doortrekken naar **9 ontwikkelde/gerealiseerde nieuwe voorzieningen en diensten voor kwetsbare groepen**.

5. Aantal projecten rond ontwikkeling van open ruimte (ifv klimaatadaptatie/bodem- en waterbeheer /CO2-opslag / biodiversiteit /...)

Het lopende LEADER-project 'Koester je kern' is een mooi voorbeeld van het creëren van open ruimte. De bewaring en eigenheid van het landschap zijn en blijven belangrijk.

Via onze stakeholdersbevragingen werd duidelijk dat groene en blauwe aders belangrijk zijn en deze in LEADER-projecten aan bod kunnen komen. Hierbij zien we vooral een sterk engagement en parallellen met het strategisch project 'Opgewekt Pajottenland' en het mogelijks landschapspark 'Boerenlandschap Pajottenland' (*uiteindelijk niet ingediend: zie toch bijlage 3*).

We streven naar **3 projecten** die hierop zullen inzetten.

6. Oppervlakte landschappelijke aanpassingen of ingrepen met het oog op klimaatadaptatie (uitgedrukt in ha)

Wanneer we alle initiatieven binnen de Europese en Vlaamse doelstellingen met elkaar zouden optellen hopen we op een oppervlakte van 3 voetbalvelden groot; wat neerkomt op **1,5ha opp. aan landschappelijke aanpassingen of ingrepen met het oog op klimaatadaptatie.**

We verwijzen hier ook graag naar het indicatief koepelproject (zie 8.1.3.2.-C).

Eigen indicatoren

P.1. Betrokken LAG en promotoren

De afgelopen jaren werd de betrokkenheid getriggerd door afgebakende en gestructureerde vergaderingen. In covid-tijd ontdekten we het digitaal vergaderen. Doch vinden de Pajotten een fysieke vergadering interessanter dan het digitaal medium. Quasi niemand houdt ervan om hybride-vergaderingen aan te houden of te implementeren.

Vanaf '24 wil LEADER Pajottenland+ naast haar vergaderingen op de hoofdzetel te Pamel inzetten op vergaderingen op locatie. Enerzijds is er een verbreding van het gebied; anderzijds lijkt het een troef om de betrokkenheid te verhogen.

We noemen het graag 'locatiecontacten' waarbij de locatie gekoppeld kan worden aan een opstartend LEADER-project, lopende- of afgeronde projecten. Een mooi voorbeeld is de laatste vergadering in de natuurbelevingshoeve JoLi te Pepingen; met link naar een mogelijke implementatie naar een zorg- en/of educatieve boerderij... Of de lopende LEADER-projecten 'Dorpsproject Familia', 'Koester je kern', 'Beleef Paddenbroek', 'Bever Beter Best', enz...

Op die manier trekken we de (mogelijke) promotoren mee in bad en wordt er een dynamiek gecreëerd; waarbij het ambtelijke vervaagt in het participatieve.

Mooi voorbeeld: Op 4 mei organiseerde de plaatselijke tak van Ferm en streekorganisatie ZENDER een inhoudigswandeling in Bever i.r.t. het project 'Bever Beter Best'. Tijdens de wandeling zijn er 3 ideeën ontsproten die mogelijks kunnen leiden tot een concreet project (samenwerking rond heksen met andere LAEDER-gebieden, educatief proces geuzestekerij Odilon en inclusief traject rond inburgering).

Pajottenland+ doelt op 5 à 6 LAG-vergaderingen per jaar. De meeste hiervan zullen fysiek plaatsvinden; wellicht slechts 1 of maximum 2 digitaal. Vanaf 2024 willen we ongeveer 2 vergaderingen plannen op locatie. Van '24 t.e.m. '27 komen we op een indicator van **6 'locatiecontacten'/vergaderingen.**

P.2. Wat kunnen wij samen met anderen doen?

Bij elke doelstelling en actie is het belangrijk om te vertrekken vanuit de leefwereld van de man/vrouw in de straat, de groepering, vereniging, koepel,... We moeten ons steeds afvragen: "Met wie gaan we dat realiseren... én wat willen zij realiseren?"

Het lijkt ons interessant om 'Initiatief-netwerken' op te starten waarbij bv. een groep landbouwers het klankbord zijn en zelf acties gaan bepalen én concretiseren. Hierbij is een sterk makelaarschap aan de orde (LAG-secretariaat) die dat kan faciliteren. Kortweg: de alfa en omega voelen én er iets mee doen.

Grondige dialogen naar de toekomst blijven opportuun. We moeten verbinden en geen tegenstellingen gaan zoeken of koteren waar het niet hoeft. Zo kunnen we groeien naar een goed en gedragen samenwerkingstraject.

We opteren om de komende programmaperiode **minstens 2 'Initiatief-netwerken'** te bouwen.

P.3. Inspiratiegids als bron om te 'ver'woorden

Pajottenland+ wil de LOS vertalen naar het publiek. Een Lokale Ontwikkelingsstrategie mag geen abstract verhaal blijven maar een concreet instrument waarmee gewerkt kan worden. Daarom wil Pajottenland+ in het najaar van '23 met doorlooptijd tot het voorjaar van '24, **1 inspirerende gids** ontwerpen waarbij de burger, de ondernemer, het bestuur of de organisatie ideeën kan koppelen aan beleidsthema's en doelstellingen om van een inspirerend idee te groeien naar een sterk project. De gids moet laagdrempelig, leesbaar en tot het point zijn.

De basis van de gids zijn de impulsen vanuit de 252 stakeholders die Pajottenland+ bevroegd heeft.

P.4. Het makelen als kapstok voor een goed project

Pajottenland+ heeft de afgelopen 2 jaar ingezet op een makelaarschap 'avant la lettre'. Met een visie – omtrent aanpak in Wallonië en impulsen vanuit de VLM – naar de toekomst (komende programmaperiode) wil ons LEADER-gebied promotoren actief gaan begeleiden en ondersteunen. Naast een administratieve vereenvoudiging, waarbij Pajottenland+ ervoor kiest om volop in te zetten op VKO's en geen beperkingen op te leggen willen we werken op maat van de indiener. Zo geven we steeds voorrang aan organisaties en/of groeperingen zonder personeel; waarbij de vrijwilliger centraal staat.

We hebben gemerkt uit het verleden dat het vaak niet simpel is om als vrijwilliger een project uit te schrijven. Dikwijls hebben zij wel de skills om te enthousiasmeren en te coördineren; maar de administratieve rompslomp is er vaak te veel aan.

Daarom tracht Pajottenland+ de komende jaren om **7 intensieve begeleidingsmomenten** te implementeren. De intensieve begeleidingsmomenten staan los van de gewone begeleidingsmomenten.

P.5. Aandeel actieve plattelandsbevolking onder de LOS

Via onze stakeholdersbevraging bereikten we 252 mensen binnen volgende categorieën: politiek, administratie, middenveld, ondernemers, experts, burgers en andere. Het gaat over een actieve betrokkenheid. Naast de actieve betrokkenheid komen we op een ruimer cijfer, nl. 703.

We hopen op een blijvende actieve betrokkenheid van stakeholders en nieuwe stakeholders. Een verdubbeling van 252 zou te laag gegrepen zijn. We hopen op **650 personen** die reeds actief betrokken waren bij de opmaak en de verdere uitbouw (mond-aan-mond, oproepen, (co)promotoren, partners,...).

Eind april '23 gaf ook UNIZO door een meer actieve rol te willen spelen binnen onze LAG om vooral nieuwe ondernemers te triggeren voor het plattelandsverhaal van Pajottenland+. Frederiek De Kimpe, die reeds actief betrokken is binnen LEADER Hageland, zal hoogstwaarschijnlijk in de zomer toetreden tot de LAG. We hopen hiermee ons spectrum aan ondernemers te kunnen uitbreiden.

P.6. Ondersteuning stakeholders rond sociale inclusie op het platteland

Ref. naar doelstelling R.42. Bevordering sociale inclusie willen we **20 promotoren, copromotoren of partners binnen het spectrum van sociale inclusie ondersteunen.**

P.7. Jongerenambassadeur

Op de laatste LAG van 2 mei '23 werd de vraag gesteld om actief op zoek te gaan naar organisaties en/of experts die de groep van de jongeren behartigen. We gaan actief op zoek naar minstens **1 jongerenambassadeur** voor het LEADER-gebied van Pajottenland+.

P.8. Sociale projecten rond voedsel

We willen binnen de periode '23-'27 **3 sociale projecten rond voedsel** de kans geven om voedsel te stimuleren, promoten of... Dit in regie of samen met sociale projecten en/of promotoren. Voorbeelden: voedselbanken, voedselhubs, sociale restaurants,...

P.9. Initiatieven die de eenzaamheid en armoede tegengaan

In combinatie met P.8. of los daarvan willen we minstens **3 initiatieven ondersteunen die de eenzaamheid en armoede tegengaan.**

P.10. Diensten (intergemeentelijk) samenbrengen

Voor een goede en kwaliteitsvolle dienstverlening naar de burgers wil Pajottenland+ inzetten op het samenbrengen van (gemeentelijke) diensten. De kwantiteit boet vaak in op de kwaliteit waardoor we graag de komende jaren minstens **1 dienst samenbrengen.**

P.11. Detailhandel ondersteunen

Pajottenland+ wil i.r.t. de stijgende tendens waarbij detailhandelaars verdwijnen **5 detailhandelaars ondersteunen.**

P.12. Implementatie van 'SMART' korte keten-initiatieven

Niet streven naar vooruitgang is de processie van Echternach; daarom willen we met ons LEADER-gebied inzetten op korte keten-initiatieven zoals een automaten-supermarkt (zie mooi voorbeeld in Diest) of de lokale bol.com. We streven naar minstens **2 korte keten-initiatieven.**

P.13. Gemeenschappelijke infrastructuur

Er wordt gewerkt in het Pajottenland... maar vaak hebben de gemeentebesturen of organisaties niet voldoende middelen om een lokaal te renoveren of te bouwen. Grote projecten zal Pajottenland+ niet volledig kunnen ondersteunen daar de geldelijke middelen beperkt zijn. Doch maken kleine investeringen vaak een wereld van verschil (bv. LEADER-project 'Dorpsproject Familia').

Ook de buitenruimtes – in het algemeen gemeenschappelijk belang – zijn vaak verouderd of kennen een verkeerde inplanting. Ook hier zijn kleine investeringen mogelijk. Pajottenland+ wil minstens in elke gemeente van het LEADER-gebied één investering aanmoedigen. We hopen in '27 (of met uitlopers naar '29) **9 initiatieven** onder de doopvont te houden.

P.14. Zorgboerderijen ondersteunen

Tijdens de stakeholdersbevraging in Pamel werd er gefocust op zorgboerderijen. Het zijn vaak bestaande initiatieven zoals MPI Levenslust die de middelen niet hebben om hun werking te verruimen of te verdiepen. Zo wil het MPI naar buiten komen met haar boerderij en letterlijk de boer opgaan. Maar ook de JoLihoeve te Pepingen wil meer aan educatie doen. Pajottenland+ wil de komende jaren minstens **2 zorgboerderijen ondersteunen.**

P.15. Bijdrage leefkwaliteit van de dorpen

Via de Green Deal en Blue Deal (zie gebiedsanalyse) wil Pajottenland+ **10 initiatieven ondersteunen voor bijdrage leefkwaliteit van de dorpen**. Dat kunnen diensten zijn maar ook kleine investeringen.

P.16. Verenigingen ondersteunen

Pajottenland+ wil de komende jaren minstens **20 verenigingen (vzw's, feitelijke verenigingen) ondersteunen**.

P.17. Digitaal Pajottenland versterken

Binnen het LEADER-project 'Pajottenland 2.0... een land om online lief te hebben' werd er gefocust om het digitaliseren van erfgoed. Pajottenland+ wil dit ruimer trekken en hoopt tegen '27 minstens **1 extra initiatief** te ondersteunen

P.18. Dé verbinder van belangengroepen en stakeholders

Het is vaak niet gemakkelijk om bepaalde belangengroepen te doen matchen met elkaar. Doch is het belangrijk om in een regio de velen gelijk te stemmen. Pajottenland+ wil als verbinder de nodige belangengroepen verenigen. We hopen hierdoor **1 vereniging van belangengroepen** te verwezenlijken.

P.19. Sterke gebiedscoalitie

Het resultaat van 'dé verbinder' moet leiden tot **1 sterke gebiedscoalitie** waar alle actoren actief betrokken zijn.

P.20. Contacten met provinciale diensten

De afgelopen jaren werd er op een constructieve manier samengewerkt met de provinciale diensten. Zo was er o.a. overleg met de diensten landbouw, wonen, werk/economie, enz... De volgende jaren willen we die contacten blijven onderhouden. We streven de komende jaren naar **20 contacten met provinciale diensten**.

P.21. Van evalueren naar evolueren

Het evalueren willen we als een constante zien tijdens onze vergaderingen en speciale overlegmomenten. We noteren hier het cijfer **1 als omvattend initiatief om te evalueren**... want evalueren is op die manier evolueren. We doen dat voor de indicatoren, onze visie en missie, strategie, enz...

Samenvatting

Europa

<u>R.10. Samenwerking bij landbouwers (korte keten en lokale markten)</u>	30
<u>R.27. Acties milieuduurzaamheid en aanpassing klimaatverandering in plattlandsgebieden</u>	15
<u>R.37. Nieuwe jobs via gesteunde projecten</u>	1
<u>R.38. Aandeel plattlandsbevolking onder de LOS</u>	103.634
<u>R.39. Aantal gesteunde plattlandsbedrijven (geen landbouwbedrijven)</u>	75

R.40. Aantal slimme dorpen strategieën **3**

R.41. Aandeel van plattelandsbevolking verbeterde diensten en infrastructuur **2,69%**

R.42. Bevordering sociale inclusie **900**

Vlaanderen

1. Aantal ondersteunende projecten i.f.v. de ketenontwikkeling van biomassavalorisatie en (circulaire) bio-economie **3**

2. Aantal ondersteunende initiatieven rond gezonde lokale voeding (korte keten – voedselverspilling – ruimte voor voedsel – voedsel voor kwetsbare mensen...) **3**

3. Aantal gerealiseerde nieuwe of gerenoveerde socio-culturele voorzieningen en dienstverlening en ontmoetingsplekken (incl. luwte-oases) **9**

4. Aantal ontwikkelde/gerealiseerde nieuwe voorzieningen: diensten voor kwetsbare groepen **9**

5. Aantal projecten rond ontwikkeling van open ruimte (ifv klimaatadaptatie/bodem- en waterbeheer /CO2-opslag / biodiversiteit /...) **3**

6. Oppervlakte landschappelijke aanpassingen of ingrepen met het oog op klimaatadaptatie (uitgedrukt in ha) **1,5 ha**

Pajottenland+

P.1. Locatiecontacten/vergaderingen **6**

P.2. Initiatief-netwerken **2**

P.3. Inspirerende gids **1**

P.4. Intensieve begeleidingsmomenten **7**

P.5. Aandeel actieve plattelandsbevolking onder de LOS **650**

P.6. Ondersteuning stakeholders rond sociale inclusie op het platteland **20**

P.7. Jongerenambassadeur **1**

P.8. Sociale projecten rond voedsel **3**

P.9. Initiatieven die de eenzaamheid en armoede tegengaan **3**

P.10. Diensten (intergemeentelijk) samenbrengen **1**

P.11. Detailhandel ondersteunen **5**

P.12. Implementatie van 'SMART' korte keten-initiatieven **2**

P.13. Gemeenschappelijke infrastructuur **9**

P.14. Zorgboerderijen ondersteunen	2
P.15. Bijdrage leefkwaliteit van de dorpen	10
P.16. Verenigingen ondersteunen	20
P.17. Digitaal Pajottenland versterken	1
P.18. Dé verbinder van belangengroepen en stakeholders	1
P.19. Sterke gebiedscoalitie	1
P.20. Contacten met provinciale diensten	20
P.21. Van evalueren naar evolueren	1

3.3. Smart Village

De Smart Village strategie van Europa omvat verschillende speerpunten die gericht zijn op het bevorderen van duurzame en inclusieve ontwikkeling van landelijke gebieden.

Heel wat van deze elementen komen ook aan bod in de LOS 2023-2027. Hieronder volgen de belangrijkste speerpunten van deze strategie met telkens een link naar de LOS.

Digitale connectiviteit

Het verbeteren van digitale connectiviteit in landelijke gebieden is een prioriteit in de Smart Village strategie. Dit omvat het zorgen voor breedbandinternet en mobiele dekking in afgelegen gebieden, het bevorderen van digitale vaardigheden bij de lokale bevolking en het stimuleren van de ontwikkeling van digitale diensten en innovaties in landelijke gemeenschappen.

Link met onze LOS:

Het verbeteren van de digitale connectiviteit gaat buiten de scope van de LOS. Het bevorderen van digitale vaardigheden en het ontwikkelen van digitale diensten en innovaties in landelijke gemeenschappen is dit wel.

Binnen PDPOIII werd positief gekeken naar de implementatie van de 'Happy Hageland app' binnen ons bevriend provinciaal LEADER-gebied Hageland+. Een mogelijke samenwerking voor verbreding werd onderzocht met LEADER Pajottenland+; maar niet uitgevoerd.

Binnen PDPOIV – na een eerder gecreëerd draagvlak binnen de overgangsjaren '21 en '22 – wil men met Pajottenland+ nog steeds een gezamenlijk platform uitwerken naar analogie met de app in het Hageland. Zo'n platform heeft tot doel de streek digitaal te ontsluiten op vlak van gemeentelijke diensten, toeristische activiteiten, regionieuws en informatie over lokale handel en korte keten. Via het lopend LEADER-project Pajottenland 2.0, een land om online lief te hebben zijn reeds eerste stappen gezet.

Duurzame energie en milieu

De Smart Village strategie richt zich op het bevorderen van duurzame energie en milieuvriendelijke praktijken in landelijke gebieden. Dit kan onder meer het stimuleren van hernieuwbare energiebronnen, energie-efficiëntie, duurzaam landbeheer, biodiversiteit en milieubescherming omvatten.

Link met onze LOS:

Duurzaamheid ligt aan de basis van de strategische doelstellingen die Vlaanderen naar voor schuift voor de LOS. Bovenstaand speerpunt van de Smart-village strategie is opgenomen binnen de doelstelling Landschap en milieu van de LOS.

Sociale inclusie en gemeenschapsontwikkeling

De strategie streeft naar sociale inclusie en gemeenschapsontwikkeling in landelijke gebieden. Dit omvat het bevorderen van inclusieve besluitvorming, participatie van de lokale bevolking in beleidsvorming en projecten, het ondersteunen van sociale infrastructuur zoals gezondheidszorg, onderwijs en cultuur, en het versterken van lokale gemeenschappen en sociale cohesie.

Link met onze LOS:

De nood kwam zeer duidelijk binnen het participatieproces (zie stakeholdersbevragingen) aan bod en werd weerhouden als mogelijk subthema binnen 'leefbare dorpen'.

Economische ontwikkeling en ondernemerschap: De Smart Village strategie stimuleert economische ontwikkeling en ondernemerschap in landelijke gebieden. Dit omvat het ondersteunen van lokale ondernemers, bevorderen van innovatie en diversificatie van economische activiteiten, creëren van werkgelegenheid, en het stimuleren van lokale economieën, bijvoorbeeld door het bevorderen van toerisme, ambachtelijke en lokale producten.

Link met onze LOS:

Ook dit aspect is vervat in de Strategische doelstelling die door Vlaanderen naar voor wordt geschoven. Binnen de LAG zetelen ook vertegenwoordigers van lokale ondernemers, landbouwers en streekproducenten. Pajottenland+ implementeerde enkele jaren geleden de merkwerking van de vzw binnen Regional Branding. De vzw Ambassadeurs van het Pajottenland werd binnen het afgesloten LEADER-project '175 jaar Pajottenland' geboren. De merkwerking binnen Pajottenland+ is gestopt maar groeit verder binnen de vzw van de Ambassadeurs. Maar ook Straffe Streek is reeds jaren actief met de ondersteuning van streekproducenten.

Pajottenland+ wil de kaart blijven trekken van de detailhandelaars; dat is ook gebleken uit de vele bevragingen.

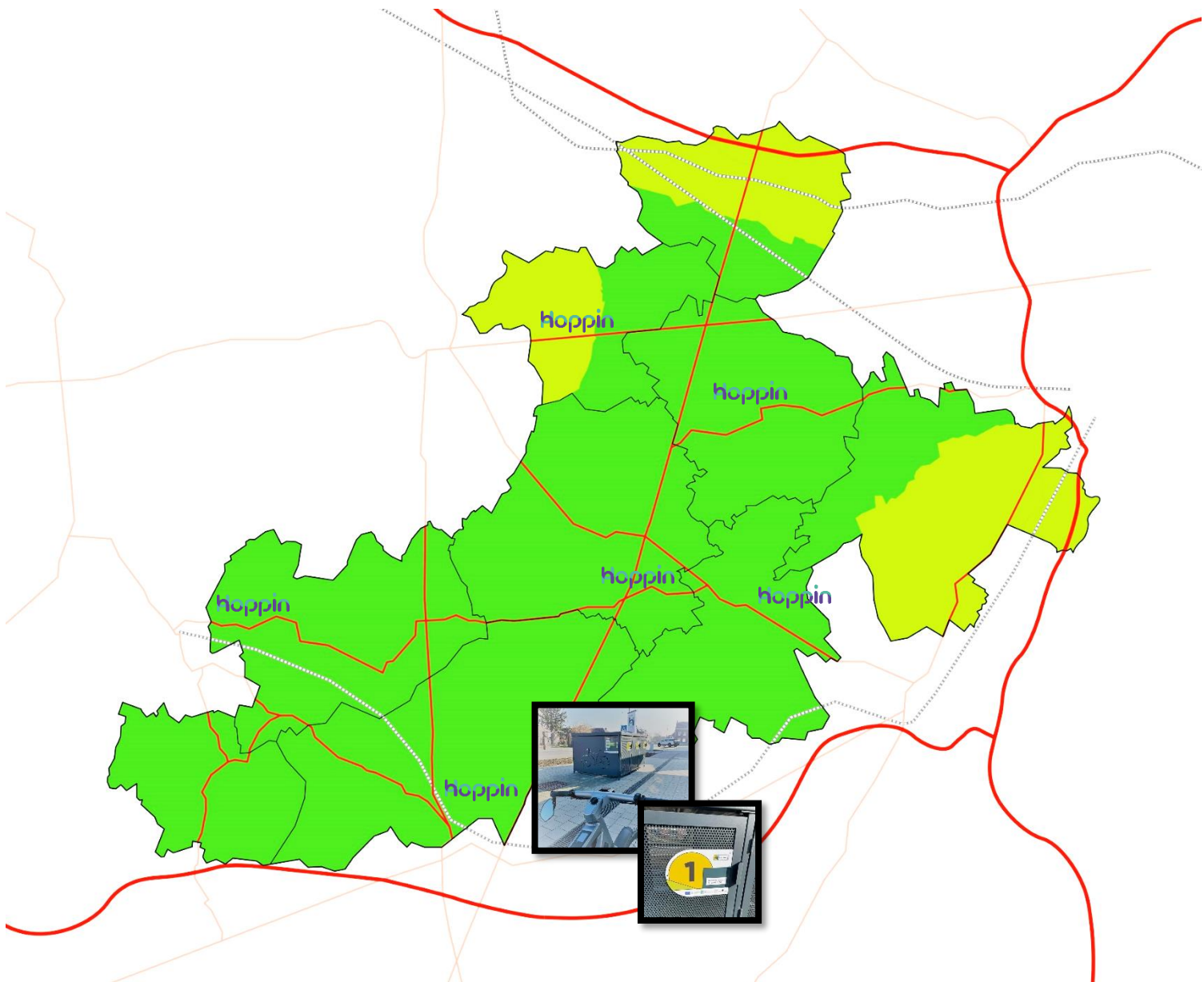
Duurzame mobiliteit en infrastructuur

De strategie richt zich op duurzame mobiliteit en infrastructuur in landelijke gebieden, zoals verbeterde vervoersverbindingen, duurzaam vervoer en mobiliteitsoplossingen, en infrastructuurontwikkeling die de toegankelijkheid van landelijke gemeenschappen verbetert.

Link met onze LOS:

Het thema kwam aan bod tijdens de Plus-avonden en andere bilaterale gesprekken, en is een thema waarop kan ingezet worden in het kader van het thema leefbare dorpen. Structurele ingrepen op dit thema overstijgt echter ook de impact van de LOS. Ondersteunende en flankerende acties zijn echter

te bedenken. Als we kijken naar de vorige programmaperiode zijn projecten zoals ‘Sociale en leefbare hoppinpunten’ en ‘Pajotse Toerismepunten’ mooie voorbeelden van implementatie van duurzame mobiliteit en infrastructuur.

Kennisuitwisseling en samenwerking

De Smart Village strategie bevordert kennisuitwisseling en samenwerking tussen landelijke gemeenschappen, beleidsmakers, maatschappelijke organisaties en andere belanghebbenden. Dit omvat het delen van goede praktijken, het stimuleren van netwerken en partnerschappen, en het bevorderen van samenwerking op lokaal, regionaal, nationaal en Europees niveau.

Link met onze LOS:

Netwerkvorming, en samenwerking is de basis van de samenwerking binnen de LAG, en is een bouwsteen van het LEADER-programma. In dit opzicht is de link heel duidelijk. Pajottenland+ wil dat netwerk de komende jaren versterken en als verbinder van belangengroepen en stakeholders optreden. Kortweg; de regisseur van een sterke gebiedscoalitie.

4. Participatief proces

4.1. 'SAMEN' op weg naar een lokale ontwikkelingsstrategie

Na een intensief voortraject – eind 2021 en begin 2022 – waar we de besturen (7 gemeenten) van het huidige LEADER-gebied, Dilbeek, Ternat en Sint-Pieters-Leeuw bevroegen alsook het middenveld, experts, ondernemers en onze huidige technische werkgroep werd er in de lente van '22 geland met een SWOT-analyse (focus op PDPOIII + overgangsjaren en vooruitblik naar PDPOIV). De oefening werd in de beginfase gedaan zonder weet van de 3 vooropgestelde thema's vanuit Vlaanderen. Doch werden gaandeweg concrete ideeën gekoppeld aan de drie thema's 'Landbouw', 'Landschap' & 'Dorpen'.

De SWOT-analyse vind je onder 2.3.. Zie ook *bijlage 2 (Feedback burgemeester en schepencolleges, nieuwe toetredende (deel)gemeenten, middenveld)*

Ter info: Pajottenland+ werd door CCConsult geauditeerd in functie naar professionalisering en vooruitblik naar de komende jaren (inclusief programmaperiode IV).

Daar het Pajottenland ook mee dingt naar een mogelijk landschapspark werden parallellen gezocht en gevonden met Pajottenland+. Huidig voorzitter Frank Nevens werd nauw betrokken bij het schrijven van het landschapspark 'Boerenlandschap Pajottenland' alsook Alwin Loeckx van Regionaal Landschap en Lien Vandebroeck van Boerenbond. Dit allemaal in regie door Jorg Devriese van de provincie Vlaams-Brabant. Op 16 november '22 organiseerden de bedenkers van het mogelijk landschapspark een infomarkt in Paddenbroek te Gooik waar de brede bevolking uitgenodigd werd om mee na te denken over het landschapspark. Pajottenland+, als partner, was ook aanwezig tijdens de infomarkt.

Zie ook *bijlage 3 (Landschapspark 'Boerenlandschap Pajottenland')*

In het voorjaar van '23 werd bekend dat het strategisch project 'Opgewekt Pajottenland' een doorstart krijgt voor de komende 3 jaar. Er werd de afgelopen jaren veel informatie vergaard waarbij Pajottenland+ ook parallellen zag binnen bepaalde thema's. We willen de parallellen verder blijven vinden om elkaar te versterken. In maart '23 werd bekend dat onze voorzitter, Frank Nevens, het project zal coördineren binnen de provincie Vlaams-Brabant. Het is fijn dat onze polyvalente duizendpoot dit project zal trekken.

Officiële lancering PDPO IV

Begin november lanceerde de Vlaamse Landmaatschappij de oproep tot het vormen van een LEADER-gebied. Daar Pajottenland+ sinds '21 bezig is met de voorbereidingen van de nieuwe periode en in september '22 na vele bilaterale gesprekken de knoop voor het nieuwe gebied afklopte werd er op de Plaatselijke Groep van eind oktober een eerste brainstormoefening gehouden in functie van de nieuwe programmaperiode en duidelijke afbakening binnen de drie vooropgestelde thema's.

De presentatie en brainstormoefening vind je in *bijlage 4*.

Op 8 november '22 werd er een persmoment georganiseerd waarbij we d.m.v. het persbericht 'Geef mee vorm aan een duurzaam Pajottenland' in de Beverse Kaashoeve meer duiding gaven bij de opstart van een nieuwe programmaperiode en aanpak van onze 3 Plus-avonden (1, 5 en 12 december).

Het volledige communicatiedossier vind je in *bijlage 5*.

Daar bepaalde acties duidelijk aan bod kwamen tijdens onze SWOT-analyse werden volgende activiteiten, vormingen en overlegmomenten georganiseerd:

September '22

- Overleg met de directeur van het Kasteel van Gaasbeek, Luc Vanackere inclusief een bezoek aan het kasteel.
- Brainstorm dienst Landbouw van de provincie Vlaams-Brabant te Herent. Waar kunnen we elkaar vinden en mogelijk versterken? Welke mogelijkheden zijn er binnen LEADER de komende programmaperiode?...

Oktober '22

- Studiedag over HOP in de 'Lambieckfabriek' te Beersel waar geuze, streekgebonden producten via het granennetwerk e.a. mogelijk een extra boost kunnen krijgen binnen PDPOIV. Er werd een eerste contact gelegd met Brouwerij Lindemans (grote speler binnen het nieuwe LEADER-gebied).
- Wandeldonderdag van de provincie Vlaams-Brabant (dienst evenementen) waar Pajottenland+ participeerde en een actieve bevraging deed bij wandelaars binnen en buiten het Pajottenland.

November '22

- Hoe samenwerken met vrijwilligers en studenten? De LEADER-coördinator bij de toeristische dienst van Malle en het Regionaal Landschap van de Voorkempen op projectbezoek
- Burgemeestersoverleg
- Gesprekken met verschillende Pajotten en hun visie op het platteland voor de komende 5 jaar
- Inspiratiesessie LEADER georganiseerd door de VLM en de provincie Vlaams-Brabant.
- Stakeholdersbevraging ondernemers, Paddenbroek Gooik

Onze 3 Plus-avonden

Er werden 3 Plus-avonden georganiseerd waarbij er een brede oproep – binnen ons LEADER-gebied – gelanceerd werd (*zie persartikels in bijlage 5 en samenvatting 3 avonden in bijlage 6*).

Zo'n 77 deelnemers zakten af naar Herne, Roosdaal of Sint-Pieters-Leeuw. De avonden werden geclusterd voor 3 gemeenten:

- Herne, Bever, Galmaarden
- Roosdaal, Gooik, Ternat
- Sint-Pieters-Leeuw, Pepingen, Lennik

Oud-journalist Jean-Pierre Schoukens schreef een impressie van de drie avonden (*zie ook bijlage 6*).

Intensieve doorstart begin '23

Startende vanuit een gebiedsafbakening werden de eerste stappen gezet naar een structureel kader – ons zaadje werd prematuur – en werden er parallellen gezocht naar het mogelijks landschapspark 'Boerenlandschap Pajottenland-Brussel' (uiteindelijk niet ingediend: zie toch bijlage 3). Intensieve brainstormsessies met de voorzitter, projectmedewerker en coördinator van Pajottenland+ kwamen tot de eerste krachtlijnen van onze LOS. Hier werd de voorzet gegeven naar de lokale actiegroep die op haar beurt extra toevoegingen kon doen. Begin februari werd de gebiedsafbakening, de SWOT en de opstart van de visie (via waarden) voorgelegd en goedgekeurd (zie ook 5. Actieplan).

Er kon verder geschreven worden aan gebiedsanalyse, toekomstvisie, strategieën en operationeel plan.

Samen met de LEADER-coördinator van het Hageland hadden we bilaterale contacten met de dienst Landbouw, Economie, Leefmilieu, Wonen & Omgeving en werd er met Karel Lhermitte overleg gepleegd omtrent 'dorpenbeleid'.

Op 15 februari '23 stuurden we de ontwerpversie van onze lokale ontwikkelingsstrategie door gespekt met documenten gelinkt aan administratie (statuten en structuur LAG), analyse cijfers (eerste aanzet van teksten gebaseerd op de cijfers), nieuwe kaart Pajottenland+, stakeholdersbevestigingen, gebiedsafbakening, SWOT en waarden. *Sorry voor de toenmalige vele bijlagen, deze worden nu gereduceerd.*

De voorstelling van onze ontwerpversie werd op dinsdag 7 maart '23 voorgesteld aan de provincie Vlaams-Brabant en de VLM. Op 16 maart kregen wij hiervan de terugkoppeling (feedback, tips, e.a.).

De gebiedsanalyse kwam tot stand

In de tweede helft van februari werd de input vanuit de provinciale meegepakt als basis voor de opbouw van een gebiedsanalyse. Deze werd hoofdzakelijk geschreven door het LEADER-secretariaat met input van experts op het terrein. De info zochten en toetsten we hoofdzakelijk af via:

- <https://gemeente-stadsmonitor.vlaanderen.be> (versie 14/06/2022)
- <https://provincies.incijfers.be/databank>
- <https://www.geopunt.be/>

Andere bronnen staan vermeld bij de gebiedsanalyse. Er werd tot 22 maart gewerkt aan de gebiedsanalyse. De LAG-leden kregen eind maart de mogelijkheid om hun feedback (opmerkingen, aanpassingen, e.a.) door te geven. In de week van 17 april werd de feedback van 11 personen (9 LAG-leden en 2 externen) verwerkt om het document finaal toe te voegen aan de LOS. Het geduldig een aandachtig analyseren en concretiseren was een monnikenwerk maar we zijn er fier op.

Maart '23

- Overleg met verschillende stakeholders i.f.t. mogelijke koepelprojecten en opsplitsing maken van verschillende koepelprojecten (7).
- Bestuursvergadering met focus op nakende LOS en parallellen met strategisch project 'Opgewekt Pajottenland' en mogelijk landschapspark 'Boerenlandschap Pajottenland'.
- Samenvatting maken van de stakeholdersbevragingen en onderbrengen binnen de 3 beleidsthema's.
- Werksessie bij Hageland+: aanpak hoe zij stakeholders bevragen → parallellen zoeken alsook inspiratie opdoen i.h.k.v. het grotere geheel.
- Intensieve vergadering met mogelijk landschapspark 'Boerenlandschap Pajottenland' en parallellen blijven zoeken, trechteren,...
- Inspiratiebezoek aanpak projectmakelaarschap en projecten in het algemeen bij GAL Culturalité en Hesbaya brabançonne (samen met collega Pierre-Bernard).
- Brainstorm met dienst landbouw i.h.k.v. initiatieven en accenten
- Overleg met Praktijkpunt uit Herent en Proefcentrum Pamel: zoeken naar synergiën.
- Strategie (geschreven door Frank Nevens) doornemen en synthetiseren voor burgemeestersoverleg en LAG.

Onze strategie, technisch luik en financieel plan

Tijdens de LAG-vergadering van dinsdag 28 maart 2023 werd onze strategie voorgesteld. De aangeleverde feedback werd begin april verwerkt om midden april door te sturen naar onze LAG-leden. Op de LAG van 2 mei 2023 werd de definitieve strategie afgeklopt en geïmplementeerd in de LOS. Ook de indicatoren werden afgetoetst en geïmplementeerd. Bijvullen deden we tot de laatste snik.

Het technisch luik alsook het financieel plan (begroting) werd op de LAG van 28 maart j.l. besproken en goedgekeurd. De financiële weerspiegeling geeft een mooi beeld van de input die vergaard werd tijdens de stakeholdersbevragingen. Dit werd ook duidelijk tijdens een didactisch inspiratiemoment tijdens de LAG-vergadering waarbij de leden fictief 5 briefjes van 20 euro kregen om per beleidsthema in te zetten.

Duiding op gemeenteraden en -commissies

Coördinator Robrecht Geeroms stelde de LOS voor op volgende gemeenteraden of -commissies:

- donderdag 20 april '23: gemeenteraadscommissie Ternat
- woensdag 24 mei '23: gemeenteraad Bever
- donderdag 25 mei '23: gemeenteraadscommissie Roosdaal
- dinsdag 30 mei '23: gemeenteraad Pepingen en Galmaarden

De laatste horden zijn in zicht

De puzzel wordt gelegd... waarbij op 2 mei de volgende onderdelen behandeld en goedgekeurd werden:

- Strategie en indicatoren met extra focus op gemeenschapsvormende en sociale. In de week van 2 mei werden er gesprekken geboerd met Hilke, Michel en Annelore.
- Monitoring en evaluatie
- Projecten: soorten, VKO's, selectie en opvolging. De LAG vindt het belangrijk om geen beperkingen op te leggen van VKO's.
- Lokale Actiegroep en verkiezing voorzitter
- Communicatie(plan)
- Op 23 mei zaten de voorzitter Frank Nevens en de coördinator Robrecht Geeroms de hele dag samen om alles wat beschreven staat in de LOS nog eens te doorlopen en bij te veilen.

Stakeholdersbevragingen

Samenvattend vind je de 252 bevragingen van stakeholders eerder in de LOS.

Landschapspark Boerenlandschap Pajottenland

Eind mei werd door de provincie Vlaams-Brabant beslist om de kandidatuur voor 'Landschapspark Boerenlandschap Pajottenland' niet in te dienen. Pajottenland+ onthoudt vooral dat het doorlopen proces van dialoog geleid heeft tot een inhoudelijk coherent geheel van strategieën en acties die bouwstenen zijn voor de duurzame ontwikkeling van de regio. Dat resultaat is waardevol en werkbaar om de streekactoren verder te verbinden in de richting van een sterke coalitie die actief werk maakt van concrete realisaties op het terrein. Het is de verantwoordelijkheid van elk van de actoren om zich constructief achter deze ambitie te scharen."

4.2. Van PDPOIII naar PDPOIV

In 2003 (tijdens programmaperiode 1) zag LEADER Pajottenland+ het levenslicht (zie ook geschiedenis bij gebiedsafbakening). Pajottenland+ bestaat dus in '23, 20 jaar! Graag willen wij deze verjaardag vieren en combineren bij de lancering van onze nieuwe lokale ontwikkelingsstrategie (na goedkeuring).

Pajottenland+ start de vierde programmaperiode niet met een wit blad. Daarom lijsten we graag even op waar de verschillen en raakvlakken zitten bij onze vorige lokale ontwikkelingsstrategie.

Het LEADER-gebied breidt uit van 7 gemeenten naar 9 gemeenten

'Dynamisch verdorpen (onze (be)leefstreek versterken' was de titel binnen PDPOIII (2014-2020). We verwijzen hier graag naar onze evaluatie en SWOT-analyse die gemaakt werd binnen PDPOIII. Het 'verdorpen' blijft binnen de nakende periode één van de 3 thema's waar Pajottenland+ graag op blijft inzetten.

Tijdens verschillende gesprekken werd duidelijk dat er nog veel potentieel zit in omliggende gemeenten zoals de as Roosdaal-Lennik-Wambeek of de pedevallei in Schepdaal, Itterbeek en Vlezenbeek. Hierdoor werden gesprekken opgestart met de gemeenten Ternat, Sint-Pieters-Leeuw en Dilbeek. De laatste haakte af. Ternat en Sint-Pieters-Leeuw zien potentieel en sluiten graag aan.

In de vorige perioden werd er altijd gefocust op de plattelandsgemeenten en deelgemeenten. Ook bij het toetreden van Roosdaal – tijdens PDPOII – werd gefocust op de plattelandsdeelgemeenten en niet

op deelgemeente Pamel dat sinds 2007 al boven het vooropgestelde aantal inwoners per vierkante kilometers zat. Binnen PDPOIV zal de focus blijven liggen op de plattelandsgemeenten en deelgemeenten die het landelijk karakter weerspiegelen (zie verder).

Nieuw zijn ‘investeringsprojecten’ alsook verbreding naar indieners

In de afgelopen programmaperioden werd de focus gelegd op ‘dienstverleningsprojecten’ en werden ‘investeringsprojecten’ niet toegelaten. Uit grondige bilaterale gesprekken is gebleken dat ‘investeringen’ de komende jaren belangrijk zijn en een concrete positieve ‘tattoo’ achterlaten. Doch wenst Pajottenland+ enkel investeringsprojecten toe te laten binnen de 6 plattelandsgemeenten en de plattelandsdeelgemeenten van Roosdaal, Ternat en Sint-Pieters-Leeuw (zie verder).

Dienstverleningsprojecten kunnen over het hele gebied zoals voorheen.

Waar vroeger enkel vzw’s, besturen en feitelijke verenigingen een project konden indienen zet Pajottenland+ minder de rem op en kan iedereen – zoals de voorschriften van de VLM het toelaten – een project indienen.

Projectmakelaarschap

De afgelopen 3 jaar heeft de coördinator zich verdiept in het gebied en getracht het gebied te absorberen, te voelen, te (be)leven. Hierdoor is een ruime kennis aan expertise vergaard waar de focus de komende jaren meer zal liggen op het ondersteunen van goede projectideeën. De coördinator zal dus niet enkel administratief een project behandelen; maar zal de taken van een projectmakelaar hoog in het vaandel dragen. “Een goed en gericht voortraject vormt de basis van een gedragen project.”

We zien het makelaarschap als de job van een gynaecoloog die steeds secuur op een miraculeuze wijze een kind ter wereld zet.

Bij de start van de nieuwe LOS wil Pajottenland+ workshops organiseren om van een goed idee naar een kansrijk project te gaan. Er zal een doe-het-zelf gids ontwikkeld worden in samenspraak met experts met focus op: rijpingsproces van een idee, het vastleggen van een sterke inhoudelijke visie, duidelijke en concrete doelstellingen, participatieproces en kennisuitwisseling, een haalbare planning opstellen, de juiste projectpartners zoeken, het opstellen van een communicatieplan en bronnen van communicatie correct inschatten en gebruiken, een projectbegroting opstellen en mogelijks extra financiering detecteren, duidelijke linken leggen met beleidsthema’s en concrete indicatoren opstellen, een transparant evaluatie- terugkoppelmoment,...

Personeelskosten in verhouding en (on)ontvankelijkheid

Waar het binnen overleg-, deliberatie- en goedkeuringsmomenten vaak over ging waren de personeelskosten. Deze waren vaak niet volgens verhouding waardoor een project vaak afgekalfd of afgekeurd werd. De LAG wil vermijden dat zulke projecten stranden waardoor op voorhand transparantie gevraagd wordt aan de promotoren. Daarom is een begeleidingsproces cruciaal.

De (on)ontvankelijkheid werd de voorbije periode afgetoetst door de LEADER-coördinator aangevuld door de feedback van TW- en PG-leden. Binnen PDPOIV zal de VLM de (on)ontvankelijkheid van een project bepalen. Het verdere verloop van het proces: van goed idee naar de start van een project vind je verder terug in de LOS.

Communicatie

De afgelopen jaren zette Pajottenland+ in op een breed spectrum van communicatie. Zo kwamen onder andere oproepen en activiteiten in de plaatselijke (digitale) regiokranten, radio, e.a. Ook RINGtv werd ingeschakeld, met succes.

De LEADER-gemeenten communiceerden via hun eigen websites, sociale media en infokranten. Het periodiek infoblad PenZine werd als kans gegrepen om dieper in te gaan op het verhaal van een lopend LEADER-project en gaf een boost aan een nieuwe lichter aan projectpartners en -ideeën.

Pajottenland+ wil de sterke kanalen verder blijven inzetten om te verruimen, te verbreden en de gewone man uit de straat aan te spreken – én dat is nieuw. We willen dan ook bij de start van de nieuwe LEADER-periode de brede bevolking aanspreken. Dit willen we doen door op bestaande evenementen zoals jaar- en boerenmarkten, feesten, e.a. aanwezig te zijn.

20 jaar Pajottenland+ in combinatie met lancering LOS en eerste oproep

Onder de noemer “1+1+1=4” willen we eind '23, begin '24, onze verjaardag vieren; want Pajottenland+ zag in 2003 het levenslicht. Naast een officieel moment voor genodigden organiseren we andere activiteiten waarbij de brede bevolking van harte welkom is. Op onze 20ste verjaardag willen we PDPOIV officieel onder de doopvont houden en onze eerste oproep lanceren (zie verder).

Vertrekkende vanuit een nodenanalyse (via gebiedsanalyse, stakeholdersbevestigingen en evaluaties) wenst het nieuwe LEADER-gebied Pajottenland+ erkend te worden. De afgelopen 20 jaar gaf een ‘boost’ aan vooral dienstverlening met sporen van kleine investeringen. Pajottenland+ wil met dertien dozijn vereende krachten blijven bundelen om via sterke (investering)impulsen het Pajottenland nog dynamischer te maken.

We willen dat doen parallel en samen met o.a. het strategisch project ‘Opgewekt Pajottenland’, de inbreng van (concrete) ideeën gegroeid vanuit de vele stakeholders, de gemeenten, de provincie, het middenveld, organisaties, burgers, experts, e.a. In eerste lijn op naar 2027 en in tweede lijn naar 2053... Of op naar een Gouden Bruiloft met de VLM.

5. Actieplan

5.1. Soorten projecten

De LAG van Pajotteland+ organiseert oproepen voor projecten binnen het gebied. Naargelang de budgetten bekijkt de LAG of deze oproepen meerdere keren per jaar of minder kunnen georganiseerd worden. De laatste projecten dienen goedgekeurd te worden ten laatste op 31/12/2027 en kunnen maximaal doorlopen tot de tweede helft van 2029.

Het LAG-secretariaat zet sterk in op projectmakelaarschap waarbij (co)promotoren en partners begeleiding kunnen krijgen voor de opmaak van projecten. Uiteraard is het niet de bedoeling dat het LAG-secretariaat de projecten schrijft.

De LAG selecteert projecten uit de projectoproepen op basis van de LOS.

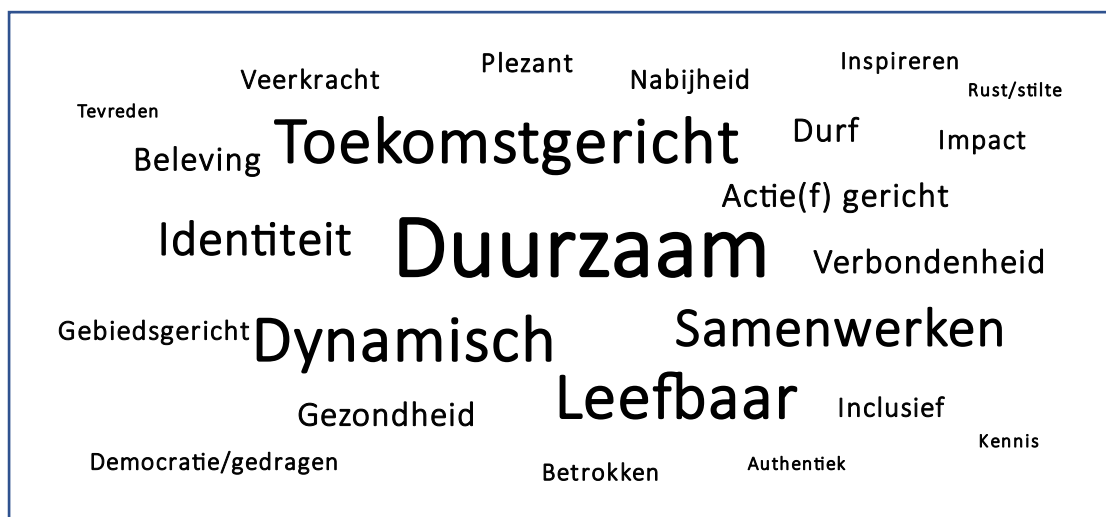
5.1.1. Focus

Pajottenland+ beoordeelt de projecten op de 7 LEADER-basisprincipes:

- Bottom-up
- Samenwerking
- Gebiedsgericht
- Innovatie in de lokale context
- Lokaal partnerschap
- Geïntegreerd en multisectoraal
- Netwerkvorming

Projecten waarbij het participatieproces geen samenwerking kent en de maatschappelijke meerwaarde nihil is komen niet aan bod.

Voor Pajottenland+ zijn de volgende waarden een **meer'waarde'**:

De LAG zet in op kleinschalige plattelandsinitiatieven en promoot daarmee graag de microprojecten. Projecten die meerdere beleidsthema's genereren krijgen voordeel in de eindbeoordeling als er een keuze gemaakt moet worden.

5.1.2. Dienst- en investeringsprojecten

Binnen de afgelopen 3 beleidsperiodes zette Pajottenland+ in op dienstverleningsprojecten. Binnen de beleidsperiode '23-'27 kunnen investeringsverleningsprojecten ook ingediend worden.

- **Dienstverleningsprojecten** kunnen in de 9 gemeenten van het LEADER-gebied
- **Investeringsprojecten** kunnen in de **6 plattelandsgemeenten** Bever, Herne, Galmaarden, Pepingen, Gooik en Lennik alsook in de **plattelandsdeelgemeenten** Onze-Lieve-Vrouw-Lombeek, Strijtem, Borchtlombeek, Wambeek, Oudenaken, Sint-Laureins-Berchem en Vlezenbeek.
- **Investeringsprojecten kunnen niet in de deelgemeenten** Pamel, Sint-Katherina-Lombeek, Ternat, Sint-Pieters-Leeuw en Ruisbroek.
- Investeringsprojecten kunnen in filosofie met oogpunt op het algemeen belang en dient **publiek toegankelijk** te zijn.
- Promotoren kunnen het **maximumpercentage van 65% cofinanciering** aanvragen; maar de LAG kan een lager percentage toewijzen.

5.1.3. Soorten projecten

5.1.3.1. Microprojecten

- Focussen op uiteenlopende gebiedsrelevante thema's die passen binnen de doelstellingen van de LOS
- Ze zijn eenvoudig en concreet omschreven met zeer meetbare en controleerbare effecten, realisaties en indicatoren
- Zijn gericht op kleinere lokale, actoren waarbij feitelijke verenigingen en vzw's, ondernemers in toerisme-horeca-landbouw, natuurlijke personen, vennootschappen,... kunnen indienen
- Worden uitgevoerd op korte termijn (maximaal 1,5 jaar)
- Hebben een maximale projectkost van €12.000 met een maximale cofinanciering van €7.800
- Voor deze projecten is er een sterk vereenvoudigde administratieve procedure (inclusief vereenvoudigde kostenopties)
- De begunstigden zijn alle in het GLB SP erkende begunstigden, uitgezonderd overheden
- Deze projecten dienen aan het einde van de looptijd éénmalig een declaratie in
- Kosten voor personeel **die vast in dienst zijn** worden niet toegestaan alsook externe prestaties door studiebureaus

Je kunt je aanvraag voor projectsteun indienen tijdens 3 rondes:

- ronde 1 (10 september – 9 januari) – effectieve start vanaf 10 april
- ronde 2 (10 januari – 9 april) – effectieve start vanaf 10 juli
- ronde 3 (10 april – 9 september) – effectieve start vanaf 10 december

De LAG Pajottenland+ kiest ervoor om een subwerkgroep met leden van de expertenwerkgroep en/of de LAG samen te stellen voor de beoordeling en goedkeuring van de microprojecten. Op de laatste dag van indiening (per ronde) wordt er binnen de 3 maanden een beslissing genomen.

Voorstellen/mogelijkheden

Ontmoetingsplekken, lokale projecten i.r.t. de korte keten, feesten, jaarmarkten, boerenmarkten, buurderijen, enz...

5.1.3.2. Koepelprojecten

- Een koepelproject is een verzameling van verschillende projecten rond een gelijkaardige projectdoelstelling. Een koepelproject wordt uitgevoerd onder de koepel van een coördinerende organisatie, en wordt administratief behandeld als één project.
- Het koepelproject moet inhoudelijke meerwaarde bieden voor de delen ervan en de bundeling van deelprojecten moet duidelijke baten en voordeel bieden. Er moet ook een evenwicht zijn tussen enerzijds koepelwerking en anderzijds de realisatie uit de deelprojecten.
- De coördinerende organisatie treedt op als promotor. Ze verlicht de administratieve lasten voor de copromotoren door de financiële en administratieve verantwoording (declaraties) naar de beheersdienst voor hen uit te voeren.
- Voor het indienen van een koepelproject zal de LAG Pajottenland+ een oproep lanceren ten vroegste in het jaar 2024.

De LAG Pajottenland+ kiest ervoor om volgende koepelprojecten *'indicatief'* op te nemen en doorlopen bij de goedkeuring van de LOS de gekijkte procedure. De LAG neemt (voorlopig) de regie niet zelf in handen en laat dit over aan (streek)organisaties.

A. Pajots lespakket 'streekproducten'

Pajots lespakket in het kader van streekproducten uitwerken: verschillende onderwerpen die je kunt behandelen in een lespakket over korte keten, Pajottenland, lokale producten en producenten. Voorbeelden hiervan zijn: wat is korte keten en hoe mee opgaan, bezoek aan lokale producenten en hun 'verhaal' capteren, proeverijen organiseren, (lokale) geschiedenis (bv. hoe brouwen we lambiekbier), duurzaamheid en milieuvriendelijke levensstijl, koken met lokale producten, creatieve opdrachten, kritisch omgaan met voedsel,...

- Promotor: ZENDER

- Copromotoren en/of partners: vzw Ambassadeurs van het Pajottenland, scholen, e.a.

B. Logistieke keten en valorisatie van lokale biomassa

Alle in onze regio geproduceerde snoeihout en -snippers ergens op 1 grote locatie verzamelen. Gezien het een landelijke regio is zal er op jaarbasis toch wel wat snoei-, hakselhout en houtsnippers gecreëerd worden. 'Onze regio' kan bij uitbreiding ook de Vlaamse Ardennen zijn; waar we een samenwerking mee kunnen aangaan via een samenwerkingsproject (er wordt 125.000 euro voorzien voor samenwerkingsprojecten). Mogelijkheid opslag: Provinciaal Plattelandscentrum Peerenbosch of ergens op een containerpark of 'op den hof' bij één of meerdere landbouwers, of...

- Promotor: Klimaatpunt vzw

- Copromotoren en partners: gemeenten, landbouwers, e.a.

Ter info: Koppelen (of opdracht van) aan mogelijk Landschapspark 'Boerenlandschap Pajottenland' en 'Opgewekt Pajottenland'. (uiteindelijk niet ingediend: zie toch bijlage 3)

C. Ergergieke dorp, Opgewekt landschap, Water & Ambassadeurs van het Pajottenland

"Energieke dorp"

Op welke manieren kunnen we inzetten op de noodzakelijke energiebesparing (bv. collectieve (dak)renovatie, Mobipunten, VolleGaasroute als bovenlokaal functioneel en recreatief fietsroutenetwerk)? Op welke manier kunnen we groene stapstenen en de groenblauwe netwerken bestendigen en versterken, tot in het hart van de dorpskern?...

"Opgewekt Landschap" – deels ref. naar 'B'

Waar voorzien we energieke erven (E-hubs) en welke actoren vormen hierbij de spil? Welke mogelijkheden creëren de Local Energy Communities voor landbouwers? Op welke manier kunnen we de groenblauwe netwerken in de open ruimte versterken? Hoe helpen we startende landbouwers met vraagstukken rond beschikbare landbouwgronden en innovatieve infrastructuur? En welke kansen biedt de koppeling met korte keten en/of biologische landbouw?...

"Water"

Beleving en buffering: inzetten op moerassen, bronnen en erosie maatregelen

“Ambassadeurs van het Pajottenland”

Hoe implementeren we akkervolgels, kamsalamanders, eikelmuizen, steenuilen,... in het landschap?

Focus op biodiversiteit van paardenweiden en acties met het Brabants trekpaard.

- Promotor: Klimaatpunt vzw en/of Regionaal Landschap P&Z

- Copromotoren en partners: gemeenten, landbouwers, dorpsbewoners, e.a.

Ter info: Koppelen (of opdracht van) aan mogelijk Landschapspark ‘Boerenlandschap Pajottenland’ en ‘Opgewekt Pajottenland’.

D. P.O.I.'s in het Pajottenland ‘Landmark Pajottenland’

Herne heeft haar landschapskubussen, Gooik is de parel van het Pajottenland, Lennik heeft het Kasteel van Gaasbeek, enz... Elke gemeente kan en zou kunnen scoren door bepaalde elementen toe te voegen in het landschap; bv. parels in Gooik, grote wijn- of geuzefles in het landschap waar je naar boven kunt klimmen en van het uitzicht kunt genieten, baken in Lennik, heksen in Bever, Groene Oase in Ternat,...

- Promotor: een participerende gemeente (naar analogie van LEADER-projecten Mobipunten, Pajotse Toerismepunten) via een intergemeentelijke samenwerking = regie door bv. Haviland

- Copromotoren en partners: gemeenten, Regionaal Landschap P&Z, particulieren, verblijfstoerisme, (fiets)café's, e.a.

E. Boeren- en jaarmarkten

Herne en Sint-Pieters-Leeuw kennen één der grootste jaarmarkten van het land. Maar ook boerenmarkten zijn allen vertegenwoordigd in het Pajottenland. Deze traditie dient behouden en versterkt te worden d.m.v. impulsen: Aankoop van gezamenlijk materiaal, evenementen en logistieke steun, aanbieden en bevorderen van streekproducten, boerenmarkten samenbrengen en mogelijk vermeerderen (idee te Kattem), 24/24 7/7- aanbiedingen via streekautomaten, ‘den boer op’ met een mobiele kinderboerderij (bv. JoLi-hoeve, MPI Levenslust,...),...

- Promotor: vzw Ambassadeurs van het Pajottenland of Straffe Streek

- Copromotoren en partners: gemeenten, landbouwers, e.a.

Ter info: Reeds in 2006 werd de CVBA machinerij MARKvallei opgericht die nu een zeer goede werking kent met een zeer uitgebreid aantal machines en waar er momenteel meer dan 30 landbouwers coöperant zijn.

F. Een lokaal diensten- en/of gemeenschapscentrum

Onze regio kent heel veel expertise. Deze zit vaak verspreid. Door een vaste locatie kan je deze ontsluiten: Met diensten naar de burger gaan, studiecetrum (*openbare ruimte*) – historisch uitzicht bewaren, inzetten op polyvalente ruimtes, focus op kwetsbare groepen en kinder- en ouderenopvang, ondersteuning van verenigingen, buurt met elkaar verbinden via opwaardering van o.a. buurthuizen, sociale economie koppelen aan een project (bv. *Okkernoot te Herne, Babytheek van Galmaarden-Bever-Herne en Lennik*), e.a. → diensten met elkaar verweven en dicht bij de burger brengen.

- Promotor: een participerende gemeenten (naar analogie van LEADER-projecten Mobipunten, Pajotse Toerismepunten) via een intergemeentelijke samenwerking = regie door bv. Haviland

- Copromotoren en partners: gemeenten, landbouwers, e.a.

G. Jeugdverblijven in het Pajottenland

Nood aan uitbreiding van jeugdlocatie (chiro, scouts, KLJ,...) naar jeugdverblijfplaats. Streven naar multifunctioneel gebruik; maar niet altijd even gemakkelijk. Kleinschalige projecten (buurtparochies, leegstaande gebouwen, openstaande gronden). E.a.

- Promotor: Jeugdregio Pajottenland

- Copromotoren en partners: aangevuld met gemeenten Roosdaal, Ternat en Sint-Pieters-Leeuw, (jeugd)verblijven, kerkfabrieken, e.a.

Komen er in de loop van de programmaperiode nieuwe ideeën voor koepelprojecten dan doorlopen die dezelfde procedure.

5.1.3.3. Standaardprojecten

Voor standaardprojecten worden er thematische oproepen gelanceerd i.r.t. de strategie van onze lokale ontwikkelingsstrategie. Iedereen kan/mag een projectvoorstel indienen.

5.1.3.4. Samenwerkingsprojecten

Het VMC organiseert een specifieke oproep tot het indienen van voorstellen voor samenwerkingsprojecten.

De LAG moet daarvoor samenwerkingsprojecten opzetten met andere Leadergebieden voor het bereiken van één of meerdere doelstellingen uit de eigen LOS. Die samenwerkingsprojecten kunnen interterritoriaal of transnationaal zijn. Voor interterritoriale samenwerkingsprojecten is er samenwerking tussen LEADER-gebieden binnen België. Transnationale samenwerking kan plaatsvinden tussen Europese LEADER-gebieden, of met andere gebieden binnen of buiten de EU met een soortgelijke methodologie als CLLD.

Elke LAG moet tijdens de looptijd van de programmaperiode minimaal één samenwerkingsproject (laten) uitvoeren in het buitenland of Wallonië. Er is telkens één coördinerende LAG die verantwoordelijk is voor de uitvoering van het project. Indien zij dit nodig acht, kan de LAG ook samenwerkingsprojecten laten uitvoeren door een promotor binnen het gebied.

De samenwerkingsprojecten worden goedgekeurd op basis van volgende criteria:

- de samenwerking bundelt de kennis en/of menselijke en financiële hulpbronnen uit de betrokken gebieden
- de samenwerking moet passen in de doelstellingen die de LAG in hun LOS hebben aangegeven en geeft invulling aan één of meerdere doelstellingen uit het LOS
- de samenwerking bestaat uit de uitvoering van een gezamenlijke actie met concrete resultaten
- de samenwerking realiseert een meerwaarde voor alle betrokken partners (schaalvoordeel, uitwisseling ervaringen, knowhow, ...).

De LAG Pajottenland+ kiest ervoor om te vertrekken vanuit de volgende mogelijke samenwerkingsprojecten gekoppeld aan mogelijke koepelprojecten (zie koepelprojecten).

Een samenwerkingsproject kan altijd ingediend worden in regie door het LAG-secretaariaat die in samenwerking met een andere LAG (binnen of buitenland) de basis legt. Na het voortraject kan er gekozen worden voor een (middenveld)organisatie, bestuur of andere die promotor wordt. LAG Pajottenland+ is altijd betrokken partij als promotor, copromotor of partner.

5.1.4. Voorkeur en verplichtingen

De voorkeur gaat uit naar projecten die worden ingediend door meerdere partners, liefst vanuit verschillende sectoren, en indien mogelijk, naar gemeentegrensoverschrijdende projecten.

Investeringsprojecten kunnen binnen een eigen gemeente; maar bij dienstverleningsprojecten moeten minstens 2 gemeenten verplicht participeren (of door een organisatie: minstens 2 gemeenten moeten betrokken zijn). Bij deze is een dienstverleningsproject op het grondgebied van 1 gemeente niet mogelijk.

5.2. Vereenvoudigde kostenopties (VKO's)

Waarom

Vereenvoudigde kostenopties verminderen de administratieve lasten voor de begunstigen (promotoren) en beheerders (LAG-secretariaat en VLM). Door de toepassing ervan moeten bepaalde uitgaven niet meer apart verantwoord worden.

Keuzes die Pajottenland+ maakt

Een uitgebreide versie van de mogelijke VKO's zal uitgewerkt worden bij goedkeuring van de LOS. De VKO's zullen afhankelijk van het project toegewezen of afgekeurd worden. Pajottenland+ kijkt in eerste instantie naar de administratieve vereenvoudiging en legt geen beperkingen op de VKO's. Wel is een gegronde duiding bij personeelskosten nodig.

5.2.1. Investeringsprojecten

5.2.1.1. Forfaitaire financiering voor indirecte kosten

Een forfaitaire financiering van 7% wordt toegepast op de subsidiabele directe kosten voor indirecte kosten (of overheadkosten).

Kosten die moeilijk aan een activiteit zijn toe te schrijven hoeven achteraf niet te worden bewezen.

5.2.1.2. Forfaitaire financiering voor personeelskosten

Een forfaitaire financiering van 20% wordt toegepast op de subsidiabele kosten met uitzondering van de subsidiabele personeelskosten om de subsidiabele personeelskosten te financieren. Om overfinanciering te vermijden moet het aandeel personeelskosten in de projectaanvraag en -begroting transparant worden gecommuniceerd.

Alle kosten zoals investerings-, werkingskosten en externe prestaties worden verantwoord; enkel personeelskosten hoeven achteraf niet te worden bewezen. Bijdrage in natura sluit de LAG van Pajottenland+ uit.

5.2.1.3. Eenheidsprijzen voor investeringsprojecten in polyvalente gemeenschapsinfrastructuur

Pajottenland+ voorziet investeringsprojecten in polyvalente gemeenschapsinfrastructuur (bouw of renovatie) zoals dorpshuizen, jeugdlokalen, polyvalente zalen, ontmoetingsruimten, e.a.

De eenheidsprijs voor nieuwbouw is 1.300 euro per m². De eenheidsprijs voor renovatie is 1.550 euro per m². De eenheidsprijzen zijn exclusief btw. De prijzen worden geïndexeerd a.d.h.v. de ABEX-index.

Op basis van bouwtekeningen kan het aantal vierkante meters worden bepaald en de subsidie worden toegekend. De LAG heeft de mogelijkheid om een plafond op het totaalbedrag te leggen alsook de eenheidsprijs te verlagen. De investeringen zijn enkel mogelijk voor algemeen gemeenschappelijk belang. Afbraakwerken worden niet gesubsidieerd.

5.2.2. Dienstverleningsprojecten

5.2.2.1. Forfaitaire financiering van indirecte kosten

Een forfaitaire financiering van 15% kan worden toegepast op de subsidiabele directe personeelskosten om de indirecte kosten te financieren.

Kosten die moeilijk aan een activiteit zijn toe te schrijven hoeven achteraf niet te worden bewezen.

5.2.2.2. Forfaitaire financiering van overige kosten

Een forfaitaire financiering van 40% wordt toegepast op de subsidiabele directe personeelskosten om de overige subsidiabele kosten (directe en indirecte) te financieren. Om overfinanciering te vermijden moet het aandeel personeelskosten in de projectaanvraag en -begroting transparant worden gecommuniceerd.

Alle kosten zoals investerings-, werkingskosten en externe prestaties worden niet verantwoord; enkel personeelskosten moeten worden gespecificeerd. Bijdrage in natura sluit de LAG van Pajottenland+ uit.

Indien geen personeelskosten van toepassing worden alle kosten bewezen, uitgezonderd de kosten die de VLM uitsluit. Bijdrage in natura sluit de LAG ook uit.

5.2.3. Microprojecten als VKO

Bij microprojecten moeten de kosten (facturen en betaalbewijzen) niet bewezen worden. Doch vindt de LAG het belangrijk dat er steeds een gefundeerde en transparante begroting is.

5.3. Selectieprocedure

5.3.1. Projectideeën via projectinitiatie

Projectideeën kunnen altijd ingediend worden.

Initiatie betekent dat de LAG continue aandacht heeft voor het aantrekken en 'makelen' van goede projecten. Dat doen we al van bij de start eind '23 en werd reeds toegepast tijdens de stakeholdersbevragingen (o.a. Plusavonden najaar '22).

Daar binnen PDPOIV hier geruime tijd aan gespendeerd zal worden moeten er voldoende middelen voorzien beschikbaar zijn voor het LAG-secretariaat (zie financiering). Dit motiveert ook meteen waarom Pajottenland+ kiest voor een afname van 25% (voor het LAG-secretariaat) op het totaalbudget voor de uitwerking van de LOS. Er zal hierbij ook sterk samengewerkt worden met ambassadeurs/vrijwilligers.

5.3.2. Vooraanmelding

Een idee kan via een initiatie rijpen. De coördinator bekijkt met de indiener of het idee past binnen de lokale ontwikkelingsstrategie.

In deze fase worden ook LAG-leden en experts betrokken. Promotoren krijgen feedback vanuit het secretariaat en krijgen meer uitleg over de formele vereisten.

Een idee kan voorgesteld worden aan de LAG in samenspraak met de coördinator en voorzitter. Het idee dient in de volgende vorm reeds uitgewerkt te zijn: inhoudelijke beschrijving van ongeveer 10 zinnen, doelstellingen gekoppeld aan de LOS, projectplanning, financieel plan en mogelijke partners. Dit alles op 1 A4, max. 2 A4's. Leden van de expertengroep kunnen in deze fase ook deelnemen.

5.3.3. Pitchen anno 2023

Een idee toelichten hoeft niet altijd via een vergadering. De LAG kan er ook voor opteren om digitale sessies te organiseren waarbij de promotor zijn project kan voorstellen. Zo'n sessies kunnen opgenomen worden en herbekeken worden door LAG-leden die belet waren. Experts kunnen ook deelnemen aan zo'n digitale toelichting.

Om het pitchen gestructureerd te laten verlopen zal er via het draaiboek en andere communicatie deadlines gegeven worden om ideeën te kunnen pitchen. Dat geeft de LAG en het secretariaat de mogelijkheid om gestructureerd en overzichtelijk te werken.

5.3.4. Projectoproepen voor standaard- en koepelprojecten

In de vorige programmaperioden werd er telkens bij het begin van de programmaperiode een folder opgemaakt en verspreid. Er werden ook banners op publieke plaatsen omhoog gehangen en infosessies georganiseerd. Ook de gemeentebesturen en organisaties verspreiden de info via hun (digitale) kanalen. De pers werd ook aangemoedigd om 'oproepen' te lanceren.

Onder de noemer 1+1+1= 4 willen we onze eerste oproep koppelen aan de lancering van de nieuwe Lokale Ontwikkelingsstrategie én onze 20ste verjaardag. De organisatie hiervan is voor het najaar van 2023 of voorjaar '24.

We opteren voor thematische oproepen die (half)jaarlijks – naar gelang het budget – georganiseerd worden.

Het communicatieplan voor lancering van de LOS met een eerste thematische oproep én 20 jaar Pajottenland+ ziet er als volgt uit:

- Via de plaatselijke en regionale pers
- Via de 9 besturen (websites, sociale media, brightboards,...), (middenveld)organisaties,...
- Via haar eigen kanalen zoals de website www.pajottenland.be/plus, sociale media, nieuwsbrief, e.a.

5.3.5. Microprojecten (365/365)

Projectoproepen voor microprojecten zijn er niet. Deze kunnen ten allen tijde ingediend worden tijdens 3 rondes:

- ronde 1 (10 september – 9 januari) – effectieve start vanaf 10 april
- ronde 2 (10 januari – 9 april) – effectieve start vanaf 10 juli
- ronde 3 (10 april – 9 september) – effectieve start vanaf 10 december

Bij de lancering van de LOS wordt er aandacht geschonken aan het indienen van een microproject.

5.3.6. Samenwerkingsprojecten

Projectoproepen voor samenwerkingsprojecten zijn er niet en kunnen ten allen tijde ingediend worden. Ze doorlopen een andere procedure waarbij de LAG in overeenstemming met een andere LAG tot een project komen waarbij het VMC het project al dan niet goedkeurt.

5.3.7. Het idee, de oproep en indiening van een project

Het is belangrijk om een goed onderbouwd idee te hebben alvorens het project in te dienen. Pajottenland+ zet de komende jaren in op: "Van een goed idee naar een kansrijk project" via allerhande communicatie; waarbij een workshop niet mag ontbreken. De LAG laat zich hierbij begeleiden door experts geënt op de drie beleidsthema's.

Bij de stakeholdersbevestigingen van de afgelopen maanden ontving Pajottenland+ meerdere ideeën. Sommigen dienen nog aangescherpt te worden; anderen liggen klaar om als idee afgetoetst te worden en/of ingediend te worden. Sommige ideeën ressorteerden tot samenwerking en werden met elkaar gelinkt. Rekening houdende met het LEADER-principe 'samenwerking', besloot de LAG om

projectideeën te bundelen. Mogelijke indieners lieten aan Pajottenland+ weten graag op de hoogte gehouden te worden bij de lancering van de LOS.

De ideeën kunnen als zaadjes verder groeien tot een project waarbij mogelijk andere impulsen het project nog kunnen versterken.

Bij het indienen van een idee geeft de LAG volgende stimulansen mee:

- projectpromotoren gemeente overschrijdend samen laten werken
- reeds in de vorige LOS was er sprake van koepelprojecten waarbij lopende projecten zoals 'Pajotse Toerismepunten' en 'Sociale en levendige hoppinpunten' mooie voorbeelden zijn

Wanneer een oproep gelanceerd (zie eerder) wordt geeft de LAG duidelijk mee:

- Datum indiening project
- Datum goedkeuring project
- Datum start van het project (tussen d.d. en d.d.)

De tijdsperiode van oproep tot goedkeuring kan variëren in de tijd. Er wordt gestreefd naar een maximale doorlooptijd van 6 maanden.

Het officieel indienen van een project doe je via het 'E-Plattelandsloket' van de Vlaamse Landmaatschappij. Hierbij begeleidt de coördinator mogelijke (co)promotoren en/of partners om op een correcte en onderbouwde manier een project in te dienen. Hiervoor worden ook (online)cursussen georganiseerd door het LEADER-secretariaat van Pajottenland+ en de provincie Vlaams-Brabant.

Pajottenland+ zal voor de eerste keer in 20 jaar ook investeringsprojecten toelaten. Let op: hier dienen bij bepaalde projecten reeds vergunningen aanwezig te zijn bij het indienen van het project.

5.3.8. Ontvankelijkheid

De beheersdienst van de VLM keurt het project goed naar ontvankelijkheid. Indien het project onontvankelijk is, stopt de verdere procedure. Zo'n procedure neemt maximum 1 maand in beslag.

Er wordt gekeken naar: administratieve verplichtingen, financiële condities, aard van het project en statuut van de promotor.

5.3.9. Goedkeuring van het project

Wanneer het project ontvankelijk is bekijkt de expertengroep van LEADER Pajottenland+ of het een goed project is. De expertengroep maakt een advies op gericht aan de lokale actiegroep. Het advies is niet bindend.

5.3.9.1. De expertengroep

De expertengroep van Pajottenland+ bestaat uit deskundigen met een expertise van de plattelandsthema's en deskundigen met een multidisciplinaire focus. De expertengroep zal samengesteld worden na goedkeuring van de LOS binnen een LAG-vergadering die beslist of de organisatie binnen het LEADER-gebied Pajottenland+ zal gebeuren of in regie door de provincie Vlaams-Brabant. De focus ligt op inhoudelijke experts.

Eind '24 wordt de expertengroep geëvalueerd en kan er indien nodig een nieuwe expertengroep aangesteld worden in eigen regie of in regie door de provincie Vlaams-Brabant.

Experten richten zich tijdens hun beoordeling/bespreking op de volgende 4 criteria: haalbaarheid, duurzaamheid, innovatie, multisectoraal en geïntegreerd.

Pajottenland+ kiest ervoor om het beoordelingsdocument te classificeren met punten. Punten zijn het minst vatbaar voor discussie. De expertengroep geeft een advies aan de LAG. Het advies is niet bindend.

5.3.9.2. De LAG

De LAG Pajottenland+ bekijkt en oordeelt of het een goed LEADER-project is en volgt al dan niet het advies van de expertengroep. De LAG motiveert altijd waarom ze het advies van de expertengroep niet zou volgen. De motivatie wordt achteraf gepubliceerd op de website en kan publiekelijk worden geconsulteerd.

LAG-leden concentreren zich in hoofdzaak op de lokale context, strategie en actoren. Het gaat om de volgende 7 criteria: bijdrage aan de LOS, bereik en continuïteit, promotor en capaciteit, bottom-up, samenwerking, gebiedsgericht & innovatie.

Pajottenland+ kiest ervoor om het beoordelingsdocument te classificeren met punten. Punten zijn het minst vatbaar voor discussie.

Voor de goedkeuring van microprojecten bestaat er een versnelde procedure waarbij zowel experts als LAG-leden (binnen 1 vergadering) beslissen over al dan niet goedkeuring van een project.

Projectindieners die van de LAG een positieve of negatieve beoordeling kregen worden altijd gebriefd door de coördinator. Indien er voorwaarden vooropgesteld worden bij een goedgekeurd project zal de betrokkene deze aanpassen voor de start van het project.

De LAG kan tussen ontvankelijkheid en goedkeuring oordelen om een project aan te scherpen of te verbeteren zodat een tweede ronde mogelijk is binnen dezelfde procedure.

Een project kan starten ten vroegste bij goedkeuring en ten laatste na 100 dagen.

5.3.10. Voorwaarden

De LAG kan een project onder voorwaarden goedkeuren, op basis van eigen opmerkingen, of opmerkingen van de expertengroep. Een voorwaarde moet voldoende precies zijn, meetbaar, en mag geen wezenlijke wijzigingen van de aanvraag tot gevolg hebben.

5.3.11. Beoordeling

Voor de beoordeling vertrekt Pajottenland+ van de beoordelingsformulieren en documenten die via de Beheersdienst beschikbaar zijn gesteld.

Leden van de LAG die bij een projectaanvraag betrokken zijn, of die omwille van samenwerkingsverbanden bij een projectaanvraag betrokken zijn, nemen niet deel aan de bespreking, beoordeling en goedkeuring van de ingediende projectaanvraag. Dit gebeurt volgens de deontologische code.

De LAG beslist met een gewone meerderheid (uitgezonderd de voorzitter). Iedere beslissing moet steeds uitdrukkelijk gemotiveerd worden.

5.3.12. Gezamenlijk persmoment

Na bekendmaking aan de (co)promotoren worden de projecten op een persconferentie voorgesteld.

Belangrijk

De LAG van Pajottenland+ bepaalt het aantal (thematische) oproepen en de periode wanneer een oproep wordt gelanceerd aan de hand van de toegekende cofinanciering (per budgetjaar) en de toegekende beschikbare middelen (reserve).

In functie van transparantie is een publieke consultatie mogelijk van het verslag van de LAG, met daarin de beoordeling van de projecten. Het verslag zal aangeboden worden via de website www.pajottenland.be.

5.4. Opvolging projecten

Cofinanciering: bepaling en uitbetaling

De projectpromotor ontvangt van de coördinator de financiële voorwaarden en dient deze strikt te volgen. Deze voorwaarden worden opgenomen in de projectaanvraag en gecommuniceerd in de goedkeuringsbrief.

De projectpromotor volgt een aparte projectboekhouding en administratie conform de reglementering en de richtlijnen van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap en de Beheersdienst.

De coördinator controleert de declaraties in eerste lijn en stuurt dan door naar de Beheersdienst. De uitbetaling aan de projectuitvoerder gebeurt via het Betaalorgaan van de Vlaamse Overheid.

Inhoudelijke opvolging

Via declaraties wordt de LAG op de hoogte gehouden van het inhoudelijke, administratieve en financiële.

Een promotor kan door de LAG opgeroepen worden om een tussentijdse evaluatie voor te stellen op een vergadering. De LAG kan ook opteren dat de coördinator en/of LAG-leden een bezoek brengen aan het project.

Bij het einde van een project wordt er gevraagd aan de promotor om het project te evalueren via een voorstelling op een LAG-vergadering.

Pajottenland+ heeft zich laten inspireren door het document en participatieproces van IDEA-consult in opdracht van de VLM.

6. Governance, monitoring en evaluatie

6.1. De lokale actiegroep

6.1.1. Samenstelling

De Lokale ActieGroep (LAG) is het sturingsorgaan van de LEADER-groep. In de vorige programma-perioden heette dat de Plaatselijke Groep (PG). De eerste PG is gestart in 2003.

31 leden maken deel uit van de huidige LAG. **9** afgevaardigden uit de lokale besturen, **2** uit de provincie Vlaams-Brabant, **1** samenwerkingsvorm, **17** uit (middenveld)organisaties en **2** experten. Hiermee voldoet de LAG van Pajottenland+ aan de voorwaarden dat de niet-publieke actoren meer dan 50 procent van het stemrecht hebben (nl. **11 publieke sector** en **20 niet publieke sector**). 2 personen uit de publieke sector hebben geen stemrecht binnen de LAG (voorzitter en gedeputeerde).

De voorzitter van Pajottenland+ alsook de gedeputeerde 'Plattelandsbeleid' vanuit de provincie Vlaams-Brabant zetelen als niet stemgerechtigden in de LAG.

In de vorige programmaperiode werd te weinig aandacht geschonken aan plaatsvervangers binnen de toenmalige PG. Binnen deze periode willen we aandacht besteden aan actieve participatie van LAG-leden. Indien een LAG-lid binnen een bestuur en/of organisatie belet is, laat hij/zij zich vervangen door een plaatsvervanger binnen het eigen bestuur of de eigen organisatie. Een expert kan zich niet laten vervangen; maar voorziet een mogelijke volmacht aan een (middenveld)organisatie of andere expert.

Op de LAG van 2 mei 2023 zagen we hiaten in vertegenwoordiging van jongeren binnen onze LAG. De komende weken en maanden wordt deze actieve betrokkenheid onderzocht via jeugdleden en -organisaties. Onderneemster Liesbeth Christiaens van de 'Natuurbelevingshoeve JoLi' zal ook later een beslissing nemen voor mogelijke participatie BINNEN de LAG; net alsook Frederiek De Kimpe van UNIZO die reeds lid is van LEADER Hageland+. Landschapsarchitecte (studente) Kimberly De Cock studeert begin '24 af en wil na haar stage van 6 maanden in Denemarken mogelijks toetreden tot de LAG. We kijken uit naar de rijkdom die ze – wat betreft landschapsinrichting – mee zal nemen. Kimberly was nauw betrokken bij het traject van de 'Brabantse Wouden', dat meedingt naar een mogelijks Nationaal Park.

Kimberly vertelt

Binnen **de nieuwe LAG** treden – na 20 jaar – 2 besturen, 1 expert en 8 (middenveld)organisaties toe.

6.1.2. Aanduiding

De afvaardiging vanuit de openbare besturen gebeurt per legislatuur. Binnen de LEADER-periode '23-'27 is dat voor de jaren 2023-2024 en voor 2025-2027.

Voor de (middenveld)organisaties en experten gebeurt dat voor de gehele LEADER-periode, tenzij personen de organisatie verlaten.

Er wordt gekozen voor een brede weerspiegeling binnen het gebied met een evenwichtige verdeling van afgevaardigden uit de economische, ecologische, sociale, culturele en landbouwsector. Ondernemers – gekoppeld aan een organisatie – maken ook deel uit van de LAG. Expert(en) – die deel uitmaken – hebben ervaring en kennis van het gebied en/of de drie beleidsthema's.

Adviserende niet stemgerechtigde leden zijn altijd welkom op de LAG. Op de LAG van 2 mei 2023 werd unaniem – met meerderheid van stemmen – Frank Nevens verkozen als voorzitter van de LAG.

6.1.3. Leden

Publieke sector

- Gemeentebestuur Bever:
  - o Kristof Cattie
  - o *plaatsvervanger: ntb*
- Gemeentebestuur Herne:
  - o Frank Nevens *(zonder stemrecht; reden voorzitter LAG)*
  - o *plaatsvervanger: ntb*
- Gemeentebestuur Galmaarden:
  - o Ludo Van Paepegem
  - o *plaatsvervanger: ntb*
- Gemeentebestuur Pepingen:
  - o Greta Cochez
  - o *plaatsvervanger: ntb*
- Gemeentebestuur Gooik:
  - o Linda De Schutter
  - o *plaatsvervanger: ntb*
- Gemeentebestuur Lennik:
  - o Hendrik Schoukens
  - o *plaatsvervanger: Jo Massaer*
- Gemeentebestuur Roosdaal:
  - o Johan Linthout
  - o *plaatsvervanger: ntb*
- Gemeentebestuur Ternat:
  - o Geert De Feyter
  - o *plaatsvervanger: ntb*
- Gemeentebestuur Sint-Pieters-Leeuw:
  - o Marleen De Kegel
  - o *plaatsvervanger: Olivier Huygens*
- Provincieraad Vlaams-Brabant:
  - o Gunther Coppens *(zonder stemrecht; reden lid van het VMC)*
  - o Kris Poelaert
  - o *plaatsvervanger: ntb*
- Samenwerkingsvorm ZENDER: Hilke Arijs, *plaatsvervanger: Bea Van Steelandt*

Niet-publieke sector

- Economische sector:
  - o KiemKracht: Nathalie Saelens, *plaatsvervanger: Johan De Beule*
  - o Pajopower: Geert De Pauw, *plaatsvervanger: Dieter Bellemans*
  - o ACV Halle-Vilvoorde: Wim Vereeken, *plaatsvervanger: Bert Van Eesbeik*
- Sociale sector:
  - o Landelijke Gilden: Tim Kiekens, *plaatsvervanger: nvt*
  - o Ferm: Griet De Smet, *plaatsvervanger: Brigitte Van Malderen*
  - o Opbouwwerk Pajottenland: Bruno Moens, *plaatsvervanger: Tijs Boelens*
  - o Huis van het Kind: Annelore Pappaert, *plaatsvervanger: nvt*

- Ecologische sector:
  - o Regionaal Landschap Pajottenland & Zennevallei: Alwin Loeckx, *plaatsvervanger: Mieke Vercrijssse*
  - o Klimaatpunt: Reindert De Schrijver, *plaatsvervanger: Hendrik Ballegeer*
  - o Boerennatuur: Joost-Pim Balis, *plaatsvervanger: Geert Heremans*
  - o Natuurpunt Pajottenland & Zennevallei: Daniël Van De Gucht, *plaatsvervanger: Hans Lanckriet*
- Culturele sector:
  - o Toerisme Vlaams-Brabant: Koen Craenen, *plaatsvervanger: Lieselot De Cleyn*
- Landbouwsector:
  - o Machinerie: Joris Claeys, *plaatsvervanger: Patrick Mertens*
  - o Boerenbond: Lien Vandebroeck, *plaatsvervanger: nvt*
- Plattelandsondernemers:
  - o Coöperatie Lekkers uit het Pajottenland: Willy De Ville, *plaatsvervanger: nvt*
  - o Ambassadeurs v.h. Pajottenland: Ilse Dewaelheyns, *plaatsvervanger: Stijn Heylens*
  - o Straffe Streek: Joke Gilles, *plaatsvervanger: Daan Vanhorenbeek*
- Experten:
  - o Michel Doomst
  - o Hans Torrekens

In bijlage 7 geven we meer achtergrond bij de organisatie/het bestuur en de persoon.

6.1.4. Juridische structuur

Pajottenland+ is sinds 2003 een vereniging zonder winstoogmerk. De laatste statuten (zie bijlage 8) werden gewijzigd en neergelegd begin '23.

Naast alle leden van de LAG zetelen er ook nog andere organisaties in de algemene vergadering (AV) van Pajottenland+ vzw. Elke organisatie, bestuur of persoon die lid wenst te worden van Pajottenland+, zal na goedkeuring op de AV, kunnen toetreden tot de vzw.

6.1.5. Werking

De LAG als motor voor de ontwikkeling van de strategie

De afgelopen 20 jaar werd er gewerkt aan een dynamisch Pajottenland. Binnen de LEADER-periode 2000-2006 (PDPOI) ontstond in 2003 LEADER Pajottenland+. In 2005 werd er geschreven aan de strategie voor 2007-2013 (PDPOII). Op het einde van de tweede programmaperiode werd eind oktober '14 de derde LOS ingeleid (PDPOIII); om uiteindelijk in '21, '22 en '23 aan een nieuwe ontwikkelingsstrategie te schrijven (PDPOIV).

Om de ontwikkelingsstrategie uit te voeren en gelijktijdig te evalueren, heeft de LAG – in combinatie met vorige programmaperioden – een evaluatiesysteem uitgewerkt (zie monitoring en evaluatie), waarbij we de goede ideeën en tools uit het verleden graag meenemen en versterken.

De leden van de LAG komen +/- tweemaandelijks samen.

De taken van de LAG zijn:

- Het uitvoeren en evalueren (mogelijks bijsturen) van de lokale *ontwikkelingsstrategie (hierbij zal steeds rekening gehouden worden met de richtlijnen die de Europese en Vlaamse Leader-instanties nog zullen uitvaardigen)*

- Selecteren van projecten die in aanmerking komen voor cofinanciering en opvolging begroting/financiering
- Evalueren van de werking

De beraadslaging van de LAG gebeurt bij voorkeur met een consensus. Bij geen consensus wordt er gestemd. De voorzitter – als moderator – stemt niet mee en stelt zich op als neutraal persoon. Elk effectief lid heeft één stem.

De LAG-leden kennen het gebied goed en zijn vertrouwd met de werking. Nodige opleidingen worden voorzien indien LAG-leden zich willen verdiepen.

Via een peter/meter-schap volgt een LAG-lid (of meerdere LAG-leden) een project op en koppelt dit is samenspraak met de coördinator terug op de LAG-vergaderingen. Ze staan ook mee in voor het ruim verspreiden van de informatie van LEADER Pajottenland+ binnen de streek. Zij kunnen hiervoor zowel hun eigen netwerk als hun communicatiemiddelen inzetten.

De deontologische code zegt dat LAG-leden die betrokken zijn als promotor of copromotor binnen een project de vergadering verlaten bij goedkeuring en/of mogelijke evaluatie van het desbetreffende project.

De LAG komt samen op de hoofdzetel van Pajottenland+; maar kan ook opteren voor een andere plaats binnen het LEADER-gebied. Zo kan een vergadering bv. gekoppeld worden aan een plaatsbezoek van een promotor van een project (bv. in zaal Familia binnen het LEADER-project 'Dorpsproject Familia' of op een rustplek in het gebied, enz...).

Het LAG-secretariaat en de coördinator

Tijdens de LEADER-periode ondersteunt het secretariaat (= werking LAG), met als uitvoerende kracht de coördinator, de lokale actiegroep bij de uitvoering van de lokale ontwikkelingsstrategie.

Het secretariaat – tevens de locatie waar de coördinator wordt tewerkgesteld – is op het Provinciaal Plattelandscentrum Peerenbosch, Molenstraat 26, 1760 Roosdaal. De coördinator, Robrecht Geeroms, werd in 2019 aangesteld door de toenmalige plaatselijke groep van Pajottenland+. Hij zorgt ervoor dat alle verbintenissen en opdrachten van de LAG tegenover de projecten en de promotoren enerzijds, en tegenover de provincie Vlaams-Brabant, de Vlaamse Overheid en de Europese Gemeenschap anderzijds, vlot en stipt verlopen, zowel administratief als financieel.

De taken van de coördinator zijn:

- Administratieve ondersteuning geven aan de werking van de LAG
- Inhoudelijke en technische opvolging van de LOS en LAG
- Is het aanspreekpunt voor de leden van de LAG, de project(co)promotoren/partners, openbare besturen, (midden)veldorganisaties, inwoners van het LEADER-gebied, experts,...
- Organiseert LAG-vergaderingen (voorbereiding, nazorg via een accurate verslaggeving) i.s.m. de voorzitter van de LAG Pajottenland+: opmaak agenda i.k.v. nog goed te keuren projecten, lopende projecten, afgesloten projecten, opvolging LOS, oproepen,...
- Organiseert andere vergaderingen, workshops, infosessies, e.d.
- Heeft op regelmatige basis overleg met de openbare besturen (bv. burgemeestersoverleg), de provincie Vlaams-Brabant (bv. kabinetsoverleg), de betrokken diensten van de Vlaamse overheid (bv. LAG-coördinatorenoverleg), (midden)veldorganisaties (bv. overleg streekorganisaties), experts, e.d.
- Verzorgt de communicatie over LEADER naar de inwoners uit de streek

- Helpt in het tot stand komen van een gedragen ontwikkelingsvisie/strategie en koppelt deze terug met de waarden die Pajottenland+ vooropstelt
- Helpt als projectmakelaar organisaties, besturen, particulieren, vennootschappen,... d.m.v. het detecteren en adviseren op projectvoorstellen/ideeën
- Volgt de provinciale, Vlaamse en Europese ontwikkelingen m.b.t. het plattelandsbeleid op de voet
- Heeft de juiste skills om te enthousiasmeren en de taak om te dynamiseren en draagt het directe contact met de burger hoog in het vaandel
- Is betrokken bij de uitbouw van interregionale en transnationale projecten en overlegrondes
- Controle van projecten die door de beheersdienst van de VLM worden opgelegd en gedelegeerd

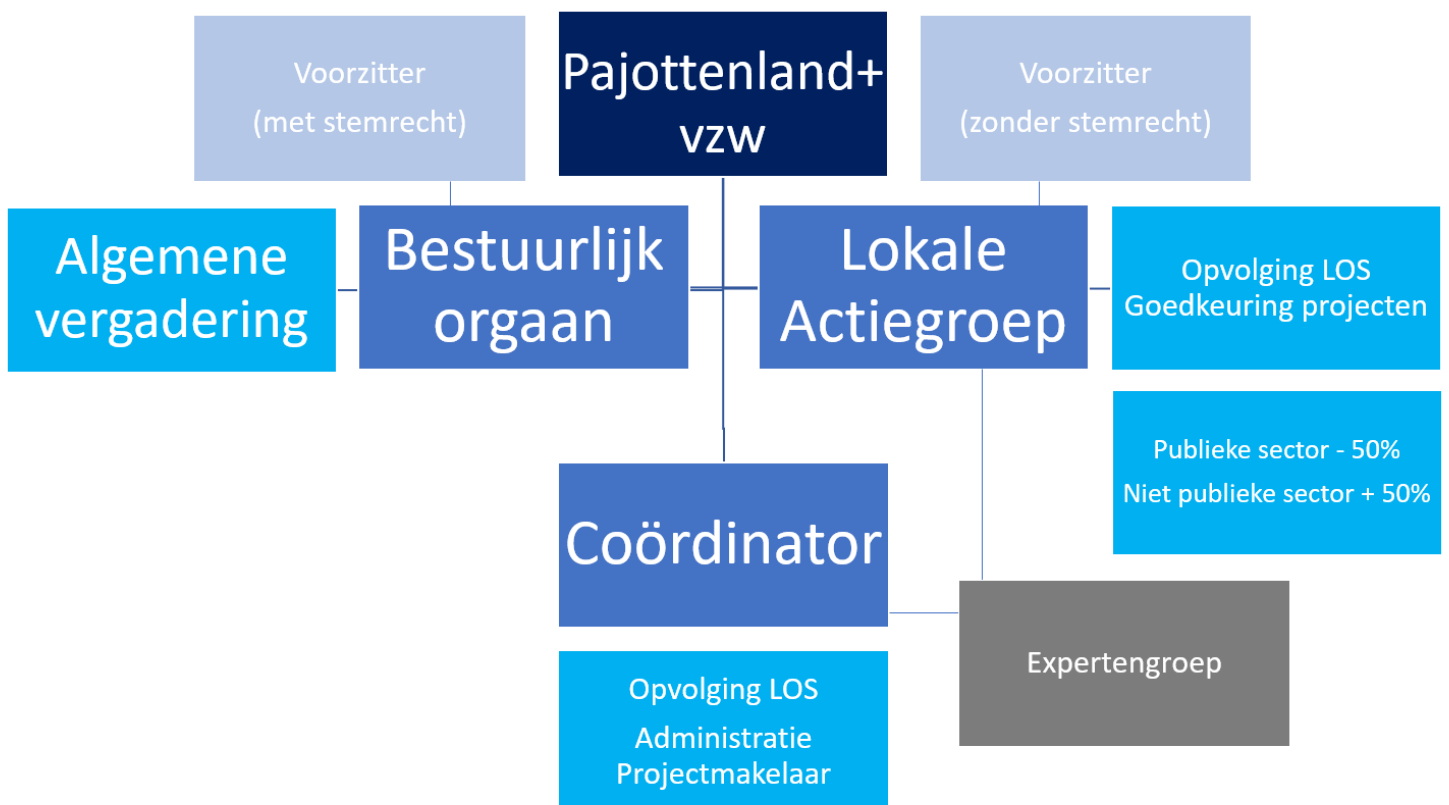
Voor de LAEDER-periode 2023-2027 voorziet Pajottenland+ in 25% van het toegekende budget voor het LAG-secretariaat en zet maximaal in op 1VTE personeelsbezetting.

De algemene vergadering en het bestuurlijk orgaan

De algemene vergadering van Pajottenland+ komt minstens 1 keer per jaar samen. Hierin zitten alle LAG-leden maar ook externe organisaties en experts. Zij belichamen de taken van een vzw-structuur en keuren o.a. het jaarverslag, financieel verslag e.a. van de vzw Pajottenland+ goed.

Het dagelijks bestuur telt 5 personen (zie statuten) en komt in samenspraak met de coördinator minstens 2 keer per jaar samen. Zij bereiden o.a. de algemene vergadering voor en waken over de vzw Pajottenland+. De voorzitter van de vzw – en tevens ook de voorzitter van de LAG – bereid samen met de coördinator de LAG-vergadering voor.

Organigram

Vormingen

De LAG-leden en de coördinator kunnen vormingen volgen om:

- de structuur te professionaliseren
- zich te verdiepen in een bepaalde materie/thema parallel met de vooropgestelde thema's
- zich administratief bij te scholen zoals: de wet op de overheidsopdrachten, communicatie,...
- de nodige vormingen georganiseerd door de VLM, het VRN en andere Vlaamse, provinciale of Europese organen
- het opvolgen van de provinciale, Vlaamse en Europese ontwikkelingen m.b.t. het plattelandsbeleid
- enz...

De coördinator geeft ook de volgende vormingen aan LAG-leden en/of (co)promotoren/partners:

- hoe maak ik een goed LEADER-project: "van idee tot project"
- hoe declareer ik
- op maat
- enz...

6.2. Monitoring en evaluatie

Monitoring

Voor de monitoring zal Pajottenland+ zich baseren op de concrete punten die de projectuitvoerder op het projectaanvraagformulier heeft ingevuld. Ook de monitoringtabellen die vanuit de overheid worden aangereikt, komen aan bod. Dit is het basisvoorstel voor de monitoringprocedure. Pajottenland+ gaat dit voorstel binnen de komende zes maanden na goedkeuring van de aanvraag tot LEADER-gebied verder evalueren en indien nodig aanpassen en/of verfijnen.

Evaluatie

1. Evaluatie van projecten

De goedkeuring gebeurt, rekening houdende met de optie dat de cofinanciering herroepbaar is door de LAG, en dit in geval van een slechte evaluatie door de LAG, of in geval van een slechte bijsturing door de projectuitvoerder(s). De LAG zal dit opnemen in het aanvraagformulier en in de goedkeuringsbrief. Het toepassen van een peter- en meterschap per project heeft een meerwaarde. Het was de vorige programmaperiode de bedoeling te implementeren, maar werd niet toegepast. Binnen PDPOIV willen we hier werk van maken. De LAG zal telkens bekijken wie hiervoor de meest geschikte peter of meter is, en deze persoon vragen om die taak op zich te nemen. De coördinator al dan niet samen met de peter of meter, brengt halverwege de projecttijd een bezoek, of vraagt de promotor een stand van zaken voor te leggen op de LAG-vergadering. Ook een combinatie van beiden is mogelijk.

2. Rapportering aan de LAG

De projectuitvoerder bezorgt de LAG zesmaandelijks een voortgangsverslag (uitgezonderd voor microprojecten). Dat maakt deel uit van de declaratieprocedure. Aan de hand van dat voortgangsverslag kan de coördinator het project bezoeken, en indien nodig, dit tussentijds rapport met zijn verslag op de LAG agenderen.

3. Uitvoeringscontrole

De coördinator doet per project minstens één plaatsbezoek. De LAG – via peter of meter – bezoekt ook minstens één keer het project tijdens de projectperiode. Van projectbezoeken wordt verslag uitgebracht op de LAG, dit ter controle van de uitvoering van het project. Van deze bezoeken wordt een controleverslag opgemaakt, ter goedkeuring door de LAG. De LAG kan ten allen tijde en onaangekondigd de coördinator vragen om een plaatsbezoek aan een project te brengen, om de vooruitgang van het project te toetsen. De LAG beoordeelt ieder project op grond van het controleverslag van de coördinator of van de LAG-leden (peter of meter) en kan beslissen om de eerder goedgekeurde LEADER-steun op te zeggen of op te schorten én mogelijks eventueel terug te vorderen (deels of volledig). Hiervoor moeten meer dan 50% van de LAG-leden de vergadering bijwonen en moet twee derden van de aanwezige leden zich akkoord verklaren met dit voorstel. Op basis van deze beslissing kan de LAG, eenzijdig het project beëindigen.

4. Evaluatie van de LAG, projecten en LOS

Bij de goedkeuring van een project wordt gelijktijdig een projectkost en maximale subsidie toegekend. De LAG beschikt over indicatoren om de aanpak van het project te evalueren.

Via een helicoptervisie worden de financiële resultaten jaarlijks (via budgetjaren) opgevolgd. Er wordt gekeken naar de financiële spreiding tussen openbare besturen en andere projectuitvoerders. De balans dient met een evenwichtigheid gecontroleerd te worden waarbij voor investeringsprojecten enkel de focus zal liggen op investeringen binnen de 6 plattelandsgemeenten en de plattelandsdeelgemeenten van Roosdaal, Ternat en Sint-Pieters-Leeuw. Dienstverleningsprojecten met een beperkte investering kunnen over het gehele gebied.

Bij het financiële aspect is het mogelijk dat de LAG tijdens PDPOIV middelen uit andere bronnen kan betrekken voor één of meerdere van de acties en/of de thema's. De LAG adviseert de promotoren om ook elders middelen te zoeken i.r.t. de mogelijkheden en wat de wet voorschrijft (opgelet voor dubbelfinanciering).

In 2006 hield Pajottenland+ een zelfevaluatie onder leiding van de Activeringscel van Leader+ Vlaanderen. Voor deze vergadering werden alle leden van de koepel Pajottenland+ aangeschreven, alle leden van de toenmalige PG en een reeks bewoners uit de regio die via hun job of uit interesse dagelijks met de streek begaan waren. In 2012 organiseerde LEADER Pajottenland+ opnieuw een evaluatiemoment, onder leiding van plattelandsexpert Karel Lhermitte en Eva Roeykens, plattelandscoördinator bij de dienst Europa van de provincie Vlaams-Brabant.

Binnen de overgangperiode '21-'22 liet Pajottenland+ een interne audit uitvoeren door CCConsult. De audit vond plaats tussen september '21 en februari '22. Een grondige aanpak naar professionalisering en een vooruitblik naar de nieuwe programmaperiode was de rode draad.

De LAG zal eind 2024 een tussentijdse evaluatie organiseren geënt op de visie, missie, SWOT-analyse, projecten, e.d.

Gelet op een nieuwe bestuursperiode voor de gemeenten en provincie Vlaams-Brabant, zal in het voorjaar van '25 de LAG een heropfrissing van de Lokale Ontwikkelingsstrategie organiseren i.r.t. mogelijks nieuwe afgevaardigden van de gemeente- en/of provinciale besturen.

Ook in 2027 zal de LAG een evaluatie organiseren met een vooruitblik naar een mogelijks nieuwe programmaperiode.

6.3. Communicatie

We schreven het al... “De afgelopen jaren zette Pajottenland+ in op een breed spectrum van communicatie.”

De LAG zal bij de opstart, projectoproepen, lancering van nieuwe LEADER-projecten, eigen deelname aan mogelijke samenwerkingsprojecten, e.a. alle kansen te baat nemen om hierover te communiceren via de eigen kanalen (www.pajottenland.be, sociale media, nieuwsbrieven), gemeentebesturen, (midden)veldorganisaties, het streekmagazine ‘PenZine’, (digitale) pers, e.a.

We vragen aan de projectuitvoerders ook te communiceren via eigen en andere kanalen.

De gemeentebesturen blijven een sterke schakel voor de verspreiding van oproepen e.a. Ze doen dit vaak via hun eigen website, nieuwsbrieven of sociale media. Maar ook de Brightboards die aangekocht werden binnen PDPOIII blijven inzetbaar voor communicatieve doeleinden.

Pajottenland+ kiest voor een verkorte en transparante ‘doe-het-zelf’-LOS voor de burger. Bij de lancering van de LOS en eerste oproep zal deze digitale en gedrukte versie beschikbaar zijn. We trachten het drukwerk in te perken de komende periode en meer in te zetten op digitale verspreiding. Doch blijft drukwerk – in balans – nog nodig, maar zal hiervoor in eerste instantie kijken naar de gemeenten (infoblaadjes), het streekmagazine ‘PenZine’, e.a.

Den boer op

Pajottenland+ wil gebruik maken van plaatselijke (goed draaiende) evenementen zoals jaar- en boerenmarkten, dorpsfeesten, e.a. om de lancering van de LOS en de eerste oproep en het brede publiek kenbaar te maken. De LAG gaat hiervoor in overleg met de 9 gemeenten om te bekijken welk evenement interessant is om te participeren én op welke manier (infostand, forum, projectcafé’s,...).

We willen inspireren via voorbeeldprojecten en mensen samenbrengen. Belangrijk is het actief betrekken van de LAG-leden en experts in contactmomenten met potentiële promotoren. Dat kan via LAG-vergaderingen, maar ook gewoon tussen pot en pint, op een bijeenkomst,...

Het event ‘20 jaar Pajottenland+’ zal de lancering van de LOS en de eerste oproep ook in the picture zetten en dit via 1 dag in ’23 (najaar: officieel moment) én 1 dag in ’24 (lente-zomer: nog uit te werken = brede publiek vanuit gemeenten en organisaties).

Voor de communicatie van ‘20 jaar Pajottenland+’ zal er ook samengewerkt worden met de regionale pers.

Communicatie door projectuitvoerders

Pajottenland+ legt de projectuitvoerders op om bij hun communicatie een banner te gebruiken waarin de voorgeschreven logo’s en bijhorende tekst worden gebruikt. Vanzelfsprekend past ook de LAG dit principe toe. De voorschriften en wijze van communiceren door de projectuitvoerder wordt vermeld in de LEADER-projectaanvragen en in de goedkeuringsbrieven en is conform met wat Europa vooropstelt. We adviseren om de publicatie aan de LAG-coördinator door te sturen alvorens te verspreiden.

Hoe kijkt men als buitenlander naar het Pajottenland?

7. Financieel plan

Binnen het LEADER-gebied Pajottenland+ wordt maximaal 65% overheidssteun toegekend op de totale effectieve projectkost. De overige middelen (min. 35%) wordt gegenereerd uit private of gemeentelijke middelen. De promotor van het project voorziet minstens 15% financiering van de totale projectkosten. Andere Europese of Vlaamse middelen komen niet in aanmerking voor de eigen bijdrage.

De subsidies worden via het Vlaams Betaalorgaan aan de begunstigde (promotor) betaald. De effectieve betaling gebeurt op basis van declaratiedossiers (nadat kosten al betaald zijn). De promotor moet in staat zijn de middelen eerst zelf voor te schieten.

De verdeling van de middelen tussen de drie beleidsthema's is indicatief en kan tijdens de beleidsperiode worden aangepast. Op de LAG van 28 maart '23 werd de oefening gemaakt voor de verdeling de geldelijke middelen.

Projectideeën zijn de basis en kunnen leiden tot projecten binnen het LEADER-gebied Pajottenland+. Pajottenland+ kiest om maximum 25% van de middelen in te zetten voor het LAG-secretariaat met een minimum van 408.250,00 euro (vast deel). Motivatie: extra inzet op projectmakelaarschap, expertise bij (streek)organisaties/partners, e.a. en communicatie bij lancering nieuwe lokale ontwikkelingsstrategie/oproepen.

Begroting 2023-2027

	2023 (*)	2024	2025	2026	2027	2028 (**)	2029 (**)	TOTAAL
Projectmiddelen								
Koepel-, micro-, reguliere projecten	€ 280.489,15	€ 280.489,15	€ 255.489,15	€ 230.489,15	€ 230.489,14			€ 1.277.445,74
Samenwerkingsprojecten (waarvan min. één i/h buitenland)			€ 25.000,00	€ 50.000,00	€ 50.000,00			€ 125.000,00
LAG Secretariaat	€ 41.439,37	€ 82.878,78	€ 83.878,78	€ 84.878,66	€ 85.700,00	€ 50.000,00	€ 27.057,48	€ 455.833,07
Totaal	€ 321.928,52	€ 363.367,93	€ 364.367,93	€ 365.367,81	€ 366.189,14	€ 50.000,00	€ 27.057,48	€ 1.858.278,81
	(*) start vanaf 1 juni 2023					(**) overgangsjaren		
Projectmiddelen	Publiek (43%)	Publiek (28,5%)	Publiek (28,5%)	Privaat en/of gemeente				
Koepel-, micro-, standaardprojecten	Europa	Vlaanderen	provincie					
1. Innovatieve en duurzame lokale landbouwproductie en -afzet, en valorisatie van biomassa-resten	35%	€ 447.106,01	max. 65%	€ 156.487,10	min. 35%			
2. Leefbare en levendige dorpen	35%	€ 447.106,01	max. 65%	€ 156.487,10	min. 35%			
3. Biodiversiteit en landschapskwaliteit	30%	€ 383.233,72	max. 65%	€ 134.131,80	min. 35%			
Samenwerkingsprojecten	Publiek (43%)	Publiek (28,5%)	Publiek (28,5%)	Privaat en/of gemeente				
	Europa	Vlaanderen	provincie					
1. Innovatieve en duurzame lokale landbouwproductie en -afzet, en valorisatie van biomassa-resten	35%	€ 43.750,00	max. 65%	€ 15.312,50	min. 35%			
2. Leefbare en levendige dorpen	35%	€ 43.750,00	max. 65%	€ 15.312,50	min. 35%			
3. Biodiversiteit en landschapskwaliteit	30%	€ 37.500,00	max. 65%	€ 13.125,00	min. 35%			

Het LAG-secretariaat verwijst acties of projecten die niet passen binnen het GLB SP '23-'27 graag door naar andere kanalen om financiële middelen te genereren. Dubbele financiering blijft uiteraard uitgesloten. Voorbeelden hiervan zijn: strategisch project 'Opgewekt Pajottenland', mogelijk landschapspark 'Boerenlandschap Pajottenland' (*uiteindelijk niet ingediend: zie toch bijlage 3*), fondsen zoals 'Koning Boudewijn', 'CERA-...', investeerders, diensten binnen de provincie, provinciale landbouwkamer, Straffe Streek, e.a.

Indicatieve verdeling over kostenposten voor het LAG-secretariaat

	2023	2024	2025	2026
Personeel	€ 18.000,00	€ 58.000,00	€ 64.000,00	€ 67.000,00
Overhead 15%	€ 2.700,00	€ 8.700,00	€ 9.600,00	€ 10.050,00
Werkingskosten	€ 1.500,00	€ 2.500,00	€ 4.000,00	€ 4.000,00
Externe prestaties	€ 10.000,00	€ 19.583,07	€ 7.000,00	€ 7.000,00
	2027	2028	2029	Totaal
Personeel	€ 68.000,00	€ 40.000,00	€ 20.000,00	€ 335.000,00
Overhead 15%	€ 10.200,00	€ 6.000,00	€ 3.000,00	€ 50.250,00
Werkingskosten	€ 5.000,00	€ 2.000,00	€ 1.000,00	€ 20.000,00
Externe prestaties	€ 4.000,00	€ 2.000,00	€ 1.000,00	€ 50.583,07
Totaal				€ 455.833,07

- In 2023 zijn de uitgaven lager omdat voor PDPOIV ('23-'27) pas kosten ingediend kunnen worden vanaf 1 juni 2023. Er is ook nog een overlap met PDPOIII. Voor '24 is er nog een beperkte overlap met PDPOIII.
- In '23 en '24 liggen de externe prestaties hoger omdat we volop willen inzetten op communicatie van de nieuwe programmaperiode.
- De uitgaven dalen in de overgangsjaren '28 en '29 daar we dan vermoedelijk met middelen van een volgende programmaperiode zullen werken.
- Tijdens de jaren kunnen er verschuivingen plaats vinden tussen de verschillende posten.
- De verdeling van de personeelskost is berekend op 1VTE; waar ook rekening gehouden wordt met 0,9VTE, daar de coördinator wellicht de komende jaren nog ouderschapsverlof zal opnemen.

Financiering aan projecten

De LAG kan beslissen om een lagere cofinanciering van 65% toe te kennen aan projecten of onderdelen binnen het project. Er wordt van de promotoren altijd een minimale financiering van 35% verwacht.

Personeelskosten dienen billijk te zijn. Een promotor moet de personeelskost correct inschatten en verantwoorden in de begroting. Een project kan afgekeurd worden als de verantwoording niet transparant is of de personeelskost overdreven is.

Deze normen worden opgenomen in het 'projectdraaiboek' dat na goedkeuring van de LOS geïmplementeerd zal worden. De secretaris en de penningmeester fungeren als financieel coördinatoren van de werking en controleren de cofinanciering door de uitvoerders, en dat in samenwerking met de LAG-coördinator. De coördinator brengt regelmatig de financiële toestand op de LAG-vergaderingen. Dit is onder meer nodig bij de goedkeuringsrondes van de projecten. Tijdens de jaarlijkse algemene vergadering wordt de financiële toestand ook belicht.

Pijler I en pijler II

Het is niet mogelijk om projecten te financieren met middelen uit zowel Pijler 1 (*100% Europese financiering*) als Pijler 2 tegelijkertijd. Slechts één van de twee pijlers kan worden gebruikt voor de financiering van specifieke projecten.

Om dit proces efficiënt te laten verlopen, zullen de volgende stappen worden genomen:

- Bij elke projectoproep wordt geëvalueerd welke projecten exclusief gefinancierd kunnen worden met de beschikbare middelen uit Pijler 1, rekening houdend met het budget van Pijler I en de gevraagde cofinanciering.
- Enkel projecten met de link landbouw zullen geselecteerd worden en dit volgens de acties die in de LOS beschreven staan onder punt 2.2.1. Innovatieve en duurzame lokale landbouwproductie en -afzet, en valorisatie van biomassa-resten. Deze zullen met 'pijler I – middelen' uitbetaald worden tot de middelen op zijn. Nadien worden de middelen van 'pijler II' gebruikt.
- In de goedkeuringsbrief wordt expliciet vermeld dat het een project betreft met 100% Europese cofinanciering uit Pijler I.
- Er wordt een lijst bijgehouden van de gefinancierde projecten, inclusief het toegewezen budget, zodat op elk moment een overzicht kan worden verkregen van het beschikbare saldo van middelen uit Pijler I.
- Bij elke oproep wordt het saldo optimaal afgestemd op de gevraagde cofinanciering, totdat de middelen van Pijler I zijn uitgeput.

Want we schrijven graag verder aan

“Het verhaal van Pajottenland+”

We kunnen met het Pajottenland een heel eind mee in het verhaal van Vlaanderen omdat het landschappelijk en maatschappelijk vrij ongeschonden uit een eeuwenlange evolutie is gekomen: die authentieke landelijkheid bracht wijlen geograaf Henk Meert aan het denken rond een veel grotere samenhang tussen de centrale zes Bever, Herne, Galmaarden, Gooik, Lennik en Pepingen en een aantal verenigingen. Met hem waren we ervan overtuigd dat de zoektocht moest samengaan met het sprokkelen van geldelijke middelen om dat proces voldoende kracht te bezorgen.

Het speuren en overleggen bracht ons bij de Europese Leadermiddelen: de verbinding (“L” van *liaison*) tussen de acties die op plattelandsontwikkeling (*actions economie rurale*) zijn gericht. Leader wil plaatselijke groepen in de meest landelijke regio’s van Europa doen nadenken en werken rond de kansen die ze als plattelandsgebied specifiek kunnen benutten. De aanpak was er één die ons zeer genegen was: bottom-up, van onder uit, tussen en met de bevolking. Op 13 juni 2003 is die overeenkomst met Europa, Vlaanderen en de provincie geofficialiseerd. De “Plus” maakt direct duidelijk dat we hiermee een absolute meerwaarde aan ons gebied willen bieden.

INNOVATIEF en toch DOELMATIG

De middelen van Leader mogen niet gaan naar projecten die men als “regulier” kan bestempelen: wat gemeenten en verenigingen in hun dagelijkse werking invullen kan geen onderwerp van subsidie zijn. Het blijft een hele opgave om vernieuwende ideeën los te maken bij de bevolking en bovendien tot beklijvende resultaten te leiden. Wanneer voor de landbouw een “machinerie” voor hanteerbaar materiaal zorgde en de jeugdlokale subsidies voor verfraaiing verkregen waren die uitkomsten tastbaar, terwijl dat voor economische, ecologische of maatschappelijke nieuwe projecten naderhand minder duidelijk is. Wellicht moet de band tussen doelstelling en meetbare resultaten bij de startfase nog explicieter benoemd worden.

4 ASSEN, 3 SPEERPUNTEN

Elke beleidsperiode is samengegaan met een analyse van de sterkten en de zwaktes van de regio. Uiteindelijk heeft het geleid tot een viertal lijnen die doorheen de projecten werden getrokken:

- De plattelandseconomie versterken: de korte keten is in opgang en werd vaak met promotie versterkt. De bestaande boerenmarkten doen het zeer goed en verkoop op de boerderij groeit.
- Het welzijn op het platteland versterken: een aantal projecten waren wijkgericht en binnen welzijnsvoorzieningen is gepoogd de werking nog beter te integreren in de gemeenschap.
- Natuurbehoud en landschapsbeheer heeft zich vertaald in verschillende inrichtingsprojecten. Ook erfgoed zoals windmolens en watermolens hebben daarin de nodige aandacht gekregen.
- Het Pajottenland heeft enorm veel toeristisch-recreatieve troeven die nog onontgonnen zijn: uit de aanzet naar het uitbreiden van de aantrekkingspunten in de streek voor zachte recreatie is uiteindelijk de groep van Ambassadeurs van het Pajottenland ontstaan. In samenwerking met de toeristische dienst van de provincie moeten zij onze troeven op dat vlak stevig op tafel kunnen leggen.

De drie herkenbare speerpunten waar projecten kunnen aan opgehangen worden zijn geënt op het DNA van onze streek:

- Mensen komen graag genieten van onze streekgerechten en onze specifieke BIERsoorten: met wandelingen, fietstochten en promotie werden de producenten vaak in de kijker gesteld.

- Het was in 2019 precies 450 jaar geleden dat de wereldvermaarde BRUEGHEL in onze contreien overleed. We hebben een masterplan opgemaakt om Vlaamse middelen naar het Pajottenland te krijgen maar alle aandacht ging naar Gaasbeek en Dilbeek. Wij blijven onze streek koppelen aan het unieke werk van de kunstenaar die heel wat hoeken en kanten van bij ons in zijn doeken in beeld bracht.
- De traditie van de BOERENPAARDEN willen we blijven overeind houden: waar het kon hebben we de link gemaakt met het museum in Vollezele, maar het moet ook een breder signaal worden naar verbreding van de landbouw op Pajots terrein.

VERSTERKTE IDENTITEIT als streek

Door een hechtere samenwerking tussen 7 gemeenten (de werking werd naar Roosdaal uitgebreid) en een 30-tal streekverenigingen is er een Pajots gevoel van eenheid ontstaan dat de jaren voor 2020 toch veel minder sterk was.

Voor de besturen heeft de maandelijkse vergadering van de burgemeesters voor een betere doorstroming van informatie, wederzijds begrip en nauwer samenwerken gezorgd. De streekorganisaties komen vaak samen en versterken mekaar zoals bijvoorbeeld in het magazine Penzine. Wandpanelen, Pajotse borden, lespakketten voor de scholen en elektronische infoborden hebben zeker de naam en de beleving van Pajottenland als streek een stevige boost gegeven.

EIGENHEID als LANDELIJK gebied behouden en VERSTERKEN

Via Leader moeten we dankbaar en rationeel omgaan met de middelen die het plattelandsbeleid zal aanreiken, wellicht ook met wat accentverschuiving naar investeringen die een blijvender karakter geven aan onze inspanningen:

- De inwijkdruk vanuit de rand rond Brussel zal groter worden en dus de nood aan sociale herkenbare samenhang vergroten. Mensen doen beseffen in welke landelijke omgeving ze zijn komen wonen wordt een grote opdracht: benadrukken van die landelijkheid en zoeken naar wegen om hen daar actief bij te betrekken worden belangrijk.
- Onze regio mag niet achtergesteld worden in de groeiende mogelijkheden om “slimme dorpen” te worden: nagaan hoe we nieuwe technologieën op het platteland introduceren moet bij ons even intens zijn als in een stedelijke context.
- Natuur en landbouw zijn de twee hoofdrolspelers in de open ruimte. Ruimtelijke plannen hebben dat landelijk karakter wettelijk vastgelegd. De kwaliteit kan wel nog flink worden uitgediept en daar moeten agrarische activiteit en milieu mekaar nog beter vinden.
- Ook naar alternatieve en hernieuwbare energie kunnen we als regio niet achterblijven. Het platteland heeft water, wind en zon in overvloed om daar wat aan te doen. Met Kyoto in het Pajottenland heeft Pajottenland+ daar ook zijn rol in gespeeld. Die duurzaamheid moeten we actief inbouwen in onze projecten.

MET en VOOR MENSEN

In een maatschappij waar iedereen elke dag meer individualiseert en materialiseert moet Pajottenland+ via zijn baken als streekactor en zijn projectwerking bestaande en nieuwe verenigingen en groepen SAMEN in actie proberen te krijgen. Een actief middenveld blijft nodig om inwoners uit hun egelstelling te houden: we kunnen daar VERBINDEND werken met de verenigingen binnen en buiten onze organisaie, maar we moeten vooral de Pajotten nog meer PAJOT laten worden. We konden dat niet beter uitdrukken dan met onze bijdrage ooit tot een vernieuwde uitgave van het boek van Jozef Vrancken “Pajottenland, een land om lief te heb-ben”, waar de schoonheid van de streek in

woordelijke geuren en fotorijke kleuren wordt verwoord. MEERWAARDE bieden wordt ook de komende jaren de opdracht van Pajottenland+: meer LANDELIJKHEID maar ook meer MENSELIJKHEID.

Michel Doomst, voorzitter Pajottenland+ van 2013 tot 2022

Lokale ActieGroep LEADER Pajottenland+

Molenstraat 26, 1760 Roosdaal

Telefoon: 054/50.02.45

E-mail: info@pajottenland.be

www.pajottenland.be/plus

Contactpersoon:

Coördinator Robrecht Geeroms

robrecht@pajottenland.be

robrecht.geeroms@vlaamsbrabant.be

Voorzitter:

Frank Nevens

Rekeningnummer:

IBAN: BE26 7340 0947 8929

BIC: KREDBEBB

Aard van de activiteit: Socioculturele sector

Paritair comité: 329.010

RSZ-nummer: 17.65.12.160

Ondernemingsnummer: 0860.380.003

“Een Vlaams Programmadocument voor Plattelandsontwikkeling (PDPO) 2023-2027: Maatregel ‘Opmaak Lokale Ontwikkelingsstrategie (LOS) – LEADER; geënt op een Europees draagvlak met focus op 3 Vlaamse beleidsthema’s, gespekt en ontstaan vanuit de bottom-up van een gemeenschap; ondersteund door Europa, Vlaanderen, de provincie Vlaams-Brabant, de 9 LEADER-gemeenten, (middenveld)organisaties, experts, bewoners, e.a.”

Bronnen

Cijfers, statistieken, analyses e.a. werden grotendeels gezocht via:

- <https://provincies.incijfers.be/databank>
- <https://gemeente-stadsmonitor.vlaanderen.be/>
- <https://www.opgewektpajottenland.be/>
- Parallellen met mogelijks landschapspark 'Boerenlandschap Pajottenland' (*deadline indiening: 31/05/2023*) (*uiteindelijk niet ingediend: zie toch bijlage 3*)
- <https://www.wikipedia.org/>

Maar ook andere bronnen werden geraadpleegd:

- <https://aardrijkskunde.dbz.be/graad3/oostende/overzicht.pdf>
- <https://goodfood.brussels/nl/contributions/steunpunt-korte-keten-hub-hub-brussel>
- <https://www.innovatiesteunpunt.be/nl/advies/ideecoach>
- <https://www.vlaanderen.be/publicaties/voedsellandschap-inspiratieboek>
- <https://www.herenboeren.nl/>
- <https://pajottenlandambassadeurs.be/>
- <https://straffestreek.be/>
- <https://www.bosteller.be/>
- De 9 gemeentelijke websites
- De website van de provincie Vlaams-Brabantbosteller
- <https://www.pajot-zenne.be/>
- <https://www.klimaatpunt.be/>
- <https://zender.be/immaterieel-erfgoed/>
- <https://www.toerismevlaamsbrabant.be/>
- <https://www.vlaamsbrabant.be/sites/default/files/media/files/2020-06/klimaatstudie-vlaams-brabant-klimaatneutraal-150630.pdf>
- <https://www.vlaamsbouwmeester.be/en/node/691549>
- <https://stekene.landelijkegilden.be/activiteiten/54819>
- <https://avansa-kempen.be/plannen-voor-plaats-en-karel-lhermitte/>
- <https://www.delijn.be/nl/>
- <https://www.vlaanderen.be/vlaamse-rand/mobiliteit-en-openbare-werken-in-de-vlaamse-rand>
- <https://vollegaas.be/>
- <https://www.natuurpunt.be/sites/default/files/images/inline/betonrapport-natuurpunt-2018.pdf>
- <https://www.vlm.be/nl/projecten/Paginas/Gooik.aspx>
- Een merk voor Pajottenland en Zennevallei
- Proefcentrum Pamel 'Hier oogst je kennis'
- Eindrapport Universiteit Antwerpen, Prof. Dr. Gerrit Verhoeven 'Streekidentiteit als trigger voor erfgoedtoerisme in het Pajottenland'
- Provinciaal Klimaatprogramma 2020-2025
- Voorbereiding LEADER 2023-2027 (IDEA Consult)
- LOS PDPOIII Pajottenland+
- <https://archieff-algemeen.omgeving.vlaanderen.be/xmlui/handle/acd/229963>
- https://www.vlm.be/nl/themas/platteland/leefbare_dorpen/dorpshuizen/Paginas/default.aspx

Paul vertelt

- <https://oost-vlaanderen.be/wonen-en-leven/publicaties/brochure-plan-van-aanpak-dorpspunt.html>
- <https://www.vlaanderen.be/publicaties/food-footprint-welke-oppervlakte-is-nodig-om-de-vlaming-te-voorzien-van-lokaal-voedsel-een-theoretische-denkoefening>
- <https://koked.be/>
- <https://www.reseau-pwdr.be/sections/gal>
- <https://granen.3fonteinen.be/nl/>
- <https://hagelandplus.be/>
- <https://www.pajottenland.be/>
- <https://www.vlm.be/nl>

Inspiratie uit artikels:

- [https://vilt.be/nl/nieuws/rust-van-het-platteland-betekent-niet-dat-er-absolute-stilte-heerst#:~:text=Provincieraadslid%20Bernard%20Moinet%20\(CDH\)%20wijst,de%20vinger%20op%20de%20wonde.](https://vilt.be/nl/nieuws/rust-van-het-platteland-betekent-niet-dat-er-absolute-stilte-heerst#:~:text=Provincieraadslid%20Bernard%20Moinet%20(CDH)%20wijst,de%20vinger%20op%20de%20wonde.)
- <https://vilt.be/nl/nieuws/abs-en-natuurpunt-maken-werk-van-toenadering-tussen-landbouwers-en-natuurbeschermers#:~:text=Landbouworganisatie%20ABS%20en%20Natuurpunt%20gaan,werven%20%27boerenlandnatuur%27%20opgestart%20worden.>
- <https://www.knack.be/nieuws/voedsel-geeft-vorm-aan-alles-rondom-ons-dus-de-overheid-moet-inzetten-op-een-beter-systeem/>

Slotwoord

We schrijven oktober '19 toen ik mijn intrede deed via de 'Poort van het Pajottenland'. En dit vanuit het pittoreske Schepdaal (*je weet wel #1703 #remco...*). Ik herinner me mijn eerste werkdag nog, de bijhorende contacten... en als veertiger nog nooit één voet aan grond gezet in Bever (*erg hé*).

Na bijna vier jaar Pajots werken – wat ik eerder als een verlenging van mijn hobby beschouw – en heel wat mensen heb leren kennen, tracht ik de komende jaren dezelfde dynamiek te behouden en te versterken. **'SAMEN'** met heel veel interessante mensen, verenigingen, besturen,... Met vereende krachten.

Er staan al twintig mooie jaren op de teller van Pajottenland+. Laten we die jaren koesteren en de komende programmaperiode mooi en sterk invullen. Laten we verder bruggen bouwen én **'VERBINDEN'** om zo naar een sterke(re) gebiedscoalitie te groeien.

Ik ben fier op de mens die er werkt, leeft en inspireert binnen mijn werkgebied. Fier op mensen die ook van buitenaf dit gebied koesteren en willen zien groeien. Blij met de kansen die worden aangereikt door de provincie, Vlaanderen en Europa om aan plattelandsbeleid te doen.

De LOS kwam tot stand door heel wat vergaderen, samenbrengen van mensen, bilaterale gesprekken,... Heel wat schrijfsels werden een coherent geheel. Katrien heeft onze organisatie eind februari '23 verlaten maar heeft – naast haar andere werk – heel wat impulsen en extra's gedoneerd aan de LOS. Ze *LOS't* nu de tentakels van Pajottenland+ maar blijft in het warme nest van Haviland werken. Heel erg bedankt Katrien, voor al die mooie jaren bij Pajottenland+.

Van Michel tot Frank... Jazeker, ik heb de luxe om op die bijna 4 jaar, reeds gewerkt te hebben met twee fantastische voorzitters. Als kapitein nemen ze uiteraard heel wat mensen mee op hun schip. Blij met de ancients die het schip reeds verlaten hebben of nog steeds mee het vierde eiland willen verkennen. En blij met diegenen die nieuw aan boord stappen.

Laten we samen varen – tussen Zenne en Dender – en eind '23 te land gaan op het eiland PDPO IV. Op die manier kunnen we (door)starten aan 'Expeditie Pajottenland+ 4.0'.

Coördinator Pajottenland+, Robrecht Geeroms

